

WP1. D1.1 The package includes theoretical and practical training materials

During 2022–2023, a group of lecturers from the Faculty of Law at Petro Mohyla Black Sea National University became involved in grant-related activities. From October 2023, the Erasmus+ (ERASMUS Jean Monnet) project ‘European Anti-Corruption Standards as a Guarantee of Civil Society’ (EACS) was launched at Petro Mohyla Black Sea National University, for the implementation of which a separate optional course, ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’, was developed and introduced.

Over the three years of the project’s implementation, the optional course has enabled a significant number of students at the university to take part, namely 381 first-year students from various programme areas – the Faculty of Law, the Faculty of Computer Science, the Educational and Research Institute of Postgraduate Education, the Faculty of Economics, the Faculty of Political Science, and the Educational and Research Medical Institute.

A wide range of stakeholders were involved in the project: representatives of anti-corruption civil society organisations, law enforcement and judicial bodies, officials from central and local government bodies, anti-corruption commissioners, and others. Those invited to take part in guest lectures and training seminars included: the Chief Anti-Corruption Officer of the Kyiv Region Infrastructure Restoration and Development Service; an adviser to the State Agency for Infrastructure Restoration and Development of Ukraine on the implementation of anti-corruption policy; a Board Member of the NGO ‘Risk Assessment Centre’, a lawyer and former detective with the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU); the Deputy Chair of the Board of the NGO ‘Anti-Corruption Headquarters’, and Editor-in-Chief of the online publication ‘Kavun. City’; Head of the Human Resources Department at the Southern Customs Office, authorised to deal with the prevention and detection of corruption (in previous years); Expert on integrity, whistleblowing and the protection of whistleblowers.

Course participants actively engaged in discussions on key issues relating to European anti-corruption standards, modern methods of preventing corruption, and fostering a sense of legal awareness and civic ethics, as well as developing an understanding of personal responsibility and a negative attitude towards corruption, and acquiring knowledge of mechanisms for preventing corruption in all spheres of public life. It was precisely the interactive sessions, the participation of experts and practitioners, as well as training sessions, debates,

round-table discussions, business games, case studies, behavioural modelling and so on that enabled participants to master the course to a satisfactory standard.

A significant increase in students' awareness of European anti-corruption standards and reforms in the country, based on European experience aimed at preventing corruption, was reflected in the organisation of round-table discussions as part of the regular conferences held at Petro Mohyla Black Sea National University – as part of the Mohyla Student Readings, a round-table discussion was held twice on the topic 'European anti-corruption standards and ways of implementing them in Ukraine'; as part of the student section of the 'Olbia Forum', a round-table discussion entitled 'Academic integrity as a set of ethical principles and legal norms for participants in the educational process' was held three times. Over the entire period, 432 participants took part, with 174 attending in person; 120 participants delivered presentations, whilst all other attendees actively participated in the discussions and debates.

Cooperation has been established between student self-government initiatives and civil society organisations in the field of corruption prevention, as well as with other higher education institutions through the signing of memoranda and cooperation agreements. Specifically, a Memorandum was signed with the civil society organisation 'Association of Lawyers of Ukraine', a cooperation agreement between the Faculty of Humanities and Social Sciences, the Faculty of Law at Volodymyr Dahl State University, and the Faculty of Law at Petro Mohyla Black Sea National University; a memorandum of cooperation between the Faculty of Law at Petro Mohyla Black Sea National University and the Faculty of Law at the State University of Moldova; A memorandum with the non-governmental organisation 'Protection against Corruption', and a memorandum of cooperation with the Main Directorate of the National Police in the Mykolaiv region, in which specific areas of cooperation include the implementation of European anti-corruption standards.

The project aims to foster a generation of informed Ukrainian young people with an understanding of European values, in particular anti-corruption standards; to develop strong moral principles of integrity, fairness and impartiality in future professionals, regardless of their chosen field; it has improved young people's access to policy-making in the field of anti-corruption, and increased public trust – particularly among young people – in the public sector through the active involvement of representatives from central and local government bodies, the legal profession, and civil society organisations.

As part of this project, **a set of teaching and learning materials** was developed for the course. The set is used to deliver the optional course ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’, which comprises 30 class hours (14 hours of lectures, 14 hours of seminars and 2 hours of assessment). The teaching process is based on a combination of theoretical and practical training, including lectures, seminars, workshops, webinars, discussion groups, coaching, group work (5–10 people) and individual work on resolving specific legal situations, completing practical and test assignments, and so on. The course also includes two guest lectures and two training seminars featuring practitioners, experts, representatives of government bodies, law enforcement and judicial authorities, as well as anti-corruption civil society organisations. In addition, the course includes 10 hours of preparation for and participation in discussions during round-table sessions held as part of regular conferences at Petro Mohyla Black Sea National University.

The package includes theoretical and practical teaching materials:

1. Course syllabus.
2. Lecture notes for the elective course ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’.
3. Presentations and video materials for classes on the elective course ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’.
4. Collections of legal case studies for training sessions and webinars, practical exercises and test questions.

1. The working programme for the course

The educational programme has been developed in accordance with the academic and methodological requirements, taking into account European standards, and has been approved by the Academic Council of Petro Mohyla Black Sea National University.

The course ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’ aims to provide students with a systematic understanding of international and European mechanisms for preventing and combating corruption, the specific features of their legal framework, and the practice of their implementation in Ukraine.

The course covers the main international legal instruments in the field of anti-corruption, the European Union’s anti-corruption policy, the Council of Europe’s standards, the activities of international anti-corruption institutions, mechanisms for ensuring transparency and accountability in public administration, the prevention of conflicts of interest, financial control, the protection of whistleblowers, and the safeguarding of academic integrity.

Particular attention is paid to the processes of aligning Ukrainian legislation with European standards, the functioning of the national corruption prevention system, the activities of specialised anti-corruption bodies, as well as the current challenges and prospects for the development of anti-corruption policy in the context of Ukraine’s European integration. The course programme is designed to cover seven topics over 30 contact hours (14 hours of lectures, 14 hours of seminars and 2 hours of assessment).

Course themes:

Theme 1. Key theoretical and legal approaches to understanding the concept of ‘corruption’ as a transnational issue.
Theme 2. International anti-corruption instruments and Ukrainian legislation.
Theme 3. EU policy on the prevention of corruption. EU anti-corruption standards.
Theme 4. European anti-corruption institutions.
Theme 5. Adaptation of national anti-corruption legislation to the <i>acquis communautaire</i> .
Theme 6. Ukraine’s anti-corruption policy: strategy and key areas of implementation. Anti-corruption bodies.
Theme 7. European standards for public participation in the prevention of corruption. Protection of whistleblowers. Academic integrity.

This course helps students to develop a legal culture, an anti-corruption mindset, the skills to identify corruption risks, the ability to apply anti-corruption legislation, and a commitment to upholding the principles of integrity in their professional practice.

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

Petro Mohyla Black Sea National University

Faculty of Law

APPROVED

by the Academic Council
of Petro Mohyla Black Sea National University

Protocol No. ____

‘ ____ ’ ____ 2024

APPROVED

Rector of Petro Mohyla Black Sea National
University

____ Leonid Klymenko

‘ ____ ’ ____ 2024

Work programme for the course
(optional)

'European anti-corruption standards and their implementation in Ukraine',

Field of study 081 Law

Developers

Associate Professor O.V. Valetska
Associate Professor O.V. Tkalia
Associate Professor O.V. Kaplii

Course description.
Aims, objectives and learning outcomes of the course

The constitutionally enshrined strategic course towards Ukraine’s full membership of the European Union involves the implementation of European standards in all spheres of public life. In line with our country’s current European integration policy, the development of young people’s skills and competences, as well as their active citizenship, youth participation in democratic processes and the strengthening of European identity, are of paramount importance.

At the same time, corruption undermines the state’s authority and calls into question adherence to the principles of the rule of law, the effective functioning of state bodies and the interaction between the branches of government. It leads to the discrediting of the state administration: trust in the authorities declines, and people cease to believe in the process by which they are formed; there is a growing alienation of the authorities from society and civil institutions; and the significance of law and legislation as instruments for regulating public life is undermined. The legal dimension of corruption is reflected in the obstruction of the adoption of necessary laws or the adoption of laws that allow for ambiguous interpretation.

At its summit in Brussels on 23 June 2022, the European Council decided to grant Ukraine European Union candidate status, but the requirements include measures to combat corruption, including the appointment of a head of the Specialised Anti-Corruption Prosecutor’s Office.

One of the key measures for combating corruption is ensuring that citizens are well-informed. This involves analysing legislation and international anti-corruption standards so that, following this analysis, their significance can be explained to citizens clearly, concisely and accessibly, thereby fostering an aversion to corruption within civil society.

That is precisely why the course ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’, delivered as part of the ‘Erasmus+’ project (the EU programme for education, training, youth and sport for the period 2021–2027), is significant and relevant.

The course ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’ is structured as a 3-credit module (90 hours). The course comprises 14 hours of lectures and 14 hours of practical sessions. Classroom-based work focuses on theoretical and practical training, including educational lectures, seminars, training sessions, webinars, discussion groups, coaching, and group (5–10 people) and individual sessions on resolving specific legal situations, practical exercises and test assignments, etc.

The course includes 10 hours of preparation for and facilitation of round-table discussions as part of the regular conferences organised by Petro Mohyla Black Sea National University - As part of the Student Mohyla Readings, a round-table discussion is held on ‘European anti-corruption standards and ways of implementing them in Ukraine’, and as part of the student section of the ‘Olbia Forum’, a round-table discussion is held on ‘Academic integrity as a set of ethical principles and legal norms for participants in the educational process’. These events involve representatives from state and local government bodies, the public prosecutor’s office, the legal profession and the judiciary, as well as civil society organisations.

Aim: to familiarise students with the anti-corruption standards developed within the EU; to help students build a body of knowledge and other competencies regarding international legal standards and mechanisms for preventing and combating corruption; the specifics of their implementation in national legislation, to master best practices from European countries in the field of preventing and combating corruption, as well as to foster an active civic stance and consolidate practical skills for countering manifestations of corruption, not only during their studies but also in everyday life.

The objective of this course is to provide anti-corruption education as the basis for preventing corruption and fostering a sense of legal awareness and civic ethics, promoting an understanding of personal responsibility and a negative attitude towards corruption, and

equipping students with knowledge of the mechanisms for preventing corruption in all spheres of public life:

- to develop a body of theoretical knowledge on standards and mechanisms for preventing and combating corruption, as well as best practices from European countries in this field;
- to familiarise students with the key provisions of international anti-corruption instruments and Ukrainian legislation on the prevention of corruption;
- to familiarise students with the specific nature of the activities of the European Union's anti-corruption institutions and the main legal principles underpinning their work;
- to outline the main strands of EU policy on the prevention of corruption and EU anti-corruption standards
- to identify current challenges in transposing European standards on preventing and combating corruption into national legislation; to enable students to acquire knowledge regarding:
- to identify Ukraine's main anti-corruption and European integration prospects in the context of the challenges of the 21st century.
- to foster a generation of informed Ukrainian young people with an understanding of European values, in particular anti-corruption standards; and the understanding and application of academic integrity criteria

Upon completion of the course 'European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine', students should **have an understanding of:**

- European standards and mechanisms for preventing and combating corruption;
- the specific aspects of transposing EU anti-corruption standards into national legislation;

be familiar with:

- the fundamental principles and procedures of international and European cooperation in the field of preventing and combating corruption;
- the main provisions and content of conventions, resolutions, directives and other regulatory and advisory documents of the United Nations, the Council of Europe, the European Union and the Organisation for Economic Co-operation and Development in the field of preventing and combating corruption;
- trends in the development of European standards for preventing and combating corruption, as well as their impact on national legislation;
- best practices of the European Union in preventing and combating corruption;

be able to:

- describe the European Union's anti-corruption activities;
- assess the extent to which national legislation complies with international legal standards in the field of preventing and combating corruption;
- develop a system for preventing corruption based on the provisions of international standards.

Upon completion of the course, students will have acquired:

General competences:

1. The ability to think abstractly, analyse and synthesise.
2. The ability to apply knowledge in practical situations.
3. The ability to learn and acquire up-to-date knowledge.
4. The ability to exercise their rights and fulfil their duties as members of society, to recognise the values of a civil (free and democratic) society and the need for its sustainable development, the rule of law, and human and civil rights and freedoms in Ukraine.
5. The ability to preserve and enhance the moral, cultural and scientific values and achievements of society, based on an understanding of the history and patterns of development of law, its place within the general body of knowledge about nature and society, and its role in the development of society, engineering and technology.

Professional competences:

1. The ability to apply knowledge of the objectives, principles and doctrines of national law, as well as the substance of legal institutions, in at least the following branches of law: constitutional law, administrative law and administrative procedural law, civil law and civil procedural law, criminal law and criminal procedural law.
2. Knowledge and understanding of the fundamentals of the legal regulation of the circulation of public funds.
3. The ability to identify facts that are relevant and suitable for legal analysis.
4. The ability to analyse legal issues, formulate and justify legal positions.
5. The ability to conduct a critical and systematic analysis of legal phenomena and to apply acquired knowledge in professional practice.
6. The ability to provide advice on legal matters, in particular on possible ways of protecting clients' rights and interests, in accordance with the requirements of professional ethics and due compliance with rules on the non-disclosure of personal data and confidential information.
7. The ability to carry out a logical, critical and systematic analysis of documents, and to understand their legal nature and significance.

Programme learning outcomes:

Social and humanities knowledge

1. To assess the persuasiveness of arguments when evaluating previously unknown conditions and circumstances.
2. To analyse social processes in the context of the issue under consideration and present one's own vision of how to resolve it.
3. To collect and carry out an integrated analysis of material from various sources.
4. To formulate one's own well-founded judgements based on an analysis of a known problem.
5. To provide a brief conclusion regarding specific factual circumstances (data) with sufficient justification.
6. To assess the strengths and weaknesses of arguments whilst analysing a known problem.

Research skills

7. To draw up and agree on a plan for their own research and independently gather material from specified sources.
8. To use a variety of information sources to establish specific circumstances fully and comprehensively.
9. To independently identify those circumstances where assistance is required to clarify them, and act in accordance with the recommendations received.

Communication

10. To communicate fluently in the official language and foreign languages, both orally and in writing, using legal terminology correctly.
11. To possess basic rhetorical skills.
12. To convey information on a specific subject to the respondent in an accessible and understandable manner.
13. To explain the nature of specific events and processes with an understanding of the professional and social context.

Professional self-organisation and the use of information technology

14. To make appropriate use of statistical information obtained from primary and secondary sources in their professional practice.
15. To make full use of available information technologies and databases in their professional practice.
16. To demonstrate the ability to use the computer programmes required for their professional practice.

17. To work as part of a team, making their own contribution to the completion of the team's tasks.

Understanding of the law

18. To demonstrate knowledge and understanding of the main contemporary legal doctrines, values and principles governing the functioning of the national legal system.

19. To demonstrate the necessary knowledge and understanding of the nature and content of the main legal institutions and norms of the fundamental branches of law.

20. To explain the nature and content of the main legal phenomena and processes.

Law enforcement

21. To apply the knowledge acquired to various legal situations, identify legally relevant facts and draw well-founded legal conclusions.

22. To draft the necessary legal instruments in accordance with the legal conclusions reached in various legal situations.

23. To provide advice on possible ways of protecting clients' rights and interests in various legal situations.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Юридичний факультет

СХВАЛЕНО

Вченою Радою

ЧНУ імені Петра Могили

Протокол № 1

« 17 » січня 2024 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Ректор ЧНУ імені Петра Могили

 Леонід Клименко
« 17 » січня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(факультатив)

«Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні»,

Спеціальність 081 Право

Розробники

доц. Валецька О.В.

доц. Ткаля О.В.

доц. Каплій О.В.

Погодженню:

декан юридичного факультету

кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро СІЧКО

Миколаїв – 2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни.

Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Конституційно закріплений стратегічний курс на набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі включає імплементацію європейських стандартів у всіх сферах суспільного життя. В руслі сучасної євроінтеграційної політики нашої держави першочергове значення набуває розвиток навичок і компетенцій молодих людей, а також їх активної громадянської позиції, участь молоді в демократичних процесах та зміцнення європейської ідентичності.

В той же час корупція негативно впливає на авторитет держави, ставить під сумнів дотримання принципів верховенства права, ефективної діяльності державних органів та взаємодії гілок влади. Вона призводить до дискредитації апарату державного управління: знижується довіра до влади, люди перестають вірити у процедуру її формування; спостерігається відчуження влади від суспільства та громадських інститутів; девальвується значення права та закону як інструментів регулювання громадського життя. Правова складова корупції відображається у гальмуванні прийняття необхідних законів або прийняття таких, які дають можливість неоднозначного їх тлумачення.

Європейська Рада на саміті у Брюсселі 23 червня 2022 р. ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата в Європейський Союз, але серед вимог є антикорупція, включно з призначенням керівника САП.

Одним із значимих заходів протидії корупційним проявам є інформаційне забезпечення громадян. Це передбачає аналіз законів, міжнародних антикорупційних стандартів з тим, щоб, проаналізувавши, чітко, лаконічно і дохідливо пояснити їх значення громадянам, сформувані в громадянському суспільстві несприятливе ставлення до корупції.

Саме тому курс «Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні» в межах прекуту «Еразмус+» (програма ЄС у сфері освіти, навчання, молоді та спорту на період 2021-2027 рр.) є значимим та актуальним.

Дисципліна «Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні» розрахована на 3 кредити (90 годин). Курс представляє собою 14 годин лекційних занять, 14 годин практичних занять. В основі аудиторної роботи теоретична та практична підготовка - проведення освітніх лекцій, семінарів, тренінгів, вебінарів, дискусійних клубів, коучинг, групових (5-10 чоловік) та індивідуальних заходів по вирішенню особливих юридичних ситуацій, практичних та тестових завдань тощо.

В тому числі курс включає 10 годин підготовки та проведення круглих столів в рамках постійних конференцій ЧНУ імені Петра Могили - Студентських Могилянських читань проводиться круглий стіл «Європейські антикорупційні стандарти та шляхи їх запровадження в Україні» та в рамках студентської секції «Ольвійського форуму» проводиться круглий стіл «Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та правових норм учасників освітнього процесу». До цих заходів залучаються представники органів державного управління та місцевого самоврядування, прокуратури, адвокатури та суддів, а також громадських організацій.

Мета: ознайомлення з антикорупційними стандартами, виробленими в ЄС, формування у студентів системи знань та інших компетентностей щодо міжнародно-правових стандартів і механізмів запобігання та протидії корупції, особливостей їх імплементації у національне законодавство, опанування найкращих практик європейських країн у сфері запобігання та протидії корупції, а також формування активної громадянської позиції та закріплення практичних навичок протидії корупційним проявам не тільки під час навчання, але й у повсякденному житті.

Завдання навчальної дисципліни - антикорупційне навчання, як основа запобігання корупції та виховання правосвідомості і громадянської етики, усвідомлення персональної відповідальності і негативного ставлення до корупції та оволодіння знаннями про механізми запобігання корупції в усіх сферах суспільного життя:

- формування системи теоретичних знань про стандарти і механізми запобігання та протидії корупції і найкращі практики європейських країн у цій сфері;
- зорієнтувати студентів в основних нормах антикорупційних міжнародних актів та законодавстві України про запобігання корупції;
- ознайомити студентів з специфікою діяльності антикорупційних інститутів Європейського Союзу та основних правових засад їх діяльності;
- розкрити основні напрямки політики ЄС щодо запобігання корупції та антикорупційні стандарти ЄС
- визначення актуальних проблем імплементації європейських стандартів у сфері запобігання та протидії корупції у національне законодавство набуття студентами знань щодо:
- визначити основні антикорупційні євроінтеграційні перспективи України у контексті викликів ХХІ століття.
- Формування свідомої української молоді з розумінням європейських цінностей, зокрема антикорупційних стандартів; сприйняття та застосування критеріїв академічної доброчесності

У результаті засвоєння навчальної дисципліни «Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні», студенти повинні мати уявлення про:

- європейські стандарти і механізми запобігання та протидії корупції;
 - особливості імплементації антикорупційних стандартів ЄС у національне законодавство;
- знати:
- основні засади та процедури міжнародного та європейського співробітництва у сфері запобігання та протидії корупції;
 - основні положення та зміст конвенцій, резолюцій, директив, інших нормативних і рекомендаційних документів Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Європейського Союзу, Організації економічного співробітництва та розвитку у сфері запобігання та протидії корупції;
 - тенденції розвитку європейських стандартів запобігання та протидії корупції, а також їх вплив на національне законодавство;
 - найкращі практики Європейського Союзу запобігання та протидії корупції;
- уміти:
- характеризувати антикорупційну діяльність Європейського Союзу;
 - здійснювати оцінку стану відповідності національного законодавства міжнародно-правовим стандартам у сфері запобігання та протидії корупції;
 - розбудовувати систему запобігання корупції на основі положень міжнародних стандартів

В результаті вивчення дисципліни студент отримує:

Загальні компетентності:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
3. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
4. Здатність реалізувати свої права та свої обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та

необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

5. Здатність зберігати та приумножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Фахові компетентності:

1. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

2. Знання і розуміння основ правового регулювання обігу публічних грошових коштів.

3. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

4. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

5. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

6. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

7. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання:

Соціально-гуманітарна ерудованість

1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

Дослідницькі навички

7. Скласти та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

Комунікація

10. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.

11. Володіти базовими навичками риторики.

12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.

13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

Професійна самоорганізація та використання інформаційних технологій

14. Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.
15. Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.
16. Демонструвати вміння користуватися комп’ютерними програмами, необхідними у професійній діяльності.
17. Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи.
Праворозуміння
18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.
19. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.
20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
Правозастосування
21. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.
22. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.
23. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

2. Програма навчальної дисципліни

№	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1.	Тема 1. Основні теоретико-правові підходи до розуміння поняття «корупція» як транснаціональної проблеми. України	2	2	8
2.	Тема 2. Антикорупційні міжнародні акти та законодавство України	2	2	8
3.	Тема 3. Політика ЄС щодо запобігання корупції. Антикорупційні стандарти ЄС.	2	2	8
4.	Тема 4. Європейські інституції протидії корупції.	2	2	8
5.	Тема 5. Адаптація національного антикорупційного законодавства до надбань Європейського Союзу	2	2	8
6.	Тема 6. Антикорупційна політика України: стратегія та основні напрямки реалізації. Суб’єкти протидії.	2	2	10
7.	Тема 7.Європейські стандарти участі громадськості в запобіганні корупції. Захист викривачів. Академічна доброчесність.	2	2	10
	Залік			2
	Всього за курсом	14	14	90

3. Зміст навчальної дисципліни

3.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Основні теоретико-правові підходи до розуміння поняття «корупція» як транснаціональної проблеми.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «корупції» та методи протидії корупції в міжнародних та європейських актах. 2. Становлення законодавства щодо протидії корупції в Україні в сучасний період. 3. Поняття, ознаки, види та причини корупції в Україні.
2	<p>Тема 2. Антикорупційні міжнародні акти та законодавство України</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародні стандарти та механізми у сфері запобігання корупції: загальні положення та принципи. 2. Конвенції та резолюції ООН, Ради Європи та Організації економічного співробітництва та розвитку щодо запобігання та протидії корупції 3. Базове антикорупційне законодавство України у сфері запобігання корупції. 4. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції. Системні підходи до організації антикорупційної роботи. <p>До участі можуть бути залучені представники органів державного управління та місцевого самоврядування, прокуратури, адвокатури та суддів, а також громадських організацій.</p>
3	<p>Тема 3. Політика ЄС щодо запобігання корупції. Антикорупційні стандарти ЄС.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика та принципи антикорупційної політики ЄС 2. Питання запобігання та протидії корупції в засновницьких договорах і вторинному праві Європейського Союзу. 3. Універсальний та регіональний рівні протидії корупції в праві ЄС 4. Міжнародне співробітництво Європейського Союзу у сфері запобігання та протидії корупції.
4	<p>Тема 4. Європейські інституції протидії корупції.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Законодавча база боротьби з корупцією в ЄС. 2. Європейське бюро по боротьбі з шахрайством. 3. GRECO - орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу. 4. Сфера компетенції Євроюсту. 5. Характеристика основних функцій Європола у сфері протидії корупції. 6. Повноваження Європейської прокуратури (EPPO) у сфері протидії корупції.
5	<p>Тема 5. Адаптація національного антикорупційного законодавства до надбань Європейського Союзу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Євроінтеграційна політика України. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС. 2. Імплементация як спосіб здійснення та виконання державою міжнародно-правових норм.

	<p>3. Відповідність національного законодавства міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії корупції.</p> <p>4. Проблеми та перспективи імплементації міжнародних стандартів у сфері запобігання корупції.</p>
6	<p>Тема 6. Антикорупційна політика України: стратегія та основні напрямки реалізації. Суб'єкти запобігання та протидії.</p> <p>1. Антикорупційна політика України: цілі, завдання, сфери застосування. Антикорупційна стратегія 2021-2025 роки.</p> <p>2. Державна антикорупційна програма України на 2023-2025 роки.</p> <p>3. Механізм та комплекс заходів запобігання корупції. Коло осіб на яких воно поширюється.</p> <p>4. Суб'єкти запобігання корупції та їх загальна характеристика.</p> <p><u>Гостьова лекція:</u> залучаються представники антикорупційних органів, органів державного управління та місцевого самоврядування, прокуратури, адвокатури та суддів, а також громадських організацій</p>
7	<p>Тема 7.Європейські стандарти участі громадськості в запобіганні корупції. Захист викривачів. Академічна доброчесність.</p> <p>1. Правові основи та досвід Європейського Союзу щодо участі громадськості в запобіганні корупції.</p> <p>2. Правові підстави антикорупційної діяльності громадських організацій та окремих громадян в Україні.</p> <p>3. Механізм участі громадських організацій у запобіганні корупції.</p> <p>4. Утвердження культури доброчесності як принцип антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Академічна доброчесність.</p> <p>5. Роль інституту викривання в розбудові доброчесного суспільства та запобігання корупції в країні в цілому та в конкретній організації.</p> <p>6. Правові гарантії захисту прав і законних інтересів викривачів корупції. Забезпечення безпеки осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.</p> <p><u>Гостьова лекція:</u> залучаються представники антикорупційних органів, органів державного управління та місцевого самоврядування, прокуратури, адвокатури та суддів, а також громадських організацій із запобігання корупції</p>

3.2. Тематика групових занять

N	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Основні теоретико-правові підходи до розуміння поняття «корупція» як транснаціональної проблеми.</p> <p>1. Поняття «корупції» та методи протидії корупції в міжнародних та європейських актах.</p> <p>2. Становлення законодавства щодо протидії корупції в Україні в сучасний період.</p> <p>3. Поняття, ознаки, види та причини корупції в Україні.</p> <p>Практичні завдання.</p>

	<p>1.Зареєструватися на онлайн курс «Основи антикорупції для всіх і кожного» (Сайт НАЗК)і пройти Модуль 1: «Корупція як феномен»</p> <ul style="list-style-type: none"> • Що таке корупція? • Типи та види корупції. • Теорії походження та причини корупції. • Наслідки корупції. • Корупція і добре урядування. • Корупція в українському та глобальному вимірах. <p>2.Спільний перегляд навчального фільму «Що таке корупція?» і відповідь на питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Чи стикалися ви с проявом корупції? 2) Чому розповсюджена корупція на побутовому рівні? 3) Чи відрізняється корупція від хабаря, подяки чи компенсації? <p>3.Зустріч із запрошеним гостем на тему: «Корупція в сучасному українському суспільстві».</p> <p>4.Змодельовати ситуацію: Ви потрапили в ситуацію, коли вимагають дати гроші за (надану послугу, вчинення певних дій, пришвидшення вирішення питання). Ваша реакція на таку вимогу та подальші дії.</p>
2	<p>Тема 2. Антикорупційні міжнародні акти та законодавство України</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародні стандарти та механізми у сфері запобігання корупції: загальні положення та принципи. 2. Конвенції та резолюції ООН, Ради Європи та Організації економічного співробітництва та розвитку щодо запобігання та протидії корупції 3. Базове антикорупційне законодавство України у сфері запобігання корупції. 4. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції. Системні підходи до організації антикорупційної роботи. <p>Аналітичні завдання, ситуаційні кейси</p> <p>1. Подумайте, чи слід розглядати наведені нижче сценарії як приклади корупції (у деяких суспільствах наголошують, що така практика не має нічого спільного з корупцією) і як подолати виклик культур, які по-різному ставляться до дарування подарунків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - компанія у Сполучених Штатах Америки утримує курорт і безкоштовно запрошує високопоставлених суддів, політиків і бізнесменів провести час і поспілкуватися разом; - міського чиновника в Новій Зеландії, який відповідає за погодження дозволів на будівництво, забудовник веде на розкішний обід, а потім на футбольний матч, де він сидить у корпоративній ложі; - у сільській місцевості Мексики корумповані урядовці діляться частиною свого незаконно накопиченого багатства з місцевою спільнотою, фінансуючи заходи з безкоштовної їжі та алкоголю; - Міністр громадських робіт у Квінсленді (Австралія), приймає акції видобувної компанії зі значною знижкою, яка планує інвестиції в нову шахту та супутню інфраструктуру.

<p>Чи потрібні міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії корупції щодо врегулювання зазначених питань?</p> <p>2. Порівняйте два сценарії:</p> <p>☐ конгресмен працює в законодавчому комітеті, який обирає місце для нової громадської будівлі. Одна з компаній володіє майном, прилеглим до однієї з ділянок, які розглядає комітет. Генеральний директор компанії пропонує 20 000 доларів США конгресмену в обмін на прихильний голос за сайт. Конгресмен приймає пропозицію;</p> <p>☐ член правління приватної корпорації працює в комітеті, який обирає місце для нової офісної будівлі. Інша компанія володіє майном, що прилягає до однієї з ділянок, які розглядає комітет. Генеральний директор іншої компанії пропонує члену правління 20 000 доларів США за голосування. Член правління приватної корпорації приймає пропозицію.</p> <p>Хто у кожному конкретному випадку відчуває на собі негативний вплив корупції? Чи один сценарій гірший за інший? Якщо так, то чому? Чи слід вважати поведінку в обох випадках кримінальним правопорушенням? Наскільки суворо, якщо взагалі, повинні бути покарані кривдники? Чи потрібно взагалі запобігати та протидіяти корупції у приватному секторі?</p> <p>Практичні завдання, коучинг.</p> <p>1. Подивіться доповідь Крісті Фріланд «Зростання нових світових багатіїв» (2013 р.) на TED (https://www.ted.com/talks/chrystia_freeland_the_rise_of_the_new_global_super_rich?language=en#t-16728). У відео обговорюється виникнення нового класу плутократів, які надзвичайно могутні завдяки своєму багатству, та ілюструється, як дружний капіталізм сприяє поблажливим законам і результатам для багатих. Опишіть ваше розуміння зв'язку між корупцією та багатством. Чи вплинула корупція на формування сучасної політичної еліти України?</p> <p>2. Подивіться виступ Бена Уорнера «Що таке належне управління?» на TED (https://www.youtube.com/watch?v=E6hWPDUUQ1w&ab_channel=TEDxTalks). Поясніть, що таке належне управління і чому воно важливе у сфері запобігання та протидії корупції. Як імплементація Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції впливає на розбудову в державі системи належного управління?</p> <p>Дослідження міжнародних актів</p> <p>1. Наведіть основні тези щодо запобігання та протидії корупції, які викладені у Віденській декларації «Про злочинність та правосуддя: відповіді на виклики XXI століття»(https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/vendec.shtml) та Бангкокській декларації «Взаємодія та заходи у відповідь: стратегічні спілки в галузі попередження злочинності та кримінального правосуддя» (https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/bangkok_declaration.shtml)</p> <p>2. Підготуйтеся до постатейного обговорення на практичному занятті Глави II «Заходи щодо запобігання корупції» Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції.</p> <p>Розробіть порівняльну таблицю українського законодавства (з посиланням на конкретні статті та нормативно-правові акти) та положень Глави II «Заходи щодо запобігання корупції» Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Оцініть за 10-бальною шкалою відповідність законодавства України міжнародним стандартам, що закріплені у Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції.</p>
--

	<p>2. Проаналізуйте Кримінальний кодекс України та положення Глави III «Криміналізація та правоохоронна діяльність» Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Чи відповідає вітчизняне законодавство у цій сфері міжнародним стандартам, що закріплені у Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції?</p>
3	<p>Тема 3. Політика ЄС щодо запобігання корупції. Антикорупційні стандарти ЄС.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика та принципи антикорупційної політики ЄС 2. Питання запобігання та протидії корупції в засновницьких договорах і вторинному праві Європейського Союзу. 3. Універсальний та регіональний рівні протидії корупції в праві ЄС 4. Міжнародне співробітництво Європейського Союзу у сфері запобігання та протидії корупції. <p>Семінар-тренінг: Заняття може проводитись з елементами інтерактивної гри-дискусії, на якій одна група студентів представляє всі проблеми запровадження таких стандартів, неможливість швидкого їх запровадження, а інша група – визначає можливості їх запровадження та пропонує шляхи реформування вітчизняного законодавства відповідно до цих стандартів. Спікерами заходу можуть бути представники органів влади, правоохоронних та судових органів, громадських антикорупційних організацій.</p> <p>Дискусійні питання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чи можна назвати антикорупційні акти ЄС міжнародними стандартами запобігання та протидії корупції? Подумайте, щодо яких засад повинно українське законодавство відповідати цим актам. 2. Визначте напрями міжнародного співробітництва держав у сфері запобігання та протидії корупції. Подумайте над тим, навіщо держави співпрацюють у сфері запобігання та протидії корупції. 3. Обговорення-дискусія проблем правових засад Антикорупційних стандартів ЄС в сучасній міжнародній політиці. 4. Ознайомтесь зі ст. 20 («Незаконне збагачення») Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Підготуйте аргументи «за» і «проти» встановлення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. <p>Практичні завдання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Схематично зобразіть інституційні механізми запобігання та протидії корупції в Європейському Союзі. Які органи ЄС беруть участь у запобіганні та протидії корупції? 2. Проаналізуйте антикорупційні положення Конвенції про захист фінансових інтересів Європейського Союзу (1995 р.) та Конвенції з протидії корупції у діяльності посадових осіб Європейських Співтовариств та посадових осіб країн – членів Європейського Союзу (1997 р.). Чи

	<p>відповідає законодавство України положенням цих Конвенцій? Порівняльний аналіз оформити у таблицю.</p>
4	<p>Тема 4. Європейські інституції протидії корупції.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Законодавча база боротьби з корупцією в ЄС. 2. Європейське бюро по боротьбі з шахрайством. 3. GREGO - орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу. 4. Сфера компетенції Євроюсту. 5. Характеристика основних функцій Європола у сфери протидії корупції. 6. Повноваження Європейської прокуратури (EPPO) у сфери протидії корупції. <p>Практичні завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. На навчальній платформі НАЗК на онлайн курс «Основи антикорупції для всіх і кожного» пройдіть у Модуль 3: «Антикорупційна політика» тему - Міжнародні стандарти у сфері запобігання і протидії корупції. 2. Проаналізувати досвід окремих європейських держав щодо запобігання корупції і виділити окремі можливості імплементації норм у нашу правову систему. 3. Робота з кейсами : <ul style="list-style-type: none"> - Справа «Горайнова проти України» (Заява № 41752/09) від 08.01.2021 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f66#Text - Справа «Боєць проти України» (Заява № 20963/08) від 30.04.2018 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c64#Text - Судова справа Рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) «Monica Macovei v. Romania» від 28 липня 2020 року (Заява № 53028/14) file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/CASE%20OF%20MONICA%20MACOVEI%20v.%20ROMANIA%20-%20[Ukrainian%20Translation]%20summary%20by%20the%20Supreme%20Court%20of%20Ukraine.pdf
5	<p>Тема 5. Адаптація національного антикорупційного законодавства до надбань Європейського Союзу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Євроінтеграційна політика України. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС. 2. Імплементація як спосіб здійснення та виконання державою міжнародно-правових норм. 3. Відповідність національного законодавства міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії корупції. 4. Проблеми та перспективи імплементації міжнародних стандартів у сфері запобігання корупції.

Семінар тренінг: Тренінги передбачають групові роботи (презентації) студентів по представленню окремих інститутів ЄС. Семінар передбачає проведення групових (5-10 чоловік) та індивідуальних заходів по вирішенню особливих юридичних ситуацій. Передбачається оволодіння навичками роботи з джерельною базою, порівняльного аналізу нормативно-правових актів, правилами їх практичного застосування.

Проблемне питання. Диспут

1. Чи можна назвати антикорупційні акти ЄС міжнародними стандартами запобігання та протидії корупції? Подумайте, чи повинно українське законодавство відповідати цим актам.

2. Порівняйте діяльність Організації Об'єднаних Націй, Європейського Союзу та Ради Європи у сфері запобігання та протидії корупції. Яка з цих організацій, на Ваш погляд, є більш активною у сфері запобігання та протидії корупції? Відповідь обґрунтуйте.

Практичні завдання

1. Підготувати доповіді-презентації:

- Підхід ЄС до підписання угод про асоціації: досвід зарубіжних країн
- Структура Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною
- Історичне значення Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС в сфері запобігання корупції
- Мета, стратегія та здійснення євроінтеграційної політики України щодо антикорупційного законодавства

2. Ознайомтесь із методологією дослідження «Індексу сприйняття корупції» (Corruption Perceptions Index). Яке місце займає Україна у цьому рейтингу? Які корупційні проблеми України окреслює Трансперенсі Інтернешнл? Підготуйте план заходів, який би сприяв зростанню України в «Індексі сприйняття корупції».

3. На підставі офіційних звітів міжнародних організацій визначте рівень імплементації міжнародних стандартів у сфері антикорупційної політики в Україні.

Дослідження міжнародних та національних нормативних актів

1. Ознайомтесь з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з другої сторони, (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text) та знайдіть зобов'язання України у сфері запобігання та протидії корупції. Чи виконала/виконує Україна положення Угоди у цій частині? Наведіть приклади міжнародної співпраці ЄС та України.

2. Проаналізуйте рекомендації для України, надані Групою держав по боротьбі з корупцією (GRECO), а також рекомендації, надані в рамках моніторингу Стамбульського плану дій з питань боротьби з корупцією Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії Організації економічної співпраці та розвитку, імплементація Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС у частині запобігання і протидії корупції та плану дій у рамках Ініціативи «Партнерство "Відкритий Уряд"». Створіть карту цих рекомендацій.

	<p>3.Проаналізуйте Резолюцію (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією» (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_845#Text).</p> <p>Чи відповідає український підхід до запобігання та протидії корупції цим принципам?</p>
6	<p>Тема 6. Антикорупційна політика України: стратегія та основні напрямки реалізації. Суб'єкти протидії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Антикорупційна політика України: цілі, завдання, сфери застосування. Антикорупційна стратегія 2021-2025 роки. 2. Державна антикорупційна програма України на 2023-2025 роки. 3. Механізм та комплекс заходів запобігання корупції. Коло осіб на яких воно поширюється. 4. Суб'єкти запобігання корупції та їх загальна характеристика. <p>Ситуаційні кейси</p> <p>1. Співробітнику ОДА доручили підготовку замовлення на передплатні видання для міністерства. Видавець одного журналу організовує безліч рекламних акцій для передплатників цього видання. В одній із таких рекламних акцій пропонується приз: проживання в нещодавно відкритому готелі зі СПА-саломом протягом семи днів плюс відвідування СПА-салону. Приз пропонується представнику ОДА, який організував передплату.</p> <p>- дайте оцінку ситуації що склалася. Чи можна стверджувати що тут є конфлікт інтересів?</p> <p>- як слід вчинити виходячи з моделі прийняття етичних рішень?</p> <p>2.Працівник структурного підрозділу обласної державної адміністрації, який здійснює регулярні поїздки на засідання робочих груп Європейської комісії в Брюсселі та інших містах Європи, отримує запрошення від туристичної фірми на відкриття нового авіарейса до Відня. У запрошенні сказано, що на відкритті будуть присутні лояльні клієнти туристичної фірми. До програми відкриття включенні квитки на літак до Відня в обидва кінці, повний пансіон, проживання у п'ятизірковому готелі та прийом у концертному залі у Відні. Усі витрати за програмою оплачуються туристичною фірмою. Цей працівник користувався послугами цієї фірми для польотів у відрядження так і в особистих цілях.</p> <p>- дайте оцінку ситуації що склалася. Чи можна стверджувати що тут є конфлікт інтересів? Як слід вчинити в цій ситуації.</p> <p>3. Суддя районного суду Жук Д.Д. на підставі звернення адвоката підприємця Дубового С.А., який, у нетверезому стані розважаючись стрільбою з рушниць, убив двох випадкових перехожих, змінив арешт на підписку про невиїзд. За це рішення рідні Дубового С.А. подарували дорослій дочці Жук Д.Д. «позашляховик».</p> <p>З'ясуйте, чи містяться в цих ситуаціях ознаки корупційних діянь. Якщо так, то які види корупційних правопорушень мають місце? Якщо ні, то чому? 2. Чи будуть нести юридичну відповідальність порушники закону? Яку?</p> <p>4. ОСОБА 1, працюючи з 16 березня 2005 року на посаді директора Біляївського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, своїм наказом № 15-к від 6 листопада 2012 року, на посаду провідного спеціаліста відділу соціальної роботи Біляївського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді призначено її доньку – ОСОБУ 2, яка перебувала у її</p>

	<p>підпорядкуванні. З 2011 року після набрання чинності антикорупційних законів, ОСОБА 1 жодних заходів до усунення конфлікту інтересів не вжила та керівництво про даний факт не повідомила.</p> <p>Визначити, чи є ОСОБА 1 суб’єктом відповідальності за корупційні правопорушення. До якої відповідальності може бути притягнутий кожен із осіб. Які дії мав здійснити кожен із осіб щоб уникнути корупційного правопорушення.</p> <p>Робота у групах. Дискусія.</p> <p>1. Законодавством України встановлено значні обмеження для осіб, які вчинили корупційні злочини. Незалежно від ступеня тяжкості цих злочинів та інших фактичних обставин цих осіб позбавлено цілого ряду процесуальних прав, які мають особи, що вчинили інші злочини. Проведіть дискусію, у ході якої спробуйте визначити:</p> <p>1) чи зможуть вплинути такі обмеження на результативність боротьби з корупцією у сфері прав людини;</p> <p>2) чи не є запровадження таких обмежень порушенням принципу рівності прав громадян, який закріплено в статті 21 Конституції України.</p> <p>2. Деякі юристи вважають, що запровадження електронного декларування осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яке передбачає вільний цілодобовий доступ усіх охочих до електронних декларацій цих осіб, є дискримінаційною щодо них нормою. Юристи обґрунтовують своє твердження тим, що таке декларування позбавляє державних службовців і службовців органів місцевого самоврядування права на особисте життя й права на захист персональних та конфіденційних даних, а також опосередковано впливає на рівність прав усіх громадян України, яка закріплена в статті 21 Конституції України та статтях 1 і 7 Загальної декларації прав людини.</p> <p>Проведіть дискусію, у ході якої спробуйте спростувати або підтвердити істинність такого твердження.</p>
7	<p>Тема 7. Європейські стандарти участі громадськості в запобіганні корупції. Захист викривачів. Академічна доброчесність.</p> <p>1. Правові основи та досвід Європейського Союзу щодо участі громадськості в запобіганні корупції.</p> <p>2. Правові підстави антикорупційної діяльності громадських організацій та окремих громадян в Україні.</p> <p>3. Механізм участі громадських організацій у запобіганні корупції.</p> <p>4. Утвердження культури доброчесності як принцип антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Академічна доброчесність.</p> <p>5. Роль інституту викривання в розбудові доброчесного суспільства та запобігання корупції в країні в цілому та в конкретній організації.</p> <p>6. Правові гарантії захисту прав і законних інтересів викривачів корупції. Забезпечення безпеки осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.</p> <p>Практичне завдання</p> <p>1. На освітніх платформах пройти онлайн курси щодо Європейських стандартів участі громадськості в запобіганні корупції, Захисту викривачів, Академічної доброчесності. Наприклад:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> Онлайн-курс «Викривач у законі» на освітній платформі «Дія. Цифрова освіта». https://osvita.diia.gov.ua/courses/vikrivac-u-zakoni?fbclid=IwAR3zoR7O17sphQ96R6k7YOAGlhaKDOsgpvSG-AcGgmbDyoOC8qYAmZRMisk Онлайн-курс «На захисті прав викривачів» на навчальній платформі «Study.NAZK». https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+up002+2023-02/about/ Онлайн-курс «Впливай – викривай!» на освітній платформі «Ed-era». https://study.ed-era.com/uk/courses/course/427 Онлайн-курс «Доброчесна державна служба» на навчальній платформі «Study.NAZK». https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+ak007+2023-05/about/ Онлайн-курс «Доброчесна громада» на навчальній платформі «Study.NAZK». https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+ak006+2023-05/about/ <p>2. Переглянути розроблений бібліотекою ЧНУ ім.Петра Могили онлайн-курс з питань академічної доброчесності в університеті (https://www.youtube.com/watch?v=v4vSzMC4538) та підписанням Кодексу академічної доброчесності студента (https://goo.su/2laX)</p> <p>Зустріч запрошеним гостем – представником громадської антикорупційної організації на тему: «Механізм участі громадських організацій у запобіганні корупції»</p>
--	--

4.3. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- опрацювання нової наукової та навчальної літератури,
- законодавчих актів зарубіжних країн;
- робота над кейсами;
- виконання практичних завдань, самотестування;
- написання есе та рефератів;
- підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції;
- участь у конкурсах студентських наукових праць;
- підготовка до практичних занять, колоквиумів і тестування.

Участь у проходженні онлайн-курсів (в тому числі організованими стейкхолдерами) з отриманням сертифікатів щодо антикорупційних стандартів України та Європейського союзу, що підтверджують відповідну кількість годин/модулів на освітніх платформах, а саме:

- навчальна платформа Національного агентства з питань запобігання корупції - <https://study.nazk.gov.ua/>
- найбільша освітня платформа України «Prometheus» - <https://prometheus.org.ua/>
- платформа дистанційного навчання системи безоплатної правової допомоги - <https://academy.legalaid.gov.ua/>
- платформа «Дія. Цифрова освіта» - https://osvita.diia.gov.ua/courses?param_category

- освітня онлайн-платформа Zrozumilo! - <https://zrozumilo.in.ua/search-courses/>
- відеокурси на навчальній платформі Центру «ЮрФем: освіта» - <https://jurfemosvita.com/videocourse/>
- студія онлайн-освіти «Educational Era» - <https://www.ed-era.com/>
- платформа Online Law School - <https://onlinelawschool.pro/#perelik>

В рамках вивчення дисципліни передбачено можливість проходження наступних курсів:

1. *Онлайн-курс «Зрозуміло про конфлікт інтересів» на освітній платформі PROMETHEUS.* [https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:NAZK+COI_SIMPLE+2021_T3/about.2021.p.\(!\)](https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:NAZK+COI_SIMPLE+2021_T3/about.2021.p.(!))
2. *Онлайн-курс «Зрозуміло про конфлікт інтересів» на навчальній платформі «Study.NAZK».* <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+ki002+2022-09/about/>
3. *Онлайн-курс «Конфлікт інтересів:від виявлення до врегулювання» на навчальній платформі «Study.NAZK».* <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+up003+2023-03/about/>
4. *Онлайн-курс «Викривач у законі» на освітній платформі «Дія. Цифрова освіта».* <https://osvita.diia.gov.ua/courses/vikrivac-u-zakoni?fbclid=IwAR3zoR7O17sphQ96R6k7YOAGlhaKDOsgpvSG-AcGgmbDyoOC8qYAmZRmisk>
5. *Онлайн-курс «Впливай – викривай!» на освітній платформі «Ed-era».* [https://study.ed-era.com/uk/courses/course/427\(!\)](https://study.ed-era.com/uk/courses/course/427(!))
6. *Онлайн-курс «На захисті прав викривачів» на навчальній платформі «Study.NAZK».* <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+up002+2023-02/about/>
7. *Онлайн-курс «Просто про е-декларування» на освітній платформі PROMETHEUS.* [https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:NAZK+SED101+2021_T1/about.2021.p.\(!\)](https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:NAZK+SED101+2021_T1/about.2021.p.(!))
8. *Онлайн-курс «Декларуйся-2023» на навчальній платформі «Study.NAZK».* <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NACP+ed001+2022-10/about/>
9. *Онлайн-курс «Боротьба з корупцією» на освітній платформі PROMETHEUS.* [https://courses.prometheus.org.ua/courses/NAUKMA/ANTICOR101/2015_T2/about\(!\)](https://courses.prometheus.org.ua/courses/NAUKMA/ANTICOR101/2015_T2/about(!))
10. *Онлайн-курс «Все про антикорупцію для публічних службовців» на навчальній платформі «Study.NAZK».* <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+ak005+2022-11/about/>
11. *Онлайн-курс «Основи антикорупції для всіх і кожного» на навчальній платформі «Study.NAZK».* <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+prosvita001+17.07.2022/about/>
12. *Онлайн-курс «Інструменти впливу для громадян» на навчальній платформі «Study.NAZK».* [https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NACP+ak004+2022-10/about/\(!\)](https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NACP+ak004+2022-10/about/(!))
13. *Онлайн-курс «Доброчесна громада» на навчальній платформі «Study.NAZK».* <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+ak006+2023-05/about/>
14. *Онлайн-курс «Доброчесна державна служба» на навчальній платформі «Study.NAZK».* <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+ak007+2023-05/about/>

15. Онлайн-курс «Антикорупційний уповноважений»
<https://antycorportal.nazk.gov.ua/study/>

16. Онлайн-курс від Асоціації юридичних клінік України та EdEra:
"Корупція-off: як боротися з корупційними ризиками у вищій освіті".

В рамках вивчення дисципліни передбачені наступні антикорупційні ігри:

1. Настільна гра «Антикорупційна мафія», 2021 р.
<http://construct.uacrisis.org/play> (аудиторно)
2. Антикорупційна гра «Що? Де? Коли?», 2021 р. (аудиторно)
3. Антикорупційна гра-розслідування «Слідство веде НАБУ»
<https://learn.nabu.gov.ua/> (онлайн)
4. Онлайн-гра «(Не) підкупність» <https://nepidkupnist.in.ua/> (онлайн)
5. Політична гра «Моя громада» <https://game.myhromada.info/>

Тести

1. Визначте повний перелік спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції:

А) Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;

Б) органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;

В) органи прокуратури, Національне антикорупційне бюро України;

Г) Національна поліція, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції.

2. Вкажіть, яка з вказаних ситуацій не охоплюється терміном «корупція»?

А) використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди;

Б) порушення службовою особою обов'язку повідомити про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів;

В) обіцянка неправомірної вигоди службовій особі з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень;

Г) надання неправомірної вигоди третім особам на вимогу службової особи з метою схилити цю особу до використання пов'язаних з її службовими повноваженнями можливостей.

3. Вкажіть статус Національного агентства з питань запобігання корупції.

А) консультативно-дорадчий орган з питань антикорупційної політики при Президентові України;

Б) колегіальний центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику;

В) спеціально уповноважений орган з питань запобігання корупції, підпорядкований Раді національної безпеки і оборони;

Г) орган судової гілки влади, відповідальний за кримінальне переслідування корупційних злочинів.

4. Які дії зобов'язані здійснити уповноважені особи Національного агентства з питань запобігання корупції у випадку виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією?

А) звернутися до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції з обґрунтованим висновком для складення протоколу про таке правопорушення;

Б) поінформувати спеціально уповноважений підрозділ Служби безпеки України для складення протоколу про таке правопорушення;

В) скласти протокол про таке правопорушення, який направляється до суду згідно з рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції;

Г) повідомити про це керівника правопорушника для ініціювання складення протоколу про таке правопорушення спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції.

5. Хто з наведених суб'єктів визначає Антикорупційну стратегію, тобто засади антикорупційної політики?

- А) Президентом України;
- Б) Кабінетом Міністрів України;
- В) Радою національної безпеки і оборони України;
- Г) Верховною Радою України.

6. Визначте алгоритм дій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, прийняття якого заборонено законом?

А) відмовитися від пропозиції; за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; залучити свідків; письмово повідомити про пропозицію керівника та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;

Б) прийняти вигоду або подарунок; ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; повідомити про це керівника та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;

В) прийняти вигоду або подарунок; за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; залучити свідків; передати його спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції;

Г) відмовитися від пропозиції без повідомлення будь-яких суб'єктів; попередити особу, яка зробила пропозицію, про можливу відповідальність.

7. На які з перелічених видів діяльності не поширюється заборона займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім виконання функцій держави або місцевого самоврядування?

- А) суддівська практика із спорту;
- Б) адвокатська діяльність;
- В) аудиторська діяльність;
- Г) професійна оціночна діяльність.

8. Що передбачає самостійне врегулювання конфлікту інтересів відповідно до закону?

А) направлення до Національного агентства з питань запобігання корупції запиту щодо роз'яснення на предмет наявності або відсутності конфлікту інтересів;

Б) позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих документів керівнику;

В) утримання від вчинення дій чи прийняття рішень в умовах конфлікту інтересів;

Г) внесення керівнику пропозицій щодо заходів врегулювання конфлікту інтересів та їх реалізація за умови погодження керівником.

9. Який з перелічених механізмів не належить до заходів зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів?

А) переведення особи на іншу посаду;

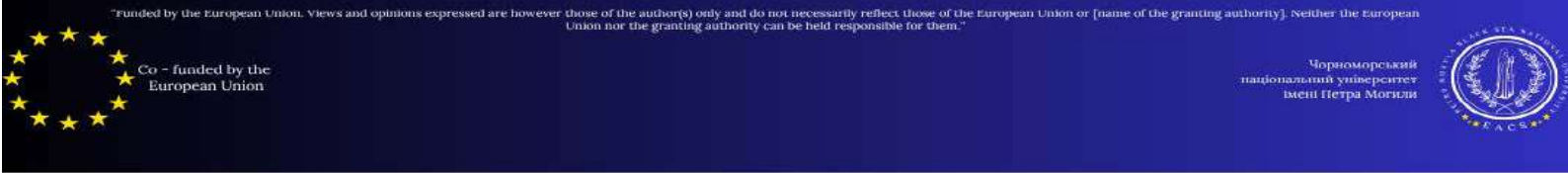
Б) самостійне позбавлення особою приватного інтересу, у зв'язку з яким виник конфлікт інтересів;

В) обмеження доступу особи до певної інформації;

Г) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах конфлікту інтересів.

10. Яка з перелічених умов не дозволяє застосовувати переведення на іншу посаду особи з метою врегулювання конфлікту інтересів в її службовій діяльності?

А) конфлікт інтересів у діяльності особи має постійний характер;

Б) відсутні вакантні посади, які за своїми характеристиками відповідають особистим та професійним якостям особи, в якій виник конфлікт інтересів;

В) конфлікт інтересів неможливо врегулювати шляхом усунення такої особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті, обмеження її доступу до інформації, перегляду її повноважень та функцій;

Г) особа згодна на її переведення на нижчу посаду у зв'язку з наявним у неї конфліктом інтересів.

11. На користь якої категорії осіб заборонено передавати в управління підприємства та корпоративні права у зв'язку з призначенням на посади в органах влади?

А) члени сім'ї особи, яка передає підприємства та корпоративні права;

Б) особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

В) фізичні особи-підприємці;

Г) інститути спільного інвестування.

12. Який спосіб подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачає Закон України «Про запобігання корупції»?

А) надання паперової форми декларації до Національного агентства з питань запобігання корупції;

Б) шляхом заповнення на офіційному веб-сайті органу, в якому працює суб'єкт декларування;

В) надання паперової форми декларації до кадрового підрозділу;

Г) шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції.

13. На яку категорію осіб не поширюються вимоги закону щодо політично нейтральної поведінки?

А) державні службовці;

Б) члени Національного агентства з питань запобігання корупції;

В) посадові та службові особи органів прокуратури;

Г) виборні особи та особи, які обіймають політичні посади.

14. Яка з перелічених обставин не виступає самостійною підставою для обов'язкового проведення повної перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування?

А) виявлення у декларації невідповідностей за результатами логічного та арифметичного контролю;

Б) декларація подана службовою особою, яка займає відповідальне або особливо відповідальне становище, або суб'єктом декларування, який відповідно до затвердженого Національним агентством з питань запобігання корупції переліку займає посаду, пов'язану з високим рівнем корупційних ризиків;

В) несвоєчасне подання декларації;

Г) член сім'ї суб'єкта декларування відмовився надати інформацію для заповнення декларації.

15. Про які зміни у своєму майновому стані суб'єкти декларування зобов'язані повідомляти Національне агентство з питань запобігання корупції?

А) отримання виграшу на суму 50 тис. грн.;

Б) придбання майна на суму 50 тис. грн.;

В) отримання доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених на 1 січня відповідного року;

Г) законодавство не передбачає обов'язку щодо такого повідомлення.

16. Яка особа відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» є викривачем?

А) особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою;

Б) посадова особа Національного агентства з питань запобігання корупції;

В) особа, до кола посадових обов'язків якої входить викриття фактів корупції;

Г) працівник правоохоронного органу, якому повідомляють про виявлені факти корупції.

17. Який з перелічених документів не подається для проведення спеціальної перевірки?

А) копія паспорта громадянина України;

Б) довідка про допуск до державної таємниці (у разі його наявності);

В) медична довідка про стан здоров'я за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України, щодо перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я;

Г) копія трудової книжки.

18. До якого числа щорічно суб'єкти, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані подавати декларацію за минулий рік?

А) до 1 квітня;

Б) до 1 травня;

В) до 1 вересня;

Г) до 31 грудня.

19. Що таке правопорушення, пов'язане з корупцією?

А) різновид корупційного правопорушення, за яке настає виключно адміністративна відповідальність;

Б) суміжне до корупційного правопорушення діяння, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність, вчинене суб'єктом, зазначеним у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;

В) діяння, що не містить ознак корупції, але за яке настає виключно адміністративна відповідальність;

Г) діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

20. Що таке реальний конфлікт інтересів?

А) суперечність між особистими інтересами особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та інтересами фізичних або юридичних осіб;

Б) наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

В) наявність будь-якого майнового чи немайнового інтересу особи, у тому числі зумовленого особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі тих, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях;

Г) суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість

прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

21. Які правила етичної поведінки передбачені Законом України «Про запобігання корупції»?

- А) пріоритет інтересів;
- Б) компетентність і ефективність;
- В) нерозголошення інформації;
- Г) усі відповіді правильні.

22. Що з наведеного не належить до передбачених законом заходів щодо захисту осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції ?

- А) обов’язок державних органів забезпечувати умови для повідомлень їх працівниками про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою;
- Б) заборона притягнення до дисциплінарної відповідальності особи у зв’язку з повідомленням нею про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою;
- В) можливість повідомлення працівником відповідного органу про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» без зазначення авторства (анонімно);
- Г) виплата викривачу матеріальної винагороди у розмірі 50 % від розміру можливої шкоди, заподіяння якої вдалося запобігти внаслідок його повідомлення про правопорушення.

23. Подані декларації включаються до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що формується та ведеться:

- А) Національним агентством з питань запобігання корупції у визначеному ним порядку;
- Б) Національним антикорупційним бюро України у визначеному ним порядку;
- В) Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою у визначеному нею порядку;
- Г) Конституційним Судом України у визначеному ним порядку.

24. Національне агентство з питань запобігання корупції проводить щодо декларацій, поданих суб’єктами декларування, такі види контролю:

- А) щодо правильності та повноти заповнення;
- Б) щодо правильності та форми заповнення;
- В) щодо правильності та якості заповнення;
- Г) щодо правильності та об’єктивності заповнення.

25. У разі якщо міжнародними договорами, згоду на обов’язковість яких надано Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством про запобігання і протидію корупції, застосовуються правила:

- А) міжнародних договорів;
- Б) національних договорів;
- В) антикорупційної програми;
- Г) міжнародних і національних договорів.

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Вимагає використання ноутбуку, проектору, програми для створення презентацій Microsoft PowerPoint.

4. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену. Критерії оцінювання: аргументована, логічна, повна відповідь; вільне володіння матеріалом всього навчального курсу; оперування відповідними понятійними інструментами,

використання юридичних термінів; вміння встановити зв'язок між теоретичною «базою» та практикою фінансового права в Україні; вміння аналізувати конкретні проблеми фінансового права; залучення до відповіді самостійно опрацьованої літератури; вміння аналізувати нормативні документи та користуватися знаннями нормативних актів для рішення конкретних правових норм фінансового права.

5. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Робота на семінарських (групових) заняттях (7 занять * 5 бали), в тому числі: - опитування, виступи, участь у тренінгах (мінімум 5 на семестр), - вирішення ситуаційних, практичних завдань - тестування	10 15 10
2	Реферати, доповіді, презентації (5 балів*3)	10
3	Науково-дослідна робота, написання тез	15
4	Залік	30
	Всього	100

Критерії оцінювання

Опитування та виступи на семінарських (групових) заняттях – форма контролю, яка дозволяє оцінити вміння студентів самостійно опрацьовувати матеріал та викладати його, відповідати на запитання викладача та колег. Максимальна оцінка за відповідь на семінарському занятті – 3 бали. Критерії оцінювання опитування: аргументація і правова регламентація відповіді; обсяг відтвореної інформації та її співвідношення до обсягу повної інформації з даного питання; обсяг додаткової інформації, здобутої студентом, та доцільність її використання; частота допомоги викладача; кількість помилок (помилки, недоліків, неточностей) у відповіді; логічний зв'язок відтвореної інформації.

Оцінка 3 бали ставиться у випадку:

- студент вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

Оцінка 2-2,5 бали ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- студент має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

Оцінка 1-1,5 бал ставиться в такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;

- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Оцінка 0-0,5 бали ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання вміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Підготовка доповіді, реферату, презентації

Критерії оцінювання доповіді, реферату: вступ, у якому визначено актуальність запропонованої проблеми; основна частина, в якій стисло розкривається наукова ідея автора, її теоретичне та практичне обґрунтування та авторське бачення проблеми; висновки та рекомендації щодо подальшого вирішення проблеми; системність і лаконічність викладення матеріалу, вміння вести наукову дискусію; цілісність, логічність та науковість представленого матеріалу.

Інформаційною основою для підготовки презентації є додаткові джерела літератури до відповідної теми, а також самостійний підбір статистичного матеріалу, що подається у вигляді таблиць, діаграм, рисунків, які презентуються через програму Power Point. Оцінювання результатів виконання презентації здійснюється за системою критеріїв: повнота розкриття змісту дослідження; адекватність виявлених закономірностей статистичним даним; повнота використання статистичного та аналітичного інструментарію; обґрунтованість зроблених висновків та наявність власних узагальнень за результатами наукових публікацій та статистичних даних.

Перелік тем доповідей, рефератів, презентацій подано до планів лекційних та семінарських занять. Доповідь повинна бути завантажена у систему Moodle до її захисту. Критеріями оцінювання доповіді виступають:

- усна презентація доповіді на семінарському занятті. Критерії аналогічні критеріям опитування на групових заняттях (50%);
- повнота відповідей на питання поставленні після презентації доповіді (50% оцінки).

Вирішення ситуаційних, практичних завдань

Вирішення *ситуаційні завдання*, відбувається здійснюється шляхом правового аналізу. Ситуаційні вправи виконуються в довільній формі, але необхідними вимогами виконання і критеріями оцінювання є конкретність відповідей та їх обґрунтованість на основі теоретичного та нормативно-правового матеріалу. Максимальна оцінка за вирішене ситуаційне завдання – 0,5 балів (кількість завдань в одній практичній роботі – максимум 6), складання проекту документу – 3 бали (за семестр - 3 проекти документів).

Критерії оцінювання практичного завдання (задача та складання проектів документів): встановлення правового змісту наведених в умовах завдання фактичних обставин; формулювання власної правової оцінки у відповідній формі; обґрунтування здійсненої правової оцінки; активність та результативність роботи; логічність та послідовність розв’язування завдання.

Науково-дослідна, творча робота

Направлена на вироблення у студентів навиків роботи з першоджерелами, вміння орієнтуватися в законодавстві України, самостійно робити висновки з проблематики, яка була висвітлена в індивідуальній навчально-дослідній роботі. Змістом ІНДЗ є завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу на основі знань, умінь, навичок які студенти отримали під час занять і охоплюють декілька тем або весь курс.

Критерії оцінювання: обґрунтованість, ступінь розкриття сутності питань; уміння працювати з дослідженнями, юридичною літературою, систематизувати й структурувати матеріал; логічна завершеність викладу матеріалу; юридична грамотність, посилання на нормативно-правові акти та наукові статті.

6. Рекомендовані джерела інформації

6.1. Основні:

1. Стамбульський план дій з боротьби проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966_001-04#Text
2. Конвенція з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_154#Text
3. Конвенції про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT> (дата звернення 18.12.2023).
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#o430
5. Convention against corruption involving public officials. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133027>
6. Convention on the fight against corruption involving EU officials or officials of EU countries. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A41997A0625%2801%29>
7. DIRECTIVE (EU) 2017/1371 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32017L1371>
8. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text
9. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text
10. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
11. Європейська судова мережа. Офіційний сайт Євроюсту. URL: <http://www.eurojust.europa.eu/pages/home.aspx> (дата звернення 18.12.2023).
12. Додаток XLIV до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. URL: <https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu/dodatky-rozdil-vi/borotba-z-shakhrastvom> (дата звернення 18.12.2023).
13. Рамочне рішення Ради № 2003/568/ПДВ про боротьбу з корупцією у приватному секторі від 22.06.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_945 (дата звернення 18.12.2023).
14. Регламент Ради (Євросоюз) 2017/1939 від 12.10.2017 р., що запроваджує посилену співпрацю стосовно створення Європейської прокуратури (ЄП) 30. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid> (дата звернення 18.12.2023).

15. Рішення Комісії від 28.04.1999 р. № 1999/352/ЕС про заснування Європейського бюро боротьби з шахрайством (OLAF). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>(дата звернення 18.12.2023).

16. Звіт за результатами оцінки України. Четвертий раунд оцінювання. Група держав проти корупції (GRECO). URL: <https://rm.coe.int/grecoeval4rep-2016-9-fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-/1680737207>(дата звернення 18.12.2023).

17. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами // http://www.europexxi.kiev.ua/ukrainian/ukraine_eu/020.html.

18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

19. Про запобігання корупції: ЗУ від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18> (дата звернення 18.12.2023).

20. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: ЗУ від 30.06.1993 р. № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12> (дата звернення 18.12.2023).

21. Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції: Указ Президента від 18.11.2005 р. № 1615. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1615/2005p> (дата звернення 18.12.2023).

22. Антикорупційні стратегії: впровадження та моніторинг реалізації в різних країнах (2020 р.). URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XCMF.pdf

Додаткові:

1. Актуальні проблеми протидії корупції: монографія / за заг. ред. В. І. Борисова. Харків. 2012. 221 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wpcontent/uploads/2019/02/monograf_korupcia_17_10_18.pdf

2. Бусол О. Ю. Законодавство України та зарубіжних країн щодо протидії корупції. Міжнародний досвід боротьби з корупцією : монографія. Кіровоград : ТОВ "Поліграф-Сервіс", 2010, 628 с.

3. Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії: дис...канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2015. 501 с.

4. Бусол О., Романюк Б. Організована злочинність в Україні. Від примітивізму до професійної витонченості (реанімація забутої проблеми, яка набула рафінованого вигляду). Частина 12. Корумпованість законодавчої гілки влади, або Як знизити рівень проявів фонових явищ? *Юридичний вісник України*. 2021. № 32(1360). С. 12–13.

5. Грига М. Система антикорупційних органів Польщі. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.). Київ. НАВС, 2020. С. 72–74.

6. Довженко Я. М. Міжнародно-правові стандарти протидії корупційним злочинам. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 45–48

7. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування: монографія / автор. кол.: В. В. Василевич, Т. Е. Василевська, В. Ф. Нестерович та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка і В. Л. Федоренка. Київ: Ліра-К, 2016. 524 с.

8. Запобігання корупції : підручник. Головкін Б. М. та ін. / за заг. ред. Б. М. Головкіна; Харків : Право, 2019. 296 с.

9. Кісілевич-Чорнойван О. М., Шашкова-Журавель І. О. Правові аспекти протидії корупції на міжнародному рівні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2018. № 1. С. 31–42.

10. Костенко Б. О., Кухарук А. В. Імплементация європейських стандартів запобігання та боротьби з корупцією в національне законодавство: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 60 с.

11. Куровська І. А. Огляд стандартів ЄС у сфері боротьби з корупцією: правові аспекти. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 3-2. С. 249–256. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/46.pdf>

12. Милосердна І. М. Антикорупційна політика: міжнародні стандарти та досвід країн східної Європи. *Політичне життя*. 2020. № 4. С. 30–38.

13. Новіков О. Світовий досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. Ефективність державного управління: зб. наук. пр. 2015. Вип. 43. С. 52–57.

14. Половинкіна Р. Ю. Роль міжнародних організацій у боротьбі з корупцією: теоретичний аспект. *Право та державне управління*. 2019 № 2 (35). Т. 1. С. 24–29. URL: http://www.pdujournal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/tom_1/6.pdf

15. Принципи запобігання корупції у праві Європейського Союзу та їхня реалізація в європейських державах. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/pryntsypy-zapobigannya-koruptsiyi-u-pravi-yevropeyskogo-soyuzuta-yikhnya-realizatsiya-v-yevropeysky

16. Пентегов В. А. Механізм формування в суспільстві нетерпимості до виявів корупції. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/9700/1>

17. Підбережник Н. Антикорупційна політика в країнах західної Європи: досвід для України. Ефективність державного управління : зб. наук. праць. 2013. Вип. 37. С. 123–132.

18. Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: автореф. дис.канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2005. 20 с.

19. Ростовська К. Міжнародний досвід формування та реалізації антикорупційної політики в інших державах. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4 (12). С. 118–122.

20. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей / Організація економічного співробітництва і розвитку. Мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії. 131 с.

21. Супрун Т. М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. *Міжнародний юридичний вісник*. 2017. С. 199–204.

22. Тищенко Ю. А. Громадянське суспільство в Україні та “політика ідентичності”. Київ : Агентство “Україна”, 2010. 76 с.

23. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. *Юридичний часопис*. Київ. НАВС, 2015, С. 233–246.

24. Ярмиш О., Мельник Р. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 144–155.

25. Anti-corruption instruments and the OECD guidelines for multinational enterprises. URL: <https://www.oecd.org/corporate/mne/2638728.pdf>

26. Ferguson G. Global corruption: Law, theory & practice. Third Edition. Victoria, BC: University of Victoria, 2018. 1194 p.

27. Vlassis D. The United Nations Convention against Corruption: Overview of its contents and future action. URL: https://unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No66/No66_15VE_Vlassis1.pdf

28. Szarek-Mason P. The European Union's Fight Against Corruption The evolving policy towards Member States and candidate countries. Cambridge University Press, 2010. 305 p. P. 88.

29. Brooks G., Walsh D., Lewis C., Kim H. Preventing Corruption: investigation, inforcement and governance. London : Palgrave Macmillan, 2013. 211 p.

30. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee. Fighting Corruption in the EU. Brussels : European Commission, 06.06.2011. 18 p. P. 2.

31. Lusha A., Mziu Xh., & Brahimi F. (2015). Financial management in the public sector. European Scientific Journal, 11(7), 186–197. URL: <http://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/5315/5124> (дата звернення 10.12.2023).

32. Directorate-General for Budget Compendium of the public internal control systems in the EU Member States 2014 URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f5d1aca3-f349-11e6-8a35-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-190639133> (дата звернення 10.12.2023).

33. European Commission (2011). Compendium of the public internal control systems in the EU Member States 2012. URL: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2011/compendium_27_countries_en.pdf (дата звернення 11.12.2023).

Інформаційні ресурси

1. www.rada.gov.ua - офіційний сайт Верховної Ради України.
2. www.kmu.gov.ua - офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
3. www.pbuv.gov.ua - електронний каталог Національної бібліотеки України ім. Вернадського.
4. www.library.ukma.kiev.ua - електронний каталог наукової бібліотеки НаУКМА.
5. www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index - офіційний сайт Державної фінансової інспекції України.
6. <http://www.president.gov.ua/> -пре3НнеНТ України: офіційне інтернет-представництво.
7. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/ru>.
8. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua/>.
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>.
11. Офіційний сайт Державного комітету статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Офіційний сайт Національного банку України URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
13. Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки URL: <http://nplu.org/>.
14. Офіційний сайт Наукової бібліотеки ім. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Шевченка URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>.
15. Офіційний сайт Європейської комісії https://commission.europa.eu/index_en
16. Офіційний портал ЄСПЛ [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})
17. <http://europa.eu.int>
18. http://youth.europa.eu/home_en

19. https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Programa_proyektu.pdf
20. <http://www.e-ukraine.org.ua>
21. Електроний портал ЄС https://european-union.europa.eu/index_en
22. <http://www.delukr.cec.eu.int>
23. europa.eu.int/comm/external_relation/Ukraine/intro/index.htm

1. Lecture notes for the course (optional) 'European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine'.

These lecture notes have been prepared with the aim of providing students with a systematic understanding of contemporary international and European approaches to preventing and combating corruption, as well as the specific aspects of their implementation in Ukraine's national legislation. The lecture material is designed to enable students, through the analysis of current international and national legislation, to acquire, develop and deepen their understanding of the theoretical principles and legal knowledge concerning the legal foundations, essence and specific features of European anti-corruption standards; the fundamental principles of the state's anti-corruption activities; the development of high moral standards of integrity and justice; and the acquisition of specific skills and competences regarding the practical application of the law and the upholding of the rule of law and legal order in Ukraine.

Theme 1, 'Key theoretical and legal approaches to understanding the concept of "corruption" as a transnational issue', explores the concept of 'corruption' and methods of combating corruption in international and European instruments, as well as the development of anti-corruption legislation in Ukraine in the present day. Particular attention is paid to the characteristics, types and causes of corruption in Ukraine. **The second theme** (International Anti-Corruption Instruments and Ukrainian Legislation) is devoted to international standards and mechanisms in the field of corruption prevention, as well as international cooperation in the field of preventing and combating corruption. Representatives of state administration and local self-government bodies, the public prosecutor's office, the legal profession and the judiciary, as well as civil society organisations, may be invited to participate. **Theme 3**, 'EU Policy on the Prevention of Corruption: EU Anti-Corruption Standards', provides an overview of the general characteristics and principles of the EU's anti-corruption policy, as well as the universal and regional levels of anti-corruption measures within EU law. **The fourth theme** (European Anti-Corruption Institutions) analyses the legislative framework for combating corruption in the EU and the European anti-corruption institutions – the European Anti-Fraud Office (OLAF), GRECO, Eurojust, Europol and the European Public Prosecutor's Office (EPPO). **Theme 5**, 'Adaptation of national anti-corruption legislation to the acquis communautaire', focuses on Ukraine's European integration policy, as well as the challenges and prospects for incorporating international standards on corruption prevention into national legislation. **Theme 6**, 'Ukraine's Anti-Corruption Policy: Strategy and Key Areas of Implementation. Actors in Prevention and Combating Corruption', explores the objectives, tasks and scope of application of Ukraine's Anti-Corruption Policy, as well as the key features of the Anti-Corruption Strategy for 2021–2025 and Ukraine's State Anti-Corruption Programme. It takes the form of a guest lecture, featuring representatives from

anti-corruption bodies, central and local government bodies, the public prosecutor's office, the legal profession and the judiciary, as well as civil society organisations. **The final theme**, 'European standards for public participation in the prevention of corruption. Protection of whistleblowers. Academic integrity', analyses the legal framework and the European Union's experience regarding public participation in the prevention of corruption, as well as the mechanisms for the participation of civil society organisations in the prevention of corruption. Particular attention is paid to the role of whistleblowing in building an ethical society and preventing corruption, as well as to the legal safeguards for protecting the rights and legitimate interests of whistleblowers. The session takes the form of a guest lecture, featuring representatives from anti-corruption bodies, central and local government bodies, and civil society organisations working to prevent corruption.

This material has been compiled in accordance with current Ukrainian legislation, international regulatory and legal instruments, and contemporary academic approaches. The lecture notes are designed to help students develop anti-corruption competence, a culture of lawfulness, the ability to analyse corruption risks, and adherence to the principles of integrity in their professional practice.

Лекція 1.

Тема 1. Основні теоретико-правові підходи до розуміння поняття «корупція» як транснаціональної проблеми.

1. Поняття «корупції» та методи протидії корупції в міжнародних та європейських актах.
2. Становлення законодавства щодо протидії корупції в Україні в сучасний період.
3. Поняття, ознаки, види та причини корупції в Україні.

1. Поняття "корупція" та методи протидії корупції у міжнародних та європейських актах

В сучасному світі феномен корупції набув міжнародного характеру, що обумовлює необхідність співпраці держав у сфері боротьби з корупцією. З цією метою створюються відповідні міжнародні інструменти та механізми, а дві основних європейських організації – Європейський Союз (ЄС) та Рада Європи (РЄ) - приділяють велику увагу антикорупційній політиці. Європейське право містить великий масив антикорупційних норм, які регулюють антикорупційну діяльність у публічній та приватних сферах. Основою всіх антикорупційних норм ЄС є заходи, які були розроблені РЄ. Необхідно зауважити, що всі держави-члени ЄС входять і до РЄ, тому норми щодо протидії корупції фактично утворюють єдине правове поле. А отже, держави Європи одночасно проводять імплементацію норм зазначених міжнародних організацій. В рамках РЄ діють спеціалізовані інститути: Європейський комітет по кримінальним проблемам, Комісія за демократію через право (Венеціанська комісія), Міждисциплінарна група по корупції. Для антикорупційної діяльності РЄ та пов'язаних з нею структур є моніторинг імплементації та дотримання державами-учасниками зобов'язань, які випливають із членства і ЄС тощо. В цілому, РЄ націлена на забезпечення прямої дії міжнародних антикорупційних норм, гармонізацію приписів національного права з міжнародною та правоохоронною практикою держав у сфері корупції.

У 2014 році Європейська комісія зробила Доклад, у якому визначила, що корупція є у всіх без виключення державах, а сумарна економічна шкода від неї оцінюється приблизно у 120 млрд. євро у рік, а за результатами соціологічного дослідження кожен двадцятий житель ЄС стикався з корупцією або був її свідком.

Відповідно до Договору про ЄС від 07.02.1992 р. пріоритет має співробітництво поліції та судових органів по кримінальним справам у сфері боротьби з тяжкими та особливо тяжкими злочинами, які декларуються в якості надзвичайної загрози для країн ЄС (ст. 29), а також передбачає покарання за зайняття тероризмом, торгівлю людьми, злочини проти дітей, торгівлю наркотиками, зброєю та корупцією та шахрайством. Ч. 1 ст. 83 Договору про функціонування ЄС (в редакції Лісабонського договору 2007 р. 2016/C202/1) називає серед особливо тяжких злочинів корупцію. В оновленій версії Договору про функціонування було передбачено створення спеціалізованих органів: Євроюсту, Європейської прокуратури та змінена структура та повноваження Європолу.

Індикаторами ефективності реалізації Антикорупційної стратегії України на 2021-2025 роки визначено серед іншого: зменшення частки населення, яка мала власний корупційний досвід; збільшення частки населення, яка негативно ставиться до корупційних проявів; зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти корупційних проявів, а також громадян, які заявили про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам.

Визначення "корупції" було закріплено у міжнародних документах у 70-90 рр. XX століття, а саме у Резолюції VIII Конгресу ООН по запобіганню злочинності (Гавана) "Практичні заходи боротьби з корупцією" 1990 р., у якій в розділі "Корупція в державному управлінні" визначалося, що проблеми корупції у державній адміністрації мають загальносвітовий характер, а негативний вплив відчуває весь світ, а сама корупція трактувалася як порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що проявилися в протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності.

Резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979 р. був прийнятий Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, ст. 7 якого визначає, що посадові особи з підтримання правопорядку не здійснюють будь-які акти корупції. Вони також перешкоджають будь-яким актам та борються з ними. Коментар до цієї статті визначає корупцією "вчинення або не вчинення будь-якого діяння при виконанні обов'язків або у зв'язку з такими обов'язками в результаті прийнятих подарунків, обіцянок, стимулів чи їх незаконне тримання кожного разу, коли мало місце дія або бездіяльність".

Конвенція про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р. вперше ввела поняття активна та пасивна корупція. "Пасивна корупція - умисна діяння службовця, який безпосередньо чи через посередника вимагає чи отримує користь будь-якого характеру для себе чи третьої сторони, або приймає обіцянку такої користі для того, щоб у порушення своїх офіційних обов'язків він здійснив дії або утримався від їх здійснення". "Активна корупція - умисна діяння будь-якої особи, яка обіцяє надати або надає прямо чи через посередника користь будь-якого характеру службовцю для нього або третіх осіб, для того, щоб в порушенні своїх обов'язків зазначена особа вчинила дії або утрималася від них".

У Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р., ратифікована Україною 18.10.2006 р, набула чинності 01.01.2010 р. представлена політика боротьби з корупцією, який кожна держава-учасниця згідно з основоположними принципами своєї правової системи здійснюють засоби щодо проведення цієї політики. здійснення нагляду та координації реалізації такої політики; розширення та поширення знань з питань запобігання корупції, оскільки корупція стала вже не локальною проблемою, а перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільство та економіку всіх країн. Серед основних заходів щодо запобігання корупції у Конвенції визначено наступні: "Держави-учасниці розробляють відповідну політику та практику у цій сфері; створюють орган або органи із запобігання та протидії корупції; у публічному секторі визначено основні принципи, з яких публічність, прозорість діяльності; прийняття кодексів поведінки державних посадових осіб; проведення прозорих державних закупівель та управління фінансами; заходи щодо вдосконалення судових органів та прокуратури; державна звітність; у приватному секторі - запобігання виникнення конфлікту інтересів, необхідна звітність; участь суспільства у проведенні антикорупційної політики; заходи щодо недопущення відмивання грошей; і цілий блок заходів щодо криміналізації та правоохоронної діяльності (запобігання підкупу національних та іноземних державних посадових осіб, зловживання впливом, службовим становищем, підкупу приватному секторі, незаконне збагачення, відмивання доходів, які здобуті злочинним шляхом, переховування, захист осіб, що повідомляють інформацію про корупцію, подовжений строк позовної давності щодо корупційних діянь тощо); заходи щодо міжнародного співробітництва; заходи щодо повернення активів". Серед іншого, зупинимося на ст. 36 Конвенції, яка передбачає створення органу, органів або осіб, які спеціалізуються на боротьбі з корупцією за

допомогою правоохоронних заходів, а їм забезпечується необхідна самостійність, відповідно до основоположних принципів правової системи держави, уникнення будь-якого впливу на них, а працівники таких органів повинні мати відповідну кваліфікацію та ресурси для виконання своїх завдань.

27.01.1999 р. РЄ була підписана Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173), ратифікована нашою державою 18.10.2006 р., а набула чинності 01.03.2010 р. у преамбулі визначає: "Корупція загрожує правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, чесність, соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку і загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства, а тому у невідкладному порядку передбачає необхідність проведення спільної кримінальної політики, спрямованої на захист суспільства від корупції, включаючи ухвалення відповідних нормативно-правових актів і вжиття превентивних заходів". Термін корупція трактується як "умисне обіцяння, пропонування, надання будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків (ст. 2)". Кримінальна конвенція передбачає цілу систему заходів, які треба вжити на національному рівні: поняття та протидія дачі і одержання хабара у різних проявах та щодо різних осіб (національним державним посадовим особам, іноземним державним посадовим особам, у приватному секторі, хабарництво суддів); відмивання доходів, фінансові злочини, відповідальність юридичних осіб, створення спеціалізованого органу та захист помічників правосуддя та свідків. Контроль за виконанням Конвенції покладено на GRECO. Україна ратифікувала і Додатковий протокол до Кримінальної конвенції (ETS 191) від 15.05.2003 р., який розширив програму протидії корупції, включив на національному рівні боротьбу з хабарами національним та іноземним арбітрам, присяжним засідателям.

16.05.2005 р. Законом України була ратифікована Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією РЄ від 04.11.1999 р. Ця Конвенція трактує корупцію як "прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара. неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду. або поведінку такої особи". Цивільна конвенція зобов'язує кожну сторону "передбачити у внутрішньому законодавстві для осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, право порушення судової справи з метою отримання повної компенсації за заподіяну шкоду, включаючи і втрачену вигоду, і немайнову шкоду" (ст. 3). Умовами відшкодування є "вчинення відповідачем особисто або з його дозволу корупційної дії або невжиття ним розумних заходів для запобігання вчиненню корупційної дії; заподіяння шкоди позивачу та наявність причинного зв'язку між корупційною дією та шкодою" (ст. 4). Якщо державні посадові особи під час виконання своїх службових обов'язків заподіяли шкоду корупційними діями, "держави передбачають належні процедури отримання компенсації від держави чи від керівників недержавних установ" (ст. 5). Позовна давність для компенсації заподіяної шкоди становить не менше трьох років від дня, коли особа дізналася чи обґрунтовано могла дізнатися про заподіяння шкоди або про здійснення корупційної дії та про особистість винної особи, однак суд не розглядає позов після закінчення позовного строку тривалістю не менше десяти років від дня здійснення корупційної дії (ст. 7). Важливою новелою є положення ст. 9, яка передбачає захист працівників від необґрунтованих санкцій, якщо останні мають достатньо підстав підозрювати корупцію та добросовісно доповідають про свої підозри відповідальним особам або компетентним органам.

Додаток XLIV до Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і її державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. містить перелік визначень, серед яких важливими є наступні: активна корупція, пасивна корупція, конфлікт інтересів: "Активна корупція - умисна дія будь-якої особи, яка безпосередньо чи через посередника обіцяє надати або надає посадовій особі користь з метою забезпечення для себе або третьої сторони вчинення посадовою особою дій чи утримання від вчинення дій, що належать до сфери її посадових обов'язків або покладених на неї функцій, з порушенням своїх службових обов'язків, у результаті якої завдається чи може бути завдана шкода фінансовим інтересам ЄС; пасивна корупція - умисна дія посадової особи, яка безпосередньо чи через посередника вимагає чи отримує будь-яку користь для себе чи третьої сторони, або приймає обіцянку користі у обмін на дії чи утримання від вчинення дій, що належать до сфери її посадових обов'язків або покладених на неї функцій, з порушенням своїх службових обов'язків, у результаті якої завдається чи може бути завдана шкода фінансовим інтересам ЄС". У порівнянні з Конвенцією про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р., активною і пасивною визнається саме дія, а раніше діяння, а крім того змінився підхід до суб'єктного складу - замість службовців використовується термін посадова особа (щодо специфіки поняття "службовець і державний службовець" буде розглянуто у наступному підрозділі). Конфлікт інтересів - будь-яка ситуація, за якої у третьої сторони можуть виникнути або виникають обґрунтовані сумніви щодо спроможності посадових осіб діяти неупереджено і об'єктивно через сімейні обставини, емоційний стан, політичну чи національну приналежність, матеріальні інтереси або спільність будь-яких інтересів з оферентом, аплікантом чи бенефіціаром.

2. Становлення законодавства щодо протидії корупції в Україні в сучасний період.

Правове регулювання антикорупційної діяльності в Україні у своєму розвитку пройшла декілька етапів, які відрізнялися за змістом проведення заходів і за ступенем ефективності. На сьогоднішній день розроблено законодавчу базу протидії корупції, створені нові державні спеціалізовані органи, змінено механізм боротьби з корупцією.

Перший період - зародження законодавчого регулювання протидії корупції (1991 - 2004 рр.), другий період отримав назву постмайданний (2005- 2014 роки), а третій період постреволюційний (з 2014 року до сучасності).

Нормативно-правове регулювання процесу боротьби з корупцією почалося з Указу Президента України "Про Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю" від 18 червня 1993 року № 218/93. Цим указом було створено Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю під керівництвом Президента. У 1993 році було прийнято Закон України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" від 30.06.1993 р. № 3341-ХІІ, який опосередковано регулював і питання боротьби з корупцією у правоохоронних органах.

На першому етапі становлення законодавства щодо протидії корупції був прийнятий Закон України "Про боротьбу з корупцією" від 05 жовтня 1995 року № 356/95-ВР, який вперше на законодавчому рівні закріпив поняття корупції, приклади корупційних діянь, суб'єктів корупційної діяльності, органи, що ведуть боротьбу з корупцією та встановив відповідальність за вчинення корупційного діяння.

24 квітня 1998 року було підписано Указ Президента України "Про створення Національного бюро розслідувань України" № 371/97, п. 2 якого визначив основні завдання Національного бюро розслідувань України. Однак НБР не було створено, оскільки з Рішенням КСУ за поданням народних депутатів України щодо відповідності

Основного Закону України Указу Президента України "Про створення Національного бюро розслідувань України" від 24 квітня 1998р. № 371/97 від 6 липня 1998 року № 10/98-рп – визнано неконституційними окремі положення означеного Указу Президента України.

Другий етап був знаменний тим, що було подано 10 антикорупційних пропозицій Президента України, серед яких варто згадати Указ "Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції" від 18 листопада 2005 року № 1615; прийняття Плану заходів щодо реалізації Концепції подолання корупції в Україні "На шляху до доброчесності" та затвердження державної антикорупційної політики на 2011 рік. У 2005-2006 рр. Закон України було ратифіковано наступні нормативні акти: "Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією", "Про ратифікацію Конвенції ООН проти корупції", "Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією" та "Про ратифікацію Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу корупцією".

У 2009 році активно впроваджуються в життя інституційні та законодавчі заходи, спрямовані на зниження рівня корупції: створюється Урядовий уповноважений з питань корупційної політики, Бюро з питань антикорупційної політики, Координаційна Рада, удосконалено АКЗ, однак найвизначнішим кроком стало прийняття 11 червня 2009 року Закону України "Про засади запобігання та протидії корупції" № 1506-IV. 7 квітня 2011 року був прийнятий Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції" № 3206-VI, який втратив чинність 01.09. 2016 року, головними причинами стали низька ефективність його положень та критика з боку ЄС.

Третій етап постреволюційний охарактеризувався прийняттям низки антикорупційних законів: Закон України "Про запобігання корупції" від 14 жовтня 2014 року; "Про Національне антикорупційне бюро України" від 14 жовтня 2014 року; "Про очищення влади" від 16 вересня 2014 року, а також підзаконних актів - Указ Президента України "Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" від 12 січня 2015 року № 5/2015. В цей же період приймається низка Законів, які спрямовані на втілення у життя Антикорупційної стратегії: Закон України "Про відновлення довіри до судової влади в Україні" від 08.04.2014 р. № 1188-VII, "Про прокуратуру" від 14.10.2014 р. № 1699-VII, "Про здійснення державних закупівель" від 10.04.2014 р. № 1197-VII (втрата чинності 01.08.2016 р.), "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення" від 14.10. 2014 р. № 1702-VII.

3. *Поняття, ознаки, види та причини корупції в Україні.*

У Законі України "Про запобігання корупції" від 14 жовтня 2014 року, який на сьогоднішній день є базовим Законом, корупцією визначено використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

До ознак корупції слід віднести: 1) протиправність та/або суперечність суспільній моралі та правосвідомості; 2) шкідливість; 3) вияв у державно-владних відносинах (публічні сфері), або відносинах з управління приватними господарськими справами; 4) корисливі мотиви суб'єкта корупції, які зазвичай суперечать інтересам держави, організацій, підприємств та осіб, яких означений суб'єкт представляє та в інтересах яких останній повинен діяти.

Серед причин корупції прийнято виділяти:

1) політичні причини (замкнутість системи управління, його уповільнений розвиток, відсутність цілеспрямованого формування почуття патріотизму та високих моральних якостей, недосконалість антикорупційного законодавства, відсутність ініціативи громадських формувань тощо);

2) економічні причини (відсутність прозорості економічних процесів та несприятливий режим діяльності підприємств);

3) правові причини (відсутність цілісної системи антикорупційних заходів, нечітка визначеність відповідальності за корупційне діяння, формальний характер системи декларування доходів, нечітке визначення кола суб'єктів корупційного діяння);

4) організаційно-управлінські причини (відсутність чіткої регламентації діяльності посадових осіб, поширена практика зайняття посад через знайомства, відсутність механізму запобігання проникнення до державних структур членів злочинних угруповань);

5) соціально-психологічні причини (нерозвиненість громадської свідомості, корислива спрямованість діяльності державних службовців, моральна та професійна деформація керівників).

Політичними чинниками корупції в Україні є; декларативність багатьох реформаторських намірів та рішень влади, непослідовність у проведенні антикорупційних реформ, недосконалість політичних інститутів, нестабільність політичної ситуації, політичний протекціонізм, повільний розвиток політичної свідомості, не сформованість громадських об'єднань, спрямованих на протидію корупції, а також відсутність виховання патріотизму у представників публічної влади та громадян.

Економічними чинниками є криміналізація економічних відносин, несприятливий режим діяльності підприємств та підприємницької ініціативи, непрозорі процеси проведення приватизації, непомірний розрив у доходах державних службовців та представників заможних верств населення.

Юридичні чинники - недоліки антикорупційного законодавства, а також кримінально-процесуального та адміністративного законодавства, низька правова культура суспільства, неврегульованість питання притягнення до відповідальності за здійснення корупційного діяння, недосконалість системи декларування доходів, пасивність правоохоронних та спеціально уповноважених органів.

Організаційно-управлінські чинники - відсутність чіткої регламентації діяльності державних службовців, наявність у них надмірно широкого кола розпорядчих та дозвільних повноважень, випадки прийняття на роботу з підстав, які не залежать від ділових якостей претендента, а напряду залежать від особистих відносин, формальне ставлення до проходження конкурсу, відсутність систематичних незалежних тестувань та інших перевірок професійних якостей службовців, відсутність у багатьох установах спеціального підрозділу або уповноваженої особи, яка проводить роботу щодо запобігання корупції.

Соціально-психологічними чинниками виступають наступні: бідність переважної частини населення держави, корисливі мотиви вступу на державну службу, професійна деформація та професійне вигорання частини службовців.

З юридичної точки зору, корупція – це: – підкуп-продажність державних службовців; – зловживання владою або посадовим становищем, здійснене в певних особистих інтересах; – використання посадових повноважень, статусу посади, а також її авторитету для задоволення особистого інтересу або інтересів третіх осіб; – елемент (ознака) організованої злочинності.

Дослідження дають змогу виокремити чотири основні рівні (види) корупції:

1. *«Високорівнева» (або «елітарна», «можновладна») корупція* характерна для вищих ешелонів влади (вищі органи влади, центральні органи виконавчої влади, центральні апарати правоохоронних органів та судової гілки влади). Саме на цьому рівні розробляються корупційні схеми, створюються корупційні мережі. До основних форм «високорівневої» корупції слід віднести:

- корупційний лобізм;
- корупційний протекціонізм і фаворитизм;
- таємні внески на політичні цілі, внески на вибори з наступними «дивідендами» у вигляді високих державних посад;
- перехід державних посадових осіб на керівні посади комерційних структур, які вони, перебуваючи при владі, підтримували за державний рахунок;
- поєднання державної служби з комерційною діяльністю;
- роздавання податкових пільг;
- надання монополії щодо певного виду комерційної діяльності;
- перешкода в отриманні спеціальних дозволів, ліцензій на зайняття певними видами діяльності (так званий «державний рекет», або торгівля дискреційною владою);
- призначення на відповідальні державні посади тощо.

Найбільш уразливими сферами «високорівневої» корупції є: — бюджетна сфера (у тому числі міжнародна валютна допомога); — приватизація державного майна; — паливно-енергетичний сектор; — контроль над тіньовою економікою та нелегальним бізнесом; — розподіл державної власності, землі та природних багатств України; — митна сфера.

2. *Корупція в середніх ешелонах влади (обласного рівня).* Практично тотожна корупції «елітарній». У зв'язку з меншим рівнем повноважень відрізняється меншими можливостями корупціонерів обласного рівня використовувати державну власність у своїх особистих цілях. Тут менші фінансові потоки, менша кількість великих об'єктів державної власності, обмежені й владні повноваження чиновництва. Але, зважаючи на звичайну арифметичну кількість чиновництва, шкода від корупціонерів цього рівня навряд чи менша.

3. *Корупція «низова» (дрібного чиновництва),* тобто держслужбовців які безпосередньо проводять роботу з підготовки управлінських рішень, висновків, готують або видають відповідні дозволи, інші документи, здійснюють контрольні дії, розслідування справ, безпосередньо притягають до правової відповідальності (рівень районів, міст, районів у містах). Дрібна управлінська (низова) корупція має свою кількісну та якісну характеристику (ознаки).

Специфіка сфер її поширення полягає в такому:

1) це місцевий локальний рівень (рівень муніципальної влади), де не вирішуються питання глобального, довгострокового характеру;

2) об'єктом корупції у даному випадку є задоволення «поточних» потреб громадянина владно-політичного характеру (отримання довідки, фінансової допомоги, поставлення на облік, відкриття власної справи тощо).

Найбільш «корупційно-небезпечні» сфери дрібної корупції: — митна сфера (дрібні порушення правил митного режиму, дрібна контрабанда, тощо); — дозвільно-ліцензійна система; — сфера дрібного підприємництва; — контрольно-наглядова діяльність; — правоохоронна діяльність; — житлово-комунальне та побутове обслуговування населення; — система охорони здоров'я; — сфера освіти та дошкільного виховання.

4. *Корупція «від злиднів».* Найбільш безпечний вид корупції. Здійснюється дрібним чиновництвом не на постійній основі, ситуативно або коли вже склалося «зовсім скрутне

матеріальне становище». Її відносна безпечність полягає у тому, що корупційні дії вчиняються службовцями, які мають достатньо високий моральний рівень, люблять свою країну, поважають свій народ.

За даними Світового банку можемо виокремити такі форми корупції:

- хабарництво;
- купівля контрактів замовлень та інших урядових переваг, концесій або судових рішень;
- ухилення від сплати митних, податкових чи інших зборів, передбачених законом;
- крадіжка;
- свідомі, не узгоджені із законом розпорядження бюджетними засобами та власністю, які є публічною власністю;
- фаворитизм, протекція;
- непотизм (кумівство);
- фінансування виборів або політичних партій за отримання впливу.

Міжнародна організація Transparency International поділяє корупцію на три типи:

- корупція незначна (petty corruption) – повсякденне зловживання державними посадовими особами середньої та нижчої ланок довіреною їм владою при взаємодії з пересічними громадянами, які намагаються отримати доступ до базових послуг, що надає держава в закладах освіти, охорони здоров'я, відділеннях міліції за місцем проживання та інших державних установах;
- корупція значна (grand corruption) – дії, що вчиняються на центральному рівні державного управління й деформують політику або режим функціонування державних органів влади, який дає можливість високим посадовим особам отримувати вигоду за рахунок суспільного блага;
- корупція політична (political corruption) – маніпуляція особами, які ухвалюють політичні рішення, політикою, інституціями та регламентом (правилами процедури) щодо розміщення ресурсів і фінансування, зловживання ними зайнятими посадами з метою утримання наданих їм владних повноважень, статусу та збагачення.

За сферами діяльності виокремлюють такі види корупції:

- 1) політична;
- 2) економічна, або ділова (бізнес-еліта країни). У нашій країні, де влада поєдналася з бізнесом, цей поділ є досить умовним;
- 3) побутова (традиції віддячити за роботу дрібному чиновнику, лікарю та ін.). За гілками влади:
 - 1) корупція чиновництва у сфері законодавчої влади;
 - 2) виконавчої влади; 3) судової влади. Сюди ж відносимо й корупцію з боку посадових осіб правоохоронних і контрольно-наглядових органів.

За часом вчинення: 1) ситуативна; 2) корупція на постійній основі, коли це стає способом життя службовця, істотним матеріальним поповненням власного бюджету (або його основною статтею).

За рівнями існування розрізняють високорівневу та низову корупції.

Лекція 2

Тема 2. Антикорупційні міжнародні акти та законодавство України

1. Міжнародні стандарти та механізми у сфері запобігання корупції: загальні положення та принципи.

2. Конвенції та резолюції ООН, Ради Європи та Організації економічного співробітництва та розвитку щодо запобігання та протидії корупції

3. Базове антикорупційне законодавство України у сфері запобігання корупції.

4. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції. Системні підходи до організації антикорупційної роботи.

1. Міжнародні стандарти та механізми у сфері запобігання корупції: загальні положення та принципи

Антикорупційна система України створена на основі світових практик та відповідає міжнародним стандартам у сфері антикорупції.

У середині 1990-х років абсолютна більшість країн у світі визнали, що корупція є глобальною проблемою. З того часу у сфері запобігання корупції активно працюють регіональні та глобальні міжурядові організації. Результатом такої діяльності стало ухвалення цілого комплексу міжнародних обов'язкових актів та актів рекомендаційного характеру, розроблених Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, Організацією економічного співробітництва та розвитку, Європейським Союзом та Організацією американських держав.

Першими міжнародними актами у сфері протидії корупції, які підписала та ратифікувала Україна, були Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ратифікована 27 січня 1999 року) та Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ратифікована 4 листопада 1999 року). Це документи локального характеру, тому вони застосовуються лише в певних країнах.

Значним міжнародним досягненням у сфері протидії корупції стало ухвалення Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй Конвенції ООН проти корупції 31 жовтня 2003 року. Сьогодні це єдиний універсальний юридично обов'язковий інструмент для боротьби з корупцією. Так, 181 країна-підписант Конвенції здійснюють заходи, рекомендовані документом для подолання корупції.

Для України Конвенція набрала чинності 1 січня 2010 року, тобто Україна офіційно взяла на себе зобов'язання виконувати положення Конвенції. Фактично Україна почала виконувати взяті на себе зобов'язання у 2014 році шляхом прийняття Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки.

Відповідно до статті 5 Конвенції ООН проти корупції, кожна держава-учасниця розробляє і здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції. Ця політика має сприяти участі суспільства і відображати принципи правопорядку, належного управління державними справами й майном, чесності й невідкупності, прозорості та відповідальності.

Основні заходи щодо запобігання корупції включають:

- Формування скоординованої політики, а саме – встановлення й заохочення ефективних практик для запобігання і протидії корупції, які періодично переглядаються.
- Створення органу або органів із запобігання корупції, які формують та імплементують таку політику.
- Формування доброчесної публічної служби – це включає прозорі конкурси, достатнє фінансове забезпечення, фокусування на таких критеріях, як бездоганність роботи, справедливість і здібності.
- Етичні стандарти поведінки на державній службі, а саме – заохочення невідкупності, чесності та відповідальності серед держслужбовців, створення визначених стандартів поведінки.
- Прозорі державні закупівлі й управління фінансами, а це – публічне поширення інформації про закупівельні процедури, зрозумілі та прозорі критерії участі та відбору, ефективні механізми контролю.
- Державну звітність, що дозволяє суспільству отримувати інформацію про механізм прийняття рішень у державі, спрощення

адміністративних процедур, публікацію інформації про корупційні ризики в держсекторі.

- Незалежність судових органів та органів прокуратури, що передбачає забезпечення незалежності, зміцнення чесності та непідкупності, запобігання корупції в середині органів.
- Добросовісність приватного сектору, що виражається в співпраці бізнесу та правоохоронних органів, розробці стандартів добросовісності для бізнесу, запобіганні конфлікту інтересів у випадку колишніх держслужбовців, які приходять у бізнес.
- Участь суспільства, а саме — посилення прозорості та залучення громадян у процес прийняття рішень, доступ до інформації, формування атмосфери несприйняття корупції, повага, заохочення та захист свободи пошуку й поширення інформації про корупцію.
- Запобігання відмиванню коштів — регулювання та моніторинг банків та небанківських фінансових установ, щоб запобігти відмиванню коштів у всіх формах.

Міжнародні нормативно-правові акти в цій сфері мають єдину мету — встановити загальні стандарти боротьби проти корупції на національному рівні через її криміналізацію та впровадження заходів для запобігання корупції.

2. Конвенції та резолюції ООН, Ради Європи та Організації економічного співробітництва та розвитку щодо запобігання та протидії корупції

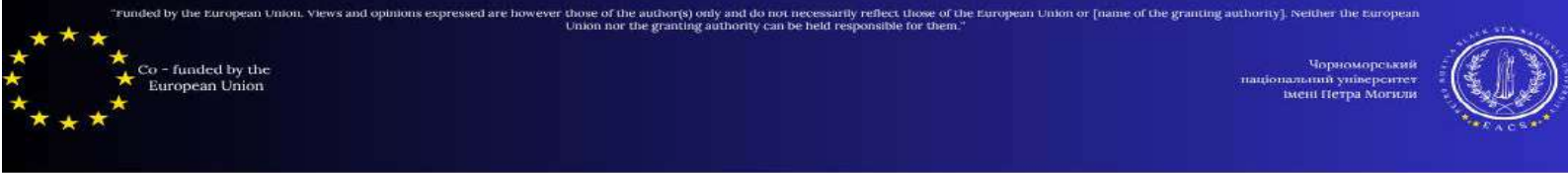
Основою для приведення національного законодавства кожної держави-учасниці у відповідність із загальновизнаними методами та заходами щодо попередження і протидії корупції стала Конвенція ООН проти корупції (31 жовтня 2003 року, вступила в силу 2005 р.), яку ратифікували 183 країни світу. Конвенція передбачає, що держави учасники самостійно розробляють та здійснюють скоординовану політику протидії корупції, при цьому документом передбачається можливість створення двох типів антикорупційних інституцій: орган або органи із запобігання корупції; орган або органи, які спеціалізуються на протидії корупції.

Початком розвитку міжнародно-правового регулювання у сфері боротьби з корупцією було прийняття 15.12.1975 р. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3514, яка засудила всі види корупції, у тому числі хабарництво, та виробила рекомендації для вжиття державами заходів, необхідних для запобігання й протидії корупції. Ці завдання деталізувалися в таких документах, як Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» від 12.12.1996 р., Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» 1996 р., Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб 1996 р., Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку 1989 р., та стали основою для створення міжнародних нормативно-правових актів, які закріпили універсальні стандарти запобігання корупційним проявам.

Питання міжнародного обміну інформацією у сфері запобігання і протидії корупції регулюються такими положеннями:

1) Конвенції ООН проти корупції:

– ст. 46 («Взаємна правова допомога») — щодо можливості Держав-учасниць без попереднього запиту передавати інформацію, що стосується кримінальних справ, компетентному органу іншої Держави-учасниці в тих випадках, коли вони вважають, що така інформація може надати допомогу цьому органу в здійсненні або успішному завершенні розслідування та кримінального переслідування або може привести до складання цієї Державою-учасницею запиту відповідно до цієї Конвенції;

– ст. 48 («Співробітництво між правоохоронними органами») – щодо зміцнення або, за потреби, встановлення каналів зв'язку між їхніми компетентними органами, установами та службами для забезпечення безпечного і швидкого обміну інформацією про всі аспекти злочинів, що визначені цією Конвенцією; обміну з іншими Державами-учасницями інформацією про конкретні засоби й методи, що застосовуються для вчинення злочинів, визначених цією Конвенцією; обміну інформацією та координації адміністративних та інших заходів, що вживаються у відповідних випадках для своєчасного виявлення злочинів, визначених цією Конвенцією;

– ст. 61 («Збирання та аналіз інформації про корупцію та обмін такою інформацією») – щодо можливості Держав-учасниць проводити аналіз тенденцій в галузі корупції на своїй території, умов, у яких здійснюються корупційні злочини, а також статистичних даних, аналітичних знань щодо корупції та інформації про оптимальні види практики у справі запобігання корупції й боротьби з нею, та обміну ними через посередництво міжнародних і регіональних організацій;

2) Кримінальної конвенції РЄ про боротьбу з корупцією:

– ст. 28 («Надання інформації за власною ініціативою») – щодо можливості сторони без попереднього запиту надіслати іншій стороні інформацію про виявлені факти, якщо вона вважає, що повідомлення такої інформації може допомогти стороні, що отримує, у порушенні чи проведенні розслідування або провадження стосовно кримінальних злочинів, визначених цією Конвенцією, або може сприяти поданню такою щодо запиту;

– ст. 31 («Інформація») – щодо того, що запитувана сторона невідкладно інформує сторону, що запитує, про заходи, вжиті щодо запиту, та про остаточні результати таких заходів. Запитувана сторона також невідкладно інформує сторону, що запитує, про будь-які обставини, що унеможливають виконання запланованих заходів або можуть суттєво його затримати.

Відповідно до Закону про корупцію компетентні органи України можуть надавати відповідним органам іноземних держав та одержувати від них інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, з питань запобігання і протидії корупції з додержанням вимог законодавства та міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Надання органам іноземних держав інформації з питань, пов'язаних із запобіганням і протидією корупції, можливе лише в разі, якщо ці органи та відповідний компетентний орган України можуть установити такий режим доступу до інформації, який унеможлиблює розкриття інформації для інших цілей чи її розголошення у будь-який спосіб, у тому числі шляхом несанкціонованого доступу.

Під інформацією, обмін якою може здійснюватись під час міжнародно-правового співробітництва у сфері запобігання та протидії корупції, Закон про корупцію розуміє документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Водночас реагування на інформацію й запити до іноземних правоохоронних органів з питань виконання міжнародно-правових доручень у сфері запобігання та протидії корупційних правопорушень здійснюються через органи та підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, податкової міліції, Служби безпеки України та Генеральної прокуратури України. При здійсненні міжнародно-правового співробітництва у сфері запобігання та протидії корупційним правопорушенням, які мають транснаціональний характер, зазначені органи можуть використовувати можливості Національного центрального бюро Інтерполу в Україні.

Порядок використання правоохоронними органами України можливостей Національного центрального бюро Інтерполу визначається Інструкцією про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального

бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, яка затверджена спільним наказом МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 09.01.97 № 3/1/2/5/2/2. Важливо, що при прийнятті до провадження кримінальної справи, надісланої правоохоронним органом іноземної держави в порядку кримінального переслідування, слідчий при розслідуванні цієї справи керується нормами кримінально-процесуального законодавства України.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) об'єднує 37 найрозвиненіших країн світу. Метою діяльності ОЕСР є створення найкращих рішень для державної політики, яка сприятиме економічному процвітання, рівним можливостям і добробуту для всіх. Варто зауважити, що ОЕСР вже не є суто економічною організацією, а її експертиза та діяльність охоплюють також питання регіонального розвитку, охорони здоров'я, освіти, захисту навколишнього середовища, антикорупції тощо.

Стамбульський план дій з боротьби проти корупції є програмою взаємних експертних оглядів країнами АСН. Його методологія випливає з методів роботи Робочої групи ОЕСР з питань боротьби з хабарництвом у міжнародних комерційних операціях, але його змістовний обсяг є ширшим і охоплює низку політичних, превентивних та правоохоронних заходів проти корупції, які мають відношення до регіону. У виконанні Стамбульського плану дій беруть участь десять країн АСН: Вірменія, Азербайджан, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Монголія, Таджикистан, Україна та Узбекистан. План дій був започаткований у 2003 році на зустрічі АСН у Стамбулі; передбачає регулярний моніторинг антикорупційних реформ у країнах.

3. Базове антикорупційне законодавство України у сфері запобігання корупції.

Боротися з корупцією слід правовим методом – шляхом законодавчого регулювання. Першочергового значення набуває необхідність на законодавчому рівні закріпити цілісний механізм протидії корупції та створити систему діяльності органів, які будуть безпосередньо реалізовувати антикорупційні заходи.

Одним із важливих аспектів сучасної державної правової політики в Україні є реформування системи запобігання і протидії корупції. Досягнення успіху у цьому процесі є передумовою для формування у суспільстві довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України.

24 квітня 2015 року набув чинності Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р.. Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.

В процесі антикорупційної політики в Україні позитивним є визначення стратегії, тактики і конкретних заходів діяльності у цій сфері. Відповідно, основою такого підходу має бути розробка і прийняття відповідних законодавчих актів.

Сутність антикорупційного законодавства полягає в наступному:

- 1) обмежити, нейтралізувати чи усунути фактори корупції:
 - запобігти конфлікту інтересів,
 - нормативно визначити рамки етичної поведінки особи, уповноваженої на виконання завдань і функцій держави,
 - зробити вчинення корупційних правопорушень справою невігідною і ризикованою, а врешті-решт досягти того, щоб особа чесно і сумлінно виконувала свої службові обов'язки;
- 2) чітко визначити ознаки і склад корупційних правопорушень;
- 3) передбачити адекватні заходи відповідальності за їх вчинення,

4) належним чином врегулювати діяльність органів державної влади та їх окремих підрозділів, які безпосередньо протидіють корупції.

Мета - створення в Україні системи прийняття рішень щодо антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та чинників, які до неї призводять, зокрема статистичних спостережень, моніторингу виконання цих рішень та їх впливу на стан справ з питань запобігання корупції незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянського суспільства, а також формування суспільної підтримки у подоланні корупції.

Антикорупційні заходи повинні забезпечити справедливість у ставленні до громадян з боку посадових осіб державних органів, уповноважених на виконання функцій держави під час здійснення ними своїх повноважень, а також механізм захисту громадян від зловживань з боку представників державних органів. Також вони мають змінити природу взаємовідносин між громадянами та уповноваженими на виконання функцій держави посадовими особами. Діяльність держави, спрямована на протидію корупції, має базуватися на принципах. Ці принципи повинні бути основою для вдосконалення існуючої системи антикорупційного законодавства та впровадження нових нормативно-правових актів.

Аналіз антикорупційного законодавства до принципів запобігання та протидії корупції дає підстави віднести наступні:

1. *Принцип верховенства права* виявляється у таких рисах державного і громадського життя: закріплення в Основному Законі та інших законах держави основних прав людини; панування у суспільному та державному житті законів, які виражають волю більшості або всього населення країни, втілюючи при цьому загальнолюдські цінності та ідеали – насамперед права людини. Крім поваги до прав людини, зазначений принцип передбачає також: правову визначеність; заборону свавілля; запобігання дискримінації та рівність перед законом; доступ до правосуддя у незалежних і неупереджених судах, включаючи перегляд судом законів. Суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини.

2. *Принцип законності* передбачає, що:

1) органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України (ч. 2 ст. 6, ч. 2 ст. 19 Конституції України (КУ));

2) Конституція України має найвищу юридичну силу (ст. 8, ч. 2, 3 ст. 57 КУ);

3) суд вирішує справи відповідно до Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, застосовує інші нормативно-правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;

4) закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи (ст.ст. 58, 61, 62, 68, п. 22 ч. 1 ст. 92 КУ; ст. 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; ст. 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод);

5) ніхто не може бути підданий заходу впливу в зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше як на підставах і в порядку, встановлених законом (ст. 7 та ст. 9 КУпАП [3]);

6) підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України; (ст. 2, 3, 4 КК України [4]);

7) застосування будь-якого закону про юридичну відповідальність за аналогією заборонено; в інших випадках у разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд може застосовувати закон, що регулює подібні правовідносини, а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права.

3. *Принцип системності* означає, що заходи протидії корупції є взаємопов'язаними, мають певний субординаційний характер (головні й другорядні, термінові до виконання і перспективні, одноразові і такі, що здійснюються постійно) і підпорядковані стратегічній меті антикорупційної діяльності. Основою цього принципу є спрямування зусиль на розв'язання найбільш складних проблем протидії корупційним явищам.

4. *Принцип комплексного здійснення правових, політичних, соціально- економічних, інформаційних та інших заходів* ґрунтується на положенні преамбули Конвенції ООН проти корупції, де вказано, що держави-учасниці цієї Конвенції переконані у тому, що всеосяжний і комплексний підхід є необхідним для ефективного запобігання корупції та боротьби з нею. Саме тому у Конвенції визначені не лише конкретні види корупційних правопорушень та відповідальність за них, а й органи із запобігання та протидії корупції та конкретні заходи щодо запобігання їй.

5. *Принцип пріоритетності запобіжних заходів* передбачає, що законом визначаються насамперед запобіжні заходи, що безпосередньо впливає із назви Закону України «Про запобігання корупції».

6. *Принцип невідворотності відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень* означає, що кожна особа, яка вчинила таке правопорушення, підлягає покаранню та/або іншим правовим заходам; звільнення від відповідальності, від покарання (стягнення) чи його відбування, а також заміна покарання (стягнення) більш м'яким допускаються лише у випадках, передбачених законом.

7. *Принцип об'єктивності* вимагає співвідношення заходів протидії корупції із закономірностями і тенденціями розвитку корупційних явищ у державі, їх впливом на економічні, соціальні, політичні процеси. Він передбачає протидію корупції, з огляду на загальну соціально-економічну ситуацію в країні й вибір антикорупційних засобів на основі їх достатності для досягнення поставленої мети. Зазначений принцип безпосередньо пов'язаний із принципом практичної спрямованості та радикальності заходів, який передбачає не тільки декларування способів протидії корупції, а й реальне їх застосування. Вони не мають бути сезонними – набувати характеру політичної кампанії, а безпосередньо впливати на фактори, що детермінують корупцію, стосуватися правоохоронної діяльності у цій сфері тощо. Практична спрямованість антикорупційних заходів потребує чіткого визначення суб'єктів протидії, їх завдань і повноважень, професійної підготовки, конкретності певних заходів, строків їх виконання.

8. *Принцип відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування* ґрунтується на таких постулатах:

1) забезпечення безперешкодного руху інформації про явища і процеси в державно-правовій та муніципальній сферах, а також інформування громадськості про вжиття заходів щодо запобігання і протидії корупції;

2) особи, які беруть участь у запобіганні та протидії корупції, не можуть бути обмежені у праві на отримання від органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформації щодо запобігання та протидії корупції;

3) особа, притягнута до відповідальності за корупційне правопорушення, не може бути обмежена у праві на отримання в правоохоронному органі та суді усної або письмової інформації про результати розгляду її справи, а кожен, хто не є стороною у

судовій справі про корупційне чи пов'язане з корупцією правопорушення, має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом;

4) розгляд справ про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення у судах відбувається відкрито, крім випадків, установлених процесуальним законом.

9. *Принцип наукової обґрунтованості* передбачає антикорупційну діяльність на науковій основі (з використанням сучасних досягнень науки, техніки, позитивного світового досвіду та залученням фахівців різних галузей знань: теорії права, конституційного, фінансового, адміністративного, кримінального, податкового права, кримінології, соціології, психології і т. ін.). Цей принцип вимагає здійснення правоохоронними органами постійного моніторингу динаміки та стану корупційних процесів. Такий моніторинг є необхідним, щоб оцінювати ефективність реалізації в державі антикорупційної політики, змінювати її пріоритети відповідно до рівня корупції в країні.

10. *Принцип економічної доцільності* означає, що антикорупційні заходи повинні бути економічно обґрунтованими. Плануватися і розроблятися можуть лише ті заходи, які на сучасному етапі держава спроможна впровадити в життя, зважаючи на своє фінансове становище.

Принцип участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції передбачає інформування зацікавленої громадськості про головні риси важливих запропонованих рішень стосовно запобігання та протидії корупції на початкових стадіях процесу прийняття рішень з дотриманням вимог щодо адекватності, своєчасності та потенційної дієвості цієї інформації, а також забезпечення участі представників громадськості в підготовці та прийнятті відповідних рішень (зокрема проведенні антикорупційної експертизи), вжитті інших відповідних заходів, а також державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів (викривачів).

Принцип забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням знайшов своє відображення в положеннях статей 66-69 Закону України «Про запобігання корупції» зокрема йдеться, про: відшкодування збитків, шкоди, завданих державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення; визнання незаконними актів та правочинів; відновлення прав і законних інтересів та відшкодування збитків, шкоди, завданих фізичним та юридичним особам внаслідок вчинення корупційного правопорушення; вилучення незаконно одержаного майна.

За останні роки Україна створила ефективну антикорупційну систему. У своїй сумнозвісній передвоєнній промові путін перерахував усі антикорупційні органи в Україні: Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру та Вищий антикорупційний суд. Наш успіх лякає росію – не прозору, корумповану державу. Наші антикорупційні органи зараз працюють як один злагоджений механізм, і ми керуємось спільною метою – побудова європейської та демократичної України без корупції. Про це заявив Голова НАЗК Олександр Новіков під час зустрічі високого рівня Антикорупційної мережі Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР/OECD) для країн Східної Європи та Центральної Азії (АСН), в якій взяли участь і очільники антикорупційних і правоохоронних органів країн-учасниць мережі.

«Боротьба з корупцією є одним із головних напрямів державної політики України та одним із пріоритетів нашої довготривалої співпраці з ОЕСР. Україна активно співпрацює з Антикорупційною мережею і планує тільки посилювати цю співпрацю. Участь у цій ініціативі допомогла нам реформувати антикорупційну законодавчу та інституційну системи відповідно до науково обґрунтованих міжнародних стандартів і найкращих практик», – зазначив Олександр Новіков.

Одним із важливих напрямків співпраці України та ACN є виконання рекомендацій, отриманих в рамках регулярного моніторингу виконання Стамбульського плану дій з боротьби проти корупції. Україна протягом останніх двох років активно залучалась до розробки методології оцінювання нового, 5-го, раунду моніторингу.

Під час зустрічі високого рівня заступниця Генерального секретаря ОЕСР Керрі-Анн Джонс відзначила у вступному слові стійкість України у протидії невинуватених і неспровокованих повномасштабній агресії росії, а також наголосила, що Україна бореться нині не лише за власну незалежність, а й за свободу та безпеку усього демократичного світу. Важливою складовою цієї боротьби є ефективна антикорупційна політика, забезпечення доброчесності бізнесу і державного сектору, підкреслила пані Джонс і висловила захопленням активною позицією України у цих питаннях. Девід Куллен, заступник директора Генерального директорату з питань сусідства і розширення Європейської Комісії, зазначив, що попри вимушену необхідність захищати себе зі зброєю, Україна продовжує ефективно інтегруватися у міжнародні структури, свідченням чого є набуття статусу кандидата на членство в ЄС та визнана перспектива майбутнього членства в ОЕСР.

Голова НАЗК наголосив на важливості приєднання України до Робочої групи ОЕСР з питань боротьби з хабарництвом у міжнародних комерційних операціях, над чим вже активно працює національна робоча група (Указ Президента України № 539/2022)).

Він нагадав, що під час Конференції з відновлення України (URC 2022) у Лугано (Швейцарія) Прем'єр-міністр України подав Генеральному секретарю ОЕСР заявку на членство України в ОЕСР. «Наш запит на приєднання до Робочої групи ОЕСР з питань боротьби з хабарництвом у міжнародних комерційних операціях є конкретним кроком на шляху до членства в ОЕСР. Ми впевнені, що взаємодія з ОЕСР у рамках Робочої групи стане чудовим доповненням до нашої вже існуючої співпраці з ОЕСР/ACN. Це сприятиме зниженню корупційних ризиків у процесах відновлення України, покращенню бізнес-клімату, визнанню України більш безпечною країною для інвестицій іноземних компаній, які виходять на український ринок», – підкреслив Голова НАЗК.

Він додав, що, не дивлячись на війну, яку розпочала росія, Україна продовжує виконувати свої зобов'язання перед суспільством та міжнародними партнерами в щодо боротьби з корупцією.

Україна довела, що є невід'ємною частиною демократичного світу. Попри війну та бажання росії знищити нашу країну та демократію, Україна продовжує свою антикорупційну роботу, роблячи нові та завершуючи розпочаті кроки. Так, Парламент України, попри війну, ухвалив Антикорупційну стратегію до 2025 року. Це важливий крок на нашому шляху до вступу в ЄС, НАТО та ОЕСР.

4. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції. Системні підходи до організації антикорупційної роботи.

Наразі у світі існує велика кількість антикорупційних інституцій, які відрізняються одна від одної лише різноманітністю функцій та фактичної діяльності. Досить непросто визначити найбільш ефективну модель запобігання і протидії корупції. Однак можна встановити основні моделі існуючих органів, а саме:

- *Агентства з боротьби проти корупції в структурі правоохоронних органів* (Норвегія, Бельгія, Іспанія, Хорватія, Угорщина). Відповідно до цієї моделі, в органах, які відповідають за виявлення і розслідування корупції, або в органах прокуратури можуть створюватися спеціалізовані управління для запобігання та боротьби з корупцією. В деяких країнах всі три функції об'єднуються в межах одного відомства. Мабуть, ця модель є найпоширенішою в країнах Західної Європи.

- *Агентства з питань запобігання і протидії корупції, які мають правоохоронні повноваження та превентивні функції* (Литва, Латвія, Австралія, Аргентина). Така модель є яскравим прикладом комплексного підходу та зосередження в межах одного органу всіх основних функцій із запобігання і боротьби з корупцією (розроблення політики, аналітична діяльність, технічна допомога з питань попередження, взаємодія з громадянським суспільством, інформування, моніторинг, розслідування). Варто зазначити, що в більшості випадків кримінальне переслідування залишається окремою функцією. Цю модель часто пов'язують з Незалежною комісією проти корупції в Гонконзі та Бюро з розслідування корупційної діяльності в Сінгапурі.
- *Окремих органів з превентивною функцією щодо запобігання корупції та правоохоронними повноваженнями з питань протидії корупції* (Франція, Албанія, Україна). Вказана модель передбачає наявність окремих органів з превентивною функцією для проведення досліджень та аналізу, розроблення і координування політики у сфері боротьби з корупцією, проведення навчання та надання консультацій різним відомствам про ризик корупції, можливі заходи для її попередження, а також правоохоронного органу для протидії корупції.

Серед науковців та політиків виділяють три можливі підходи до зменшення корупції. По-перше, можна посилити закони і їхнє виконання, тим самим підвищивши ризик покарання. По-друге, можна створити економічні механізми, що дозволяють посадовим особам збільшити свої доходи, не порушуючи правила і закони. По-третє, можна підсилити роль ринків і конкуренції, тим самим зменшивши розмір потенційного прибутку від корупції. До останнього також відноситься конкуренція в наданні державних послуг, за умови дублювання одними державними органами функцій інших органів.

Більшість методів, що позитивно зарекомендували себе, відносяться до внутрішніх або зовнішніх механізмів нагляду. Внутрішній контроль передбачає внутрішні механізми і стимули, що існують в самому апараті управління: ясні стандарти виконання посадовими особами своїх обов'язків і строгий нагляд над кожним службовцем. З метою забезпечення нагляду часто виділяють особливі управління, які функціонують автономно. Наприклад, правоохоронні органи часто підкоряються розділу виконавчої влади, так само як і бюрократичний апарат, проте при цьому зберігають значну незалежність.

Внутрішній контроль був основним способом боротьби з корупцією в монархіях періоду абсолютизму і досі зберігає високу ефективність. Зокрема, Макіавеллі вважав, що в монархіях, «правлячих за допомогою слуг», корупція менш небезпечна, оскільки всі «слуги» зобов'язані милостям государя і їх важче підкуповувати.

Зовнішній контроль це механізми, які мають високий ступінь незалежності від виконавчої влади. Незалежна судова система, при якій бюрократ, що порушив закон, може бути легко і ефективно визнаний винним, різко знижує потенційну привабливість корупції. Одними з найефективніших інструментів контролю над корупцією бюрократичного апарату є свобода слова і ЗМІ.

Зовнішній контроль характерний для країн з ринковою економікою і ліберальною демократією. Ймовірно, це пов'язано з тим, що для реалізації нормального функціонування ринку необхідні чіткі правила, механізми забезпечення виконання зобов'язань, зокрема, — ефективна правова система, що забезпечує здорове конкурентне середовище. Ліберальна демократія для досягнення своїх цілей також спирається на систему виборів, правову державу, незалежне правосуддя, розділення властей і систему «стримувань і противаг». Всі ці політичні інститути служать одночасно механізмами зовнішнього контролю над корупцією.

Проте не всі положення ліберальної демократії однозначно сприяють боротьбі з корупцією. Прикладом може служити принцип розділення властей. Розділення властей по горизонталі стимулює їх нагляд один над одним. Наприклад, в парламентській демократії представницька влада має повноваження відправити уряд до відставки. З іншого боку, в президентській демократії гілкі влади ще більш функціонально розділені. Не зважаючи на це, корупція в президентських республіках в цілому вища, ніж в парламентських, що можливо пов'язане саме з труднощістю процедури імпічменту президента. Далі, розділення властей за територіальним рівнем і пов'язане з цим перенесення більшої частини повноважень виконавчої влади на рівень місцевого самоврядування приводить до ефективного зменшення розмірів органів влади. Це підвищує інформаційну прозорість влади і зменшує корупцію. Проте, федеральний устрій держави, що забезпечує максимальну децентралізацію, часто приводить до регулювання різних аспектів однієї і тієї ж діяльності чиновниками різних інстанцій, і отже, до більшої корупції в порівнянні з унітарними державами.

Серед заходів протидії корупційним проявам виділяють наступні:

1) *Неконституційність корупціогених норм.* Будь-які норми, що накладають на громадянина обмеження, можуть викликати корупцію, за винятком норм, що описують конституційні свободи і права людини. Останні накладають обмеження не стільки на індивідів, скільки на органи державної влади, будучи інституційними гарантіями як проти завищених вимог закону, так і проти наділення органів державної влади дискреційними повноваженнями. Корупціогені ж норми неминуче порушують права і свободи людини і громадянина, закріплені в Конституції.

2) *Інформаційне забезпечення громадян.* Даний метод включає аналіз законів з тим, щоб, проаналізувавши закон, чітко, лаконічно і доходливо пояснити громадянам в чому полягають їхні права і обов'язки, які порушення що повинні за собою спричинити, як проходить судова процедура і що в ній враховується. Знаючи все це, громадяни будуть впевненіше поводитися, опинившись наодинці з тим, що підштовхує їх до дачі хабара чиновником.

3) *Відкритість відомчих систем.* Прозорість операцій, що відбуваються всередині відомств, і належний громадський небюрократичний контроль (у тому числі громадський бюджетний моніторинг) сильно похитнули б фундамент корупції. Але такий механізм неможливо реалізувати повною мірою не тільки тому, що громадська перевіряюча система сама була б схильна до корупції, а тому, що таким чином інформаційна безпека громадян і фірм порушувалася б ще більше. Наприклад, державні служби часто зберігають конфіденційні дані про громадян, а органи безпеки і військові відомства здатні повноцінно виконувати свої функції тільки при забезпеченні секретності.

4) *Соціальне забезпечення чиновників.* Першокласне медичне обслуговування, безпроцентні кредити для покупки нерухомості, велика пенсія — все це рівносильне підвищенню заробітної плати в державному секторі, і отже, збільшує втрати чиновника у випадку, якщо його зловлять на корупційній діяльності. Згідно досліджень, цей захід не надає негайної дії на корупцію, проте сприяє підвищенню якості бюрократії з часом.

Лекція 3

Тема 3. Політика ЄС щодо запобігання корупції. Антикорупційні стандарти ЄС.

1. Загальна характеристика та принципи антикорупційної політики ЄС

2. Питання запобігання та протидії корупції в засновницьких договорах і вторинному праві Європейського Союзу.
3. Універсальний та регіональний рівні протидії корупції в праві ЄС
4. Міжнародне співробітництво Європейського Союзу у сфері запобігання та протидії корупції.

1. Загальна характеристика та принципи антикорупційної політики ЄС

З метою підвищення ефективності антикорупційної діяльності багатьма міжнародними інституціями схвалені заходи протидії корупції, які пропонуються для застосування на міжнародному та національному рівнях. Ряд таких заходів закріплено у міжнародно-правових документах, включаючи акти ООН. Такі заходи часто називають міжнародними стандартами протидії корупції (антикорупційними стандартами). Хоча їх не можна вважати стандартами у строгому розумінні цього слова – як про антикорупційні стандарти про них можна говорити лише умовно. Адже визначальною рисою стандарту є його нормативність (обов'язковість). Натомість особливістю вказаних заходів є те, що вони, по-перше, є рамковими за своїм змістом, по-друге, мають рекомендаційний характер.

Під час побудови антикорупційної стратегії можна керуватися різними *підходами до розуміння загальної сутності цього інституту*. Зазвичай виокремлюють три найбільш популярні підходи:

- *підхід «війни» з корупцією* (за такого підходу головною зброєю боротьби з корупцією стають каральні засоби; у державі приймають нормативно-правові акти із жорсткими санкціями);

- *підхід системного усунення причин корупції* (суттєво менш суворий підхід порівняно з першим, який поєднує в собі й просвітницькі засоби боротьби з корупцією, й репресивні, внаслідок чого створюється певна комбінована система протидії корупційній злочинності);

- *підхід свідомої пасивності відносно корупції* (напевно, найбільш своєрідний підхід, який полягає в думці, що активні дії не здатні подолати корупційні прояви, а сама корупція – тимчасовий фактор, який зникне сам по собі з трансформацією суспільства на більш демократичне та ліберальне)

У сучасному світі своє відображення знаходить кожен із наведених підходів. Найбільш недієздатним та неефективним, безумовно, є підхід свідомої пасивності відносно корупції. Такий підхід характерний для вкрай слабо розвинутих країн Африки та Азії, де панує суцільна анархія та безлад. Власне кажучи, подібний підхід і формує поступове перетворення держави у клептократію – державу, що повністю пройнята злочинністю, якою безпосередньо керують шахраї різних верств. Відмічений підхід простий та не затратний, проте він і безглуздий, адже не дає жодного практичного результату. З корупцією, як і з хворобою, неможливо розраховувати на те, що вона зникне сама по собі, варто лише почекати. Лише належні дії, лише адекватне «лікування» можуть допомогти державі скинути із себе хворобливі кайдани корупції. Підхід війни з корупцією має ряд переваг, але він теж не ідеальний. Фактично даний підхід розрахований на залякування корупціонерів. Створення системи жорстких покарань начебто повинно утримати осіб від вчинення корупційних злочинів чи правопорушень, проте зазвичай відбувається трохи інакше. Корупціонери не утримуються від вчинення корупційних дій, а лише намагаються стати ще більш обережними та ще більше приховати власну незаконну діяльність, адже корупціонерів залякують, а не намагаються змінити їх усвідомлення власних дій. Не відбувається належного перевиховання населення з націленістю на формування законослухняної поведінки. Крім того, зазвичай будь-які репресії сприймаються негативно, що рано чи

пізно призведе до активної протидії подібній антикорупційній державній політиці з боку різних прошарків населення. Підхід війни з корупцією не винищує її, а лише змушує корупційну злочинність переходити у більш витончені форми. Яскравим прикладом країни, яка бореться з корупцією суто «воєнним» підходом, є Китайська народна республіка. У відміченій країні навіть присутня смертна кара за хабарництво, проте, за статистичними даними та різними соціологічними дослідженнями, в Китаї все одно присутня корупційна злочинність, яка вміло маскується та рідко проривається назовні. Таким чином, найбільш популярний та ефективний підхід – це системне усунення причин корупції. За даного підходу є можливість комплексно та довгостроково поліпшити ситуацію з корупцією в державі. Суттєвою перевагою перед іншими підходами виступає вплив саме на причини появи корупції, а не на її зовнішні прояви. Державою, яка найбільш ідеально втілила підхід системного усунення причин корупції під час формування власної стратегії протидії корупційній злочинності, є Королівство Нідерланди (мається на увазі лідерство серед країн Європи). Антикорупційну стратегію цієї країни побудовано на таких елементах: постійна звітність та гласність стосовно вчинених корупційних злочинів посадовцями перед населенням; щорічні звіти Міністра внутрішніх справ щодо виявлених фактів політичної корупції; моніторинг ситуації з корупцією в державі (виявлення найбільш потенційно корумпованих сфер суспільного життя з подальшим пріоритетним на них впливом); створення системи покарань за порушення професійної етики; головне покарання до особи, яка вчинила корупційний злочин, – заборона працювати в державних організаціях із позбавленням всіх пільг, що передбачені для держслужбовця, в тому числі пенсійних та соціальних; в усіх державних органах створені спеціальні служби безпеки, які ретельно слідкують за неприпустимістю корупційних дій у підзвітній структурі чи організації.

На сьогодні не існує окремого нормативного документа, який би надавав комплексну характеристику нормативно-правової бази у сфері боротьби з корупцією Європейського Союзу, також відсутній чітко визначений перелік обов'язкових міжнародно-правових інструментів. У той час, коли корупція є масштабною проблемою, яка здатна завдавати великої шкоди державам, необхідність комплексного вивчення та дослідження даного питання є надзвичайно актуальним.

Враховуючи значну кількість міжнародних стандартів, які є передумовами забезпечення антикорупційної політики видається за необхідне здійснення їх систематизації. Зокрема, в залежності від виду суб'єкта прийняття їх можна поділити на:

- 1) ті, що прийняті ООН;
- 2) ті, що прийняті Радою Європи;
- 3) ті, що прийняті уповноваженими органами Європейського Союзу;
- 4) ті, що прийняті Групою держав проти корупції (GRECO) ;
- 5) ті, що прийняті іншими міжнародними інституціями.

Міжнародні Конвенції за своєю природою визначають стандарти заходів та правил, які країни можуть застосувати для зміцнення своїх правових норм та режимів державного регулювання у сфері протидії корупції, поняття та види корупційних діянь, напрямки та ключові засади здійснення Державами-учасницями заходів щодо запобігання та протидії корупції

У праві Європейського Союзу, корупція визначається як складне явище з економічним, соціальним, політичним та культурним вимірами.

Право Європейського Союзу керується правилом, що боротьба з корупцією не може бути зведена до загальноприйнятого набору заходів. Проте, для того, щоб відповідь була успішною, *повинні існувати засоби для запобігання, виявлення, репресії та санкціонування корупції.*

Європейське право постійно поновлюється нормативно-правовими документами, які направлені на ефективну протидію корупції, опираючись на правову базу ЄС та законодавство держав-членів. *До джерел присвячених боротьбі з корупцією, які діють у ЄС, можна віднести:*

- Конвенцію 1997 року про боротьбу з корупцією за участю посадових осіб ЄС або посадових осіб держав-членів,
- Рамкове рішення 2003 року про боротьбу з корупцією у приватному секторі спрямоване на криміналізацію як активного, так і пасивного підкupu,
- Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією,
- Повідомлення Комісії до Ради Європейського Парламенту та Європейського економічного та соціального комітету – Про комплексну політику ЄС проти корупції,
- Рішення Ради Європи щодо запобігання корупції,
- Модельний кодекс поведінки на публічній службі 2000 р. (затверджений Комітетом міністрів Ради Європи),
- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173),
- Конвенцію ООН проти корупції, Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією,
- Рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO) тощо.

Отже, нормативно-правова база Європейського Союзу налічує велику кількість правових документів, рекомендацій, ініціатив, проєктів, головною метою котрих є ефективне подолання корупції та залучення до боротьби якнайбільше держав, у першу чергу держав-членів ЄС та кандидатів на вступ до Європейського товариства.

2. Питання запобігання та протидії корупції в засновницьких договорах і вторинному праві Європейського Союзу.

Європейський Союз за тривалий час боротьби з корупцією напрацював, як вже зазначалось, ряд важливих нормативно-правових документів. Правова база ЄС оперує ключовими принципами, які європейське товариство намагається суворо дотримуватись. Основні напрямки запобігання корупції у праві ЄС:

- реалізація сильної політичної прихильності,
- впровадження антикорупційних реформ та антикорупційної культури,
- реалізацію впливу правових інститутів, постійна профілактика корупції,
- посилення співробітництва на міжнародній арені.

Боротьба з корупцією у праві Європейського Союзу відбувається на універсальному (залучення міжнародних акторів до створення та дотримання правових норм: Конвенція про захист фінансових інтересів; Рамкове рішення Ради про боротьбу з корупцією у приватному секторі 2003 рік, Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу (EUACI) тощо) *та регіональному рівні* (впровадження законодавчої бази до Конституційного ладу держав-членів: Конвенцію 1997 року про боротьбу з корупцією за участю посадових осіб ЄС або посадових осіб держав-членів та Рамкове рішення 2003 року про боротьбу з корупцією у приватному секторі, проєкти: «Toolbox», «ANTICORRP», «The Horizon 2020» тощо).

На нормативно-правовому рівні ЄС використовує кілька підходів:

1) системний - постійний моніторинг ситуації, щодо боротьби з корупцією у Європейському Союзі та державах-членах, запровадження та адаптація нових правил та норм;

2) *комплексний* - передбачає налагоджену роботу між всіма державами-членами Європейського Союзу, між державами-кандидатами на вступ та Європейськими інституціями;

3) *послідовний* – поетапне впровадження змін, дотримання відповідних рішень, створення нових інституцій, впровадження нових законів;

4) *проектний* - залучення всіх суб'єктів до боротьби з корупцією, це безпосередньо і держави-члени, і держави-кандидати на вступ, і вся міжнародна спільнота, при цьому створення нових проектів для боротьби з корупцією;

5) *стратегічний* - запобігання та контроль за процесом боротьби з корупцією.

Ключовим питанням у праві Європейського Союзу залишається реалізація даних антикорупційних реформ, документів, проектів у законодавстві держав-членів.

Варто зазначити, що держави-члени ЄС не бажали ратифікувати законодавчі інструменти проти корупції, створені в рамках Європейського Союзу, однак з часом, прийняли рішення у позитивну сторону та реалізували необхідні умови ЄС. Наприклад, у 1997 році 28 держав підписали Конвенцію ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) про боротьбу з підкупом іноземних державних службовців у міжнародних ділових операціях (Конвенція про боротьбу з хабарництвом або «АВС»), Положення про поліцейську та судову співпрацю у кримінальних справах» Договору про Європейський Союз ратифікували Австрія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Іспанія, Швеція тощо.

Однак, потрібно наголосити, що рівень реалізації правових норм та загальний стан протидії корупції у державах-членах ЄС вимагає суттєвого покращення та є не достатньо задовільним. Попри сильний правовий механізм зі сторони ЄС, ключовою проблемою залишається моніторинг за державами-членами, впровадженням та дотриманням антикорупційного законодавства, на жаль, не всі держави відповідально та сумлінно виконують правові вимоги ЄС. Наприклад, коли було прийнято Конвенцію 1997 року про боротьбу з корупцією за участю посадових осіб ЄС або посадових осіб держав-членів та Рамкове рішення про боротьбу з корупцією в приватному секторі з метою криміналізації активного та пасивного підкупу станом на 2007 рік лише Бельгія та Сполучене Королівство виконали вимоги цієї Конвенції та Рамкового рішення, станом на 2011 рік ще дев'ять держав-членів ЄС перенесли дані рішення у своє законодавство. Однак, Румунія не була однією з них і тривалий час не трансформувала законодавство відповідно до вимог антикорупційних програм.

Юридичною підставою включення принципів права до правової системи ЄС виступають установчі договори Союзу. У свою чергу, принципи європейського адміністративного права були вперше сформульовані у праці Юргена Шварце «Europaisches Verwaltungsrecht» (з нім. – «Європейське адміністративне право»), 1988 р.; до них було віднесено:

- принцип законності;
- можливість скасування (або відкликання) незаконного адміністративного акта;
- принцип недискримінації;
- юридична визначеність;
- право на захист;
- принцип пропорційності;
- принцип поваги до фундаментальних прав людини та громадянина;
- принцип субсидіарності;
- принцип належної адміністрації;
- принцип прозорості;

- принцип застосування;
- принцип прямої дії.

Окрім загальних європейських засад, визначальне значення мають й спеціалізовані принципи подолання корупції. Як приклад, в ухваленій 15 грудня 1975 року Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX) «Заходи проти корупції, яка практикується транснаціональними й іншими корпораціями, їх посередниками та іншими причетними до цього сторонами» закріплені наступні антикорупційні принципи:

- 1) засудження усіх проявів корупції;
- 2) системного вжиття заходів запобігання транснаціональним проявам корупції;
- 3) міжнародної співпраці;
- 4) ведення статистичних та моніторингових інформаційних матеріалів про стан корупції в окремо взятій країні.

У Декларації ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 р. закріплені «наступні:

- принцип ефективних та конкретних заходів боротьби з усіма формами корупції;
- принцип криміналізації за дачу хабарів;
- принцип єдиних стандартів і методів обліку;
- принцип визнання незаконного збагачення державних посадових осіб або обраних представників злочином;
- принцип міжнародного співробітництва.»

3. Універсальний та регіональний рівні протидії корупції в праві ЄС

Відповідною Резолюцією № R(97)24 Комітету міністрів Ради Європи О двадцяти принципах боротьби з корупцією визначено, як така діяльність повинна реалізовуватись на національному рівні. Зокрема «необхідно:

1. Проводити ефективні заходи для запобігання корупції та, у цьому зв'язку, піднімати суспільне розуміння і просування етичної поведінки.

2. Гарантувати визнання національної та міжнародної корупції кримінальної.

3. Гарантувати, що ті, хто відповідає за запобігання, розслідування, судове переслідування і судові рішення по випадках корупції, мають незалежність і автономність, відповідні їхнім функціям, є вільними від впливу і мають ефективні засоби, для того щоб зібрати докази, захищаючи людей, які допомагають владі у боротьбі з корупцією, і зберігаючи конфіденційність розслідувань.

4. Забезпечувати відповідні заходи для конфіскації і позбавлення доходів в результаті випадків корупції.

5. Забезпечувати відповідні заходи, щоб запобігти тиску на юристів, що займаються випадками корупції.

6. Обмежувати імунітет від розслідування, судового переслідування або судового рішення по випадках корупції до ступеня, необхідної в демократичному суспільстві.

7. Просувати спеціалізацію людей або органів, відповідальних за боротьбу з корупцією і забезпечувати їх відповідними засобами і навчанням для виконання їх завдань.

8. Гарантувати, що фінансове законодавство і влади, що відповідають за здійснення цього, вносять вклад у боротьбу з корупцією в ефективної та скоординованої манері, особливо заперечуючи можливість зниження податків, відповідно до закону або правилу з приводу хабарів або інших витрат, пов'язаних з корупцією.

9. Гарантувати, що організація, функціонування та прийняття рішень публічними адміністраціями бере до уваги потребу боротьби з корупцією, особливо, гарантуючи прозорість, сумісну з потребою досягти ефективності.

10. Гарантувати, що правила, що стосуються прав і обов'язків посадових осіб, містять вимоги боротьби з корупцією і забезпечують відповідні та ефективні дисциплінарні заходи; просувати подальшу специфікацію поведінки, очікуваного від громадських посадових осіб відповідними засобами, такими, як кодекси поведінки.

11. Гарантувати, що відповідні процедури ревізії звертаються до дій державної служби та громадського сектору.

12. Підтверджувати, роль, яку можуть відігравати ревізійні процедури в запобіганні і виявленні корупції поза адміністративних органів.

13. Гарантувати, що система громадської відповідальності бере до уваги наслідки корумпованого поведінки громадських посадових осіб.

14. Приймати відповідно прозорі процедури для громадського замовлення, які втілюють справедливую конкуренцію і утримують корупціонерів.

15. Заохочувати прийняття обраними представниками кодексів поведінки і просувати правила фінансування політичних партій та виборчих кампаній, які утримують корупцію.

16. Гарантувати, що ЗМІ мають право вільно отримувати передавати інформацію з питань корупції і піддаються тільки тим обмеженням, які є необхідними в демократичному суспільстві.

17. Гарантувати, що громадянське право бере до уваги потребу боротьби з корупцією і, особливо, забезпечує ефективні засоби і права тих, чиї інтереси зачіпає корупція.

18. Заохочувати дослідження з корупції.

19. Гарантувати, що в кожному аспекті боротьби з корупцією, беруться до уваги можливі зв'язки з організованою злочинністю і відмивання грошових коштів.

20. Розвивати до найширшої ступеня можливе міжнародне співробітництво у всіх областях боротьби з корупцією».

А основними принципами Стамбульського плану дій є розвиток ефективної і прозорої системи державної служби, посилення боротьби з хабарництвом та забезпечення чесності в бізнесі, підтримка активної участі громадськості у реформах.

Окремо зазначимо, що згідно Модельного закону «Основи законодавства про антикорупційну політику» від 15 листопада 2003 року, «принципами антикорупційної політики є:

1) партнерство суб'єктів формування та реалізації заходів антикорупційної політики;

2) пріоритет заходів попередження корупції і моральних начал боротьби з корупцією;

3) неприпустимість встановлення антикорупційних стандартів нижче рівня, визначеного законами держави;

4) неприпустимість покладання на одного і того ж суб'єкта антикорупційної політики відповідальності за розробку, реалізацію і контроль над реалізацією заходів антикорупційної політики;

5) підтримання оптимальної чисельності осіб, що заміщають державні посади, і осіб, які перебувають на державній і муніципальній службі;

6) цільове бюджетне фінансування заходів антикорупційної політики;

7) визнання підвищеної суспільної небезпеки корупційних правопорушень осіб, що заміщають посади, передбачені конституцією і іншими законами держави;

8) неприпустимість обмеження доступу до інформації про факти корупції, корупціогенні фактори та заходи реалізації антикорупційної політики».

В основі антикорупційної політики Європейського Союзу – такі складові: 1) політична воля; 2) відповідність міжнародним конвенціям; 3) розширення сфери

застосування; 4) антикорупційне законодавство; 5) механізм його реалізації; 6) ефективна діяльність усіх установ, відповідальних за дотримання антикорупційних норм; 7) удосконалена система прийняття на державну службу; 8) адекватна заробітна плата; 9) прозорість та підзвітність діяльності влади; 10) толерантність; 11) чіткі правила фінансового контролю; 12) реєстр корупціонерів; 13) конфіскація майна. Інструментами досягнення успіху є: оцінка поточної ситуації; визначення тенденцій та способів впливу; виважена кадрова політика.

Таким чином, боротьба з корупцією продовжує залишатися викликом на рівні Європейського Союзу. Поряд із впровадженням та застосуванням превентивних заходів, надзвичайно важливим є посилення поліцейської та судової співпраці між державами-членами. Як відомо, корупція вже не місцева справа, а транснаціональне явище, що робить міжнародну співпрацю необхідною для боротьби з нею, варто створювати сильну правову базу, щоб боротьба з корупцією була ефективною.

Отже, у праві Європейського Союзу сформовані чіткі принципи та підходи боротьби з корупцією, напрацьована значна база нормативних документів. Однак, реалізація даних вимог ЄС у державах-членах потребує постійного моніторингу. Необхідність вивчення та аналізу даної проблеми, особливо у судовій практиці є критичною. За допомогою грамотної та відповідальної реалізації механізмів боротьби можливо досягнути позитивного та ефективного результату у всіх державах. Тому, першочерговим загальнодержавним завданням кожної держави має бути питання запобігання та боротьби з корупцією. Посилення боротьби з корупцією – це колективна відповідальність!

Водночас існує потреба у вдосконаленні деяких положень законодавства, зокрема щодо криміналізації деяких діянь щодо перешкоджання здійсненню правосуддя, перегляду встановлених санкцій за діяння, визначені у цих міжнародних договорах, удосконалення норм про застосування заходів кримінально-правового характеру за корупційні діяння щодо юридичних осіб.

4. Міжнародне співробітництво Європейського Союзу у сфері запобігання та протидії корупції.

В світі є дві базові моделі формування стратегії протидії корупційній злочинності. Це так звана *сінгапурська модель (азіатська) та шведська модель (європейська/скандинавська).*

Перша модель, яка отримала назву від найменш корумпованої азіатської країни – Сінгапуру, який до того ж є прабатьком цієї моделі, характеризується швидким досягненням результату через не повне винищення корупційних проявів, а їх зведення до прийнятного для всіх членів суспільства рівня. Інакше зазначену модель можна назвати вертикальною (чіткий вплив на корупцію зверху донизу).

Горизонтальна модель, тобто шведська (скандинавська), передбачає тривалу антикорупційну діяльність, яка будується на певних антикорупційних заохоченнях. Хоча традиційно й прийнятно зазначену модель називати шведською чи скандинавською з огляду на той регіон, який дав їй поширення, ця модель є справді загальноєвропейською, якою керується абсолютна більшість держав в Європі. *Шведська модель* відрізняється від сінгапурської насамперед тим, що *передбачає активне виховання населення на тлі нетерпимості до корупції й вже на цьому будуються інші заходи, спрямовані на протидію корупційній злочинності.* Саме принцип недопущення формування злочинної поведінки лежить в основі шведської моделі.

Серед західноєвропейських держав, які найбільш удаło застосовують шведську модель стратегії протидії корупційній злочинності, слід виокремити три сусідні країни, які утворюють так званий «БеНіЛюкс» (Бельгія, Нідерланди, Люксембург). За даними міжнародної агенції Transparency International, Нідерланди та Люксембург перебувають

у першій десятці держав з найнижчим рівнем корупції. Бельгія останніми роками випала з першого десятку та облаштувалась на 13–14 позиції рейтингу, що теж є високим показником. Щоб більш яскраво дати зрозуміти, наскільки це низький рівень корупції всередині країни, зазначимо, що в першій десятці, окрім Нідерландів та Люксембургу, серед європейських країн перебувають лише Фінляндія, Швеція, Норвегія, Данія (перше місце), Швейцарія. Інші три місця в першій десятці дістались Сінгапуру, Південній Кореї та Японії.

Рада ЄС зробила боротьбу з корупцією однією з ключових цілей Європейської політики сусідства, чим підвищила обізнаність про антикорупційне законодавство в зовнішніх зв'язках ЄС та підтримала зовнішні повноваження Європейської Комісії.

Для боротьби з корупцією країни-члени ЄС створили різні інституційні структури. У деяких з них працюють центральні агенції, що координують національні антикорупційні репресивні та превентивні дії. В багатьох державах-членах ЄС функціонують спеціальні антикорупційні агенції лише для запобігання корупції. Вони можуть мати повноваження з перевірки статків і конфлікту інтересів. Третім варіантом організації інституційної структури національної антикорупційної політики в ЄС є створення спеціалізованих служб, відповідальних за переслідування корупційних правопорушень.

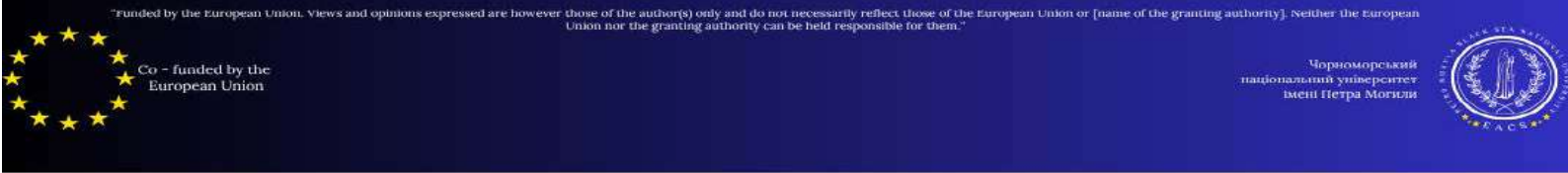
В якості центральних органів у Європейському Союзі працюють два спеціалізованих органи з протидії корупції – це Європейський офіс боротьби з шахрайством (OLAF) і Європейська публічна прокуратура (EPPO).

Протидія корупції в ЄС є проблемою не лише внутрішньої, а й зовнішньої політики. Відтак, у 2021 р. Європейський Парламент запропонував Європейській Комісії ініціювати пропозицію віднести корупційні діяння до порушень, які можуть призвести до застосування обмежувальних заходів в рамках міжнародних санкцій ЄС щодо дотримання прав людини. На початку 2022 р. Європарламент закликав ЄС до формування та реалізації глобальної стратегії протидії корупції. Було анонсовано план заходів щодо оновлення нормативної бази ЄС в антикорупційній сфері, що ознаменувало початок нового, сучасного етапу антикорупційної політики об'єднання.

На сучасному етапі формування і втілення антикорупційної політики ЄС ключовим є Комунікація Європейської Комісії від 3 травня 2023 р. щодо боротьби з корупцією в ЄС і в усьому світі, що ознаменувала початок п'ятого етапу цієї історії. Цей документ засвідчив перехід ЄС до більш активної та злагодженої роботи у сфері запобігання та подолання корупції на внутрішньому та зовнішньому рівнях.

Оприлюднені антикорупційні пропозиції Європейської Комісії як проекту нової *Директиви про протидію корупції в ЄС* «передбачають:

- підвищення обізнаності про корупцію за допомогою інформаційних кампаній, досліджень та освітніх програм для зменшення корупційних ризиків і правопорушень;
- стандартизацію визначень кримінальних правопорушень, які переслідуються як корупційні, щоб усі злочини, передбачені Конвенцією ООН проти корупції (наприклад, незаконне привласнення, зловживання впливом, зловживання службовим становищем, перешкоджання здійсненню правосуддя та незаконне збагачення, пов'язане з корупційними злочинами тощо);
- більш жорстку кримінальну відповідальність за корупційні правопорушення, гармонізацію покарань, обтяжуючі та пом'якшуючі обставини в усьому ЄС;
- створення спеціального режиму санкцій у рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП), спрямованих на боротьбу з глобальною корупцією у великих розмірах;

- посилення взаємодії правоохоронних органів, органів державної влади, фахівців-практиків, громадянське суспільство та інші зацікавлені сторони з метою створення антикорупційної мережі Європейського Союзу;

- вимогу до держав-членів запровадити ефективні правила доступу громадськості до відповідної інформації, управління конфліктами інтересів у державному секторі, перевірки активів державних службовців та регулювання взаємодії між приватним і державним секторами;

- забезпечення достатніх ресурсів і підготовки кадрів для органів, відповідальних за запобігання та боротьбу з корупцією;

- чітко визначені правила етики, доброчесності та прозорості, неухильне дотримання яких є запорукою нульової толерантності інституцій ЄС до корупції;

- зобов'язання держав-членів забезпечити можливість швидкого зняття привілеїв та імунітету під час розслідування корупції за допомогою законодавчо встановленого, ефективного і прозорого процесу;

- запровадження базових правил щодо строків давності для забезпечення достатнього часу для притягнення до відповідальності за корупційні злочини».

Документ відображає амбіції виходу ЄС на глобальний рівень впливу на економіко-правові процеси сучасності в усьому світі, що відповідає його потенціалу, напрацьованому досвіду і можливостям. Цією пропозицією ЄС оновлює поточну, роз'єднану, долісабонську систему боротьби з корупцією на рівні ЄС і виконує зобов'язання за Конвенцією ООН проти корупції (UNCAC) в нових умовах розвитку правової системи ЄС та міжнародних реалій.

Лекція 4

Тема 4. Європейські інституції протидії корупції.

1. Законодавча база боротьби з корупцією в ЄС.
2. Європейське бюро по боротьбі з шахрайством.
3. GREGO - орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу.
4. Сфера компетенції Євроюсту. Характеристика основних функцій Європола у сфери протидії корупції.
5. Повноваження Європейської прокуратури (EPPO) у сфери протидії корупції.

1. Законодавча база боротьби з корупцією в Європейському Союзі.

На думку більшості науковців, у галузі створення законодавчої бази боротьби з корупцією Європа досягла більше, ніж інші континенти. Крім вказаних вище, нормативно-правову базу складають: Конвенція про захист фінансових інтересів Європейського співтовариства від 27.12.1995 р., два Протоколи - Протокол про боротьбу із корупцією від 27 вересня 1995 р., та Протокол про відмивання грошей та кримінальний відповідальності юридичних осіб від 19 червня 1997 року; Конвенція про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р.; Постанова Європарламенту і Ради від 26.02.2014 р. «Про запровадження програми сприяння діяльності в галузі захисту фінансових інтересів ЄС (програма Hercule III) та відміні рішення № 804/2004/ЄС»; Декларація Європарламенту від 09.06.2011 р. «Про боротьбу з корупцією в Європейському спорті»; Рішення Ради від 24.10.2008 р. «Про мережу контактних пунктів проти корупції»; Директива від 03.04.2014 р. «Про заморожування та конфіскацію коштів від злочинів в ЄС». Останнім актом введено в юридичну практику пропозиція про використання коштів, які отриманні від корупційної діяльності, для чого держави повинні прийняти всі необхідні заходи для забезпечення конфіскації майна, яке

належить особі, засудженої за кримінальне діяння, що призвело до прямої або опосередкованої економічної вигоди, якщо суд, виходячи із обставин справи, вирішить, що майно є похідним від злочинної поведінки. Наступним актом необхідно визначити Директиву Європарламент і Союзу від 05.07.2017 р. «Про боротьбу з шахрайством у фінансових інтересах Союзу за допомогою кримінального права», а також Рамочне рішення від 22.07.2003 р. «Про боротьбу з корупцією у приватному секторі»; Резолюція Європарламенту від 25.10.2016 р. «Про боротьбу з корупцією».

Відповідно до вищезазначеної Конвенції про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р. визначено суб'єктний склад корупційного діяння, а також визначено, хто саме входить до поняття «посадова особа». Ст. 1 визначає: «Такими суб'єктами є службовець, що означає службовець співдружності або держаний службовець, у тому числі державний службовець із іншої держави-члена ЄС; службовцем вважають: а) службовець співдружності або інший працюючий за договором співробітник в межах значення статуту Європейської співтовариства; б) особа, яка відряджена до Європейської співтовариства державами-членами ЄС або державними органами або приватними організаціями, які виконують функції, ідентичні тим, які виконують службовці або інші співробітники Європейської співдружності. Державними службовцями вважається службовець або державний службовець згідно з визначеними в національному законодавстві держави-члена Європейської співтовариства, у якому ця особа здійснює функції з метою забезпечення кримінального законодавства держави-члена ЄС». Тобто суб'єктом корупції є службовці - всі особи, які працюють в європейській адміністрації, а члени інститутів ЄС є суб'єктом корупційного діяння, хоча і не підпадають під поняття «службовець». Ст. 4 встановлює, що кожна держава-член ЄС приймають всі необхідні заходи для забезпечення того, щоб у кримінальному законодавстві зазначені злочини (пасивна та активна корупція), які здійснені міністрами урядів, вибраними членами палат парламенту, членами Верховних судів або членами Європейської рахункової Палати при виконанні ними своїх функцій, застосовувалися також і у випадках, якщо ці злочини скоєнні членами Комісії Європейської співтовариства, Європейської Рахункової Палати або проти них відповідно при виконанні ними обов'язків. Кожна держава-член ЄС приймає необхідні заходи для забезпечення того, щоб така поведінка визначених осіб стала кримінально караною засобами ефективного, домірного та такого, що здійснює вплив, покарання, у тому числі пов'язане з позбавленням волі. Така кримінальна відповідальність повинна бути передбачена і для керівників комерційних організацій у випадках здійснення корупційного діяння. Ст. 7 Конвенції визначає юрисдикцію розгляду справ - ці справи розглядаються за місцем вчинення злочину (включає корупцію службовців ЄС та службовців інших держав), держави-члени можуть поширити дію національного законодавства на будь-які акти корупції своїх громадян або у відношенні до своїх громадян, а на розсуд держав-членів, справи про пасивну корупцію, в якій є службовці ЄС, можуть бути розглянуті за місцем знаходження відповідного інституту ЄС, наприклад, справа про корупцію службовців Європейського Центрального Банку може бути підвідомча судами Німеччини, де знаходиться цей інститут (м. Франкфурт-на-Майні). Ст. 9 визначає: «В разі вчинення корупції у зв'язку із зобов'язаннями цієї Конвенції щодо двох і більше держав, вони активно співпрацюють між собою при розслідуванні, переслідуванні та призначенні покарання, у тому числі при наданні правової допомоги, екстрадиції, передачі процесу або приведення вироку до виконання».

Однак боротьба з корупцією в ЄС поступово із публічної сфери перейшла до сфери приватної, оскільки разом з глобалізацією відбулося зростання трансграничного обороту

товарів та послуг, і будь-який акт корупції у приватному секторі держави-члена, вже не є виключно національною проблемою, а становить транснаціональну проблему, вирішення якої передбачає спільних акцій Союзу. В кінці 2000-х рр., на початку XXI ст. було прийнято важливі нормативні акти: 27.12.1996 р. РЄ прийняла акт, який встановлює Протокол до Конвенції «Про захист фінансових інтересів Європейських співтовариств»; 22.12.1998 р. Загальна Акція 98/742/ПДВ «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі»; 13.06.2002 р. Рада прийняла Рамочну угоду 2002/584/ПДВ «Про європейський ордерний арешт і про процедуру передачі осіб між державами – членами»; 22.06.2003 року Рамочне рішення Ради № 2003/568/ПДВ про боротьбу з корупцією у приватному секторі. Відповідно до останнього документа (який відмінив Загальну Акцію 98/742/ПДВ) метою його прийняття є те, щоб корупція у приватному секторі, як активна, так і пасивна, являла собою кримінальний злочин у всіх державах-членах, щоб юридичні особи могли притягатися до відповідальності за ці злочини, і щоб санкції були ефективними, помірними та мали превентивну дію. Щодо діянь, які держави-члени повинні розглядати як кримінальні злочини, то до них Рішення відносить: «1) діяння, яке передбачає обіцянку, пропозицію або надання безпосередньо чи через третіх осіб особі, яка здійснює на будь-якій підставі керівну функцію на користь організації, яка відноситься до приватного сектору, вигоди будь-якого характеру, що призначається для неї самої або іншої особі для того, щоб у порушенні своїх обов'язків визначена особа здійснила дії або утрималася від їх здійснення; 2) діяння, якщо при здійсненні на будь-якій керівній функції або роботи на користь організації, яка відноситься до приватного сектору, особа вимагає або отримує безпосередньо чи через третіх осіб, незаконну вигоду будь-якого характеру, яка призначається такій особі або третім особам, або пропозиція такої вигоди для того, щоб у порушення своїх обов'язків особа здійснила дію або утрималася від неї». Серед санкцій, передбачених ст. 4 Рішення заслуговує на увагу ч. 2, яка визначає, що кожна держава-член передбачає необхідні заходи, щоб зазначені діяння каралися максимальним ув'язненням з найменшою верхньою межею від 1 до 3 років. А по відношенню до юридичних осіб застосовувалися ефективні, помірні та превентивні санкції, які б включали: заходи, які тягнуть за собою позбавлення можливості користуватися пільгами або допомогою з боку публічної влади; заходи, які накладали тимчасову або постійну заборону на здійснення комерційної діяльності; поміщення під судовий нагляд або розпуск в судовому порядку. Ст. 7 окреслює юрисдикцію держав - злочин було повністю або частково здійснено на території держави або виконавцем був його громадянин, або злочин було здійснено на користь юридичної особи, яка має місцезнаходження на території держави-члена.

2. Європейське бюро по боротьбі з шахрайством.

Позитивним надбанням, особливо для нашої держави в сучасний період, стало б запозичення низки інституційних інструментів у боротьбі з корупцією ЄС. Одним з них стало створення Європейського бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF) у 1999 р, яке дія по сьогоднішній день - спеціалізований орган Європейської комісії по боротьбі з шахрайством. Основним завданням бюро є: «Здійснення повноважень Комісії з проведення зовнішніх адміністративних розслідувань з метою посилення боротьби з шахрайством, корупцією та будь-якою іншою незаконною діяльністю, що шкодить фінансовим інтересам, а також інших дій чи діяльності суб'єктів, що порушують положення. Бюро відповідає за проведення внутрішніх адміністративних розслідувань, які призначені боротися з корупцією, шахрайством та іншою діяльністю, що шкодить фінансовим інтересам; розслідувати факти, які пов'язані з виконанням професійної діяльності та можуть становити порушення обов'язків з боку посадових осіб та службовців Європейського співтовариства, що можуть призвести до дисциплінарних та кримінальних проваджень або аналогічного порушення зобов'язань членами установ та

органів, кривбниками органів та установ або працівниками інституцій і органів. які не підпадають під дію Положення про посадових осіб Європейського співтовариства та Умов працевлаштування інших службовців Співтовариства». Крім того, Бюро відповідає за розробку концепції для боротьби з шахрайством, що може включати участь у діяльності міжнародних органів та асоціацій, які є спеціальними органами у боротьбі з шахрайством і корупцією, у тому числі для обміну інформацією. А також Бюро повинно підтримувати прямий зв'язок з поліцією та судовими органами. Цей інститут створений виключно для захисту загальних інтересів, не може розслідувати діяння, якщо вони не мають потенційно шкідливих фінансових наслідків для державних фондів ЄС, або в корупції не замішані чиновники ЄС. Його структура має унікальний мандат на проведення внутрішніх розслідувань в установах, органах та агенціях ЄС з метою боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю, яка впливає на фінансові інтереси співтовариства, що сприяє цільовому використанню грошей платників податків, укріплення довіри громадян до структур ЄС, стимулює створення робочих місць та розвиток Європи. В результаті розслідувань, проведених протягом 2018 р. OLAF рекомендувало повернути до бюджету ЄС понад 3 млрд. євро.

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. (Угода ратифікована ЗУ 1678-VII від 16.09.2014 р.) Розділ VI присвячений фінансовому співробітництву та положенню щодо боротьби із шахрайством. Ст. 453 визначає, що Україна отримує фінансову допомогу через відповідні механізми та інструменти фінансування, а ст. 459 вказує, що Сторони вживають ефективних заходів з метою попередження та боротьби із шахрайством, корупцією та іншою нелегальною діяльністю, *inter alia* шляхом взаємної адміністративної допомоги та спільної правової підтримки у сферах, які охоплені Угодою. Ч. 2 цієї статті містить норму, що Україна також поступово приводить національне законодавство у відповідність до положень, викладених у Додатку XLIV до Угоди. Цей Додаток містить Положення про боротьбу з шахрайством і контролю, а саме: «проводиться обмін інформацією, консультації та співробітництво на оперативному рівні з українськими колегами та OLAF; попередження правопорушень, шахрайства та корупції, зокрема перевіркою належного використання фінансових коштів, попередження активної та пасивної корупції, виключення конфлікту інтересів при укладенні контрактів, грантів чи в ході їх реалізації, проведення та інформування про превентивні заходи у цих напрямках; збір інформації щодо відповідності принципам прозорості і недискримінації всіх закупівель, грантів; проведення розслідування та судового розгляду справ про підозру або реальні випадки шахрайства та корупції відповідно з національними процедурами; передача інформації про підозру або реальні випадки шахрайства та корупції та звітування про вжиття всіх необхідних заходів; проведення Комісією та Європейським судом аудиторів законності використання всіх коштів; проведення перевірок та інспекцій на місцях з метою захисту фінансових інтересів ЄС у тісній співпраці з компетентними органами України; застосування адміністративних заходів та повернення коштів з дотриманням принципів конфіденційності та захисту персональних даних».

3. GRECO - орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу.

GRECO (англ. The Group of States against Corruption – «Група держав проти корупції») – орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу. Утворений 1 травня 1999 року як об'єднання 17 держав – членів Ради Європи. Нині об'єднує 49 держав-учасниць (крім членів РЄ, також США та Білорусь). Починаючи зі серпня 2010 р. всі члени РЄ є також членами GRECO. GRECO встановлює антикорупційні стандарти до діяльності держави та контролює відповідність практики цим стандартам. Допомагає

виявити недоліки в національній антикорупційній та пропонує необхідні законодавчі, інституційні чи оперативні заходи, надає майданчик для обміну найкращими рішеннями в галузі викриття й запобігання корупції.

З 01.01.2006 р. Україна стала сороковим членом GRECO - органом Ради Європи з антикорупційного моніторингу. Відповідно до Статуту GRECO метою Групи є «удосконалити компетентність її членів в боротьбі з корупцією для вжиття заходів через динамічний процес спільного оцінювання методів проведення та однакового впливу згідно з їхніми зобов'язаннями у цій сфері, а для досягнення мети Група спостерігає за дотриманням Керівних принципів боротьби з корупцією, які прийняті Комітетом РЄ; спостерігає за впровадженням міжнародних законодавчих документів (ст.1, 2)».

На виконання взятих зобов'язань 25 жовтня 2017 року Постановою КМУ «Про запровадження національного механізму координації взаємодії органів державної влади з метою захисту фінансових інтересів України та ЄС» № 1110 була створена Міжвідомча координаційна рада з питань протидії порушенням, які впливають на фінансові інтереси України та ЄС, основним завданням якої є сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади з питань виявлення та протидії фактам шахрайства з фінансовими ресурсами та послугами ЄС, наданими Україні.

13 квітня 2011 р. Указом Президента України було затверджено Положення про Держфінмоніторинг України, яка серед інших питань особливу увагу приділяє розслідуванню фактів відмивання грошей, отриманих від корупційних діянь. Згідно зі звітом за 9 місяців цього року Держфінмоніторингом було направлено до правоохоронних органів 153 матеріали, які були пов'язані з підозрою в корупційних діяннях, зокрема до НАБУ 114 матеріалів, до СБУ - 7 матеріалів, до органів прокуратури України - 28 матеріалів, до органів фіскальної служби України - 3, а до органів внутрішніх справ - 1 узагальнений матеріал. В цих матеріалах сума фінансових санкцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією грошей та здійсненням інших злочинів, передбачених ККУ, складає 40,1 млрд грн. Держфінмоніторинг активно співпрацює з провідними міжнародними організаціями та спеціалізованими іноземними установами, які займаються питаннями протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму: Група з розробки фінансових заходів протидії відмиванню коштів (FATF), Спеціальний комітет Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів (MONEYVAL), РЄ, Управління ООН з питань наркотиків та злочинності, Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки світу, Світовий банк, МВФ.

Під час 93-го пленарного засідання Групи держав проти корупції (GRECO), було підтверджено, що Україна демонструє стабільний прогрес у виконанні рекомендацій в питанні боротьби з корупцією.

На засіданні було погоджено та затверджено звіт про виконання Україною рекомендацій GRECO в питаннях запобігання корупції стосовно народних депутатів, суддів та прокурорів. Зокрема, було зазначено, що за останній рік наша держава просунулась у виконанні ще 6 рекомендацій. Вони вважаються повністю виконаними додатково до 9 рекомендацій, виконаних Україною у попередньому періоді. Стан виконання рекомендацій GRECO буде враховуватись Європейською Комісією під час оцінки прогресу України у досягненні критеріїв членства у Європейському Союзі. Так, серед ключових досягнень було виділено:

- покращення регулювання з питань конфлікту інтересів у народних депутатів у зв'язку із обмеженнями на зайняття ними підприємницькою діяльністю;
- впровадження ефективних механізмів підвищення обізнаності з питань доброчесності серед народних депутатів;
- гарантування безпеки суддів;

- розроблення та внесення до Парламенту проекту етичного кодексу народних депутатів (депутатський законопроект за № 8327);
- врегулювання питань кар'єрного просування в органах прокуратури.

Також під час погодження звіту було наголошено на важливості завершення формування Вищою радою правосуддя (ВРП) Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС). Голова НАЗК зазначив, що завершення формування ВККС полегшить процес позитивної оцінки ще кількох рекомендацій GRECO.

За його словами, це має позитивно вплинути на процес вступу України до Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), оскільки звіт GRECO є суттєвим показником досягнень держав в антикорупції. Для України це особливо важливо в контексті довіри міжнародних партнерів та донорів, які орієнтуються на стан протидії корупції в Україні.

4. Сфера компетенції Євроюсту. Характеристика основних функцій Європола у сфери протидії корупції.

З метою посилення боротьби з тяжкими формами організованої злочинності РЄ у 1999 р. прийняла рішення про створення спеціального підрозділу - Євроюсту - який складався із прокурорів, магістрів чи офіцерів поліції, які мали відповідні повноваження. 28.02.2002 р. Рада Європейського Союзу прийняла рішення про створення Євроюсту (з останніми змінами, внесеними Рішенням Ради 2009/426/JHA від 16.12.2008 р. щодо посилення Євроюсту) в якості спеціалізованого органу, основне призначення якого надавати допомогу зусиллям держав-членів щодо розслідування найбільш небезпечних злочинів та координації їх практичних дій у цій галузі у співпраці з Європолем. Ст. 4 визначає сферу компетенції Євроюсту, серед яких шахрайство та корупція, а також інше кримінальне правопорушення, яке посягає на фінансові інтереси Європейського співтовариства. В задачі Євроюсту, зокрема, входить: "звернення до компетентних органів держав-членів ЄС із запитами про порушення кримінальних справ і притягнення до відповідальності за фактами конкретних злочинів, запитами про створення об'єднаних слідчих бригад. Крім того, Євроюст повинен надавати інформаційну підтримку при проведенні розслідувань та заходам кримінального переслідування. Він може робити запиту, отримувати, зберігати, обробляти та надавати компетентним органам дані, які мають значення для розкриття злочинів, у тому числі особистого характеру про обвинувачених, свідків та потерпілих. Євроюст приймає необхідні заходи по захисту даних особистого характеру, а обробка даних повинна носити адекватний, доречний характер та не виходити за рамки цілей, заради яких вона проводиться (ст. 14), для досягнення такої мети вводиться посада Уповноваженого по захисту даних із числа членів персоналу Євроюсту (ст. 17)". З метою забезпечення високої компетентності та професіоналізму склад цього органу комплектується із посадових осіб правоохоронних установ 15 держав ЄС, яких у тексті рішення називають "національні члени", серед яких можуть бути прокурори, судді, офіцери поліції. В залежності від характеру злочинної діяльності та масштабу розслідувань Євроюст може здійснювати свої задачі як через окремих національних членів, так і колегіально, тобто 15 національними членами разом, це сприяє поєднанню колективних та індивідуальних засад діяльності органу. Цей орган активно співпрацює з Європейською інформаційною мережею в галузі правосуддя на основі взаємної згоди та доповнення зусиль один одного, отримує доступ до інформації, яка зібрана Європейською інформаційною мережею в галузі правосуддя на центральному рівні, а також до телекомунікаційної мережі (ст. 26).

Євроюст підтримує тісне співробітництво з Європолем, OLAF. Для нашої держави особливий інтерес представляють норми Рішення про співпрацю з "третіми державами" (тобто, державами, які не є членами ЄС), а також їх правоохоронними органами на підставі укладених міжнародних угод (у тесті - угоди про співробітництво) (ст. 27). Ці

угоди можуть включати норми про порядок направлення офіцерів або магістрів по зв'язкам відносно взаємного обміну даними особистого характеру, однак у тому випадку, що їм буде забезпечений захист на адекватному рівні. Поточне управління Євроюстом та керівництво персоналом здійснює адміністративний директор під контролем голови колегії та призначається строком на п'ять років.

Євроюст надав допомогу при понад 1000 слідчих запитів та оформленні понад 700 ордерів на арешт.

Реалізація такої співпраці між Україною та Євроюстом знайшла своє закріплення у Угоді про співробітництво між Україною та Євроюстом, яка підписана 27.06.2016 р., ратифікована ЗУ № 1839-VIII від 08.02.2017 р., а набула чинності 02.09.2017 р. Метою Угоди є посилення співробітництва між Україною та Євроюстом у боротьбі з тяжкими злочинами, зокрема організованою злочинністю і тероризмом. Ст. 4 визначає, що компетентним органом в Україні для виконання цієї Угоди є ГПУ. Відповідно до норм Угоди сторони обмінюються інформацією, передають право доступу, вилучення, блокування та виправлення персональних даних, проводять регулярні консультації та моніторинг застосування.

Створення Європолу було передбачено у Договорі про ЄС від 07.02.1992 року та стало об'єктом Конвенції про створення Європейського поліцейського відомства (Європолу), однак протягом часу до Конвенції були внесені зміни і остаточна редакція відбулася внаслідок Рішенням Ради ЄС № 2009/371/ПДВ «Про створення Європолу» від 06.04.2009 р. Одною із вагомих змін стала введена норма, яка дозволяє Європолу співпрацювати компетентним органам держав-членів і їх боротьбі з особливо тяжкими формами злочинності, навіть якщо не існує конкретних ознак, які вказують на існування організованої злочинної структури, як це було передбачено раніше. Метою діяльності є підтримка та посилення діяльності компетентних органів держав-членів та їх взаємної співпраці щодо запобігання організованої злочинності, тероризму та інших тяжких форм злочинності, що торкається двох та більше держав-членів, а також боротьба з цими явищами (ст. 3). Серед інших злочинів, які вказані у Додатку вказана корупція.

Серед основних функцій Європола є: «а) збирання, обробка, зберігання, аналіз інформації, обмін інформацією та відомостями; б) повідомлення компетентним органам держав-членів через національні відділи про факти, які порушують їх інтереси; в) сприяють розслідуванню у державах-членах, особливо шляхом передачі національним відділам всієї необхідної інформації; г) звертаються до компетентних органів відповідних держав-членів із запитом про порушення, проведення та координацію розслідувань та висування пропозицій щодо створення спільних слідчих бригад по відповідним справам; д) надання державам-членам відомостей та допомоги в аналізі певних заходів; е) підготовка оцінок загроз, стратегічних аналізів та загальних докладів, які відносяться до мети діяльності, у тому числі і загроз, які породжені організованою злочинністю (ст. 5)». Принцип захисту персональних даних є головним принципом у діяльності зазначеного органу. Кожна держава-член створює або призначає національний відділ та посадову особу, яка його очолює, саме цей відділ є єдиним органом зв'язку між Європолом та компетентними органами держав-членів. Для України важливою нормою, закріпленою у ст. 23 є відношення з третіми державами та організаціями на підставі укладених угод, предметом яких є обмін оперативною, стратегічною та технічною інформацією, включаючи персональні дані та закриту інформацію. Ця співпраця повинна гарантувати узгодженість із загальною політикою ЄС у сфері повноважень Європола.

У зв'язку з наявністю власної правосуб'єктності правовий статус Європолу фактично прирівнює його до міжнародної організації, однак підзвітність його ЄС та дія на підставі нормативних актів ЄС визначають цей орган як орган ЄС. Діяльність такого

органу дає змогу реалізувати спільну єдину кримінальну політику ЄС та впроваджувати європейські стандарти у сфері боротьби зі злочинністю.

Така угода в нашій державі була прийнята 14.12.2016 р. «Угода між Україною та Європолем про оперативне та стратегічне співробітництво», ратифікована ЗУ № 2129-VIII від 12.07.2017 р. Основною метою Угоди є: «встановлення співробітництва між Україною та Європолем з метою підтримки нашої держави в запобіганні і боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами міжнародної злочинності у сферах, визначених Угодою, серед яких є корупція, зокрема шляхом обміну інформацією» (ст. 1). Окрім обміну інформацією, співпраця може включати «обмін спеціальними знаннями, результатами стратегічного аналізу, інформацією щодо процедур кримінальних розслідувань, інформацією про методи запобігання злочинності, участь у навчальних заходах, а також консультацій та підтримки в окремих кримінальних розслідуваннях» (ст. 4). Україна призначила Національним контактним пунктом по взаємодії з Європолем відділ взаємодії з Європолем НПУ, а компетентними органами в Україні, які згідно з національним законодавством відповідають за запобігання та боротьбу з кримінальними правопорушеннями, у тому числі, з корупцією згідно з нормами Угоди є: НПУ, МВС, адміністрація Державної прикордонної служби, Головний Департамент по боротьбі з організованою злочинністю та корупцією СБУ, ДФС, Держфінмоніторинг України, НАБУ, ГПУ. Контактним пунктом став Департамент міжнародного поліцейського співробітництва як один із центральних органів управління НПУ.

Зазначені вище Угоди нашої держави з Євроюстом та Європолем створили правову базу для використання Україною можливостей, які надаються цими організаціями. Наші компетентні органи зможуть ефективно співпрацювати з європейськими органами у розслідуванні тяжких злочинів, у тому числі корупції, транснаціонального характеру, отримувати та передавати необхідну для розслідування та переслідування інформацію у визначених сферах злочинної діяльності. Водночас до напрямків співпраці можна віднести і збір доказів, видача злочинців, створення спеціальних слідчих груп, організація робочих візитів представників правоохоронних органів іноземних держав та міжнародних та європейських органів з метою протидії корупції, яка набула статусу транснаціонального злочину. Стратегічними завданнями такої співпраці є: забезпечення передачі єдиного комплексу послуг з оперативної підтримки діяльності правоохоронних органів та поліпшення координації оперативних дій національних правоохоронних органів.

В ЄС є ще один спеціалізований орган - Європейський інвестиційний банк, заснований у 1958 р. на підставі Римського договору, який відповідає за цільове використання наданих ним коштів та забезпечує, щоб операції та діяльність, що ним фінансується не спричинила випадки шахрайства, корупції, змови, відмивання коштів, примусу та/або фінансування тероризму, і у реалізації своєї політики щодо вказаних випадків дотримується принципу «нульової толерантності». Відділ розслідувань шахрайства Генеральної інспекції Європейського інвестиційного банку (IG/IN) проводить адміністративні розслідування таких випадків з метою встановлення фактів, а у разі необхідності, пропонує превентивні та/або коригувальні заходи, при цьому IG/IN активно співпрацює з Європейським бюро із шахрайством та національними органами держав і цьому напрямку. 27 вересня 2018 р. НАБУ уклало Меморандум про взаєморозуміння з Європейським інвестиційним банком з метою обміну інформацією для попередження та виявлення, боротьби з корупцією, а також обмін досвідом у сфері обробки та аналізу даних розслідування, інформаційних технологій та використання сучасного обладнання для здійснення розслідувань.

В сучасний період активно обговорюється питання перспективи розвитку Євроюсту, а, особливо, наділення такого органу контролю за Європолом, що одночасно веде до контролю за національними поліціями, а також наділенні Євроюсту повноваженнями Європейської прокуратури (EPPO), оскільки раніше ця ідея була підтримана підкомітетом F Комітету ЄС по громадянським свободам, правосуддю та внутрішнім справам, який розробив Регламент, який визначив створення та функціонування нового суб'єкта наднаціонального рівня - вузькоспеціалізованої установи по здійсненню кримінального переслідування однієї категорії справ - злочинів в бюджетній сфері (шахрайства, які здійсненні у тому числі організованими злочинними угрупованнями, шахрайство з НДС на суму понад 10 млн. євро та корупція).

5. Повноваження Європейської прокуратури (EPPO) у сфері протидії корупції.

В оновленій версії Договору про функціонування було передбачено створення такого спеціалізованого органу як Європейської прокуратури (EPPO). Прокуратура є незалежним органом та буде вести розслідування фінансових злочинів у державах-членах ЄС, зокрема, розслідування фінансових махінацій, зловживань, корупції, а також оборудки з податком на додану вартість, які різняться в окремих державах. Центральний офіс новоствореного органу буде знаходитися у Люксембурзі та очолюється Головним прокурором з підпорядкованими прокурорами держав-учасниць. 18 березня 2022 року між EPPO та Офісом Генерального прокурора укладено Робочу угоду про співпрацю, а 3 липня 2023 р. Робочу угоду укладено і з НАБУ.

В нашій державі також започаткована можливість повідомити про корупцію шляхом телефонного дзвінка на гарячу лінію (у тому числі на телефон довіри), повідомлення, звернення, заповнення форми на сайті НАЗК, НАБУ, ГПУ, СБУ та МВС; про факти корупції у МВС - на електронну адресу, про корупцію у Національній гвардії, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державної міграційної служби, НПУ, Державної прикордонної служби України, ДІС на відповідні номери, електронні адреси, які є загальнодоступними та захищеними, знайти їх можна на офіційних сайтах самих державних органів.

У 1998 році в Європі була створена Європейська судова мережа, яка складається з контактних пунктів, призначених кожною державою-членом, основна мета EJN полягає у співпраці з кримінальних справ між державами-членами, а саме допомагають встановити прямі контакти між компетентними органами, надають правову та практичну допомогу для ефективного запиту про співробітництво судових органів, проводять учбові заняття. Одним із важливих досягнень EJN є створення веб-сайту, який надає практичні електронні інструменти, які допомагають у судовому співробітництві. EJN має Секретаріат, розташований у Євроюсті, як його окремий підрозділ, а кожна держава призначає національного кореспондента, який виконує координаційну роль.

Наявність потужної нормативної бази, яка передбачає заходи та механізми боротьби з корупцією в ЄС. закріплені у Конвенціях, дозволяє окремим дослідникам говорити про існування конвенціонального механізму боротьби з корупцією, який разом із інституційною системою ЄС складає основу успішного функціонування території свободи, правосуддя та безпеки. Неможливо не погодитися з авторами, які зазначають, що у сучасний період ЄС має розвинуте конвенційне кримінально-правове, цивільно-правове та антикорупційне законодавство, яке регулює відповідні відносини як на наднаціональному рівні, так і на рівні окремих держав-членів.

Лекція 5

Тема 5. Адаптація національного антикорупційного законодавства до надбань Європейського Союзу

1. Євроінтеграційна політика України. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС.
2. Імплементация як спосіб здійснення та виконання державою міжнародно-правових норм.
3. Відповідність національного законодавства міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії корупції.
4. Проблеми та перспективи імплементации міжнародних стандартів у сфері запобігання корупції.

1. Євроінтеграційна політика України. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС.

Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Членство у ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю над експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дасть змогу активізувати співробітництво в боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо. Сьогодні ефективна інтеграція України до світового економічного простору є нагальним завданням розбудови державності й економіки. Подальший євроінтеграційний процес передбачає серйозні виклики, пов'язані з проведенням глибоких соціально-економічних реформ та радикальних інституційних перетворень в Україні.

Євросоюз розглядає Україну як пріоритетну державу в рамках Європейської політики сусідства (далі – ЄСП), започаткованої у 2004 році. В основу ЄПС покладено принципи поглиблення політичної співпраці та економічної інтеграції між ЄС і країнами-партнерами.

Політика України щодо розбудови відносин із Європейським Союзом упроваджується на основі Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року. Відповідно до статті 11 Закону, однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС». Разом із цим намір України розбудовувати відносини з ЄС на принципах інтеграції проголошено набагато раніше. Так, у Постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 року Україна вперше заявила про власні євроінтеграційні прагнення. У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна укладе з ними Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації».

Відповідні положення щодо підтримки курсу на інтеграцію до ЄС містяться також у Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про співробітництво України та ЄС, ухваленій 28 листопада 2002 року, Заяві Верховної Ради України від 22 лютого 2007 року з приводу підготовки до початку переговорів

щодо нової угоди між Україною та ЄС, а також Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про стан та перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС та Митним союзом, ухваленій 19 травня 2011 року

21 березня 2014 р. Україна підписала політичну частину Асоціації з метою вступу до ЄС. А з 1 січня 2016 року почала функціонувати поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. Процес ратифікації Угоди усіма державами-членами та інституціями ЄС завершено 11 липня 2017 року. У повному обсязі Угода набула чинності 1 вересня 2017 року.

Цим документом створюється «асоціація між учасниками договору задля:

1) сприяння поступовому зближенню сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах;

2) забезпечення необхідних рамок для посиленого політичного діалогу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес;

3) сприяння, зберігання й зміцнення миру та стабільності у регіональному та міжнародному вимірах відповідно до принципів Статуту ООН і Гельсінського заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, а також цілей Паризької хартії для нової Європи 1990 року;

4) запровадження умов для посилених економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС тощо;

5) посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод;

6) запровадження умов для дедалі тіснішого співробітництва в інших сферах, які становлять взаємний інтерес».

До речі, Угода про асоціацію за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом. Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні.

Цілі Угоди про асоціацію між ЄС та Україною визначають структуру і склад спільних інститутів асоціації. Угода про асоціацію між ЄС та Україною пропонує розширений обмін інформацією щодо законодавства ЄС. На Україну покладено зобов'язання своєчасно інформувати ЄС про нові закони і нормативно-правові акти, що впливають на асоційовані відносини з ЄС. Формування нормативно-правової бази процесів європейської інтеграції України

Аналізуючи концепцію і практику *інтеграційної розбудови ЄС*, слід виділити три **принципи**, сформовані Жаном Моне і викладеними у Декларації Робера Шумана 1950 р. (міністр закордонних справ Франції).

Перший принцип можна сформулювати нас тупним чином: *інтеграція є засобом, а не метою*. Це означає, що інтеграція передбачає взаємну вигоду і не є універсальним засобом вирішення усіх проблем. Так, зокрема, зазначається, що економічне співробітництво між членами нової Європи не є самоціллю, однак саме вона найбільш відповідає повсякденним практичним потребам учасників, сприяє зростанню добробуту народів і, водночас, менше торкається таких чутливих царин, як державний суверенітет, національна безпека, оборона і зовнішня політика.

В основі другого принципу лежить *необхідність поступовості і стриманості інтеграційного руху*: від початкових та обмежених форм регіональної інтеграції до більш складних і широкомасштабних; від митного союзу і спільного ринку товарів – до єдиного внутрішнього ринку з вільним рухом товарів, послуг, капіталів та осіб, а потім

– до економічного і валютного союзу й, нарешті, – до політичного союзу. У цьому контексті, слід особливо наголосити на тому, що еволюційну модель, у рамках якої спостерігається поступова та не обмежена певними рамками загальної концепції інтеграції на шляху до європейської єдності прийнято називати «методом Моне».

Третій принцип фігурує у якості тези про *необхідність існування адекватного механізму здійснення інтеграційних процесів*, який дозволяв би, з одного боку, сприймати існуючі протиріччя як джерело подальшого розвитку інтеграційних процесів, а, з іншого, приймати збалансовані стосовно інтересів різних сторін рішення та доводити їх до виконання. Мається на увазі, що Європа не може бути створена відразу чи за єдиним планом. Вона будуватиметься на основі конкретних досягнень, завдяки яким спочатку виникне так звана фактична солідарність. Населення європейського континенту буде послідовно розповсюджувати цю солідарність з-поміж усіх сфер спільної діяльності. Тим самим Моне «... дав можливість страху перед конфліктами стати рушійною силою європейської консолідації і залишив невизначеними цілі цієї консолідації, дозволивши кожному вважати, що Європа йде його власним шляхом».

Інтеграція України в європейський політичний, економічний та правовий простір з метою набуття членства в ЄС закріплена як ціль у Законі України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» від 01.07.2010 р. (ч.2 ст.11 - «... основними засадами зовнішньої політики є [... забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі]). Безальтернативність цього вектору неодноразово підтверджувалась як на політичному рівні, так і суспільством.

Зазначене потребує першочергового завершення формування нормативно-правової бази процесів європейської інтеграції України. При цьому *при удосконаленні законодавства слід виходити із низки засадничих підходів*. По-перше, європейську інтеграцію слід розглядати не стільки як зовнішню політику, скільки, насамперед, внутрішню, що включає питання державної політики у різних сферах, а також наближення законодавства та його належне впровадження і застосування. Наступною важливою засадою є забезпечення цілісності інституційного механізму європейської інтеграції України. Такий механізм повинен чітко базуватись на Конституції та охоплювати усі виміри політики та аспекти ЄІ, врегульовувати відповідні особливості, бути інтегральною частиною чинної системи влади та механізму держави в Україні. Отже, доцільно спиратись, насамперед, на встановлення принципів, визначення повноважень та завдань органів державної влади, залишаючи за ними право на власний розсуд обирати необхідні способи та інструменти їх реалізації. У цьому контексті слід також розуміти, що навіть найдетальніші правила не гарантують ефективності та результативності політики – багато важать практика роботи, принципи прозорості та загальна культура. У цьому контексті ключовим принципом *в організації процесу європейської інтеграції є забезпечення правової визначеності*: цілісності та чіткості правового регулювання, запровадження правових норм на відповідному рівні законодавства, врегулювання на рівні закону саме найважливіших відносин із значними наслідками та забезпечення термінологічної узгодженості та визначеності понять, категорій і концепцій, що використовуватимуться у законодавстві. Тут також необхідно враховувати поняття та категорії права ЄС, зокрема, формулювання чинних установчих договорів Європейського Союзу, міжнародних договорів України у сфері європейської інтеграції, міжнародних домовленостей між Україною та ЄС тощо.

Євроінтеграційна політика України має щонайменше три аспекти: правовий, економічний, політичний. Для України ці аспекти мають особливе значення. А саме, правовий аспект – це збереження суверенітету і державності; економічний – розвиток

країни та добробут народу; політичний – забезпечення цивілізаційного майбутнього українського суспільства.

Зближення національного законодавства до європейських стандартів проводиться з метою:

- забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням, що впливають з УПС, інших міжнародних договорів, що відповідають за співпрацю України з ЄС;
- розвитку національного законодавства в напрямі його зближення із законодавством ЄС і забезпечення високого рівня підготовки в Україні проектів актів законодавства;
- творення нормативної бази для інтеграції України до ЄС.

Вплив норм міжнародного права на внутрішньодержавне проявляється через узгодження змісту норм національного права та відповідних положень міжнародного права:

- шляхом прийняття таких національних норм, що відповідають принципам і нормам міжнародного права
- шляхом включення міжнародно-правових норм до національного законодавства.

2. Імплементация як спосіб здійснення та виконання державою міжнародно-правових норм.

Імплементация це «установлений державою порядок застосування норм міжнародного права на її території». Під імплементациєю міжнародно-правових норм розуміється система правових і організаційних засобів як створюваних спільними зусиллями держав, так і використовуваних індивідуально з метою всебічної, своєчасної і повної реалізації прийнятих відповідно до міжнародного права зобов'язань.

Аналізуючи наукові дослідження, слід зазначити, що імплементация – це цілеспрямована організаційно-правовою діяльність держави, яка проводиться індивідуально, колективно або в рамках міжнародних організацій з метою своєчасної, всебічної та повної реалізації прийнятих ними, відповідно до міжнародного права, зобов'язань.

Імплементация нормативно-правових актів ЄС у національне законодавство України реалізується через перенесення відповідних правових норм із європейського законодавства до національного за допомогою правових механізмів та засобів, притаманних саме цій системі законодавства, а при їх відсутності або несумісності з об'єктом апроксимації – із застосуванням запозичених або новоутворених правових механізмів імплементации в національне право уніфікованих європейських правових стандартів.

Відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» 2004 р., адаптація законодавства України до законодавства ЄС – це процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*. Проте адаптація законодавства це не тільки вдосконалення існуючого законодавства, а й розробка проектів нормативно-правових актів з урахуванням *acquis communautaire*.

Доречно виокремити такі способи імплементации, як:

– *інкорпорація* – міжнародно-правові норми без змін відтворюються у нормативно-правових актах держави, що імплементує міжнародні норми. Сутність інкорпорації полягає у чіткому перенесенні норми міжнародної у національну, без змін та доповнень;

– *трансформація* – це перероблення тексту міжнародно-правового акту, або його окремих частин на основі загальної норми національного права. Сутність трансформації

полягає в тому, що необхідно переформування міжнародної норми так, щоб вона зберігла свій предмет регулювання і зміст, але відповідала внутрішньодержавному праву та з урахуванням національних особливостей;

– *відсилка* – це вказівка у внутрішньодержавному нормативно-правовому акті на міжнародне право як на джерело, що регулює ці відсылні відносини. Відсилання санкціонує пряме застосування суб'єктами внутрішнього права норм міжнародного права у внутрішньодержавних правовідносинах. Тобто міжнародно-правові норми не входять в текст закону, в якому міститься інформація про нього;

– *рецепція* – це текстуальне повторення нормотворчим органом держави змісту міжнародно-правової норми в статті нормативно-правового акту. Сутність рецепції полягає в тому, що норми міжнародного права стають нормами національного права відображаючись у національному законодавстві. Після застосування рецепції у національному законодавстві починають діяти норми схожі на міжнародно-правові, хоча є норми внутрішнього права. Факт рецепції має безумовне значення для тлумачення відповідної норми внутрішньодержавного нормативно правового акту.

Науковці не дійшли єдиного рішення щодо виокремлення найвдалішого способу імплементації. Всі способи мають вагоме значення, оскільки в залежності від міжнародно-правового акту та міжнародних зобов'язань, держава сама визначає яким чином втілить міжнародну норму у національне законодавство. При втіленні міжнародної норми уповноважені органи державної влади не повинні забувати про суверенність, незалежність України та загальнообов'язковість норм Конституції України. Відповідно до ч. 2 ст. 9 Конституції України, укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України

В Україні відбувається комплексна стратегія імплементації:

Конституційна реформа. Відновити конституційну реформу шляхом інклюзивного та представницького процесу, зокрема за допомогою активних консультацій з громадянським суспільством, відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії, включаючи законодавчі кроки, спрямовані на внесення змін до Конституції для децентралізації влади та проведення судової реформи.

Виборча реформа. Вжити заходів для гармонізації виборчого законодавства шляхом його уніфікації та реформування системи фінансування політичних партій, включаючи державне фінансування. Такі заходи мають вживатися шляхом інклюзивного та представницького процесу відповідно до рекомендацій ОБСЄ/БДПЛ, ГРЕКО та Венеціанської комісії; при цьому, в першу чергу необхідно переглянути законодавство щодо місцевих виборів з огляду на заплановане проведення місцевих виборів у другій половині 2015 року;

Запобігання та боротьба з корупцією. Продемонструвати значний прогрес в боротьбі з корупцією, у тому числі шляхом реалізації комплексного пакету антикорупційного законодавства, ухваленого 14 жовтня 2014 року, починаючи з формування та забезпечення ефективного функціонування Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції;

Судова реформа. Вжити подальших заходів щодо реформи правосуддя, зокрема шляхом прийняття відповідно до європейських стандартів та в тісній співпраці з Радою Європи/Венеціанською комісією Стратегії судової реформи, включаючи деталізований та всеохоплюючий план імплементації;

Реформа в сфері державного управління. Розпочати комплексне реформування системи державного управління та, зокрема, державної служби й служби в органах місцевого самоврядування на основі європейських принципів державного управління, в

тому числі шляхом доопрацювання та прийняття проекту закону про реформу державної служби

Процес імплементації норм міжнародного права в національне законодавство України має певні особливості:

- не кожний міжнародний договір, підписаний від імені України, є частиною її законодавства, а лише такий, який ратифікований у встановленому порядку Верховною Радою України.
- у правозастосовній діяльності допускається тлумачення положень національного законодавства на підставі норм відповідних міжнародних договорів, але не допускається тлумачення положень міжнародних договорів на підставі актів національного законодавства, навіть прийнятих і на їх виконання;
- у разі застосування інкорпорації, коли відповідно до міжнародного договору приймається акт національного законодавства, як правило, застосовуються норми останнього, незважаючи на те, що норми міжнародного договору не втрачають своєї чинності;
- при колізії норм міжнародного права та діють норми Конституції України. Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 9 Конституції України укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.
- у випадках, коли міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, застосовуються правила міжнародного договору.

Отже, порядок імплементації міжнародних норм визначається нормами національного права.

3. Відповідність національного законодавства міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії корупції.

Діяльність з реформування антикорупційного законодавства має спрямовуватися не лише на розробку досконалого законодавства, що відповідатиме міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії корупції, а й на встановлення практичного міжнародного співробітництва, яке сприятиме гармонізації вітчизняної правової системи з положеннями відповідного законодавства міжнародної спільноти.

За роки незалежності України ухвалено понад 100 нормативних актів антикорупційного спрямування. Прийняті вони були на основі Кримінальної Конвенції «Про боротьбу з корупцією», ратифікованою Україною 18.10.2006 р. у зв'язку з цим містить важливі міжнародні положення для протидії та запобігання корупції.

Зміни законодавчого поля стосувалися врегулювання ключових секторів антикорупційної діяльності в частинах:

- 1) формування та моніторингу державної антикорупційної політики;
- 2) превентивної антикорупційної діяльності;
- 3) реформування інституту державної служби
- 4) інституційне реформування, тобто створення інституційної інфраструктури для боротьби з корупцією.

- 5) переслідування за корупцію (адміністративне та кримінальне)

Аналіз положень законодавства України про кримінальну відповідальність дозволяє визначити наступні «напрями імплементації міжнародно-правових стандартів щодо протидії корупції:

– передбачено можливість екстериторіального застосування закону України про кримінальну відповідальність до корупційних злочинів, вчинених іноземцями або особами без громадянства, що не проживають постійно в Україні, у співучасті із службовими особами, які є громадянами України (ч. 2 ст. 8 КК);

– розширено поняття суб’єкту злочину за рахунок посадових осіб іноземних держав та іноземних суддів, посадових осіб міжнародних організацій членів міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та суддів і посадових осіб міжнародних судів (ч. 4 ст. 18 КК);

– передбачено спеціальну конфіскацію за вчинення корупційних злочинів (ст. 96-1 КК);

– передбачено заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, уповноваженою особою від імені та в інтересах яких було вчинено корупційні злочини (ст. 96-3 КК);

– посилено кримінальну відповідальність за корупційні злочини, зокрема, усунено можливості звільнення від кримінальної відповідальності та покарання за вчинення корупційних злочинів (ст. 45–48, ч. 1 ст. 74., ч. 1 ст. 79, ч. 3 ст. 81 КК України) та зняття судимості до закінчення строків, зазначених у ст. 89 КК (ч. 2 ст. 91 КК);

– криміналізовано нові склади корупційних злочинів (Розділ XVII Особливої частини КК)

– поняття хабара було замінено не більш ємке поняття неправомірної вигоди (примітка до ст. 364-1 КК);

– встановлено відповідальності за незаконне збагачення, передбачену ст. 20 Конвенція ООН проти корупції 2003 р. тощо».

Крім того, Кодекс України про адміністративні правопорушення було доповнено Главою 13-А «Адміністративні правопорушення, пов’язані з корупцією».

Базовим законодавчим актом в Україні став Закон України «Про запобігання корупції», що передбачає:

1) правові та організаційні засади запобігання та протидії корупції з урахуванням положень міжнародних договорів з цих питань;

2) розширення переліку корупційних діянь, видів корупційних адміністративних правопорушень;

3) поділ корупційних діянь за ступенем суспільної небезпеки на види згідно з відповідальністю, що настає за їх вчинення (кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова);

4) розширення суб’єктів корупції;

5) ефективні заходи щодо запобігання та розслідування фактів корупції.

Основними завданнями зазначеного Закону є: «гармонізація українського законодавства з міжнародними нормами та правовими стандартами, визначення єдиного підходу до розуміння сутності корупції, різновидів її проявів, законодавчого врегулювання юридичної відповідальності за вчинення корупційних діянь».

Єврокомісія відзначила сучасні здобутки у боротьбі з корупцією:

- система електронного декларування (Хоча і з деякими потенційними недоліками, пов’язаними з повноваженнями НАЗК та даними, що підлягають перевірці)
- кадрові призначення в НАБУ і САП посилили співпрацю цих інституцій між собою та активізували розслідування справ про корупцію на найвищому рівні.
- затвердження Державних антикорупційних стратегії та програми, прийняті нові законодавчі, стратегічні та інституційні вдосконалення щодо їх реалізації

Проте наявні засоби протидії корупції ще недостатньо потужні, щоб забезпечити добросовісність витрат коштів на реконструкцію, і це також було відзначено в умовах, викладених Європейською Комісією. Хоча нереально очікувати, що країна може досягти

прогресу в усіх важливих антикорупційних реформах, поки війна все ще триває, деякими з них потрібно зайнятися негайно.

4. Проблеми та перспективи імплементації міжнародних стандартів у сфері запобігання корупції.

Україна та її союзники витратили останнє десятиліття на створення різнопланової та приголомшливої інституційної інфраструктури для боротьби з корупцією. Однак політичний обструкціонізм позбавив її лідерства.

Ключові посади в Національному антикорупційному бюро (НАБУ), Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (САП), Вищому антикорупційному суді (ВАКС) та Агентстві з розшуку та менеджменту активів (АРМА), які розслідують, притягають до відповідальності, розглядають корупційні справи та керують повернутими активами відповідно, залишаються вакантними. У деяких випадках все, що необхідно, — це завершити процес затягнутого відбору керівництва (САП). В інших (НАБУ, АРМА та ВАКС) необхідно завершити незалежні та чесні конкурси. Це слабе місце України, особливо в поєднанні з викликами щодо незалежності інституцій та сприятливої законодавчої бази. Тимчасове керівництво не завжди має повноваження повноцінно виконувати свої функції, особливо стосовно тих, хто буде прагнути незаконно отримувати прибуток від процесу відбудови.

Для того, щоб антикорупційні інституції України могли виконувати свою роботу необхідно:

1. Швидко завершити процес відбору керівництва САП. Зміцнити операційну незалежність САП, розширити повноваження її керівництва та мінімізувати ризики невинуватого втручання.

2. Оперативно розпочати прозорий та конкурентний процес відбору та призначення керівників НАБУ, АРМА та ВАКС. Внести зміни до закону про НАБУ та ще міцніше закріпити юрисдикції Бюро у топкорупційних справах та створити спеціалізований підрозділ судових експертиз; швидко підтвердити його повноваження щодо прослуховування телефонних розмов.

3. Провести незалежний, всеохопний аудит діяльності АРМА, НАБУ та САП, щоб визначити чіткий шлях на майбутнє і переконатися, що він повністю відповідає їхньому потенціалу.

4. Уповноважити Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) брати участь у судових розглядах та оскаржувати судові рішення щодо адміністративних правопорушень.

5. Використовувати стратегічні інструменти для забезпечення прозорості відбудови. Доповнює цю діяльність антикорупційних інституцій нагороджена система електронних закупівель Prozorro — одне з ключових досягнень України у сфері прозорості та підзвітності. Її популярність серед представників влади знизилася перед війною. Настав час використовувати стратегічні активи, послідовно застосовуючи Prozorro для закупівель, пов'язаних з реконструкцією.

6. Продовжити судову реформу. Судова влада довгий час була Ахіллесовою п'ятою українських антикорупційних зусиль: знищила ключові досягнення у 2020 році та спричинила кризу конституційного правосуддя, яку ледве вдалося вирішити у 2021 році. Розблокування затягнутого процесу судової реформи є вирішальною передумовою відновлення, в тому числі з огляду на численні неминучі договірні спори, які виникнуть під час відновлення. Ключовими пріоритетами є:

- Надати легітимність Вищій раді правосуддя (ВРП), відповідальній за призначення суддів та нагляд за доброчесністю головних судів, шляхом заповнення великої кількості (15 з 21) поточних вакансій.

- Якнайшвидше запустити роботу Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС), відповідальної за відбір та кваліфікаційне оцінювання суддів.

- Як тільки військові дії закінчатся, необхідно якнайшвидше завершити реформування обструкціоністського Київського окружного адміністративного суду; якщо цього не зробити, існує значний ризик, що цей суд підірве будь-які судові процеси, пов'язані з реконструкцією.

- Провести багатостраждальні реформи Конституційного Суду щодо конкурсного набору та призначення, щоб розвіяти сумніви щодо його легітимності та доброчесності.

7. Повернути вкрадені активи Україні. Питання повернення доходів, одержаних злочинним шляхом, ніколи не стояло на політичному порядку денному в Україні вище, ніж зараз, у контексті планування дій з відновлення. Для стягнення доходів, одержаних злочинним шляхом в Україні, з метою сприяння відбудові, рекомендується:

- Владі знову активізувати зусилля щодо повернення активів українських клептократів шляхом завершення внутрішніх розслідувань та передачі справ до суду, щоб можна було виконувати накази про конфіскацію в іноземних юрисдикціях.

- Переконатися, що положення про конфіскацію, що використовуються в міжнародних справах, підлягають виконанню в іноземних юрисдикціях.

- Доопрацювати та прийняти Стратегію повернення активів та План дій, розглянути документи для їхнього оновлення у світлі післявоєнних ризиків та пріоритетів.

- Узгодити повноваження щодо конфіскації, передбачені українським законодавством, з міжнародними стандартами, щоб забезпечити їх прийнятність для західних судів. Це включає, насамперед, доповнення положень про правовий захист у двох законах воєнного часу № 2116-IX та № 7194.

Однак, реформування вітчизняного антикорупційного законодавства є незавершеним. *Неврегульованими на законодавчому рівні залишаються* окремі проблемні питання, зокрема щодо впорядкування адміністративних процедур, встановлення механізмів вирішення конфлікту інтересів, притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень осіб, які користуються недоторканністю тощо.

Невизначеним залишається і питання пов'язане з проектами інших нормативно-правових актів, необхідність у прийнятті яких виникне у зв'язку з введенням в дію зазначених антикорупційних законів.

Варто наголосити, що сучасне українське законодавство практично не містить правових засобів, спрямованих на усунення причин та умов, що призводять до виникнення корупційних ризиків у сфері службової діяльності.

У зв'язку з цим, реформування інституту державної служби, відповідно до світових стандартів, виступає важливим компонентом антикорупційних реформ.

Запорукою ефективності, стабільності та високого професійного рівня державної служби мають стати законодавчі гарантії відокремлення політичних і адміністративних

функцій в системі органів державної влади, реальне розмежування суспільних, державних та комерційних (приватних) інтересів бізнесу і влади.

Важливо встановити загальні вимоги до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до яких громадськість оцінюватиме доброчесність, неупередженість та ефективність публічних службовців. У зв'язку з цим, нагальним є вдосконалення нормативно-правових актів щодо встановлення правил доброчесної поведінки та етики на публічній службі, запобігання конфлікту інтересів, контролю за декларуванням доходів і їх витрачанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Невід'ємним елементом удосконалення антикорупційного законодавства є реформування правової бази діяльності правоохоронних органів з урахуванням європейських і євроатлантичних критеріїв, приведення кримінального законодавства та кримінального судочинства у відповідність із стандартами і рекомендаціями Ради Європи, визначення оптимальної структури та штатної чисельності правоохоронних органів, виходячи з нагальних потреб національної антикорупційної політики та економічних можливостей держави, усунення частого дублювання функцій різними органами, підвищення рівня професіоналізму та відповідальності в усіх ланках правоохоронного сектору, подальше впровадження демократичних світових стандартів у повсякденну та службову діяльність.

Вагоме значення, на шляху покращення ефективності запобігання та протидії корупції, має забезпечення дієвого контролю з боку громадськості за діяльністю правоохоронних органів та органів державної влади у даній сфері.

Забезпечення прозорості і відкритості суб'єктів владних повноважень має бути досягнуто шляхом прийняття окремого процедурного закону про доступ до публічної інформації та створення механізмів реалізації права на доступ до таких відомостей шляхом визначення режиму доступу, підстав його обмеження, встановлення максимально коротких строків для розгляду запитів на інформацію, основних принципів стягнення плати за надання інформації, а також відповідальності за порушення законодавства та за відмову чи відстрочку у наданні інформації тощо.

Також, важливим напрямком удосконалення антикорупційного законодавства є впровадження систематичних соціологічних досліджень у сфері запобігання та протидії корупції серед усіх соціальних верств населення в різних регіонах держави, що дасть можливість здійснювати якісний моніторинг стану та масштабів поширення корупції в країні, ефективності діяльності органів протидії корупції, проведених заходів та антикорупційної політики в цілому, дозволить виявляти проблемні сфери та недоліки правового регулювання, формувати відповідні зауваження та пропозиції на майбутнє.

Вартим уваги залишається і питання підготовки та поширення науково-практичних роз'яснень і коментарів до основних антикорупційних законів та антикорупційних новел у законодавстві для підвищення рівня обізнаності й правової освіченості населення, в першу чергу, цільової категорії (приватних підприємців, бухгалтерів тощо).

В процесі реформування антикорупційного законодавства не менш важливими мають стати заходи з врегулювання проблемних питань щодо надання (отримання) адміністративних послуг, удосконалення системи використання державного майна та бюджетних коштів, оптимізації фінансування політичних партій та виборчих кампаній, удосконалення антикорупційної експертизи, підвищення кваліфікації суддів, працівників прокуратури та правоохоронних органів, а також удосконалення інституту відповідальності за корупційні правопорушення.

Пріоритетне значення має запровадження багатоступеневої методики оцінки корупційних ризиків у законодавстві, як на рівні розробників проектів нормативно-

правових актів (формалізована самооцінка), на рівні спеціалізованих підрозділів (базова офіційна експертиза перед прийняттям відповідного акта), на рівні громадської (неофіційної) експертизи, яка забезпечується існуванням прозорої процедури нормопроєктування та доступністю інформації для громадськості, так і на рівні контрольної експертизи, з подальшим узагальнення практики проведення такої експертизи, з метою виявлення та усунення виявлених системних недоліків при розробленні проєктів актів.

Реалізація зазначених положень дасть змогу сформувати антикорупційне законодавство світового зразка, забезпечити єдиний підхід до формування та реалізації державної антикорупційної політики, попередити можливість виникнення корупційних ризиків у найбільш проблемних сферах суспільних відносин, привести державне управління і службу в органах державної влади та органах місцевого самоврядування у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування, втілити європейські принципи в національній правовій системі і, як наслідок, якісно підвищити міжнародний авторитет нашої країни.

Лекція 6

Тема 6. Антикорупційна політика України: стратегія та основні напрямки реалізації. Суб'єкти протидії корупції.

1. Антикорупційна політика України: цілі, завдання, сфери застосування. Антикорупційна стратегія 2021-2025 роки.
2. Державна антикорупційна програма України на 2023-2025 роки.
3. Механізм та комплекс заходів запобігання корупції. Коло осіб на яких воно поширюється.
4. Суб'єкти протидії корупції та їх загальна характеристика.

1. Антикорупційна політика України: цілі, завдання, сфери застосування. Антикорупційна стратегія 2021-2025 роки.

Україна як Держава-учасниця Конвенції ООН проти корупції зобов'язана на виконання її вимог розробляти й здійснювати (проводити) ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності.

Проводячи антикорупційну політику, держава і суспільство можуть побачити, в чому полягають слабкості поліцейського, контрольного та судового механізмів і скорегувати ці механізми, а головне - мінімізувати корупційні прояви в самих юрисдикційних органах.

Державна антикорупційна політика України (далі – антикорупційна політика) формується і реалізується за умов, коли у суспільстві нівелюється різниця між правомірною та неправомірною поведінкою через розповсюдження правового нігілізму в країні. Таке становище вимагає зростання ваги несилових (політичних, економічних, соціальних, енергетичних, екологічних, інформаційних тощо) складових забезпечення антикорупційної політики. Антикорупційна політика - це розробка і постійне здійснення різнобічних і послідовних заходів держави і суспільства в рамках прийнятих даними державою основ конституційного ладу з метою усунення причин і умов, що породжують і живлять корупцію в різних сферах життя.

Національне агентство з питань запобігання корупції є тим органом, який забезпечує формування та координацію антикорупційної політики в Україні, та з цією метою:

- забезпечує проведення досліджень, спрямованих на встановлення загальних показників та причин корупції в Україні, її сприйняття населенням, визначення рівня довіри населення до антикорупційних та інших державних інституцій тощо;
- здійснює аналіз стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції, статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації стосовно ситуації щодо корупції;
- розробляє із залученням громадськості проекти Антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання, здійснює моніторинг, координацію та оцінку ефективності виконання Антикорупційної стратегії;
- здійснює підготовку проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики;
- здійснює моніторинг і координацію виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики;
- забезпечує співпрацю з міжнародними організаціями, державними органами та неурядовими організаціями іноземних держав у питаннях запобігання та протидії корупції та сприяє обміну інформацією з міжнародними організаціями та компетентними органами іноземних держав.

Основні напрямки антикорупційної політики

- 1) *Корекція законодавства.* Сенс корекції законодавства стосовно антикорупційної політики полягає в тому, щоб звести до мінімуму легальні умови, що сприяють корупційним проявам або полегшують їх.
- 2) *Обмеження політичної корупції.* Політична корупція є різновидом "верхівкової корупції", причому різновидом найбільш небезпечною, оскільки така корупція має наслідком прийняття основних правових правил, що встановлюються в законах, підзаконних нормативних та індивідуальних актах. Політична корупція - це використання державних і суспільних ресурсів для досягнення політичних цілей.
- 3) *Створення ефективного контролю за розподілом і витрачанням бюджетних коштів.* Навряд чи треба доводити важливість даного напрямку антикорупційної політики: саме зіткнення з бюджетними коштами створює найбільш поживний ґрунт для корупційних можливостей. Воно (напрямок протидії) - найбільш прагматичне, оскільки наближене до можливостей реальної корупції. Причому корупція в цьому сегменті є і найбільш шкідливою, оскільки махінації з бюджетними коштами наносять очевидну шкоду насамперед соціальним функціям держави, а отже, боляче б'ють по найменш захищеним частинам громадян.
- 4) *Зміцнення судової влади, тобто зниження рівня корупції в самій судовій системі та правову ефективність цієї системи в боротьбі з корупцією "зовні".*
- 5) *Удосконалення правоохоронної системи і поліцейської діяльності (діяльності спецслужб).* Незважаючи на те, що акцент в антикорупційній політиці робиться на усунення або мінімізацію умов, що сприяють корупції або полегшують корупційну діяльність, це не знімає актуальності постійного вдосконалення методів виявлення та припинення злочинів, що відносяться до корупційних, а також діяльності по збору та аналізу доказів злочинів у сфері корупції з метою покарання винних у суді (оперативно-розшукова діяльність, дізнання, слідство, підтримання державного обвинувачення в суді).
- 6) *Рішення проблеми конфлікту інтересів.* А саме, протиріччя між інтересами, маютьися на увазі протиріччя або міжособистісного характеру або такі протиріччя, які виникають між інтересами індивіда і групи індивідів

7) *Впорядкування системи і структури, ревізія функцій органів виконавчої влади.* Даний напрямок можна вважати основною частиною тих заходів, які зазвичай називаються адміністративною реформою

8) *Зміна принципів державної служби та контроль за майновим становищем представників влади.*

9) *Координація антикорупційної політики.* Мова тут йде вже не про один з напрямків антикорупційної політики, а про методологію її реалізації та контролю за ефективністю. Зрозуміло, антикорупційна політика накладає відповідні даності на всі державні та муніципальні органи. Але для них антикорупційна діяльність не є провідною. У той же час, якщо розуміти боротьбу з корупцією як повноцінну і притаманну сучасній державі функцію, потрібно визнати, що необхідний публічно-владний інститут, на який може бути покладена відповідальність за її координацію (в якомусь сенсі - за керування антикорупційною політикою).

Антикорупційна стратегія – це документ, який допомагає забезпечити командну роботу всіх органів влади для подолання корупції.

Розробка і координація впровадження Антикорупційної стратегії є відповідальністю Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), закріпленою за ним на законодавчому рівні.

Для забезпечення високої якості документу НАЗК долучило до написання стратегії експертів, громадських активістів, міжнародних партнерів та усіх зацікавлених громадян за допомогою он-лайн обговорень, які відбулися на початку липня. Після громадських консультацій проект Стратегії пройшов етап формальних узгоджень з органами виконавчої влади.

20 червня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Антикорупційну стратегію, яка діятиме і у 2025 році. Завдяки онлайн платформі, створеній НАЗК, кожен громадянин зможе чітко бачити, як той чи інший орган влади протидіє корупції.

Щороку НАЗК оцінює виконання Антикорупційної стратегії, готуючи Національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики. Також завдяки цьому щороку до державної програми з виконання Стратегії можуть вноситися зміни, аби цей документ не втрачав актуальності.

В основу розробки Стратегії покладені 5 основних принципів:

1. *оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування.* Зокрема передбачено позбавлення органів влади надмірних повноважень та усунення дублювання їх функцій.

2. *зниження «людського фактору» та збільшення прозорості і ефективності у стосунках держави з громадянами та організаціями.* Цього вдасться досягти завдяки запровадженню правил загальної адміністративної процедури та цифровізації більшості процесів та послуг;

3. *створення зручних та законних альтернатив корупційним практикам;*

4. *забезпечення дієвого державного контролю за дотриманням публічними службовцями правил етичної поведінки та вимог антикорупційного законодавства;*

5. *забезпечення невідворотності відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.*

Ефективні запобігання та протидія корупції неможливі без злагодженої роботи всіх державних органів.

Без Антикорупційної стратегії державні органи діють хаотично: запроваджені ними заходи із запобігання корупції можуть бути малоефективними, оскільки відбуваються лише на одній невеликій ділянці. Антикорупційна стратегія об'єднує

органи влади у єдину команду та допомагає їм взаємодіяти для досягнення кращих результатів.

Створення антикорупційної стратегії – найбільш розповсюджений інструментів для забезпечення такої координації. Так, Антикорупційні стратегії існують у ряді держав на різних континентах та рівнях достатку: Велика Британія, Сінгапур, В'єтнам, Йордан, Румунія, Єгипет, Вірменія тощо.

Антикорупційна стратегія охоплює питання функціонування загальної системи запобігання корупції, визначає пріоритети запобігання корупції у конкретних секторах державного управління та приділяє велику увагу питанню відповідальності за корупцію.

Пріоритетні сектори державного управління, визначені стратегією: суд, прокуратура, поліція; державне регулювання економіки; державний та приватний сектори економіки; податки та митниця; будівництво, земля, інфраструктура; сектор оборони; охорона здоров'я та соціальний захист; система запобігання та протидії корупції.

2. Державна антикорупційна програма України на 2023-2025 роки.

20 червня 2022 року Верховною Радою України було затверджено Антикорупційну стратегію на 2021–2025 роки.

Згідно із законом Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання відповідної державної антикорупційної програми, яку розробляє Національне агентство з питань запобігання корупції, а затверджує – Кабінет Міністрів України.

У кожній із пріоритетних сфер Антикорупційна стратегія визначає *ключові проблеми* та формулює *стратегічні результати*, яких слід досягти для їх вирішення. Ці результати сформульовано таким чином, щоб вони давали однозначне розуміння комплексу заходів, необхідних для їх реалізації.

Щодо кожного з очікуваних стратегічних результатів у державній антикорупційній програмі визначаються *заходи*, показники результативності виконання кожного заходу, виконавці заходу, строки виконання заходу, а також джерела та обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх виконання.

Державна антикорупційна програма (ДАП) на 2023–2025 роки – це загальнодержавний стратегічний документ, розроблений на виконання Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки та затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 04 березня 2023 року № 220.

Ключові цілі ДАП на 2023–2025 роки:

- забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх державних органів та органів місцевого самоврядування;
- досягнення значного прогресу в запобіганні та протидії корупції;
- забезпечення належного процесу післявоєнного відновлення України.

Основні принципи антикорупційної політики у 2021–2025 роках, що були покладені в основу розробки ДАП на 2023–2025 роки:

- оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, реалізація чого передусім передбачає: усунення дублювання повноважень різними органами;
- тимчасове припинення реалізації малоефективних повноважень, що супроводжуються високим рівнем корупції, до запровадження належних процедур, які мінімізуватимуть відповідні корупційні ризики;
- усунення випадків реалізації одним і тим самим органом повноважень, поєднання яких створює додаткові корупційні ризики;

- цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування;
- прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності;
- створення на противагу існуючим корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб;
- забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює й додатковий превентивний ефект;
- формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Варто звернути увагу на те, що із набранням чинності Антикорупційною стратегією на 2021–2025 роки та Державною антикорупційною програмою на 2023–2025 роки в Україні відбулася суттєва зміна концептуального підходу до формування державної антикорупційної політики.

Попередня Антикорупційна стратегія та Державна програма з її реалізації (2014–2020 роки) зосереджувалася на пріоритетах, пов'язаних із створенням системи сучасних антикорупційних інструментів (правових інститутів), та розбудові системи антикорупційних органів, що мали забезпечити ефективну реалізацію цих інструментів.

При цьому мінімізація корупції в окремих секторах/сферах суспільного життя відбувалася через проведення галузевих реформ, які здійснювалися шляхом реалізації положень інших програмних документів держави (Програми дій Уряду, щорічних Планів пріоритетних дій Уряду тощо).

Концепція ж Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки та Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки ґрунтується на поєднанні обох зазначених підходів, адже у розділах 2 і 4 цих документів визначено напрями подальшого удосконалення загальної системи запобігання та протидії корупції, а у розділі 3 – найбільш пріоритетні сфери з точки зору подолання корупції.

Збалансоване поєднання цих підходів надасть змогу не лише знизити рівень корупції, підвищити довіру громадян до органів влади, а й суттєво підвищити темпи соціально-економічного зростання України.

Визначення цих пріоритетних сфер у запобіганні та протидії корупції на 2021–2025 роки відбулося з огляду на результати соціологічних досліджень щодо стану, динаміки та поширеності корупції в Україні, а також за результатами аналізу ефективності реалізації антикорупційної політики.

Вчасне та належне виконання заходів, передбачених ДАП, забезпечить досягнення очікуваних стратегічних результатів та вирішення ключових проблем, визначених у Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки, а отже й досягнуті поставлених цілей щодо запобігання та протидії корупції у 2023–2025 роках.

Моніторинг виконання Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки спрямований на відстеження прогресу у виконанні кожного конкретного заходу ДАП станом на певну календарну дату (31 березня, 30 червня, 30 вересня, 31 грудня).

Моніторинг здійснюється у такі періоди:

- із 16 квітня до 16 травня – за I квартал поточного року та попередні періоди;
- із 16 липня до 16 серпня – за II квартал поточного року та попередні періоди;
- із 16 жовтня до 16 листопада – за III квартал поточного року та попередні періоди;

- із 16 січня до 16 лютого – за IV квартал минулого року та попередні періоди.

Моніторинг стану виконання заходів відбувається шляхом отримання уповноваженим аналітиком НАЗК інформації від впроваджувача про стан виконання заходів ДАП, що вноситься до внутрішньої частини Інформаційної системи. Впроваджувачем заходів на виконання ДАП є уповноважена службова особа державного органу, органу місцевого самоврядування або іншого суб'єкта, визначеного виконавцем заходів, передбачених ДАП. При цьому, впроваджувач подає до Національного агентства через внутрішню частину Інформаційної системи інформацію шляхом створення одного з двох типів повідомлень:

- про хід виконання заходу - для заходів ДАП, виконання яких розпочато (але не завершено) і стосовно яких наявна інформація щодо поточного стану (початку, прогресу) виконання заходу ДАП;
- про результат виконання заходу - для заходів ДАП, які повністю або частково виконано.

Аналітик здійснює розгляд повідомлення наданого впроваджувачем, ознайомлюється з іншою інформацією про стан виконання заходу ДАП, та проводить комплексний аналіз повідомлення. За результатами аналізу аналітиком повідомлення та іншої інформації про стан виконання заходу ДАП захід набуває в Інформаційній системі таких статусів: "Не розпочато" або "Виконується" - якщо було подано повідомлення про хід виконання заходу; "Виконано", "Виконано частково" або "Не виконано" - якщо було подано повідомлення про результат виконання заходу;

3. *Механізм та комплекс заходів запобігання корупції.*

Коло осіб на яких воно поширюється.

Інструменти та механізми покликані запобігти корупції в публічному секторі:

- Декларування майна та статків службових осіб є важливим інструментом для запобігання корупції, виявлення ознак незаконного збагачення та конфлікту інтересів у більш як 150 країнах світу. У більшості із цих країн декларації є публічними, адже громадський доступ до них збільшує їхню антикорупційну цінність.

- недопущення конфлікту інтересів. Конфлікт інтересів – це конфлікт між публічно-правовими обов'язками і приватними інтересами державної посадової особи, за якого її приватні інтереси, котрі впливають з її становища як приватної особи, здатні неправомірним чином вплинути на виконання цією державною посадовою особою її офіційних обов'язків або функцій. Це формулювання, запропоноване у посібнику ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі.

Закон України «Про запобігання корупції» виокремлює два види конфлікту інтересів: Потенційний конфлікт інтересів У особи наявний приватний інтерес у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Реальний конфлікт інтересів суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Суперечність полягає в тому, що, з одного боку, в особи наявний приватний інтерес (майновий або немайновий), а з іншого – особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, має виконувати свої службові

обов'язки в інтересах держави, територіальної громади, виключаючи можливість будь-якого впливу приватного інтересу.

- Також одним із важливих інструментів запобігання корупції є інститут антикорупційних уповноважених. У державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління державного органу, а також у державних цільових фондах в обов'язковому порядку утворюються (визначаються) самостійні та функціонально незалежні структурні підрозділи (особи), на які покладаються функції із запобігання та виявлення корупції, – антикорупційні уповноважені.

До їхніх основних завдань належать:

1. організація проведення антикорупційних заходів та контроль за виконанням антикорупційного законодавства;
2. організація роботи з управління корупційними ризиками у діяльності органу влади;
3. надання методичної та консультативної допомоги стосовно антикорупційного законодавства;
4. здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів та сприяння його врегулюванню;
5. перевірка стану подання декларацій та повідомлення Національного агентства про випадки їх неподання чи несвоєчасного подання;
6. розгляд повідомлень про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»;
7. забезпечення захисту працівників-викривачів, які повідомили про порушення вимог антикорупційного законодавства, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця;
8. інформування керівника відповідного органу, Національного агентства або інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти порушення антикорупційного законодавства.

Національне агентство здійснює координацію та методичне забезпечення діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб).

Крім зазначених механізмів та інструментів, Закон України «Про запобігання корупції» також визначає ряд обмежень, заборон та зобов'язань, які покладаються на осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

- обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;
- обмеження щодо одержання подарунків;
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- обмеження спільної роботи близьких осіб.

Детальніше про кожне з них Ви можете дізнатися в Законі України «Про запобігання корупції».

Суб'єкти, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» (стаття 3):

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту

державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки, особовий склад штатних військово-лікарських комісій;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, дисциплінарні інспектори Вищої ради правосуддя, керівник служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя та його заступник, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, особи начальницького складу служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, Рахункової палати, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, у тому числі Фонду соціального страхування України та Пенсійного фонду, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів, у тому числі уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах);

к) члени правління Фонду соціального страхування України, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Пенсійного фонду, Наглядової ради Пенсійного фонду;

л) службовці Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови

Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, Фонду розвитку підприємництва, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, члени Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, які не є особами, зазначеними у пункті 1 частини першої цієї статті, посадові особи та інспектори Інспекції із забезпечення якості Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, члени Ради Аудиторської палати України, посадові особи Аудиторської палати України та працівники комітету з контролю якості аудиторських послуг Аудиторської палати України та комітетів з контролю якості аудиторських послуг професійних організацій аудиторів та бухгалтерів, Голова, заступники Голови, інші члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, крім обраних з числа здобувачів вищої освіти та представників всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, а також посадові особи секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України "Про державну службу", Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування", інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої цієї статті;

г) особи, визнані такими, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами) відповідно до Закону України "Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)";

г) голови та члени експертних команд з оцінювання повсякденного функціонування особи, а також голови, їх заступники, члени та секретарі позаштатних постійно діючих військово-лікарських і лікарсько-льотних комісій, які при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1 частини першої цієї статті;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, - у випадках, передбачених цим Законом;

4) кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом.

4. Суб'єкти протидії корупції та їх загальна характеристика.

Антикорупційна система це сукупність різнорівневих інституцій, що об'єднані спільною метою боротьби з корупцією та реалізують її відповідно до власних функцій і повноважень. Разом вони утворюють масштабний антикорупційний механізм завдяки

раціональному поділу обов'язків і завдань, співпраці й кооперації зусиль. Складовими елементами цієї системи є такі антикорупційні органи: Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Державне бюро розслідувань, Вищий антикорупційний суд. Кожен із них має свої завдання та повноваження для запобігання та подолання корупції. Розглянемо їх детальніше.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) — центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) — самостійний структурний підрозділ Офісу Генерального прокурора. Державне бюро розслідувань (ДБР) — державний правоохоронний орган, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції.

Вищий антикорупційний суд (ВАКС) – вищий спеціалізований суд у системі судустрою України.

Завдяки успішній та злагодженій роботі цих антикорупційних органів покарання за корупцію стане невідворотним.

Лекція 7

Тема 7. Європейські стандарти участі громадськості в запобіганні корупції.

Захист викривачів. Академічна доброчесність.

1. Правові основи та досвід Європейського Союзу щодо участі громадськості в запобіганні корупції.
2. Правові підстави антикорупційної діяльності громадських організацій та окремих громадян в Україні.
3. Механізм участі громадських організацій у запобіганні корупції.
4. Утвердження культури доброчесності як принцип антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Академічна доброчесність.
5. Роль інституту викривання в розбудові доброчесного суспільства та запобігання корупції в країні в цілому та в конкретній організації.
6. Правові гарантії захисту прав і законних інтересів викривачів корупції. Забезпечення безпеки осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.

1. Правові основи та досвід Європейського Союзу щодо участі громадськості в запобіганні корупції.

Про обов'язкову участь громадськості у подоланні корупції зазначено у *Конвенції ООН проти корупції*. У положеннях цієї Конвенції, серед іншого підкреслюється, що ефективна реалізація антикорупційної політики держави має базуватися на комплексному застосуванні примусових, попереджувальних та просвітницьких процедур, що може бути забезпечено виключно за умови спільної участі у цьому процесі органів влади та громадськості.

Так, стаття 13 Конвенції визначає необхідність участі суспільства у заходах щодо запобігання і протидії корупції, а для цього необхідно сприяти активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею. Цю участь слід зміцнювати за допомогою таких заходів, як:

- а) посилення прозорості й сприяння залученню населення до процесів прийняття рішень;
- б) забезпечення для населення ефективного доступу до інформації;
- с) проведення заходів щодо інформування населення, які сприяють створенню атмосфери неприйняття корупції, а також реалізація програм державної освіти, у тому числі навчальних програм у школах й університетах;
- д) повага, заохочення та захист свободи пошуку, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію.

Зміцнення співробітництва державної влади з громадянським суспільством у сфері протидії корупції вимагають і *рекомендації Стамбульського плану*, третій принцип якого передбачає підтримку активної участі громадськості в реформах через сприяння суспільному обговоренню проблем корупції й участі громадян у попередженні її проявів.

Це може здійснюватись шляхом:

- ініціювання на різних рівнях кампаній щодо підвищення поінформованості суспільства та проведення освітніх програм, що стосуються негативних наслідків корупції;
- залучення неурядових організацій до моніторингу діяльності державного сектору, забезпечення наявності в цих організаціях необхідних методів і навичок для запобігання корупції;
- розширення співробітництва між урядовими структурами, неурядовими організаціями, приватним сектором, професійними організаціями, незалежними науково-аналітичними центрами в питаннях протидії корупції;
- затвердження положень, що будуть гарантувати неурядовим організаціям необхідні права для ефективної участі в боротьбі з корупцією;
- забезпечення доступу громадськості до інформації, що має відношення до сфери протидії корупції.

В Україні право громадян брати участь в управлінні державними справами закріплено на конституційному рівні (ст. 38 Конституції України).

Попри те, що норми Конституції України є нормами прямої дії, все ж у ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції» закріплюються форми участі громадськості (громадських об'єднань, їхніх членів або уповноважених представників, а також окремих громадян) у заходах щодо запобігання корупції.

Важливо зауважити, що ідея залученості громадськості до антикорупційних перетворень не є новою для України, адже підвищення обізнаності громадськості про проблему останніми роками все більше стає одним із найважливіших аспектів у сфері протидії корупції в Європі. Антикорупційні інституції Європейського Союзу, такі як Європейський офіс по боротьбі з шахрайством, наголошують, що боротьба з корупцією вимагає залучення громадянського суспільства, враховуючи медіа, університети і громадськість. Щоб посилити участь громадськості в боротьбі з корупцією, провідна міжнародна коаліція проти корупції Transparency International кілька років тому запустила антикорупційний інструмент під назвою Advocacy and Legal Advice Center (далі – ALAC). Створення ALAC у межах національних відділень Transparency

International, що вже існували, почалося з трьох початкових центрів у Румунії, Боснії і Герцеговині та Македонії, які за кілька років стали глобальним інструментом боротьби з корупцією, що зараз поширюється на всіх континентах.

Центри демонструють, що люди дійсно беруть активну участь у боротьбі з корупцією, коли для цього в них є прості, надійні та дієві механізми участі. ALAC надають потерпілим і/або свідкам корупції практичну допомогу для розгляду скарг, вони є інструментом участі громадян, який пов'язує суспільні інтереси з приватними стимулами для дій з боку особи (Elers, Giannakopoulos, Tänzler, 2010).

На сьогодні в Україні близько 150 неурядових організацій декларують свою антикорупційну спрямованість. До них зокрема слід віднести наступні:

1) *ГПО «Права людини»* заснована у 2011 році. Організація спеціалізується на захисті прав та свобод людини. Реалізовувала проекти пов'язані з протидією корупційним схемам ліцензування аптек, займається моніторингом і оцінкою корупційних ризиків при публічних закупівлях.

2) *Центр політико-правових реформ* — це недержавний аналітичний центр, створений у 1996 році після прийняття Конституції України, метою якого є сприяння проведенню реформ у політико-правовій сфері задля утвердження в Україні демократії, верховенства права та належного урядування. Серед іншого Центр проводить громадську антикорупційну експертизу суспільно значущих законопроектів. Активно працює відділ боротьби з корупцією.

3) *Національне відділення Transparency International* сформувалося та виросло з Творчого об'єднання «ТОРО» - неурядової організації, зареєстрованої у 1999 році в центрі України. Transparency International – це міжнародна недержавна організація з боротьби з корупцією, яка має близько 100 національних осередків, та відома своїми антикорупційними дослідженнями, зокрема Індексом сприйняття корупції. Центр політичних студій та аналітики «Ейдос» (ЦПСА «Ейдос») – це аналітично-ресурсна організація, заснована у 2007 році з метою об'єднання зусиль громадськості задля розбудови в Україні громадянського суспільства, демократичних інститутів та дієвого місцевого самоврядування.

В структурі «Ейдос» наявний відділ «Боротьби з корупцією», який працює над впровадженням та дослідженням проблематики доступу до публічної інформації, використання публічних коштів, роботи місцевих рад, процесу прийняття рішень в них та доступу громадян до участі в цих процесах.

4) *Центр Протидії Корупції (ЦПК)* - один з головних лобістів антикорупційного законодавства та створення антикорупційних органів - Національного антикорупційного бюро (НАБ), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), Агентства по поверненню активів.

5) *Група «Антикорупційна реформа» Реанімаційного пакету реформ* – одна з найбільш активних коаліцій експертів громадського сектору створена задля розробки, адвокації та імплементації антикорупційних реформ. Своїми здобутками антикорупційна група РПР вважає: Закон про державні закупівлі (проект 4587) та зміни до попередньої редакції закону (проект 2207); Закон про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (Нацбюро антикорупційних розслідувань) (проект 5085); Закон про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 роки (проект 4284а); Закон про запобігання корупції (проект 5113);

6) *Громадська організація «Антикорупційний патруль»* - є самостійною, неприбутковою, добровільною громадською організацією, створеної на основі єдності інтересів для спільної реалізації членами організації своїх прав і свобод. Однією з цілей є формування громадської думки та просвітницька діяльність щодо боротьби з корупцією у органах державної влади; сприяння аналітичному, інформаційному здійсненню заходів щодо запобігання і протидії корупції у органах влади, підприємствах, установах та організаціях комунальної власності.

7) *Громадська організація «Всеукраїнський центр протидії корупції та сприяння правоохоронним органам «Антикорупційна ініціатива»* створена 11 січня 2012 року, з метою реалізації законних інтересів її членів у розробці та впровадженні на державному рівні національної антикорупційної політики шляхом залучення громадськості до участі у законотворчому процесі, встановлені громадського контролю за дотриманням Конституції та законів України посадовими особами органів державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів та судів, а також сприяння їх діяльності в запобіганні та протидії корупційним правопорушенням.

2. Правові підстави антикорупційної діяльності громадських організацій та окремих громадян в Україні.

Права громадськості у сфері запобігання корупції та гарантії їх реалізації закріплені в Конституції України та інших нормативно-правових актах, серед яких Закон України «Про запобігання корупції» є профільним у досліджуваній сфері та містить значну кількість положень, якими така участь регулюється.

Доцільним видається класифікувати ці норми на загальні та спеціальні.

До загальних можна віднести норми, якими встановлюються можливість і засади здійснення участі громадськості в запобіганні корупції. Серед них: пункт 4 частини першої статті 7; пункти 16-17 частини першої статті 11; пункт 1 частини першої статті 12 Закону України «Про запобігання корупції». Зі змісту перелічених норм випливає, зокрема, що така участь здійснюється як через участь в об'єднаннях громадян (тобто їх членів або уповноважених представників), так і громадянами окремо від будь-яких об'єднань. При цьому питання, пов'язані зі створенням, реєстрацією, порядком здійснення діяльності громадських об'єднань, врегульовані окремим нормативно-правовим актом – Законом України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р..

Що ж до спеціальних норм, регулюючих участь громадськості в запобіганні корупції, то до них доцільним видається віднести ті з них, які передбачають участь, що умовно можна визначити як специфічну (громадський контроль за діяльністю спеціально уповноважених суб'єктів у розумінні Закону) і участь у заходах щодо запобігання корупції. Такими нормами є, зокрема, частини друга, третя та четверта статті 14 Закону України «Про запобігання корупції», що передбачають здійснення громадського контролю за діяльністю Національного агентства з питань запобігання корупції, а також стаття 21 Закону України «Про запобігання корупції», якою регулюється участь громадськості саме в заходах щодо запобігання корупції, що тісно пов'язана з правом на участь у законотворчому процесі, а також правом на доступ до публічної інформації, яким відповідно до пункту 1 частини першої статті 12 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р., наділені всі фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб'єктів владних повноважень.

Залучення громадян до процесів прийняття рішень і формування політики може допомогти забезпечити ефективність антикорупційних заходів і відповідати фактичним

потребам людей. Участь громадян може призвести до більш цілеспрямованих та ефективних стратегій боротьби з корупцією. Загалом політика, яка передбачає участь громадян, сприймається громадськістю як більш легітимна. Коли люди мають право голосу при прийнятті рішень, вони, швидше за все, підтримають і дотримуються вжитих заходів. Така підвищена легітимність посилює загальну ефективність антикорупційних ініціатив. Коли громадяни беруть активну участь, вчинити корупційні дії «за закритими дверима» стає складніше, оскільки контроль діє як фактор стримування. Ця підвищена прозорість сприяє підзвітності державних службовців та установ. Зокрема, відповідно до пунктів 4 та 5 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції» окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право: брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції та вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції.

Коли громадяни колективно відкидають корупційну поведінку та дотримуються етичних цінностей, розвивається культура чесності і прозорості. Це може перешкодити громадянам брати участь у корупційних діях. Вони стають більш усвідомленими щодо важливості прозорих інституцій, відкритості у прийнятті рішень та відвертості в інших сферах діяльності, а також виступають проти будь-яких форм корупції. Вважаємо, що для українців сутєвими поштовхами на залученість в антикорупційні реформи стали Помаранчева революція, Революція гідності, а також повномасштабне вторгнення рф.

Ця культурна зміна може включати в себе такі різноманітні аспекти, як зміна ставлення до корупції, зростання громадської свідомості, зміцнення правової бази для боротьби з корупцією та підтримки ініціатив, спрямованих на запобігання корупції та її припинення. Цей процес може сприяти забезпеченню більш ефективних стратегій і заходів для запобігання корупції та зміцненню довіри громадськості до владних органів й інституцій. Зокрема, як це відбувається зараз. Щодо довіри до антикорупційних органів за п'ятибальною шкалою, то відповідно до даних дослідження, проведеного Active Group за допомогою он-лайн-панелі SunFlower Sociology, найвищі оцінки отримали Державне бюро розслідувань – 3,1 бали, Національне антикорупційне бюро – 2,98 бали, Національне агентство з питань запобігання корупції – 2,85 бали, останнє місце в рейтингу довіри посідає Спеціалізована антикорупційна прокуратура – 2,84 бали. Навіть під час повномасштабного вторгнення рф корупція залишається однією з ключових проблем в Україні. Отже, боротьба з нею стає другою за важливістю метою після перемоги над зовнішнім агресором. І на цій меті українці активно наголошують перед владою. На тлі цього також існують значущі очікування щодо ефективної роботи «нових» антикорупційних органів, про що свідчить їхнє високе сприйняття.

Окрім громадян, активні та динамічні організації громадянського суспільства можуть виступати за політику боротьби з корупцією, надавати підтримку викривачам та сприяти прозорості й підзвітності в державних установах. Залучення громадян до таких організацій посилює загальну боротьбу з корупцією.

Загалом громадські організації (громадські об'єднання, засновниками й членами (учасниками) яких є фізичні особи), що борються з корупцією, часто відіграють ключову роль у запровадженні та підтримці антикорупційних реформ. Багато з них є неурядовими організаціями з Києва, які мають сильний професійний потенціал та зв'язки з міжнародними партнерами. Поза межами Києва громадський антикорупційний активізм може набувати різних форм: від невеликих громадських організацій, що фінансуються іноземними джерелами, до самостійних ініціатив; від організацій, які підтримують ідею європейської інтеграції, до націоналістичних груп; від організацій, котрі пропагують свідомість та адвокацію, до тих, що обирають методи примусу. Вчені поки що не мають консолідованого пояснення ефективності таких ініціатив та причин

відмінностей в успішності антикорупційної діяльності. Існує низка факторів для успішної організації боротьби з корупцією, як-от зовнішні зміни, стратегії адвокації та організаційні характеристики антикорупційних організацій.

Громадські організації відіграють важливу роль у боротьбі з корупцією в Україні з кількох причин. Так, на думку деяких науковців, завдання громадських антикорупційних організацій полягає у сприянні відкритості та прозорості діяльності публічних органів влади, що загалом створює необхідні умови для боротьби з корупцією. Громадські організації також відіграють роль у виявленні фактів корупційних діянь та правопорушень, пов'язаних із корупцією, і забезпечують притягнення винних осіб до відповідальності згідно з чинним законодавством.

Громадські організації часто діють незалежно від урядових структур і можуть забезпечити неупереджений нагляд за державними установами та посадовими особами. Вони стежать за діяльністю уряду та викривають корупцію, що допомагає притягнути державних службовців до відповідальності. Однією з ключових функцій громадянського суспільства, а також основним механізмом протидії корупції, є громадський контроль. Багато експертів називають його «дійсною четвертою владою». За результатами моніторингу, найбільш ефективними формами участі громадськості в боротьбі з корупцією є проведення громадських розслідувань щодо фактів корупції та громадський контроль і моніторинг адміністративних практик у сферах з підвищеним ризиком корупції. Громадський контроль має такий широкий спектр форм участі у протидії корупції, як громадська експертиза рішень владних органів, антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів, оцінювання регуляторного впливу, контроль за витратами бюджетних коштів та достовірністю декларацій держслужбовців та ін..

Громадська експертиза проектів та чинних нормативно-правових актів відіграє важливу роль у зміцненні громадянського суспільства та є ефективним інструментом залучення представників громадськості до процесу створення нормативних актів. Цей механізм є незалежним та має позитивний вплив на розвиток процесу нормотворчості.

Як зауважує І. Яцків, для оцінки ефективності проектів та чинних нормативно-правових актів органи публічного управління та громадянське суспільство повинні бути зацікавлені у використанні таких інструментів, як громадська антикорупційна експертиза, громадська антидискримінаційна експертиза та громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади. Однак на тепер, за інформацією з сайту «Громадянське суспільство і влада», рівень використання громадськістю цих інструментів оцінки, зокрема ефективності актів органів публічного управління, є доволі низьким або ж інформація про їхнє використання зовсім відсутня.

Громадські організації в Україні активно виступають за прозорість, підзвітність та антикорупційні реформи. Вони підвищують обізнаність про згубний вплив корупції на суспільство, мобілізують громадську підтримку антикорупційних заходів і тиснуть на уряд, щоб він вживав відповідних заходів. Наприклад, громадські організації можуть підвищувати рівень обізнаності, звертаючись до наявних звітів або проводячи власний моніторинг і розслідування, а потім поширюючи свої результати через звичайні медіа або соціальні.

Існує також різниця між тими, хто ставить собі за мету виявлення конкретних випадків зловживань (функція «пожежної тривоги»), і тими, хто бере участь у більш широких та узгоджених кампаніях. Прикладом останнього є Індекс сприйняття корупції, розроблений Transparency International.

Громадські організації також активно сприяють адвокації законодавчих змін і реформ у державному секторі. Це може враховувати «спокійний» лобізм або ж вони стають учасниками публічних кампаній разом з коаліціями однодумців. Для досягнення

максимального ефекту активісти можуть залучати підтримку інших суб'єктів, таких як медіа або міжнародні партнери.

Також громадські антикорупційні організації займаються дослідженнями та аналізом проблем, пов'язаних із корупцією, пропонуючи рекомендації щодо політики, засновані на фактах, для усунення системних недоліків і прогалин у системі боротьби з корупцією. Наприклад, громадська організація «Центр протидії корупції» проадвокувала 34 законопроекти. Вона є однією з головних лобістів антикорупційного законодавства та створення антикорупційних органів – Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Агентства по поверненню активів.

Громадські організації представляють інтереси громадянського суспільства та діють як протипава політичній владі. Вони чинять вплив на владу з метою впровадження антикорупційних заходів і залишаються пильними щодо будь-яких спроб підрвати втілення антикорупційних реформ. Хотілося б звернути увагу, що в умовах публічності подібний вплив є дуже відчутним. Реформи мають бути «справжніми», а не номінальними, адже громадські організації будуть не заангажовано здійснювати моніторинг їх впровадження та ефективності. Ця оцінка допомагає визначити сфери для покращення та забезпечує ефективне використання ресурсів.

Окрім протидії корупції, громадські організації зосереджуються на превентивних заходах. Вони працюють над розбудовою інституційної доброчесності, сприянням етичній поведінці та прищепленням цінностей протидії корупції в суспільстві.

3. Механізм участі громадських організацій у запобіганні корупції.

Демократичний устрій держави України передбачає активну участь громадськості у політичних процесах задля створення відкритої та прозорої держави. Діяльність керуючої сили не буде ефективною та успішною без вагомості підтримки та участі громадськості.

Відносини між владою та громадськістю повинні переростати від конфронтації та конкуренції – до прямого діалогу та співпраці.

Конституція України закріплює вихідний принцип громадянського суспільства, згідно з яким суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. У статті 5 Конституції України зазначено, що: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування». Отже, залучення громадян передбачає не просто інформування громадськості про наміри влади, але і врахування побажань населення.

Громадянське суспільство – це система інститутів, які діють самостійно, без втручання держави. Їх завдання полягає в забезпеченні умов для реалізації інтересів і потреб як окремої особи, так і всіх членів суспільства. Інститути громадянського суспільства мають забезпечувати зворотний зв'язок між державою і суспільством, здійснювати контроль за діяльністю державних органів та пропонувати їм свої програми вирішення кризових питань.

У 2016 році Україна почала реалізацію нової стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства за підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні. Паралельно, Координатор проектів ОБСЄ в Україні підтримує проект закону, який зобов'язує проводити публічні консультації стосовно важливих рішень, а також участь організацій громадянського суспільства (ОГС) у наданні соціальних послуг, які фінансуються державою.

Існують національні механізми підтримки та співпраці між урядом та організаціями громадянського суспільства (ОГС) в Україні, з реалізації механізмів

співпраці між національними та місцевими органами влади та ОГС в контексті Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства.

Існують три основні форми участі громадськості у запобіганні і протидії корупції:

- інформативна;
- консультативна;
- активна.

Інформативна участь є взаємодією суб'єктів владних повноважень із громадянами й об'єднаннями громадян, в ході якої першими надається інформація, що стосується самої процедури прийняття ними відповідних рішень. Формування та здійснення державної політики є прозорим лише за умови повного та відкритого інформування громадян, яке здійснюється як на вимогу або за запитом громадян та їх об'єднань, так і за ініціативою суб'єктів владних повноважень.

Консультативна участь є особливою формою участі громадськості у запобіганні корупції, оскільки саме нею забезпечується здійснення зворотного зв'язку між громадянином і владою. Консультації із заінтересованими особами спрямовані на забезпечення якісного виконання суб'єктами владних повноважень своїх функцій і завдань. Це не в останню чергу пов'язано з вивченням альтернативних поглядів, усвідомлення різниці між ними і необхідністю досягнення певного консенсусу.

Щодо активної форми, то вона за своєю сутністю є партнерством суб'єктів владних повноважень та громадян і їх об'єднань, яке перш за все полягає у виконанні другими роботи, пов'язаної з формуванням політики держави та прийняттям рішень за дорученнями перших. Дана форма також, в свою чергу, поділяється на такі види участі громадськості в запобіганні корупції, як контроль, аналіз, моніторинг, експертиза. При цьому даний перелік не є вичерпним.

Громадський моніторинг є запланованим, систематизованим, експертним, об'єктивним дослідженням обраної галузі діяльності громадянського суспільства, проведення якого відбувається відповідно до прийнятої схеми задля досягнення змін. Метою будь-якого моніторингу є подальша розробка ефективних шляхів удосконалення об'єктів моніторингу. Результати моніторингів підлягають оприлюдненню задля доведення до громадськості та сприяння особам, які можуть і бажають долучитися до вирішення проблем, виявлених у ході моніторингу. Тобто моніторинг – це плановий збір даних щодо конкретної проблеми, діяльності, з подальшим опрацюванням, аналізом, доведенням результатів до відома усіх заінтересованих осіб із метою розробки шляхів вирішення виявлених проблем. Щодо громадських експертиз, то процедура і порядок їх проведення встановлює постанова Кабінету Міністрів від 05 листопада 2008 року № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади».

Також важливим елементом співпраці громадськості з державою виступає державно-громадське партнерство.

Державно-громадянське партнерство (Public-public partnership (PPP) партнерство між державним органом або органом державної влади чи іншого такого органу, або некомерційної організації для надання послуг чи об'єктів (іноді з метою передачі технічних споруд), а також передачі досвіду в межах міжнародних проектів у сфері розвитку.

Партнерами можуть бути й інші місцеві, регіональні, державні, обласні органи влади, а також будь-які уряди держав. Окрім того, партнерами вважають шкільні ради, вчені ради, неурядові організації, профспілки, пенсійні фонди, професійні організації. Водночас до партнерів відносять уряди, неурядові організації і суспільні групи в державах, що розвиваються.²

Відповідно до Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки (затвердження Указом Президента України від 07.09.2021 р.) «партнерство між державою та громадянським суспільством є вагомим чинником реалізації демократичних цінностей, закріплених у положеннях Конституції України, зокрема щодо свободи та особистої недоторканності громадян, свободи слова і думки, свободи вираження поглядів і переконань, свободи світогляду і віросповідання, свободи об'єднання, участі громадян в управлінні державними справами».

Діяльність держави у зазначеній сфері має ґрунтуватися на підході «жодних рішень для громадянського суспільства без громадянського суспільства».

Також важливою та значимою є робота з громадськими радами. Відповідно до статті 38 Конституції України громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами. Громадські ради існують в Україні як на центральному, загальнодержавному рівні, так і на місцевому рівні.

Громадські ради виконують низку важливих функцій та завдань, також громадяни можуть долучатися до вирішення питань, які впливають на суспільство. Проте головним завданням громадських рад можна назвати представлення інтересів громадян під час формування та реалізації державної політики. Також громадські ради інформують громадськість про результати своєї діяльності та забезпечують зв'язок між органами влади та громадянським суспільством. Серед основних функцій можна виділити експертну перевірку проєктів нормативно-правових актів з питань формування та реалізації.

Нормативно-правовий документ, який допоміг громадським радам з'явитися у більшості органів виконавчої ради та регулює їх роботу, – Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».

Отже, громадські ради працюють для того, щоб полегшувати комунікацію між державними органами та громадянами. Також громадські ради існують задля підвищення прозорості, підзвітності та ефективності органів влади. Це дуже важливо для існування демократичної держави, громадянам цінно розуміти свою значимість у веденні державних справ.

Далі розглянемо успішний кейс діяльності громадської ради при НАЗК. Функціонування Громадської ради при НАЗК (далі – Громрада) – обов'язкова норма Закону України «Про запобігання корупції». Постанова Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2019 р. № 952 встановлює, що вона є колегіальним органом, що утворюється «для забезпечення прозорості та громадського контролю за діяльністю Національного агентства з питань запобігання корупції». Її основними завданнями є: забезпечення прозорості та громадського контролю за діяльністю НАЗК; сприяння взаємодії органу з громадськістю; врахування громадської думки під час виконання Агентством своїх завдань.

Формування складу Громадської ради при НАЗК визначає Порядок, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 952. Так, конкурс з обрання складу Ради проводиться шляхом відкритого рейтингового інтернет-голосування громадян, які проживають на території України. Кандидатури до участі у конкурсі подаються громадськими організаціями, які працюють у сфері запобігання та протидії корупції та мають попередній досвід реалізації антикорупційних проєктів.³

Після перезавантаження НАЗК провело такий прозорий конкурс. У червні 2020 року чинна Громрада вперше була сформована за результатами відкритого онлайн-голосування, без ознак несанкціонованого втручання чи впливу на результати голосування. Наразі до складу Громради входять 13 осіб. Строк повноважень Громради – два роки.

Обов'язки Громадської Ради зафіксовані у Положенні про Громаду при НАЗК. Так, члени Громади входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій у НАЗК, заслуховують інформацію про діяльність, виконання планів і завдань НАЗК, стежать, наскільки ефективно орган реалізовує свої повноваження та залишається незалежним. До того ж Громада розглядає щорічний звіт НАЗК та проєкт Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики й затверджує висновки щодо них. Не менш важливою є роль членів Громади у розробці Антикорупційної стратегії, державної програми з її виконання, а також проєктів нормативно-правових актів Національного агентства та висновків щодо них.

4. Утвердження культури доброчесності як принцип антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Академічна доброчесність.

Стратегія формування нульової толерантності до корупції, розроблена у 2021 році, визначила траєкторію руху для того, щоб кожен громадянин свідомо знав і обирав доброчесні стратегії поведінки.

Традиційно термін «доброчесність» вживається в освітянській сфері, у контексті відданості академічній спільноті та освітньому процесу. Серед освітян і науковців використовується термін «академічна доброчесність», який ототожнюють з навчальною порядністю чи інтелектуальною чесністю. Цей термін є відносно новим і виступає основою для стандартизації професійної освіти.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. академічну доброчесність слід розуміти як систему етико-правових принципів і правил, встановлених для всіх учасників освітнього процесу (учнів, студентів, науково-педагогічних працівників, інших працівників закладу освіти тощо) і спрямованих на забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Аналогічна інтерпретація поняття академічної доброчесності міститься у Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р..

Наразі питання академічної доброчесності врегульовані в законах України лише частково, не системно, без розкриття глибинного змісту і забезпечення правової визначеності у розумінні сутності академічної доброчесності, її цінностей, конкретних принципів і правил, без розкриття змісту порушення академічної доброчесності і основних правил і процедур притягнення до академічної відповідальності. Все це засвідчує актуальність і необхідність прийняття єдиного системного Закону про академічну доброчесність, який має запровадити в академічну сферу позитивні європейські практики подолання різних проявів академічної недоброчесності. Слід зазначити, що проєкт Закону було зареєстровано та 6 червня 2024 року законопроєкт було прийнято за основу. В пояснювальній записці зазначається, що академічна доброчесність є важливою передумовою провадження якісної освітньої та наукової (творчої) діяльності, здобуття якісної освіти, забезпечення довіри до результатів навчання і наукових (творчих) досягнень, а також формування поваги до честі та гідності людини. Верховна Рада України визнає академічну доброчесність важливою передумовою провадження якісної освітньої та наукової (творчої) діяльності, здобуття якісної освіти, забезпечення на цій основі довіри до результатів навчання і наукових (творчих) досягнень, а також формування поваги до честі та гідності людини.

Тож найбільш поширено поняття «доброчесність» використовується саме в контексті освітньої та наукової діяльності, тобто в академічному середовищі. Але, виходячи із встановленого значення цього слова, вбачається доцільним його вживати і у професійній діяльності, незалежно від її виду, форм і напрямів.

Ст. 11 Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції зобов'язує її учасників вживати заходів стосовно зміцнення доброчесності та запобігання

можливостей для корупції серед представників суддівства. Знов поняття «добročесності» в національному законодавстві було використано вже в 2006 році, з прийняттям Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» від 11.09.2006 року.

Численні розуміння *поняття доброчесності* окреслено в різноманітних джерелах. На офіційному сайті Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) цю категорію визначено узагальнено таким чином: «це чинити правильно навіть тоді, коли ніхто не бачить». Наприклад, у Законі України «Про державну службу» наводиться визначення поняття доброчесності в контексті діяльності державного службовця: «Доброчесність – це спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень». Згідно з цим Законом доброчесність визначається як один із принципів державної служби.

5. *Роль інституту викривання в розбудові доброчесного суспільства та запобігання корупції в країні в цілому та в конкретній організації.*

Викривання – це один із найдієвіших методів боротьби з корупцією, відповідно держава зацікавлена у розвитку інституту викривачів, а тому має гарантувати їм належні умови діяльності та захистити їхні права від негативного впливу.

На цей час в Україні лише окремі працівники готові повідомляти про можливі факти корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень вимог Закону.

Цьому сприяє низький рівень обізнаності працівників зі способами та шляхами здійснення повідомлення, вимогами щодо змісту таких повідомлень, порядком розгляду та відповідно правами й гарантіями захисту викривачів.

Не менш важливу роль відіграє і страх бути покараним за здійснення повідомлення, а також викликати осуд серед колег, друзів та знайомих.

За даними досліджень Global Business Ethics Survey (2021 – 2022 років), 59% працівників у Іспанії, 54% працівників у Китаї, 90% працівників у Індії, 43% працівників у Мексиці, 82% працівників у США, 73% працівників у Німеччині, 53% працівників у Бразилії, 64% працівників у Франції та 74% працівників у Британії зазнали негативних наслідків після повідомлення про порушення законодавства в організації, в якій вони працюють. Зазначене обумовлює необхідність забезпечення належного законодавчого врегулювання правового статусу викривача, гарантії його прав та захисту.

Удосконалення законодавства про захист викривачів корупції (жовтень 2019 року та червень 2021 року) дало можливість посилити гарантії захисту викривачів корупції від переслідувань та заходів негативного впливу, визначити механізми їх реалізації та запровадити фінансове стимулювання громадян до повідомлення про відомі їм факти порушення вимог антикорупційного законодавства.

Проте позитивний ефект від нормативного закріплення цих гарантії недостатній, що зумовлено як недосконалістю окремих положень законодавства України про захист викривачів та подекуди неналежним його застосуванням на практиці, так і низьким рівнем обізнаності населення із можливими способами повідомлень про корупцію, гарантіями захисту викривачів та способами їх забезпечення.

Результати опитувань свідчать про готовність громадян та бізнесу повідомляти про корупцію. За результатами дослідження «Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність» спостерігається поступове зростання частки населення, яке негативно ставиться до корупційних проявів, з 2017 року (коли показник становив 43,3%): у 2021 році ця частка досягла майже половини (49,4%), а у 2022 році суттєво

перевищила половину населення і становить 57,4%. Однак негативне ставлення до корупції не сприяє збільшенню частки населення та бізнесу повідомляти про неї.

Для порівняння за результатами дослідження «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність» У 2024 році *вперше* було зафіксовано статистично значуще зростання частки викривачів, які повідомляють про корупцію, в обох аудиторіях, хоча цей показник і залишається досить низьким. Частка опитаних, які заявили про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам зріс у 2024 році серед *бізнес-аудиторії* до 17,2% (на 3,2 в.п. порівняно з 2023 роком), серед *населення* – до 9,7% (на 3,4 в.п., після тривалого періоду стабільності в 2021–2023 роках).

Частка осіб, які схвалюють діяльність викривачів, в аудиторії бізнесу, залишається вищою за таку в аудиторії населення: 85,8% і 74,3% відповідно. Утім, у 2024 році ці показники відобразили протилежну значущу динаміку до 2023 року: якщо серед *населення* значення індикатора населення зросло (+7 в.п.), то в аудиторії бізнесу – знизилося (-3,8 в.п.) до рівня 2022 року.

Лише 16,8% населення можна було вважати належно обізнаними з гарантіями правового захисту викривачів у 2024 році, цей показник залишається на приблизно однаковому рівні у період 2022–2024 років.

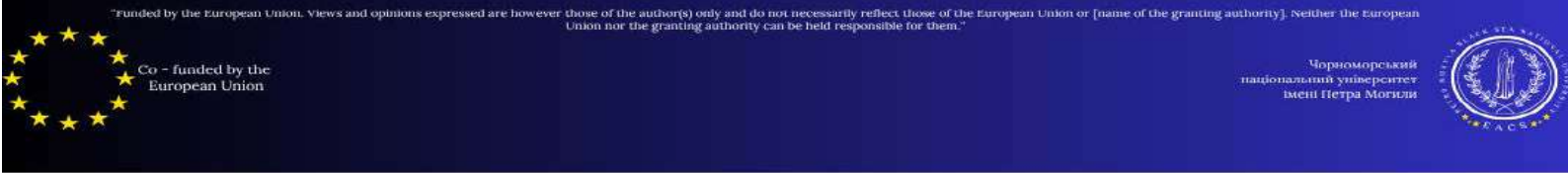
Слід зазначити, що системна та послідовна робота уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у цьому напрямі є однією з основних складових дієвої системи захисту викривачів. Саме уповноважені підрозділи (уповноважені особи) відіграють ключову роль у роботі з викривачами, адже відповідно до внесених до Закону змін організовують роботу внутрішніх каналів повідомлення, розглядають повідомлення, які надійшли цими каналами, співпрацюють із викривачами, забезпечують дотримання їхніх прав та гарантій захисту, надають працівникам відповідного органу чи юридичної особи (або особам, які проходять у них службу чи навчання, чи виконують певну роботу) методичну допомогу та консультації, проводять внутрішнє навчання з цих питань тощо.

6. *Правові гарантії захисту прав і законних інтересів викривачів корупції. Забезпечення безпеки осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.*

Визнаючи роль інформаторів у протидії корупції, багато країн узяли на себе зобов'язання ввести в дію закони про захист інформаторів на реалізацію (виконання) вимог міжнародних конвенцій. І все більше урядів, корпорацій і некомерційних організацій по всьому світу встановлюють процедури для інформаторів. Важливо, що ця політика забезпечує доступні канали для інформаторів, більшою мірою захищає інформаторів від усіх форм помсти і гарантує, що інформація, яку вони розкривають, може бути використана для просування необхідних реформ в країні.

Слід зазначити, що *перший всеосяжний закон про інформаторів, який був прийнятий в ЄС, - це Закон про розкриття важливої інформації (ЗРВІ), який вважається найдієвішим у Європі, і одним із кращих у світі.*

Незважаючи на добре прописану важливість інформаторів у виявленні та припиненні корупції, тільки в чотирьох країнах Євросоюзу (ЄС) існує така законодавча база для захисту інформаторів, яку можна вважати такою, що відповідає сучасним вимогам: Люксембурзі, Румунії, Словенії і Сполученому Королівстві Великобританії. У решті 16 з 27 країн ЄС, забезпечується частковий захист для осіб, які надають інформацію про факти корупції. У семи країнах, що залишилися, така законодавча база дуже обмежена, або відсутня взагалі. Крім того, багато положень, що діють нині, про захист інформаторів містять лазівки і виключення. В результаті особи, які вважають, що вони захищені від помсти, можуть виявити після надання інформації, що вони фактично беззахисні з правової точки зору.

Transparency International закликає усі країни включити всеосяжні права про захист інформаторів у свої закони і приступити до громадського діалогу, який покликаний забезпечити більше розуміння ролі інформаторів як важливих фігур у протидії корупції.

Законодавство визначає, що особа вважається викривачем від моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції». Будь-яка особа, якій стала відома інформація про корупційне, або пов'язане з корупцією правопорушення, може повідомити про це на Порталі. Законодавство не містить будь-яких обмежень з цього питання. Однак не кожна людина може набути статус викривача.

Права та гарантії викривача визначаються не лише Законом України "Про запобігання корупції", а й іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання. Отже, особа вважається викривачем за сукупності таких умов:

- повідомити про корупцію має фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка переконана, що її інформація є достовірною;
- наведена у повідомленні інформація повинна містити факти, що доводять можливе вчинення іншою особою корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, які можна перевірити;
- ця інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходження нею служби чи навчання.

У разі відсутності хоча б однієї з вищевказаних умов особа вважається заявником. *Викривач має такі права:*

- бути повідомленим про його права та обов'язки;
- на отримання інформації про стан та результати розгляду;
- подавати докази, давати пояснення, свідчення або відмовитися їх давати;
- на безоплатну правничу допомогу у зв'язку із захистом прав викривача;
- на відшкодування витрат у зв'язку із захистом прав викривачів, витрат на адвоката та судовий збір;
- на конфіденційність та анонімність;
- на забезпечення безпеки щодо себе та близьких осіб, майна та житла у разі загрози життю і здоров'ю або на відмову від таких заходів;¹⁰⁵
- на винагороду;

Перша виплата викривачу в історії України була здійснена 4 жовтня 2024 року. Винагороду виплатили відповідно до рішення Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 9 листопада 2023 року у справі № 991/2197/224.

Можливість винагороди викривачам корупції було запроваджено у 2019 році. Відповідно до ст. 53-7 Закону України «Про запобігання корупції», викривач може отримати 10% від грошового розміру предмета корупційного злочину або розміру завданих державі збитків від злочину після ухвалення обвинувального вироку суду.

Однак розмір винагороди не може перевищувати трьох тисяч мінімальних заробітних плат, встановлених на час вчинення злочину. Дотепер суди ухвалили два позитивних рішення про виплати. Наразі обидва ці рішення виконані у повному обсязі: на отримання психологічної допомоги; на звільнення від юридичної відповідальності у визначених випадках.

Transparency International визначає, що інформатор - будь-який співробітник або працівник державного або приватного сектора, який повідомляє інформацію про такого роду порушення і який знаходиться під загрозою помсти, а інформування визначається як розголошення інформації, пов'язаної з корупційною, незаконною, шахрайською або небезпечною діяльністю, що здійснюється державними або приватними організаціями або в них, яка викликає заклопотаність або погрожує громадським інтересам - по відношенню до фізичних або юридичних осіб.

Інформування несе в собі як професійні, так і особисті ризики. Громадяни повинні мати можливість використовувати безпечні канали надання інформації про корупцію або інші серйозні порушення на своєму місці роботи та в процесі взаємовідносин з представниками державних органів влади і отримувати найкваліфікованішу консультацію до того, як зважитися на такий крок.

Серед надійних гарантій захисту викривачів є:

- 1) гарантування анонімності особам, які повідомляють про правопорушення в установі, організації;
- 2) створення надійних каналів, через які викривачі можуть робити розкриття;
- 3) створення спеціального досудового механізму щодо захисту прав викривачів;
- 4) захист трудових прав викривача (заборона звільнення чи примушення до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, інших негативних заходів впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням про корупцію
- 5) звільнення від юридичної відповідальності за розкриття інформації;
- 6) встановлення права повідомляти суспільно необхідну інформацію в ЗМІ, неурядовим організаціям, у парламентські комітети чи комісії та ін.;
- 7) встановлення соціальних гарантій у разі звільнення;
- 8) матеріальна винагорода та ін.

Викривач може звернутися за захистом своїх прав до:

- уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції в установі (для забезпечення захисту від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця);
- Національного агентства з питань запобігання корупції (для забезпечення правового та іншого захисту, перевірки дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових та інших прав викривача і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями);
- правоохоронних органів (для захисту життя, житла, здоров'я та майна);
- центрів безоплатної правничої допомоги (для отримання безоплатної вторинної правничої допомоги);
- суду (для захисту своїх прав і свобод).

Єдиний портал повідомлень викривачів – це інформаційно-комунікаційна система, яка має комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю згідно із Законом України "Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах"

від 05.07.1994 р. (остання редакція 28.06.2024 р.), що забезпечує обмін даними з викривачем за допомогою мережі Інтернет, збирання, зберігання, використання, захист, облік, пошук, узагальнення повідомлень викривачів, а також іншої інформації, в тому числі про статус викривачів, стан та результати розгляду повідомлень викривачів.

Функціонування Єдиного порталу повідомлень викривачів передбачає обробку персональних даних, якщо вони повідомлені викривачем, а також персональних даних осіб, які мають доступ до Єдиного порталу повідомлень викривачів, у цілях забезпечення захисту викривачів, проведення належної перевірки за повідомленнями викривачів та виконання функції адміністратора. Обробка зазначених даних здійснюється на підставі цього Закону та не потребує згоди суб'єктів персональних даних.

Єдиний портал повідомлень викривачів гарантує викривачам дотримання умов конфіденційності та анонімності, а також забезпечує доступ викривачів до інформації про стан та результати розгляду їх повідомлень і є офіційним внутрішнім джерелом інформації про осіб, які мають статус викривачів.

Портал – це один з інструментів реалізації антикорупційної політики, створення якого передбачено Державною антикорупційною програмою (ДАП) на 2023-2025 роки. Тому одним з головних пріоритетів НАЗК є створення умов, за яких викривачі зможуть безпечно повідомляти про факти корупції.

В разі наявності інформації про факти таких правопорушень, особа може сповістити про них на Єдиний портал повідомлень викривачів <https://whistleblowers.nazk.gov.ua/>

Доступ до Єдиного порталу повідомлень викривачів мають особи, які здійснили повідомлення про корупцію (в частині здійснення ними повідомлень та отримання інформації про стан і результати їх розгляду) та авторизовані користувачі – Голова та службовці Національного агентства відповідно до їх повноважень, визначених цим Законом, керівники та уповноважені особи відповідних суб'єктів у частині повідомлень викривачів, розгляд яких віднесено до їх повноважень відповідно до цього Закону, інші уповноважені особи в частині інформації про статус викривачів у разі звернення викривача для отримання безоплатної правничої чи психологічної допомоги, визначеної цим Законом.

Портал – це економія коштів для організацій, оскільки Портал та спеціальна телефонна лінія є єдиними внутрішніми каналами повідомлень, роботу яких мають забезпечити організації. Держателем та відповідальним за адміністрування Єдиного порталу повідомлень викривачів є Національне агентство, яке встановлює порядок його ведення.

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені в частині другій статті 62 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані забезпечити функціонування внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

Єдиний портал повідомлень викривачів – це внутрішній канал повідомлення.

Відповідно до наказу Національного агентства з питань запобігання корупції від 31.08.2023 № 190/23 «Про початок роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів» Національним агентством прийнято у постійну (промислову) експлуатацію інформаційно-комунікаційну систему «Єдиний портал повідомлень викривачів» з 00 год. 00 хв. 06.09.2023.

Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, інші спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії

корупції, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені у частині другій статті 62 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані створити захищені анонімні канали зв'язку (канали онлайн-зв'язку, анонімні гарячі лінії, електронні поштові скриньки та інше), через які викривач може здійснити повідомлення, гарантовано зберігаючи свою анонімність. Вимоги до захисту таких каналів зв'язку визначає Національне агентство з питань запобігання корупції (частина четверта статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

Держава заохочує викривачів та сприяє їм у повідомленні про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» усно та письмово, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку, шляхом звернення до засобів масової інформації, журналістів, громадських об'єднань, професійних спілок.

Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені в частині другій статті 62 Закону України «Про запобігання корупції», забезпечують викривачам умови для здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону шляхом:

1) впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

2) надання працівникам та особам, які проходять у них службу або навчання або виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

3) визначення внутрішніх процедур і механізмів прийняття та розгляду повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, перевірки та належного реагування на такі повідомлення;

4) обов'язкового створення та забезпечення функціонування внутрішніх та регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

Викривач самостійно визначає, які канали використовувати для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, Закону України «Про запобігання корупції» а саме: внутрішні, регулярні або зовнішні канали.

Для повідомлення інформації з обмеженим доступом (крім інформації, яка містить державну таємницю, порядок повідомлення якої визначений законом) викривач може використовувати зовнішні канали повідомлення інформації у разі якщо:

1) повідомлення інформації через внутрішні та регулярні канали не дало ефективних результатів у встановленні для її перевірки або розслідування строк (відмовлено у проведенні перевірки або розслідування повідомленої інформації; виявлені порушення не привели до притягнення чи початку процедури притягнення винних осіб до відповідальності, відновлення порушених прав і свобод осіб, відшкодування завданої шкоди; не вжито заходів щодо припинення діянь або бездіяльності, інформацію про які повідомлено; не вжито заходів щодо запобігання шкоді чи загрозам, інформацію про які повідомлено тощо);

2) внутрішні канали не будуть ефективними, оскільки інформація про шкоду або загрозу суспільним інтересам, що розкривається, належить до інформації, яка згідно із

Законом України «Про інформацію» вважається предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати таку інформацію переважає над потенційною шкодою від її поширення;

3) викривача, його близьких осіб звільнено з роботи (посади), піддано дисциплінарному стягненню, вчинено щодо них інші негативні заходи впливу чи заходи дискримінації у зв'язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»;

4) відсутні внутрішні або регулярні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», через які може бути повідомлена відповідна інформація;

5) є реальна загроза знищення документів або доказів, що стосуються поширюваної інформації.

Presentations and video materials for classes on the course (optional) ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’.

The presentation and video materials are supplementary teaching and learning resources designed to enhance the effective assimilation of theoretical material and to develop practical skills in the field of preventing and combating corruption.

The presentation materials provide a structured overview of the course’s main topics, key concepts, legislation, international and European anti-corruption standards, as well as diagrams, tables and charts, which help to organise knowledge and make the course material easier to understand.

The video materials provide a clear illustration of how anti-corruption institutions operate, the specific features of implementing anti-corruption policy in European Union member states and Ukraine, the practical application of anti-corruption legislation, the protection of whistleblowers, adherence to the principles of integrity, and the prevention of conflicts of interest. The use of video content helps to develop critical thinking, analytical skills and an active civic stance.

The materials have been developed in accordance with the course syllabus and current international and national legislation. Their use ensures an interactive learning process, increases students’ motivation to study anti-corruption issues, and contributes to the development of an anti-corruption culture and professional integrity.

The visual aids cover the following topics:

1. Key theoretical and legal approaches to understanding the concept of ‘corruption’ as a transnational issue.
2. International anti-corruption instruments and Ukrainian legislation
3. EU policy on the prevention of corruption. EU anti-corruption standards.
4. European institutions for combating corruption.
5. Alignment of national anti-corruption legislation with the *acquis communautaire*.

In addition, there was a presentation on the optional course ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’ and the grant as a whole

Co - funded by the
European Union

01.10.2023 – 30.09.2026

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Антикорупційні європейські стандарти як
запорука формування громадянського суспільства.
Проект 101126823. EACS. «European Anti-Corruption Standards
as a Guarantee for the Formation of Civil Society» в рамках
програми Еразмус+ за напрямком ERASMUS-JMO-2023-HEI-
TCH-RSCH

До складу команди входять науковці Юридичного факультету:

Доцент кафедри історії та теорії держави і права Валецька Оксана Валеріївна – координатор проекту.

Доцент кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Ткаля Олена Вікторівна – виконавець проекту.

Доцент кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Каплій Олена Володимирівна – виконавець проекту.

Актуальність визначається конституційно закріпленим стратегічним курсом на набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі, що включає і імплементацію європейських стандартів у всіх сферах суспільного життя.

Корупція офіційно визнана транснаціональним злочином, який перетнув межі держав і потребує спільних скоординованих зусиль окремих держав, ЄС та міжнародної спільноти. Україна отримала 36 зі 100 балів в Індексі сприйняття корупції за 2023 рік, додавши 3 бали. Такі дані опублікувала сьогодні Transparency International Ukraine.

Тепер ми займаємо 104 позицію поміж 180 країн.

Зростання України на 3 бали — один із найкращих результатів за минулий рік у світі.

Всього за останні 10 років Україна додала 11 балів — це найбільший приріст серед країн, які зараз мають статус кандидаток до ЄС.

Нагадаємо, минулого року Україна набрала 33 бали (+1 бал), та посіла 116 місце.

Дослідження покриває період з лютого 2021 року по вересень 2023 року. І суттєвий приріст показника країна отримала саме за час великої війни. Експерти Transparency International Ukraine виділяють ключові події, які вплинули на результат:

- ухвалення та реалізація Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми (ДАП);
- активізація затримань і розслідувань у топкорупційних справах;
- проведення більшості закупівель у Prozorro.

Co - funded by the
European Union

Формування громадянського суспільства передбачає активну роботу з молодим поколінням.

«Еразмус+» - це програма ЄС у сфері освіти, навчання, молоді та спорту на період 2021-2027 рр. Освіта, навчання, молодь та спорт є ключовими сферами, які підтримують громадян у їхньому особистому та професійному розвитку. Проект передбачає заохочення, залучення учасників, зокрема молоді, у процесі навчання до активної громадської позиції у громадянському суспільстві, підвищуючи обізнаність про спільні цінності Європейського Союзу. Зміцнення європейської ідентичності та участь молоді в демократичних процесах має першорядне значення для майбутнього Європейського Союзу, а для України як кандидата в члени ЄС має першочергове значення розвиток навичок і компетенцій молодих людей, а також їх активної громадянської позиції.

Co - funded by the
European Union

В перспективі ефективність в організації громадянського суспільства в Україні залежить від того, в якій мірі держава і суспільство здатні створити умови, вільні від причин, що породжують дестабілізуючі фактори в кожній із сфер життєдіяльності соціального організму.

Інституції громадянського суспільства визнані суб'єктами, що можуть відігравати важливу роль у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею. Це може реалізовуватись підвищенням обізнаності з метою інформування громадськості про корупційні прояви та розповсюдження знань про корупцію серед більш широкого кола людей.

Co - funded by the
European Union

Послідовне запровадження в Україні антикорупційних європейських стандартів передбачає формування економічних, правничих, моральних засад щодо не сприйняття та запобігання корупції у студентів як основи майбутнього громадянського суспільства. Для цього буде розроблено та запроваджено окремий курс “Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні”.

Метою проекту є впровадження інтерактивного курсу для студентів 1 курсу всіх спеціальностей нашого навчального закладу задля ознайомлення з антикорупційними стандартами, виробленими в ЄС, а також формування активної громадянської позиції та закріплення практичних навичок протидії корупційним проявам не тільки під час навчання, але й у повсякденному житті.

Co - funded by the
European Union

Цілі проекту

1. Підготовка високваліфікованих спеціалістів різних галузей знань, орієнтованих на цінності ЄС, із сформованими знаннями та практичними навичками протидії корупційним діям.
2. Антикорупційне навчання, як основа запобігання корупції та виховання правосвідомості і громадянської етики, усвідомлення персональної відповідальності і негативного ставлення до корупції та оволодіння знаннями про механізми запобігання корупції в усіх сферах суспільного життя.
3. Розповсюдження інформації про антикорупційні європейські стандарти шляхом співпраці з регіональними ЗМІ, стимулювання інтересу широкої громадськості до антикорупційних реформ.

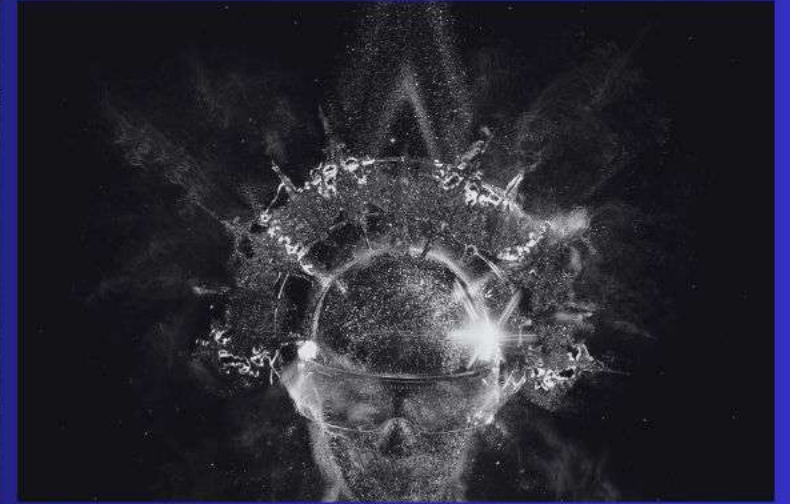

4. Сприяння інноваціям у навчанні та дослідженнях, включаючи використання змішаних засобів навчання, ознайомлення з практичним досвідом антикорупційної діяльності.
5. Формування свідомої української молоді з розумінням європейських цінностей, зокрема антикорупційних стандартів; сприйняття та застосування критеріїв академічної доброчесності.

Стратегічна мета проекту – це далекоглядна перспектива формування громадянського суспільства, вільного від корупції, досягнення якої відчує на собі суспільство через певний час.

Co - funded by the
European Union

Впровадження інтерактивного курсу “Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні” передбачає поєднання теоретичної частини проведення лекційних занять, вебінарів, коучинг з метою ознайомлення з європейськими антикорупційними стандартами, та формування практичних навичок – проведення семінарів, у тому числі з елементами тренінга, розв’язання кейсів, проведенням дискусійних клубів, участь у брифінгах, підготовкою та захистом презентацій з окремих тем курсу.

Концепція запропонованого курсу базується на максимальному зближенні європейських антикорупційних стандартів та нашого національного законодавства та правозастосовчої практики, а також повсякденного життя через формування у молоді (студентів) як майбутнього держави та громадянського суспільства неприйняття корупції та набуття навичок активної протидії корупції.

Методологія базується на поєднанні теоретичних знань та формуванні практичних вмінь та навичок антикорупційної діяльності у подальшій професійній діяльності та побуті, громадській діяльності, в цілому активній життєвій позиції як представника громадянського суспільства.

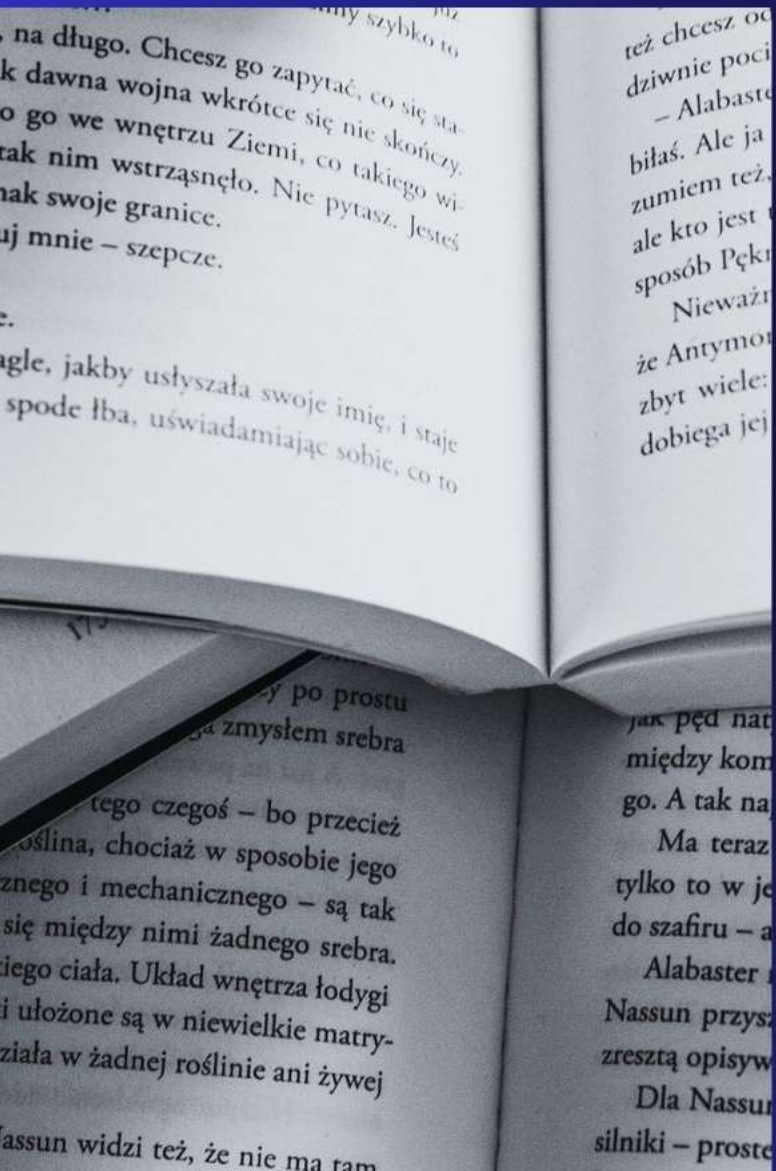
Курс представляє собою 14 годин лекційних занять, 14 годин практичних занять протягом кожного з 3 років реалізації проекту для близько 120 студентів щороку. В основі аудиторної роботи теоретична та практична підготовка - проведення освітніх лекцій, семінарів, тренінгів, вебінарів, дискусійних клубів, коучинг, групових (5-10 чоловік) та індивідуальних заходів по вирішенню особливих юридичних ситуацій, практичних та тестових завдань тощо.

Зміст курсу передбачає вивчення наступних тем:

Вступна інтерактивна лекція, в якій висвітлюється актуальність курсу, його вплив на формування відповідних компетенцій, очікуванні результати та значення антикорупційної діяльності для подальшого розвитку громадянського суспільства в нашій державі. Проводиться вступне тестування щодо обізнаності антикорупційних норм та європейських стандартів. Аналізуються ситуації з повсякденного життя, коли студенти стикалися з проявами корупції та їхнє ставлення до них. Заключний етап - це підведення підсумків курсу, вихідне тестування студентів. Запрошуються представники місцевого центру надання безоплатної вторинної правової допомоги.

- Тема 1. Основні теоретико-правові підходи до розуміння поняття «корупція» як транснаціональної проблеми.
- Тема 2. Антикорупційні міжнародні акти та законодавство України
- Тема 3. Політика ЄС щодо запобігання корупції. Антикорупційні стандарти ЄС.
- Тема 4. Європейські інституції протидії корупції.
- Тема 5. Адаптація національного антикорупційного законодавства до надбань Європейського Союзу
- Тема 6. Антикорупційна політика України: стратегія та основні напрямки реалізації. Суб'єкти протидії.
- Тема 7. Європейські стандарти участі громадськості в запобіганні корупції. Захист викривачів. Академічна доброчесність.

В тому числі курс включає 10 годин підготовки та проведення круглих столів в рамках постійних конференцій ЧНУ імені Петра Могили - Студентських Могилянських читань проводиться круглий стіл "Європейські антикорупційні стандарти та шляхи їх запровадження в Україні" та в рамках студентської секції "Ольвійського форуму" проводиться круглий стіл "Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та правових норм учасників освітнього процесу".

До цих заходів залучаються представники органів державного управління та місцевого самоврядування, прокуратури, адвокатури та суддів, а також громадських організацій. По результатах видається окрема збірка виступів або вони входять до загальної збірки конференції.

Co - funded by the
European Union

Очікувані результати

1.Суттєве підвищення рівня обізнаності щодо реформ в державі на підставі європейського досвіду, які спрямовані на запобігання корупції, подолання наслідків вже здійснених корупційних правопорушень, профілактика таких правопорушень у майбутньому у студентів, які опанують курс “Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні, що включає 30 аудиторних годин (14 годин лекцій, 14 годин семінарів та 2 години заліка), яким буде охоплено 120 студентів, а протягом 3 років – 360 студентів.

2.Теоретичні положення курсу будуть висвітлені у методичних матеріалах, виданих українською мовою та навчальному посібнику українською мовою для студентів різних спеціальностей “Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні” (близько 200 сторінок)

3.Покращиться доступ молоді до вироблення політики у сфері антикорупційної діяльності, зросте довіра громадян, особливо молоді, до громадського сектору через активне залучення представники органів державного управління та місцевого самоврядування, прокуратури, адвокатури та суддів, а також громадських організацій (передбачено залучення представників кожної інституції на вебінари, коучінги та круглі столи).

Очікувані результати

Інструменти оцінки діяльності: сертифікати (свідоцтва) про навчання, презентації; анонімне анкетування; записи вебінарів, онлай-семінарів; плани проведення брифінгів, круглих столів, тренінгів.

4. Будуть сформовані основні засад антикорупційної діяльності держави у студентів в результаті розгляду кейсів на семінарських заняттях та імплементовані у правосвідомість громадського суспільства через активне залучення студентів та співпраці з громадськими організаціями, волонтерським рухом.
5. Зросте інформованість про основні засад антикорупційної діяльності держави опосередкованих бенефіціарів (батьків, друзів студентів, інших родичів) не менше, ніж 600 осіб.
6. Буде налагоджена співпраця між громадськими ініціативами студентського самоврядування та громадськими організаціями у сфері запобігання корупції, а також співпраця з іншими закладами вищої освіти – передбачається укладення договорів про співробітництво (мінімум 3).
7. Будуть сформовані високі моральні засади доброчесності, справедливості, неупередженості у майбутніх працівників незалежно до обраної спеціальності, які студенти продемонструють при проходженні ознайомчої та виробничої практики, що знайде відображення у характеристиках місць проходження практики, і як наслідок – подальше працевлаштування студентів.

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Co - funded by
the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Проект 10 1126823. EACS. «European Anti-Corruption Standards as a Guarantee for the Formation of Civil Society»

Антикорупційні європейські стандарти як запорука формування громадянського суспільства

в рамках програми Еразмус+ за напрямком ERASMUS-JMO-2023-HEI- TCH-RSCH

01.10.2023 – 30.09.2026

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Корупція офіційно визнана транснаціональним злочином, який перетнув межі держав і потребує спільних скоординованих зусиль окремих держав, ЄС та міжнародної спільноти. 33 бали зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index —CPI) за 2022 рік. Наш показник зріс на один бал, і тепер Україна посідає 116 місце зі 180 країн у CPI.

Цілі проекту:

1. Підготовка високваліфікованих спеціалістів різних галузей знань, орієнтованих на цінності ЄС, із сформованими знаннями та практичними навичками протидії корупційним діянням.
2. Антикорупційне навчання, як основа запобігання корупції та виховання правосвідомості і громадянської етики, усвідомлення персональної відповідальності і негативного ставлення до корупції та оволодіння знаннями про механізми запобігання корупції в усіх сферах суспільного життя.
3. Розповсюдження інформації про антикорупційні європейські стандарти шляхом співпраці з регіональними ЗМІ, стимулювання інтересу широкої громадськості до антикорупційних реформ.
4. Сприяння інноваціям у навчанні та дослідженнях, включаючи використання змішаних засобів навчання, ознайомлення з практичним досвідом антикорупційної діяльності.
5. Формування свідомої української молоді з розумінням європейських цінностей, зокрема антикорупційних стандартів; сприйняття та застосування критеріїв академічної доброчесності.

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

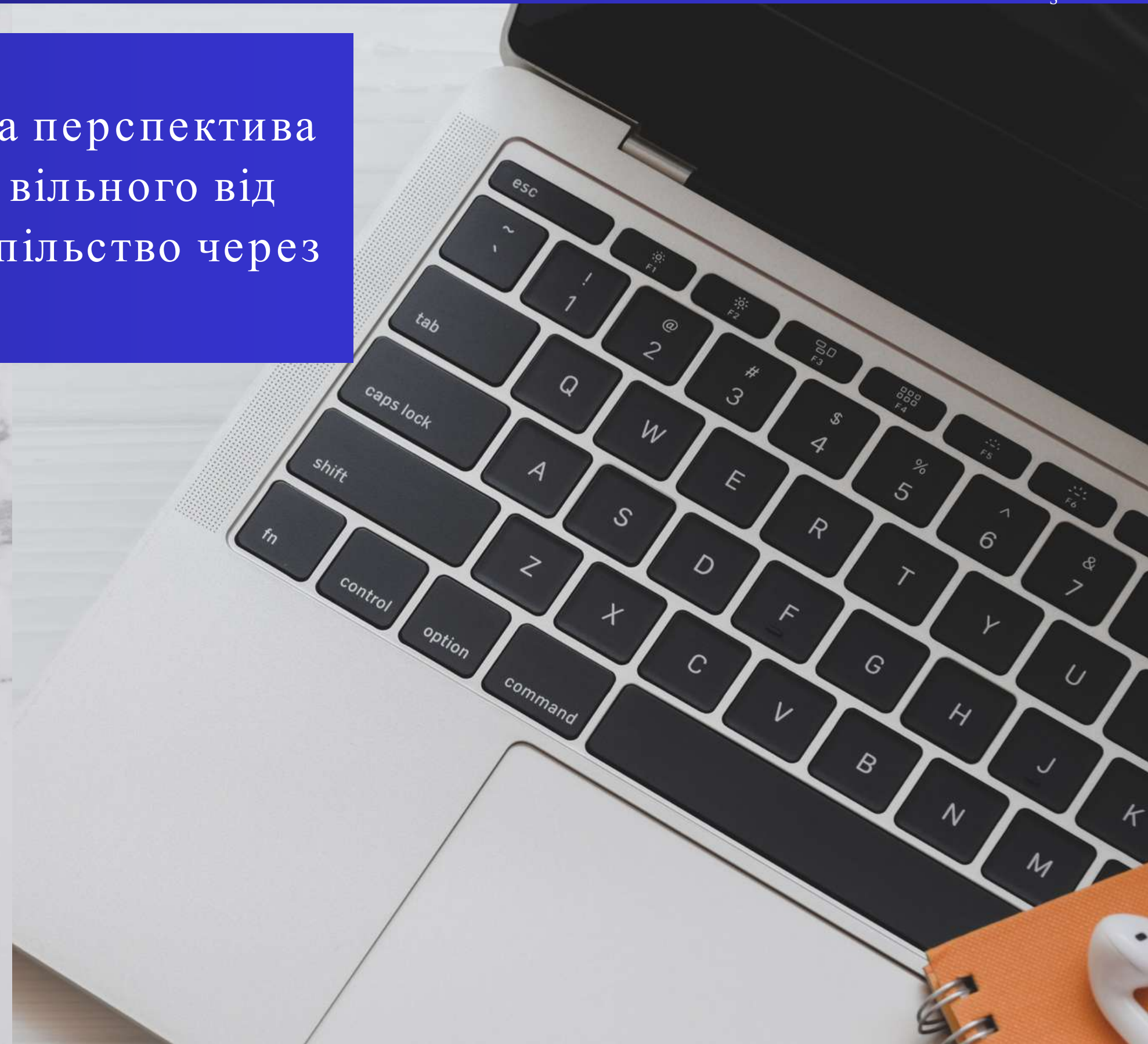

Стратегічна мета проекту – це далекоглядна перспектива формування громадянського суспільства, вільного від корупції, досягнення якої відчує на собі суспільство через певний час.

Курс представляє собою 14 годин лекційних занять, 14 годин практичних занять, залік – 2 години

Заключний етап - це підведення підсумків курсу, вихідне тестування студентів.

Co - funded by the
European Union

"Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them."

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Лекція 1.

Тема 1. Основні теоретико-правові підходи до розуміння поняття «корупція» як транснаціональної проблеми.

1. Поняття «корупції» та методи протидії корупції в міжнародних та європейських актах.
2. Становлення законодавства щодо протидії корупції в Україні в сучасний період.
3. Поняття, ознаки, види та причини корупції в Україні.

В сучасному світі феномен корупції набув міжнародного характеру, що обумовлює необхідність співпраці держав у сфері боротьби з корупцією.

Європейське право містить великий масив антикорупційних норм, які регулюють антикорупційну діяльність у публічній та приватних сферах. Основою всіх антикорупційних норм ЄС є заходи, які були розроблені РЄ.

У 2014 році Європейська комісія зробила Доклад, у якому визначила, що корупція є у всіх без виключення державах, а сумарна економічна шкода від неї оцінюється приблизно у 120 млрд. євро у рік, а за результатами соціологічного дослідження кожен двадцятий житель ЄС стикався з корупцією або був її свідком.

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

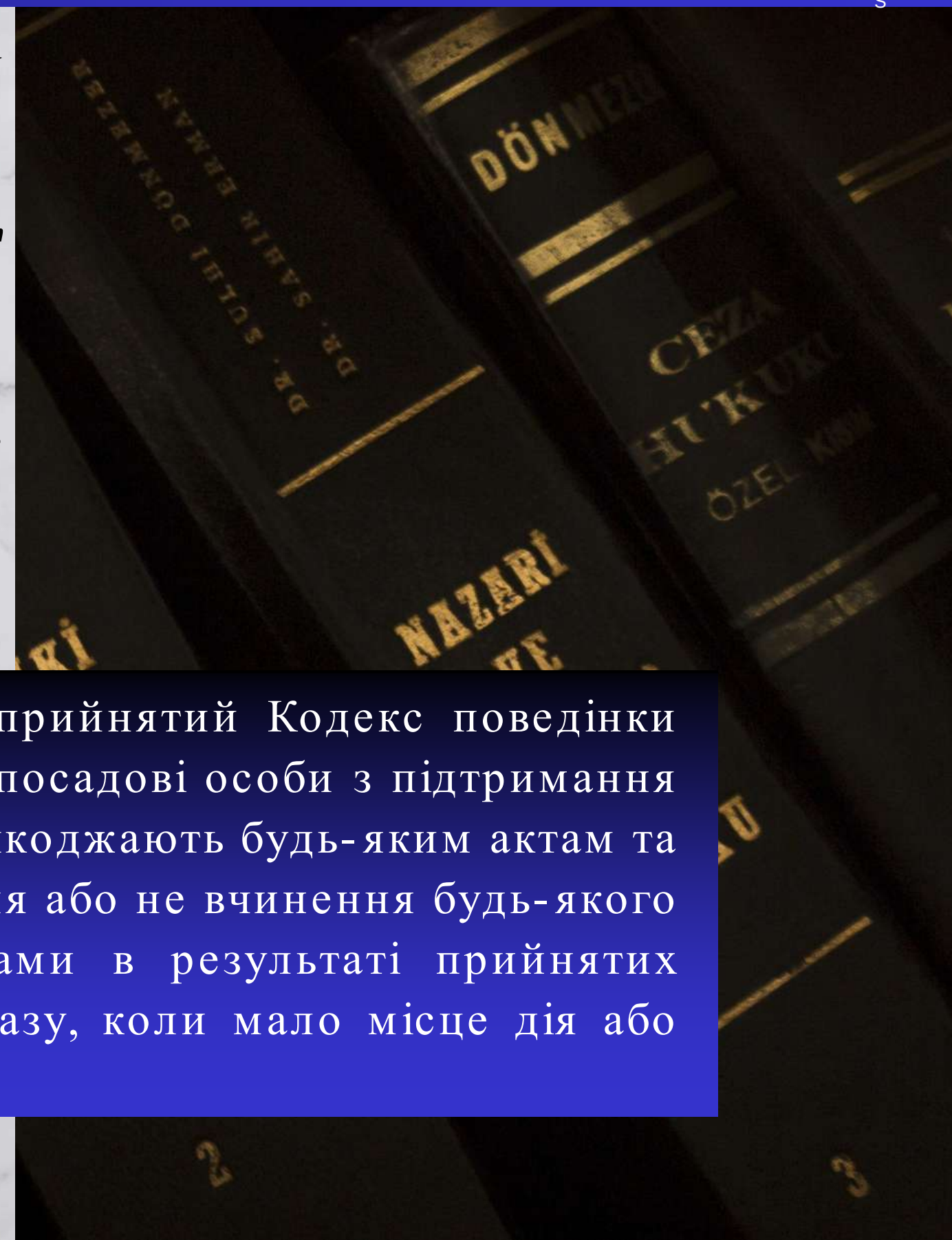

Ч. 1 ст. 83 Договору про функціонування ЄС (в редакції Лісабонського договору 2007 р. 2016/ C202/ 1)

називає серед особливо тяжких злочинів корупцію. В оновленій версії Договору про функціонування було передбачено створення спеціалізованих органів: Євроюсту, Європейської прокуратури та змінена структура та повноваження Європолу.

Індикаторами ефективності реалізації Антикорупційної стратегії України на 2021-2025 роки визначено серед іншого: зменшення частки населення, яка мала власний корупційний досвід; збільшення частки населення, яка негативно ставиться до корупційних проявів; зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти корупційних проявів, а також громадян, які заявили про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам.

Визначення "корупції" було закріплено у міжнародних документах у 70-90 рр. XX століття, а саме у Резолюції VIII Конгресу ООН по запобіганню злочинності (Гавана) "Практичні заходи боротьби з корупцією" 1990 р., у якій в розділі "Корупція в державному управлінні" визначалося, що проблеми корупції у державній адміністрації мають загальносвітовий характер, а негативний вплив відчуває весь світ, а сама корупція трактувалася як порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що проявилися в протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності.

Резолюцією 34/ 169 Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979 р. був прийнятий Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, ст. 7 якого визначає, що посадові особи з підтримання правопорядку не здійснюють будь-які акти корупції. Вони також перешкоджають будь-яким актам та борються з ними. Коментар до цієї статті визначає корупцією "вчинення або не вчинення будь-якого діяння при виконанні обов'язків або у зв'язку з такими обов'язками в результаті прийнятих подарунків, обіцянок, стимулів чи їх незаконне тримання кожного разу, коли мало місце дія або бездіяльність".

Co - funded by the
European Union

"Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them."

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Конвенція про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р. вперше ввела поняття активна та пасивна корупція.

"Пасивна корупція - умисна діяння службовця, який безпосередньо чи через посередника вимагає чи отримує користь будь-якого характеру для себе чи третьої сторони, або приймає обіцянку такої користі для того, щоб у порушення своїх офіційних обов'язків він здійснив дії або утримався від їх здійснення".
"Активна корупція - умисна діяння будь-якої особи, яка обіцяє надати або надає прямо чи через посередника користь будь-якого характеру службовцю для нього або третіх осіб, для того, щоб в порушенні своїх обов'язків зазначена особа вчинила дії або утрималася від них".

У Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р., ратифікована Україною 18.10.2006 р, набула чинності 01.01.2010 р. представлена політика боротьби з корупцією, який кожна держава-учасниця згідно з основоположними принципами своєї правової системи здійснюють засоби щодо проведення цієї політики.

Co - funded by the
European Union

"Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them."

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

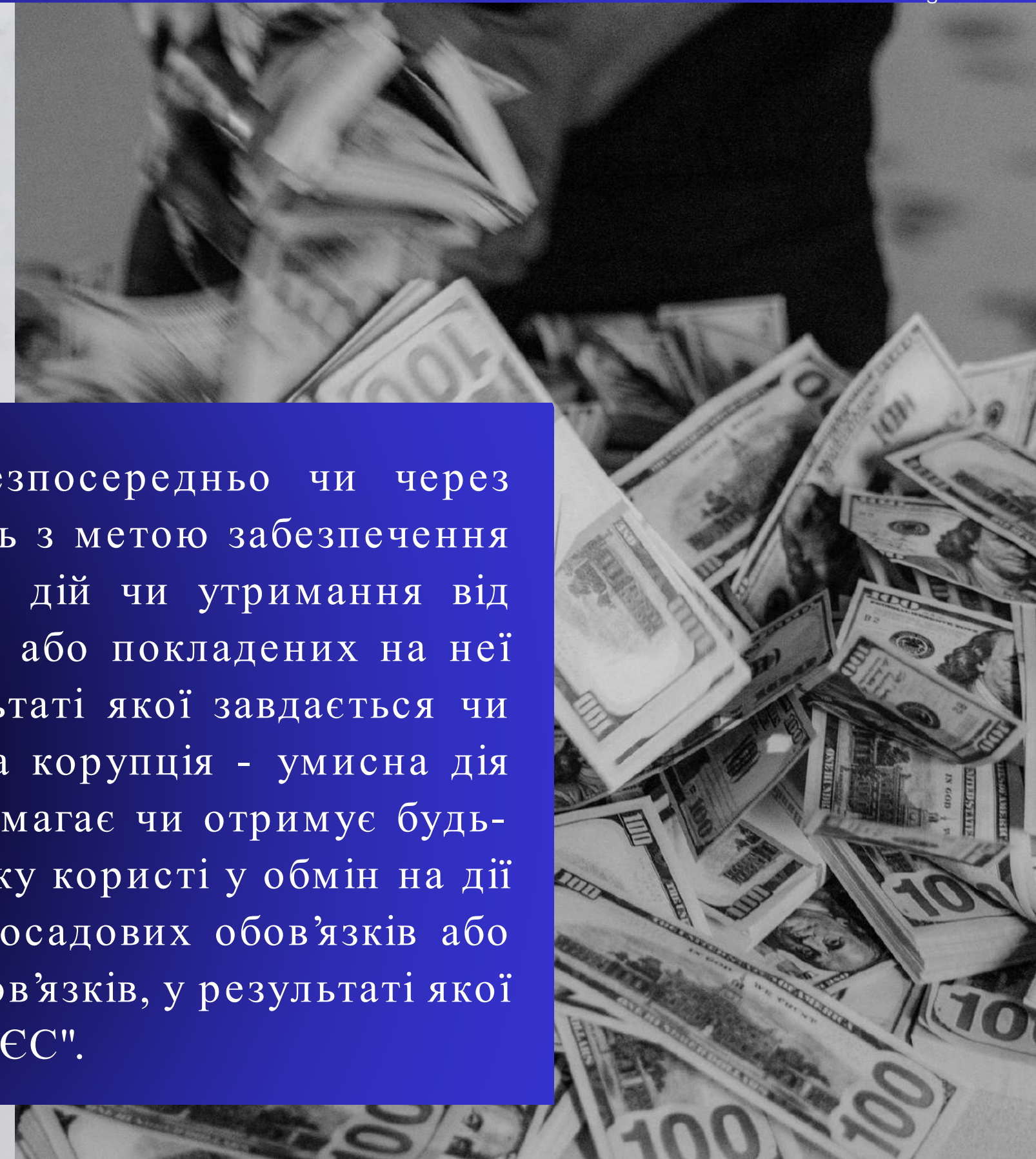
27.01.1999 р. РЄ була підписана Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173), ратифікована нашою державою 18.10.2006 р., а набула чинності 01.03.2010 р.

Термін корупція трактується як "умисне обіцяння, пропонування, надання будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків (ст. 2)

16.05.2005 р. ЗУ була ратифікована Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією РЄ від 04.11.1999 р. Ця Конвенція трактує корупцію як "прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи".

Додаток XLIV до Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і її державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. містить перелік визначень, серед яких важливими є наступні: активна корупція, пасивна корупція, конфлікт інтересів:

"Активна корупція - умисна дія будь-якої особи, яка безпосередньо чи через посередника обіцяє надати або надає посадовій особі користь з метою забезпечення для себе або третьої сторони вчинення посадовою особою дій чи утримання від вчинення дій, що належать до сфери її посадових обов'язків або покладених на неї функцій, з порушенням своїх службових обов'язків, у результаті якої завдається чи може бути завдана шкода фінансовим інтересам ЄС; пасивна корупція - умисна дія посадової особи, яка безпосередньо чи через посередника вимагає чи отримує будь-яку користь для себе чи третьої сторони, або приймає обіцянку користі у обмін на дії чи утримання від вчинення дій, що належать до сфери її посадових обов'язків або покладених на неї функцій, з порушенням своїх службових обов'язків, у результаті якої завдається чи може бути завдана шкода фінансовим інтересам ЄС".

Co - funded by the
European Union

"Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them."

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

На сьогоднішній день розроблено законодавчу базу протидії корупції, створені нові державні спеціалізовані органи, змінено механізм боротьби з корупцією.

Перший період - зародження законодавчого регулювання протидії корупції (1991 - 2004 рр.), другий період отримав назву постмайданний (2005- 2014 роки), а третій період постреволюційний (з 2014 року до сучасності).

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

У Законі України "Про запобігання корупції" від 14 жовтня 2014 року, який на сьогоднішній день є базовим Законом, корупцією визначено використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/ пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/ пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Ознаки корупції:

1) протиправність та/ або суперечність суспільній моралі та правосвідомості; 2) шкідливість; 3) вияв у державно-владних відносинах (публічні сфері), або відносинах з управління приватними господарськими справами; 4) корисливі мотиви суб'єкта корупції, які зазвичай суперечать інтересам держави, організацій, підприємств та осіб, яких означений суб'єкт представляє та в інтересах яких останній повинен діяти.

Серед причин корупції виділяють:

- 1) політичні причини (замкнутість системи управління, його уповільнений розвиток, відсутність цілеспрямованого формування почуття патріотизму та високих моральних якостей. недосконалість антикорупційного законодавства, відсутність ініціативи громадських формувань тощо);
- 2) економічні причини (відсутність прозорості економічних процесів та несприятливий режим діяльності підприємств);
- 3) правові причини (відсутність цілісної системи антикорупційних заходів, нечітка визначеність відповідальності за корупційне діяння, формальний характер системи декларування доходів, нечітке визначення кола суб'єктів корупційного діяння);
- 4) організаційно-управлінські причини (відсутність чіткої регламентації діяльності посадових осіб, поширена практика зайняття посад через знайомства, відсутність механізму запобігання проникнення до державних структур членів злочинних угруповань);
- 5) соціально-психологічні причини (нерозвиненість громадської свідомості, корислива спрямованість діяльності державних службовців, моральна та професійна деформація керівників).

За даними Світового банку можемо виокремити такі форми корупції:

- хабарництво;
- купівля контрактів замовлень та інших урядових переваг, концесій або судових рішень;
- ухилення від сплати митних, податкових чи інших зборів, передбачених законом;
- крадіжка;
- свідомі, не узгоджені із законом розпорядження бюджетними засобами та власністю, які є публічною власністю;
- фаворитизм, протекція;
- непотизм (кумівство);
- фінансування виборів або політичних партій за отримання впливу.

Міжнародна організація Transparency International поділяє корупцію на три типи

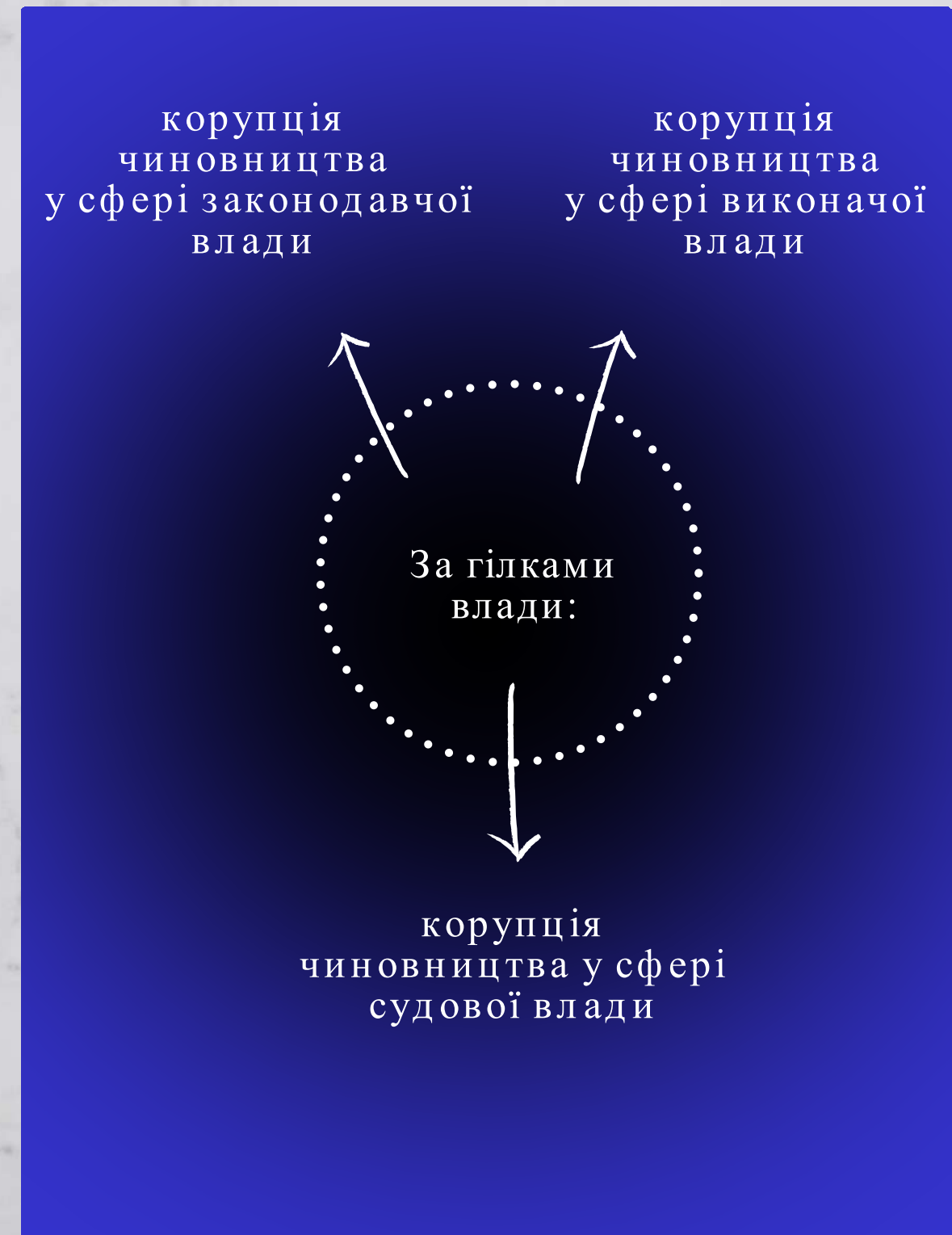
- корупція незначна (petty corruption) – повсякденне зловживання державними посадовими особами середньої та нижчої ланок довіреною їм владою при взаємодії з пересічними громадянами, які намагаються отримати доступ до базових послуг, що надає держава в закладах освіти, охорони здоров'я, відділеннях міліції за місцем проживання та інших державних установах;
- корупція значна (grand corruption) – дії, що вчиняються на центральному рівні державного управління й деформують політику або режим функціонування державних органів влади, який дає можливість високим посадовим особам отримувати вигоду за рахунок суспільного блага;
- корупція політична (political corruption) – маніпуляція особами, які ухвалюють політичні рішення, політикою, інституціями та регламентом (правилами процедури) щодо розміщення ресурсів і фінансування, зловживання ними займаними посадами з метою утримання наданих їм владних повноважень, статусу та збагачення.

Co - funded by the
European Union

"Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them."

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Co - funded by
the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

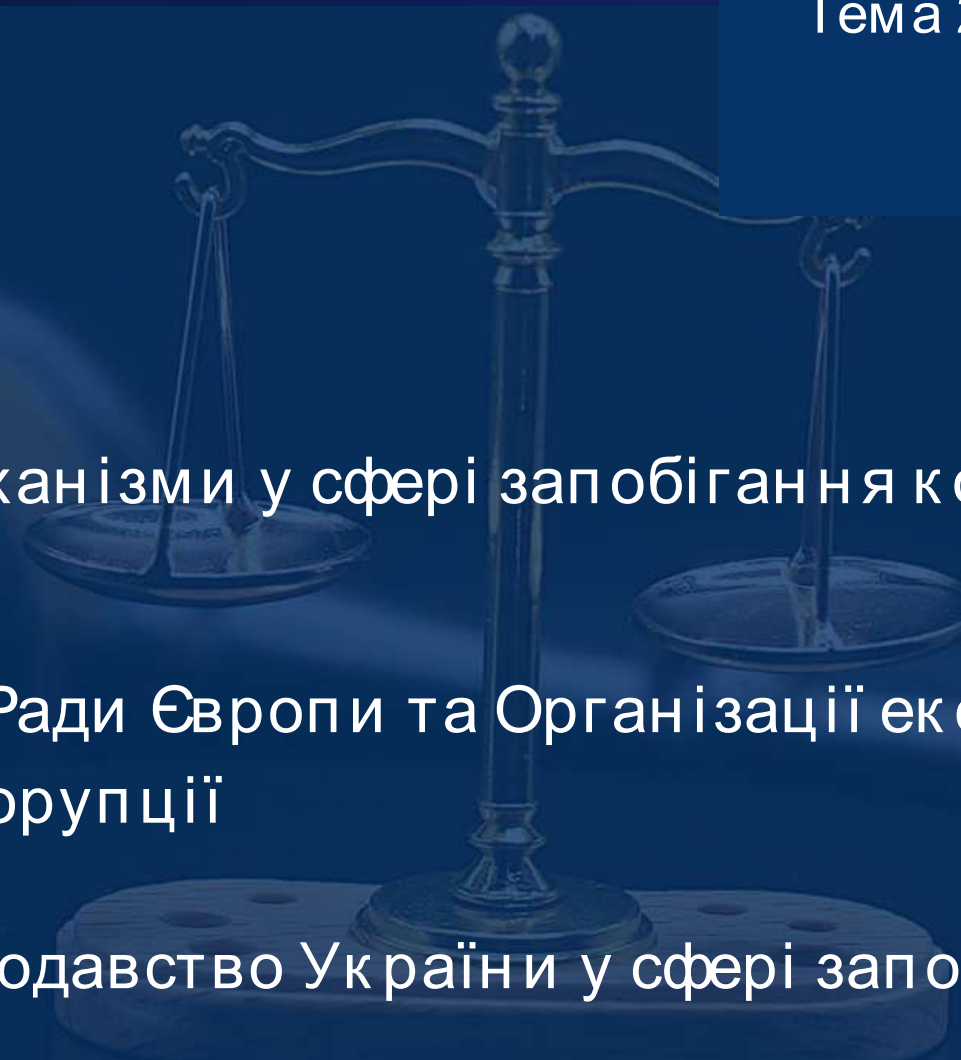
Проект 101126823. EACS. «European Anti-Corruption Standards as a Guarantee for the Formation of Civil Society»

Антикорупційні європейські стандарти як запорука формування громадянського суспільства

в рамках програми Еразмус+ за напрямком ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

Тема 2.Антикорупційні міжнародні акти та законодавство України

-
1. Міжнародні стандарти та механізми у сфері запобігання корупції: загальні положення та принципи.
 2. Конвенції та резолюції ООН, Ради Європи та Організації економічного співробітництва та розвитку щодо запобігання та протидії корупції
 3. Базове антикорупційне законодавство України у сфері запобігання корупції.
 4. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції. Системні підходи до організації антикорупційної роботи.

Відповідно до статті 5 Конвенції ООН проти корупції, кожна держава-учасниця розробляє і здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції. Ця політика має сприяти участі суспільства і відображати принципи правопорядку, належного управління державними справами й майном, чесності й непідкупності, прозорості та відповідальності.

Основні заходи щодо запобігання корупції включають:

- Формування скоординованої політики, а саме – встановлення й заохочення ефективних практик для запобігання і протидії корупції, які періодично переглядаються.
- Створення органу або органів із запобігання корупції, які формують та імплементують таку політику.
- Формування доброчесної публічної служби – це включає прозорі конкурси, достатнє фінансове забезпечення, фокусування на таких критеріях, як бездоганність роботи, справедливість і здібності.
- Етичні стандарти поведінки на державній службі, а саме – заохочення непідкупності, чесності та відповідальності серед держслужбовців, створення визначених стандартів поведінки.
- Прозорі державні закупівлі й управління фінансами, а це – публічне поширення інформації про закупівельні процедури, зрозумілі та прозорі критерії участі та відбору, ефективні механізми контролю.
- Державну звітність, що дозволяє суспільству отримувати інформацію про механізм прийняття рішень у державі, спрощення адміністративних процедур, публікацію інформації про корупційні ризики в держсекторі.
- Незалежність судових органів та органів прокуратури, що передбачає забезпечення незалежності, зміцнення чесності та непідкупності, запобігання корупції в середині органів.
- Доброчесність приватного сектору, що виражається в співпраці бізнесу та правоохоронних органів, розробці стандартів доброчесності для бізнесу, запобіганні конфлікту інтересів у випадку колишніх держслужбовців, які приходять у бізнес.
- Участь суспільства, а саме — посилення прозорості та залучення громадян у процес прийняття рішень, доступ до інформації, формування атмосфери несприйняття корупції, повага, заохочення та захист свободи пошуку й поширення інформації про корупцію.
- Запобігання відмиванню коштів – регулювання та моніторинг банків та небанківських фінансових установ, щоб запобігти відмиванню коштів у всіх формах.

Основою для приведення національного законодавства кожної держави-учасниці у відповідність із загальновизнаними методами та заходами щодо попередження і протидії корупції стала Конвенція ООН проти корупції (31 жовтня 2003 року, вступила в силу 2005 р.), яку ратифікували 183 країни світу. Конвенція передбачає, що держави учасники самостійно розробляють та здійснюють скоординовану політику протидії корупції, при цьому документом передбачається можливість створення двох типів антикорупційних інституцій: орган або органи із запобігання корупції; орган або органи, які спеціалізуються на протидії корупції.

Стамбульський план дій з боротьби проти корупції є програмою взаємних експертних оглядів країнами АСН. Його методологія впливає з методів роботи Робочої групи ОЕСР з питань боротьби з хабарництвом у міжнародних комерційних операціях, але його змістовний обсяг є ширшим і охоплює низку політичних, превентивних та правоохоронних заходів проти корупції, які мають відношення до регіону. У виконанні Стамбульського плану дій беруть участь десять країн АСН: Вірменія, Азербайджан, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Монголія, Таджикистан, Україна та Узбекистан. План дій був започаткований у 2003 році на зустрічі АСН у Стамбулі; передбачає регулярний моніторинг антикорупційних реформ у країнах.

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Сутність антикорупційного законодавства полягає в наступному:

1) обмежити, нейтралізувати чи усунути фактори корупції:

- запобігти конфлікту інтересів,
- нормативно визначити рамки етичної поведінки особи, уповноваженої на виконання завдань і функцій держави,
- зробити вчинення корупційних правопорушень справою не вигідною і ризикованою, а врешті-решт досягти того, щоб особа чесно і сумлінно виконувала свої службові обов'язки;

2) чітко визначити ознаки і склад корупційних правопорушень:

3) передбачити адекватні заходи відповідальності за їх вчинення,

4) належним чином врегулювати діяльність органів державної влади та їх окремих підрозділів, які безпосередньо протидіють корупції.

Аналіз антикорупційного законодавства до принципів запобігання та протидії корупції дає підстави віднести наступні:

Принцип верховенства права

Принцип законності

Принцип системності

Принцип комплексного здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів

Принцип пріоритетності запобіжних заходів

Принцип невідворотності відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень

. Принцип об'єктивності

Принцип відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Принцип наукової обґрунтованості

Принцип економічної доцільності

Принцип участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції

Принцип забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Системні підходи до організації антикорупційної роботи.

- Агентства з боротьби проти корупції в структурі правоохоронних органів (Норвегія, Бельгія, Іспанія, Хорватія, Угорщина)

- Агентства з питань запобігання і протидії корупції, які мають правоохоронні повноваження та превентивні функції (Литва, Латвія, Австралія, Аргентина)

- Окремих органів з превентивною функцією щодо запобігання корупції та правоохоронними повноваженнями з питань протидії корупції (Франція, Албанія, Україна)

Серед заходів протидії корупційним проявам виділяють наступні:

- Неконституційність корупціогених норм
- Інформаційне забезпечення громадян
- Відкритість відомчих систем
- Соціальне забезпечення чиновників

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Проект 101126823. EACS. «European Anti-Corruption Standards as a Guarantee for the Formation of Civil Society»

Антикорупційні європейські стандарти як запорука формування громадянського
суспільства

в рамках програми Еразмус+ за напрямком ERASMUS-JMO-2023-HEI- TCH-RSCH

01.10.2023 – 30.09.2026

Co - funded by the
European Union

"Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them."

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Тема 3. Політика ЄС щодо запобігання корупції. Антикорупційні стандарти ЄС.

В світі є дві базові моделі формування стратегії протидії корупційній злочинності:

сінгапурська модель (азіатська) – характеризується швидким досягненням результату через не повне винищення корупційних проявів, а їх зведення до прийняттого для всіх членів суспільства рівня. Інакше зазначену модель можна назвати вертикальною (чіткий вплив на корупцію зверху донизу).

- шведська модель (європейська/скандинавська) – передбачає тривалу антикорупційну діяльність, яка будується на певних антикорупційних заохоченнях, передбачає активне виховання населення на тлі нетерпимості до корупції й вже на цьому будуються інші заходи, спрямовані на протидію корупційній злочинності. Ця модель є справді загальноєвропейською, якою керується абсолютна більшість держав в Європі.

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Значну кількість міжнародних стандартів, які є передумовами забезпечення антикорупційної політики в залежності від виду суб'єкта прийняття можна поділити на:

- 1) ті, що прийняті ООН;
- 2) ті, що прийняті Радою Європи;
- 3) ті, що прийняті уповноваженими органами Європейського Союзу;
- 4) ті, що прийняті Групою держав проти корупції (GRECO) ;
- 5) ті, що прийняті іншими міжнародними інституціями.

Co - funded by the
European Union

"Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them."

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

До джерел присвячених боротьбі з корупцією, які діють у ЄС, можна віднести:

- Конвенцію 1997 року про боротьбу з корупцією за участю посадових осіб ЄС або посадових осіб держав-членів,
- Рамкове рішення 2003 року про боротьбу з корупцією у приватному секторі спрямоване на криміналізацію як активного, так і пасивного підкупу,
- Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією,
- Повідомлення Комісії до Ради Європейського Парламенту та Європейського економічного та соціального комітету – Про комплексну політику ЄС проти корупції,
- Рішення Ради Європи щодо запобігання корупції,
- Модельний кодекс поведінки на публічній службі 2000 р. (затверджений Комітетом міністрів Ради Європи),
- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173),
- Конвенцію ООН проти корупції, Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією,
- Рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO) тощо.

Co - funded by the
European Union

"Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them."

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Основні напрямки запобігання корупції у праві ЄС:

- реалізація сильної політичної прихильності,
- впровадження антикорупційних реформ та антикорупційної культури,
- реалізацію впливу правових інститутів, постійна профілактика корупції,
- посилення співробітництва на міжнародній арені.

На нормативно-правовому рівні ЄС використовує кілька підходів:

- 1) системний – постійний моніторинг ситуації, щодо боротьби з корупцією у Європейському Союзі та державах-членах, запровадження та адаптація нових правил та норм;
- 2) комплексний – передбачає налагоджену роботу між всіма державами-членами Європейського Союзу, між державами-кандидатами на вступ та Європейськими інституціями;
- 3) послідовний – поетапне впровадження змін, дотримання відповідних рішень, створення нових інституцій, впровадження нових законів;
- 4) проектний – залучення всіх суб'єктів до боротьби з корупцією, це безпосередньо і держави-члени, і держави-кандидати на вступ, і вся міжнародна спільнота, при цьому створення нових проектів для боротьби з корупцією;
- 5) стратегічний – запобігання та контроль за процесом боротьби з корупцією.

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

У Декларації ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 р. закріплені наступні:

- принцип ефективних та конкретних заходів боротьби з усіма формами корупції;
- принцип криміналізації за дачу хабарів;
- принцип єдиних стандартів і методів обліку;
- принцип визнання незаконного збагачення державних посадових осіб або обраних представників злочином;
- принцип міжнародного співробітництва.

Загальні принципи європейського права

- принцип законності;
- можливість скасування (або відкликання) незаконного адміністративного акта;
- принцип недискримінації;
- юридична визначеність;
- право на захист;
- принцип пропорційності;
- принцип поваги до фундаментальних прав людини та громадянина;
- принцип субсидіарності;
- принцип належної адміністрації;
- принцип прозорості;
- принцип застосування;
- принцип прямої дії.

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Окрім загальних європейських засад, визначальне значення мають й спеціалізовані принципи подолання корупції:

- 1) засудження усіх проявів корупції;
- 2) системного вжиття заходів запобігання транснаціональним проявам корупції;
- 3) міжнародної співпраці;
- 4) ведення статистичних та моніторингових інформаційних матеріалів про стан корупції в окремо взятій країні.

Згідно Модельного закону «Основи законодавства про антикорупційну політику» від 15 листопада 2003 року, принципами антикорупційної політики є:

- 1) партнерство суб'єктів формування та реалізації заходів антикорупційної політики;
- 2) пріоритет заходів попередження корупції і моральних начал боротьби з корупцією;
- 3) неприпустимість встановлення антикорупційних стандартів нижче рівня, визначеного законами держави;
- 4) неприпустимість покладання на одного і того ж суб'єкта антикорупційної політики відповідальності за розробку, реалізацію і контроль над реалізацією заходів антикорупційної політики;
- 5) підтримання оптимальної чисельності осіб, що заміщають державні посади, і осіб, які перебувають на державній і муніципальній службі;
- 6) цільове бюджетне фінансування заходів антикорупційної політики;
- 7) визнання підвищеної суспільної небезпеки корупційних правопорушень осіб, що заміщають посади, передбачені конституцією і іншими законами держави;
- 8) неприпустимість обмеження доступу до інформації про факти корупції, корупціогенні фактори та заходи реалізації антикорупційної політики.

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

В основі антикорупційної політики Європейського Союзу – такі складові:

- 1) політична воля;
- 2) відповідність міжнародним конвенціям;
- 3) розширення сфери застосування;
- 4) антикорупційне законодавство;
- 5) механізм його реалізації;
- 6) ефективна діяльність усіх установ, відповідальних за дотримання антикорупційних норм;
- 7) удосконалена система прийняття на державну службу;
- 8) адекватна заробітна плата;
- 9) прозорість та підзвітність діяльності влади;
- 10) толерантність;
- 11) чіткі правила фінансового контролю;
- 12) реєстр корупціонерів;
- 13) конфіскація майна.

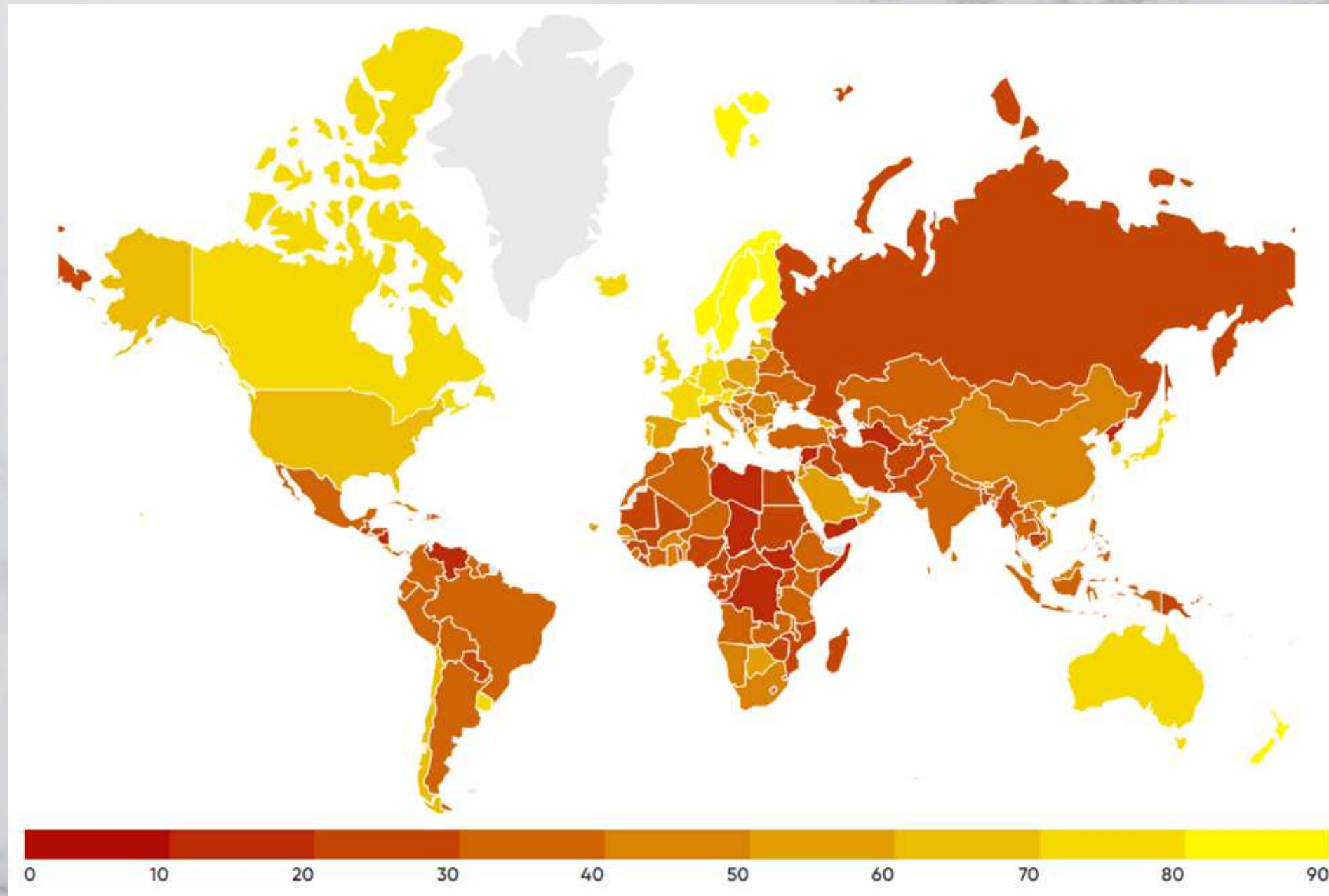
Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Інструментами досягнення успіху є: оцінка поточної ситуації; визначення тенденцій та способів впливу; виважена кадрова політика.

Серед західноєвропейських держав, які найбільш удадо застосовують стратегії протидії корупційній злочинності – країни, які утворюють так званий «БеНіЛюкс» (Бельгія, Нідерланди, Люксембург). За даними міжнародної агенції Transparency International, Нідерланди та Люксембург перебувають у першій десятці держав з найнижчим рівнем корупції. Бельгія останніми роками випала з першого десятку та облаштувалась на 13–14 позиції рейтингу, що теж є високим показником. Крім того, серед європейських країн перебувають у першому десятку – Фінляндія, Швеція, Норвегія, Данія (перше місце), Швейцарія. Інші три місця в першій десятці дістались Сінгапуру, Південній Кореї та Японії.

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

РЕЗУЛЬТАТИ КРАЇН-КАНДИДАТОК НА ВСТУП В ЄС

За результатами 2022 року Україна отримала 33 зі 100 можливих балів і посіла 116 місце серед 180 країн в Індексі сприйняття корупції. Загалом Україні за 10-ть років поспіль з 2012 по 2021 рік вдалося досягти прогресу тільки на шість додаткових балів, тобто з 26 до 32-х відповідно. При цьому, найбільші показники були досягнуті тільки у 2018 році – 32; 2020 році – 33 проти 32 у 2021 році. 36 балів зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2023 рік, і тепер наша країна посідає 104 місце поміж 180 країн. Зростання України на 3 бали — один із найкращих результатів за минулий рік у світі.

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Проект 101126823. EACS. «European Anti-Corruption Standards as a Guarantee for
the Formation of Civil Society»
Антикорупційні європейські стандарти як запорука формування громадянського
суспільства
в рамках програми Еразмус+ за напрямком ERASMUS-JMO-2023-HEI- TCH-RSCH
01.10.2023 – 30.09.2026

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Тема 4. Європейські інституції протидії корупції.

1. Законодавча база боротьби з корупцією в ЄС.
2. Європейське бюро по боротьбі з шахрайством.
3. GRECO - орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу.
4. Сфера компетенції Євроюсту.
5. Характеристика основних функцій Європола у сфери протидії корупції.
6. Повноваження Європейської прокуратури (EPPO) у сфери протидії корупції.

Нормативно-правову базу складають:

Конвенція про захист фінансових інтересів Європейського співтовариства від 27.12.1995 р., два Протоколи - Протокол про боротьбу із корупцією від 27 вересня 1995 р., та Протокол про відмивання грошей та кримінальній відповідальності юридичних осіб від 19 червня 1997 року; Конвенція про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р.; Постанова Європарламенту і Ради від 26.02.2014 р.; Про запровадження програми сприяння діяльності в галузі захисту фінансових інтересів ЄС (програма Hercule III) та відміні рішення № 804/2004/; Декларація Європарламенту від 09.06.2011 р.; Про боротьбу з корупцією в Європейському спорті; Рішення Ради від 24.10.2008 р.; Про мережу контактних пунктів проти корупції; Директива від 03.04.2014 р. ;Про заморожування та конфіскацію коштів від злочинів в ЄС.

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Наступним актом необхідно визначити Директиву Європарламент і Союзу від 05.07.2017 р. "Про боротьбу з шахрайством у фінансових інтересах Союзу за допомогою кримінального права", а також Рамочне рішення від 22.07.2003 р. "Про боротьбу з корупцією у приватному секторі"; Резолюція Європарламенту від 25.10.2016 р. "Про боротьбу з корупцією".

Відповідно до вищезазначеної Конвенції про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р.

Ст. 1 визначає: "Такими суб'єктами є службовець, що означає службовець співдружності або держаний службовець, у тому числі державний службовець із іншої держави-члена ЄС; службовцем вважають: а) службовець співдружності або інший працюючий за договором співробітник в межах значення статуту Європейської співтовариства; б) особа, яка відряджена до Європейської співтовариства державами-членами ЄС або державними органами або приватними організаціями, які виконують функції, ідентичні тим, які виконують службовці або інші співробітники Європейської співдружності. Державними службовцями вважається службовець або державний службовець згідно з визначеними в національному законодавстві держави-члена Європейської співтовариства, у якому ця особа здійснює функції з метою забезпечення кримінального законодавства держави-члена ЄС"

Ст. 4 встановлює, що кожна держава-член ЄС приймають всі необхідні заходи для забезпечення того, щоб у кримінальному законодавстві зазначені злочини (пасивна та активна корупція), які здійснені міністрами урядів, вибраними членами палат парламенту, членами Верховних судів або членами Європейської рахункової Палати при виконанні ними своїх функцій, застосовувалися також і у випадках, якщо ці злочини скоєнні членами Комісії Європейської співтовариства, Європейської Рахункової Палати або проти них відповідно при виконанні ними обов'язків.

Ст. 7 Конвенції визначає юрисдикцію розгляду справ – ці справи розглядаються за місцем вчинення злочину (включає корупцію службовців ЄС та службовців інших держав), держави-члени можуть поширити дію національного законодавства на будь-які акти корупції своїх громадян або у відношенні до своїх громадян, а на розсуд держав-членів, справи про пасивну корупцію, в якій є службовці ЄС, можуть бути розглянуті за місцем знаходження відповідного інституту ЄС, наприклад, справа про корупцію службовців Європейського Центрального Банку може бути підвідомча судами Німеччини, де знаходиться цей інститут (м. Франкфурт-на-Майні). Ст. 9 визначає: "В разі вчинення корупції у зв'язку із зобов'язаннями цієї Конвенції щодо двох і більше держав, вони активно співпрацюють між собою при розслідуванні, переслідуванні та призначенні покарання, у тому числі при наданні правової допомоги, екстрадиції, передачі процесу або приведення вироку до виконання".

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

В кінці 2000-х рр., на початку ХХІ ст. було прийнято важливі нормативні акти: 27.12.1996 р. РЄ прийняла акт, який встановлює Протокол до Конвенції "Про захист фінансових інтересів Європейських співтовариств"; 22.12.1998 р. Загальна Акція 98/742/ПДВ "Про боротьбу з корупцією в приватному секторі"; 13.06.2002 р.

Рада прийняла Рамочну угоду 2002/584/ПДВ "Про європейський ордерний арешт і про процедуру передачі осіб між державами - членами"; 22.06.2003 року Рамочне рішення Ради № 2003/568/ПДВ про боротьбу з корупцією у приватному секторі.

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Європейського бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF) у 1999 р, яке діє по сьогоднішній день – спеціалізований орган Європейської комісії по боротьбі з шахрайством. Основним завданням бюро є: "Здійснення повноважень Комісії з проведення зовнішніх адміністративних розслідувань з метою посилення боротьби з шахрайством, корупцією та будь-якою іншою незаконною діяльністю, що шкодить фінансовим інтересам, а також інших дій чи діяльності суб'єктів, що порушують положення. Бюро відповідає за проведення внутрішніх адміністративних розслідувань, які призначені боротися з корупцією, шахрайством та іншою діяльністю, що шкодить фінансовим інтересам; розслідувати факти, які пов'язані з виконанням професійної діяльності та можуть становити порушення обов'язків з боку посадових осіб та службовців Європейського співтовариства, що можуть призвести до дисциплінарних та кримінальних проваджень або аналогічного порушення зобов'язань членами установ та органів, крівбниками органів та установ або працівниками інституцій і органів. які не підпадають під дію Положення про посадових осіб Європейського співтовариства та Умов працевлаштування інших службовців Співтовариства".

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Цей інститут створений виключно для захисту загальних інтересів, не може розслідувати діяння, якщо вони не мають потенційно шкідливих фінансових наслідків для державних фондів ЄС, або в корупції не замішані чиновники ЄС.

Його структура має унікальний мандат на проведення внутрішніх розслідувань в установах, органах та агенціях ЄС з метою боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю, яка впливає на фінансові інтереси співтовариства, що сприяє цільовому використанню грошей платників податків, укріплення довіри громадян до структур ЄС, стимулює створення робочих місць та розвиток Європи.

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і її державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. (Угода ратифікована ЗУ 1678-VII від 16.09.2014 р.) Розділ VI присвячений фінансовому співробітництву та положенню щодо боротьби із шахрайством.

У Додатку XLIV до Угоди.

Цей Додаток містить Положення про боротьбу з шахрайством і контролю, а саме: "проводиться обмін інформацією, консультації та співробітництво на оперативному рівні з українськими колегами та OLAF; попередження правопорушень, шахрайства та корупції, зокрема перевіркою належного використання фінансових коштів, попередження активної та пасивної корупції, виключення конфлікту інтересів при укладенні контрактів, грантів чи в ході їх реалізації, проведення та інформування про превентивні заходи у цих напрямках; збір інформації щодо відповідності принципам прозорості і недискримінації всіх закупівель, грантів; проведення розслідування та судового розгляду справ про підозру або реальні випадки шахрайства та корупції відповідно з національними процедурами; передача інформації про підозру або реальні випадки шахрайства та корупції та звітування про вжиття всіх необхідних заходів; проведення Комісією та Європейським судом аудиторів законності використання всіх коштів; проведення перевірок та інспекцій на місцях з метою захисту фінансових інтересів ЄС у тісній співпраці з компетентними органами України; застосування адміністративних заходів та повернення коштів з дотриманням принципів конфіденційності та захисту персональних даних".

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

З 01.01.2006 р. Україна стала сороковим членом GRECO – органом Ради Європи з антикорупційного моніторингу. Відповідно до Статуту GRECO метою Групи є "удосконалити компетентність її членів в боротьбі з корупцією для вжиття заходів через динамічний процес спільного оцінювання методів проведення та однакового впливу згідно з їхніми зобов'язаннями у цій сфері, а для досягнення мети Група спостерігає за дотриманням Керівних принципів боротьби з корупцією, які прийняті Комітетом РЄ; спостерігає за впровадженням міжнародних законодавчих документів (ст.1, 2)".

Держфінмоніторинг активно співпрацює з провідними міжнародними організаціями та спеціалізованими іноземними установами, які займаються питаннями протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму: Група з розробки фінансових заходів протидії відмиванню коштів (FATF), Спеціальний комітет Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів (MONEYVAL), РЄ, Управління ООН з питань наркотиків та злочинності, Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки світу, Світовий банк, МВФ.

З метою посилення боротьби з тяжкими формами організованої злочинності РЄ у 1999 р. прийняла рішення про створення спеціального підрозділу – Євроюсту – який складався із прокурорів, магістрів чи офіцерів поліції, які мали відповідні повноваження. 28.02.2002 р. Рада Європейського Союзу прийняла рішення про створення Євроюсту (з останніми змінами, внесеними Рішенням Ради 2009/426/JHA від 16.12.2008 р. щодо посилення Євроюсту) – спеціалізованого органу, основне призначення якого надавати допомогу зусиллям держав-членів щодо розслідування найбільш небезпечних злочинів та координації їх практичних дій у цій галузі у співпраці з Європолем. Ст. 4 визначає сферу компетенції Євроюсту, серед яких шахрайство та корупція, а також інше кримінальне правопорушення, яке посягає на фінансові інтереси Європейського співтовариства.

Євроюст повинен надавати інформаційну підтримку при проведенні розслідувань та заходам кримінального переслідування. Він може робити запити, отримувати, зберігати, обробляти та надавати компетентним органам дані, які мають значення для розкриття злочинів, у тому числі особистого характеру про обвинувачених, свідків та потерпілих. Євроюст приймає необхідні заходи по захисту даних особистого характеру, а обробка даних повинна носити адекватний, доречний характер та не виходити за рамки цілей, заради яких вона проводиться (ст. 14), для досягнення такої мети вводиться посада Уповноваженого по захисту даних із числа членів персоналу Євроюсту (ст. 17)".

В залежності від характеру злочинної діяльності та масштабу розслідувань Євроюст може здійснювати свої задачі як через окремих національних членів, так і колегіально, тобто 15 національними членами разом, це сприяє поєднанню колективних та індивідуальних засад діяльності органу. Цей орган активно співпрацює з Європейською інформаційною мережею в галузі правосуддя на основі взаємної згоди та доповнення зусиль один одного, отримує доступ до інформації, яка зібрана Європейською інформаційною мережею в галузі правосуддя на центральному рівні, а також до телекомунікаційної мережі (ст. 26). Євроюст підтримує тісне співробітництво з Європолем, OLAF.

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Поточне управління Євроюстом та керівництво персоналом здійснює адміністративний директор під контролем голови колегії та призначається строком на п'ять років.

Євроюст надав допомогу при понад 1000 слідчих запитів та оформленні понад 700 ордерів на арешт. Реалізація такої співпраці між Україною та Євроюстом знайшла своє закріплення у Угоді про співробітництво між Україною та Євроюстом, яка підписана 27.06.2016 р., ратифікована ЗУ № 1839-VIII від 08.02.2017 р., а набула чинності 02.09.2017 р.

Створення Європолу було передбачено у Договорі про ЄС від 07.02.1992 року та стало об'єктом Конвенції про створення Європейського поліцейського відомства (Європолу), однак протягом часу до Конвенції були внесені зміни і остаточна редакція відбулася внаслідок Рішенням Ради ЄС № 2009/371/ПДВ "Про створення Європолу" від 06.04.2009 р.

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Метою діяльності є підтримка та посилення діяльності компетентних органів держав-членів та їх взаємної співпраці щодо запобігання організованої злочинності, тероризму та інших тяжких форм злочинності, що торкається двох та більше держав-членів, а також боротьба з цими явищами (ст. 3). Серед інших злочинів, які вказані у Додатку вказана корупція.

Серед основних функцій Європола є: "а) збирання, обробка, зберігання, аналіз інформації, обмін інформацією та відомостями; б) повідомлення компетентним органам держав-членів через національні відділи про факти, які порушують їх інтереси; в) сприяють розслідуванню у державах-членах, особливо шляхом передачі національним відділам всієї необхідної інформації; г) звертаються до компетентних органів відповідних держав-членів із запитом про порушення, проведення та координацію розслідувань та висунення пропозицій щодо створення спільних слідчих бригад по відповідним справам; д) надання державам-членам відомостей та допомоги в аналізі певних заходів; е) підготовка оцінок загроз, стратегічних аналізів та загальних докладів, які відносяться до мети діяльності, у тому числі і загроз, які породжені організованою злочинністю (ст. 5)".

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

В нашій державі була прийнята 14.12.2016 р. "Угода між Україною та Європолом про оперативне та стратегічне співробітництво", ратифікована ЗУ № 2129-VIII від 12.07.2017 р. Основною метою Угоди є: "встановлення співробітництва між Україною та Європолом з метою підтримки нашої держави в запобіганні і боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами міжнародної злочинності у сферах, визначених Угодою, серед яких є корупція, зокрема шляхом обміну інформацією (ст. 1).

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

В ЄС є ще один спеціалізований орган - Європейський інвестиційний банк, заснований у 1958 р. на підставі Римського договору, який відповідає за цільове використання наданих ним коштів та забезпечує, щоб операції та діяльність, що ним фінансується не спричинила випадки шахрайства, корупції, змови, відмивання коштів, примусу та/або фінансування тероризму, і у реалізації своєї політики щодо вказаних випадків дотримується принципу "нульової толерантності".

27 вересня 2018 р. НАБУ уклало Меморандум про взаєморозуміння з Європейським інвестиційним банком з метою обміну інформацією для попередження та виявлення, боротьби з корупцією, а також обмін досвідом у сфері обробки та аналізу даних розслідування, інформаційних технологій та використання сучасного обладнання для здійснення розслідувань.

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

В оновленій версії Договору про функціонування було передбачено створення такого спеціалізованого органу як Європейської прокуратури (EPPO). Прокуратура є незалежним органом та буде вести розслідування фінансових злочинів у державах-членах ЄС, зокрема, розслідування фінансових махінацій, зловживань, корупції, а також обфудки з податком на додану вартість, які різняться в окремих державах.

18 березня 2022 року між EPPO та Офісом Генерального прокурора укладено Робочу угоду про співпрацю, а 3 липня 2023 р. Робочу угоду укладено і з НАБУ.

У 1998 році в Європі була створена Європейська судова мережа, яка складається з контактних пунктів, призначених кожною державою-членом, основна мета EJM полягає у співпраці з кримінальних справ між державами-членами, а саме допомагають встановити прямі контакти між компетентними органами, надають правову та практичну допомогу для ефективного запиту про співробітництво судових органів, проводять учбові заняття. Одним із важливих досягнень EJM є створення веб-сайту, який надає практичні електронні інструменти, які допомагають у судовому співробітництві.

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Проект 101126823. EACS. «European Anti-Corruption Standards as a Guarantee for
the Formation of Civil Society»
Антикорупційні європейські стандарти як запорука формування громадянського
суспільства
в рамках програми Еразмус+ за напрямком ERASMUS-JMO-2023-HEI- TCH-RSCH
01.10.2023 – 30.09.2026

Co - funded by the
European Union

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Тема 5. Адаптація національного антикорупційного законодавства до надбань Європейського Союзу

16 вересня 2014 року
Верховна Рада України та
Європейський Парламент
синхронно ратифікували
Угоду про асоціацію.

З 1 вересня 2017 року Угода
почала застосовуватися в
повному обсязі. Укладення
Угоди про асоціацію формує
договірно-правову основу
співробітництва України та ЄС
на середньострокову
перспективу.

Цим документом створюється асоціація між учасниками договору задля:

- 1) сприяння поступовому зближенню сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах;
- 2) забезпечення необхідних рамок для посиленого політичного діалогу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес;
- 3) сприяння, зберігання й зміцнення миру та стабільності у регіональному та міжнародному вимірах відповідно до принципів Статуту ООН і Гельсінського заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, а також цілей Паризької хартії для нової Європи 1990 року;
- 4) запровадження умов для посилених економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС тощо;
- 5) посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод;
- 6) запровадження умов для дедалі тіснішого співробітництва в інших сферах, які становлять взаємний інтерес.

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Цілі Угоди про асоціацію між ЄС та Україною визначають структуру і склад спільних інститутів асоціації.

Угода про асоціацію між ЄС та Україною пропонує розширений обмін інформацією щодо законодавства ЄС

На Україну покладено зобов'язання своєчасно інформувати ЄС про нові закони і нормативно-правові акти, що впливають на асоційовані відносини з ЄС.

Формування нормативно-правової бази процесів європейської інтеграції України

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Зближення національного законодавства до європейських стандартів проводиться з метою:

- забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням, що впливають з УПС, інших міжнародних договорів, що відповідають за співпрацю України з ЄС;
- розвитку національного законодавства в напрямі його зближення із законодавством ЄС і забезпечення високого рівня підготовки в Україні проектів актів законодавства;
- творення нормативної бази для інтеграції України до ЄС.

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

**Вплив норм міжнародного права на
внутрішньодержавне проявляється через
узгодження змісту норм національного права та
відповідних положень міжнародного права**

↓
**шляхом прийняття таких
національних норм, що відповідають
принципам і нормам міжнародного
права**

↓
**шляхом включення
міжнародно-правових норм до
національного законодавства**

Під імплементацією міжнародно-правових норм розуміється система правових і організаційних засобів як створюваних спільними зусиллями держав, так і використовуваних індивідуально з метою всебічної, своєчасної і повної реалізації прийнятих відповідно до міжнародного права зобов'язань.

Імплементація
«установлений державою порядок застосування норм міжнародного права на її території»

Процес імплементації норм міжнародного права в національне законодавство України має певні особливості:

- **не кожний міжнародний договір, підписаний від імені України, є частиною її законодавства, а лише такий, який ратифікований у встановленому порядку Верховною Радою України.**
- **у правозастосовній діяльності допускається тлумачення положень національного законодавства на підставі норм відповідних міжнародних договорів, але не допускається тлумачення положень міжнародних договорів на підставі актів національного законодавства, навіть прийнятих і на їх виконання;**
- **у разі застосування інкорпорації, коли відповідно до міжнародного договору приймається акт національного законодавства, як правило, застосовуються норми останнього, незважаючи на те, що норми міжнародного договору не втрачають своєї чинності;**
- **при колізії норм міжнародного права та діють норми Конституції України. Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 9 Конституції України укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.**
- **у випадках, коли міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, застосовуються правила міжнародного договору.**

Отже, порядок імплементації міжнародних норм визначається нормами національного права.

Діяльність з реформування антикорупційного законодавства має спрямовуватися не лише на розробку досконалого законодавства, що відповідатиме міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії корупції, а й на встановлення практичного міжнародного співробітництва, яке сприятиме гармонізації вітчизняної правової системи з положеннями відповідного законодавства міжнародної спільноти.

За роки незалежності України ухвалено понад 100 нормативних актів антикорупційного спрямування.

Прийняті вони були на основі Кримінальної Конвенції «Про боротьбу з корупцією», ратифікованою Україною 18.10.2006 р. у зв'язку з цим містить важливі міжнародні положення для протидії та запобігання корупції.

Зміни законодавчого поля стосувалися врегулювання ключових секторів антикорупційної діяльності в частинах:

- 1) формування та моніторингу державної антикорупційної політики;**
- 2) превентивної антикорупційної діяльності;**
- 3) реформування інституту державної служби**
- 4) інституційне реформування, тобто створення інституційної інфраструктури для боротьби з корупцією.**
- 5) переслідування за корупцію (адміністративне та кримінальне)**

Аналіз положень законодавства України про кримінальну відповідальність дозволяє визначити наступні напрями імплементації міжнародно-правових стандартів щодо протидії корупції:

- передбачено можливість екстериторіального застосування закону України про кримінальну відповідальність до корупційних злочинів, вчинених іноземцями або особами без громадянства, що не проживають постійно в Україні, у співучасті із службовими особами, які є громадянами України (ч. 2 ст. 8 КК);
- розширено поняття суб'єкту злочину за рахунок посадових осіб іноземних держав та іноземних суддів, посадових осіб міжнародних організацій членів міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та суддів і посадових осіб міжнародних судів (ч. 4 ст. 18 КК);
- передбачено спеціальну конфіскацію за вчинення корупційних злочинів (ст. 96-1 КК);
- передбачено заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, уповноваженою особою від імені та в інтересах яких було вчинено корупційні злочини (ст. 96-3 КК);

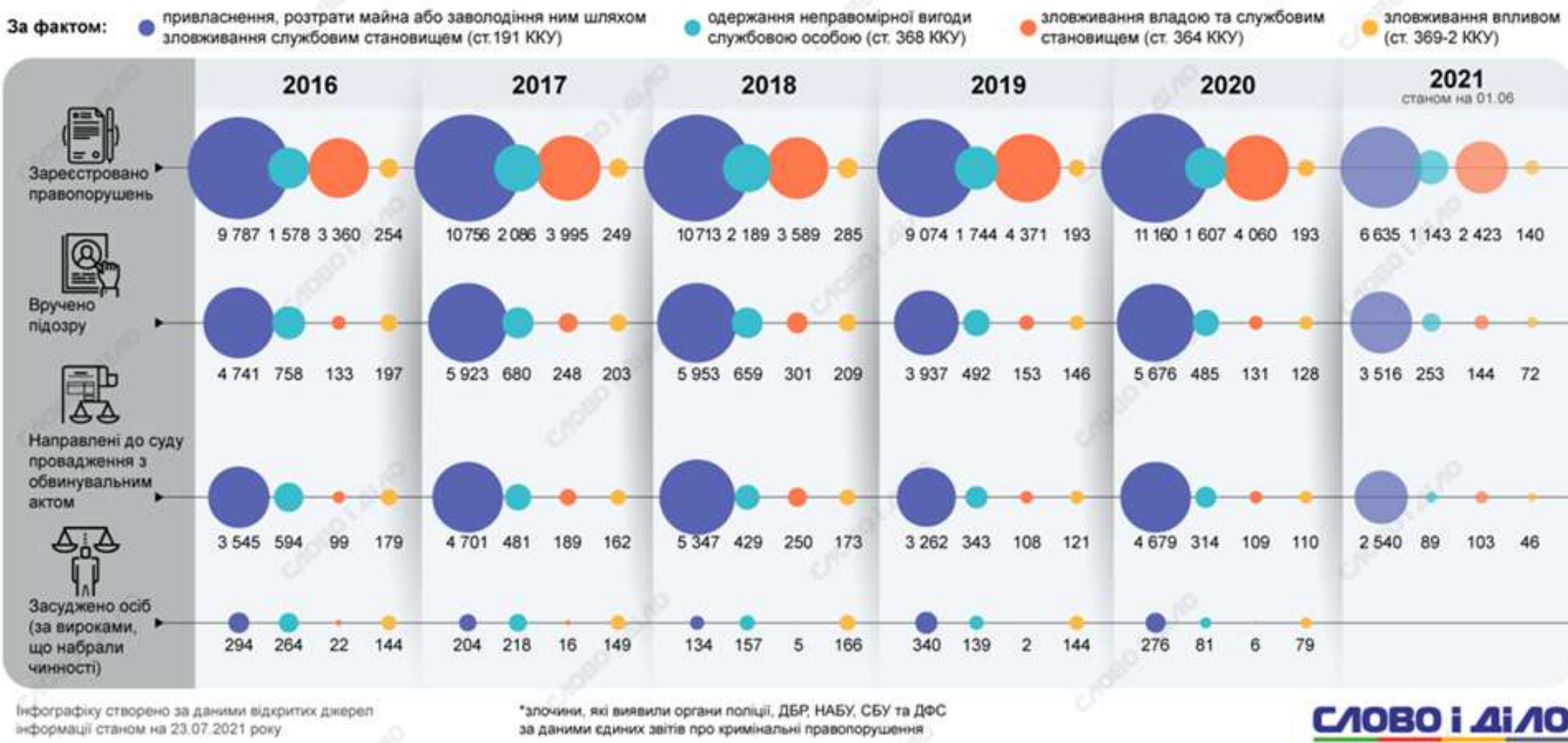

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

СКІЛЬКИ КОРУПЦІЙНИХ ПОРУШЕНЬ ЗНАХОДЯТЬ АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ

– посилено кримінальну відповідальності за корупційні злочини, зокрема, усунено можливості звільнення від кримінальної відповідальності та покарання за вчинення корупційних злочинів (ст. 45–48, ч. 1 ст. 74., ч. 1 ст. 79, ч. 3 ст. 81 КК України) та зняття судимості до закінчення строків, зазначених у ст. 89 КК (ч. 2 ст. 91 КК);

– криміналізовано нові склади корупційних злочинів (Розділ XVII Особливої частини КК) – поняття хабара було замінено не більш емке поняття неправомірної вигоди (примітка до ст. 364-1 КК);

– встановлено відповідальності за незаконне збагачення, передбачену ст. 20 Конвенція ООН проти корупції 2003 р. тощо

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Єврокомісія відзначила сучасні здобутки у боротьбі з корупцією:

- система електронного декларування (Хоча і з деякими потенційними недоліками, пов'язаними з повноваженнями НАЗК та даними, що підлягають перевірці)
- кадрові призначення в НАБУ і САП посилили співпрацю цих інституцій між собою та активізували розслідування справ про корупцію на найвищому рівні.
- затвердження Державних антикорупційних стратегії та програми, прийняті нові законодавчі, стратегічні та інституційні вдосконалення щодо їх реалізації

РЕКОМЕНДАЦІЇ ТІ UKRAINE НА 2023 РІК

Конкурси до антикорупційних органів
Завершити конкурси й обрати професійних, незалежних і доброчесних керівників органів антикорупційної екосистеми: Агентства з розшуку та менеджменту активів, Національного антикорупційного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Доступність відкритих даних
Відкрити дані, де це можливо і не шкодить інтересам безпеки та оборони. Відновити подання електронних декларацій та їх перевірку НАЗК. Відновити подання звітів політичних партій. Відновити функціонал органів, який обмежили через війну, окрім очевидних і обґрунтованих винятків.

Судова реформа
Провести реформу конституційного правосуддя з урахуванням висновків, наданих Венеційською комісією. Провести прозорий конкурс з відбору суддів Конституційного Суду України. Оновити органи суддівського самоврядування для забезпечення нормального функціонування судових установ та запуску повноцінної судової реформи.

Прозорість закупівель для відновлення
Використовувати електронну систему Prozorro для закупівель відновлення України після російського вторгнення. Забезпечити ефективний контроль та моніторинг закупівель.

#CPI2022

Transparency International Ukraine (Creative Commons)

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

АНТИКОРУПЦІЯ ЯК КРИТИЧНА УМОВА СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Дозволити антикорінституціям виконувати свою роботу

- Завершити відбір керівництва САП, НАБУ, АРМА та ВАКС
- Зміцнити оперативну незалежність САП та НАБУ
- Провести незалежний аудит діяльності АРМА, НАБУ та САП
- Уповноважити НАЗК брати участь у судових розглядах та оскаржувати судові рішення щодо адміністративних правопорушень

Повернути вкрадені активи України

- Активізувати зусилля щодо повернення активів українських клептократів
- Доопрацювати чинні механізми конфіскації
- Доопрацювати та прийняти Стратегію повернення активів та План дій
- Консолідувати зусилля щодо повернення і конфіскації активів з міжнародною спільнотою

Продовжити судову реформу

- Заповнити вакансії у Вищій раді правосуддя
- Запустити роботу Вищої кваліфікаційної комісії суддів для відбору та оцінювання суддів
- Завершити реформування Київського окружного адміністративного суду
- Провести реформи Конституційного Суду щодо конкурсного набору та призначення

Використовувати стратегічні інструменти для забезпечення прозорості відбудови

- Постійно використовувати відзначену нагородою систему електронних закупівель Prozorro для закупівель, пов'язаних з реконструкцією. А також електронну торгіву систему Prozorro.Sale

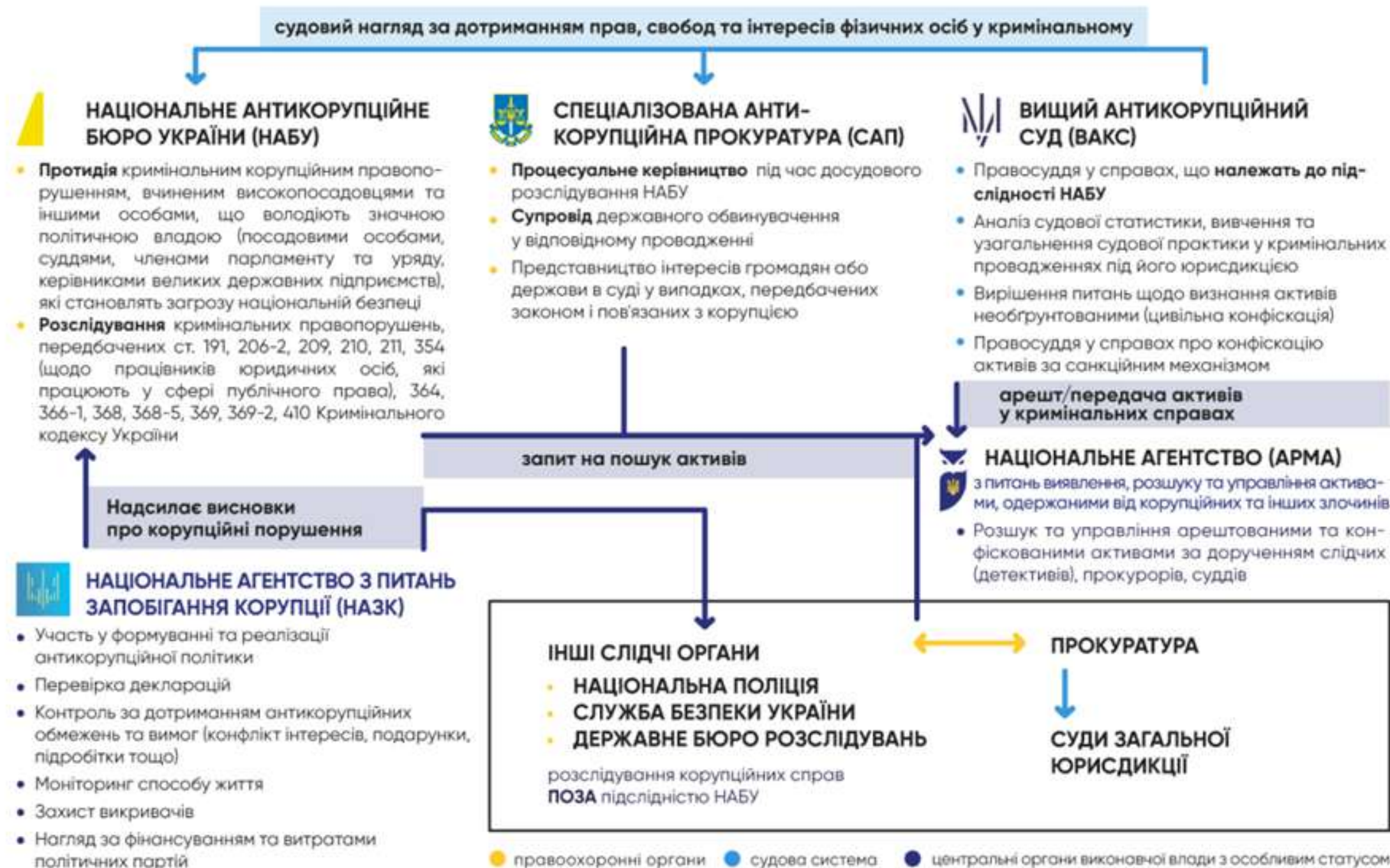

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКОСИСТЕМА УКРАЇНИ

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

СПРОМОЖНІ, ЕФЕКТИВНІ І НЕЗАЛЕЖНІ?

Результати оцінки органів антикорекосистеми*

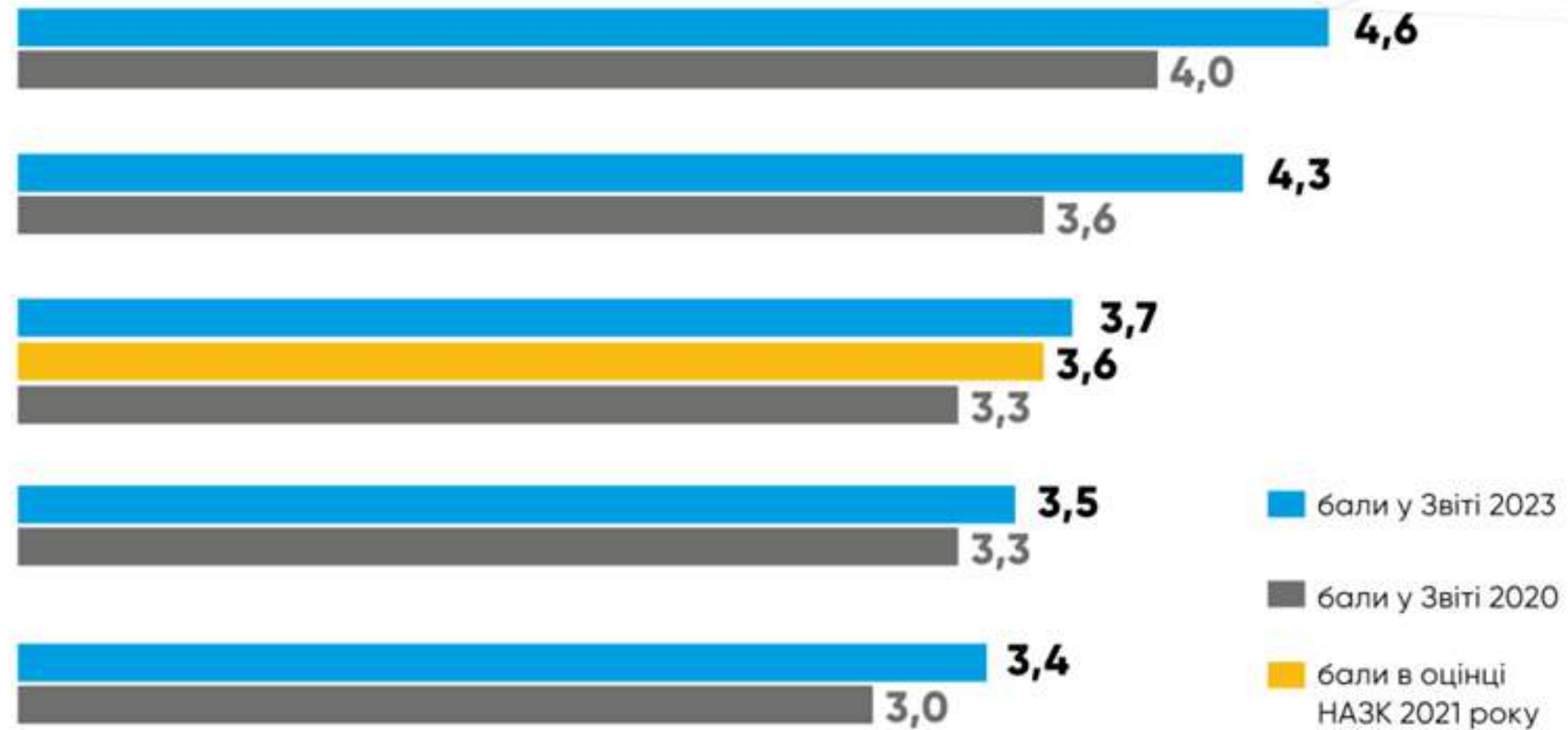
МІ
ВИЩИЙ
АНТИКОРУПЦІЙНИЙ
СУД

НАЦІОНАЛЬНЕ
АНТИКОРУПЦІЙНЕ
БЮРО УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ

СПЕЦІАЛІЗОВАНА
АНТИКОРУПЦІЙНА
ПРОКУРАТУРА

АРМА
АГЕНТСТВО
З РОЗШУКУ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
АКТИВІВ

*Дослідження спроможності, управління і взаємодії органів антикорупційної інфраструктури України 2023, проведене Transparency International Ukraine
** Оцінювання проводилося за 5 бальною шкалою, де 5 – максимальний бал, а 1 – мінімальний.

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

Video lecture series:

All the lectures in the course have been recorded and compiled into a video lecture series, which can be found via the link

1. Lecture 1 «Key theoretical and legal approaches to understanding the concept of ‘corruption’ as a transnational issue» URL:
<https://youtu.be/6ocXWwnTQ6A>
2. Lecture 2 «International anti-corruption instruments and Ukrainian legislation» URL: <https://youtu.be/BoH8Djqkajs>
3. Lecture 3 «EU policy on the prevention of corruption. EU anti-corruption standards» URL: <https://youtu.be/ossCVuC44cc>
4. Lecture 4 «European anti-corruption institutions» URL:
<https://youtu.be/08GMDJQ-rpQ>
5. Lecture 5 «Alignment of national anti-corruption legislation with European Union standards» URL: <https://youtu.be/xsAsKkYTDko>
6. Lecture 6 «Ukraine’s Anti-Corruption Policy: Strategy and Key Areas of Implementation. Key Stakeholders» URL:
<https://youtu.be/JupMZfELmDs>
7. Lecture 7 «European standards for public participation in the prevention of corruption. Protection of whistleblowers. Academic integrity.» URL:
<https://youtu.be/SACpn7662XA>

Methodological guidelines for seminars on the course (elective) ‘European Anti-Corruption Standards and Their Implementation in Ukraine’

Classroom-based learning is based on theoretical and practical training, which includes lectures, seminars, practical sessions, webinars, discussion groups, coaching, group (5–10 people) and individual sessions on resolving specific legal situations, practical and test assignments, and so on. The course includes two training seminars featuring practitioners, experts, representatives of government bodies, law enforcement and judicial authorities, and anti-corruption civil society organisations.

Seminar sessions help to stimulate students’ cognitive activity, foster independent judgement, and develop the ability to defend their own views and support them with scientific evidence. Seminar sessions help students to acquire fundamental knowledge, develop logical thinking, form convictions, embrace a culture of tolerance, and actively influence their social development.

These methodological guidelines for preparing for seminar sessions have been developed with the aim of deepening students’ theoretical knowledge and helping them develop practical skills in applying anti-corruption legislation, international standards and principles of integrity in their professional practice. The materials include seminar plans, a list of discussion questions, practical exercises, case studies, topics for discussion, self-assessment questions and recommended sources. Their content is aimed at developing skills in analysing regulatory and legal acts, assessing corruption risks, identifying conflicts of interest, applying financial control mechanisms and utilising public oversight tools in the field of corruption prevention. The programme incorporates active learning methods: organising guest sessions with representatives from government bodies, law enforcement and judicial authorities, and civil society anti-corruption organisations; as well as holding debates, business games, training sessions and so on.

Particular attention has been paid to the study of international anti-corruption standards, the practices of European institutions, the specific features of Ukraine’s anti-corruption system, the protection of whistleblowers, the safeguarding of academic integrity, and the implementation of anti-corruption policy in the context of European integration.

The course comprises seminars and practical sessions on the following topics:

Topic 1. Key theoretical and legal approaches to understanding the concept of ‘corruption’ as a transnational issue.

Topic 2. International anti-corruption instruments and Ukrainian legislation.

Topic 3. EU policy on the prevention of corruption. EU anti-corruption standards.

Topic 4. European institutions for combating corruption.

Topic 5. Aligning national anti-corruption legislation with the *acquis communautaire*.

Topic 6. Ukraine's anti-corruption policy: strategy and key implementation priorities. Anti-corruption actors.

Topic 7. European standards for public participation in the prevention of corruption. Protection of whistleblowers. Academic integrity.

The seminar sessions for theme 3 and theme 5 are conducted in the form of training seminars, involving practitioners, experts, representatives of government bodies, law enforcement and judicial authorities, and civil society anti-corruption organisations.

Семінарське заняття № 1

Тема 1. Основні теоретико-правові підходи до розуміння поняття «корупція» як транснаціональної проблеми.

1. Поняття «корупції» та методи протидії корупції в міжнародних та європейських актах.
2. Становлення законодавства щодо протидії корупції в Україні в сучасний період.
3. Поняття, ознаки, види та причини корупції в Україні.

Методичні рекомендації

Питання 1. При підготовці до питання необхідно звернути увагу на те, що корупція є одним із найбільш небезпечних явищ сучасності, яке становить загрозу демократичним цінностям, верховенству права, економічному розвитку та правам людини.

Слід проаналізувати основні міжнародні документи: Організація Об'єднаних Націй – Конвенція ООН проти корупції (2003 р.); Рада Європи – Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (1999 р.); Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією; Група держав проти корупції (GRECO); Антикорупційні документи Європейський Союз.

Під час вивчення необхідно з'ясувати такі методи протидії корупції: превентивні (запобіжні) заходи; фінансовий контроль; декларування активів посадових осіб; забезпечення прозорості діяльності органів влади; криміналізація корупційних діянь; міжнародне співробітництво у сфері боротьби з корупцією; антикорупційна освіта та просвіта.

Питання для обговорення

1. Чому корупція визнається транснаціональною проблемою?
2. Які міжнародні стандарти протидії корупції є найбільш ефективними?
3. У чому полягає роль міжнародних організацій у боротьбі з корупцією?

Питання 2. Розкриваючи це питання, необхідно простежити еволюцію антикорупційного законодавства України від перших нормативних актів до створення сучасної системи антикорупційних органів.

Особливу увагу слід приділити: прийняттю антикорупційних законів незалежної України; Закону України «Про запобігання корупції»; створенню спеціалізованих антикорупційних інституцій; гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами.

Необхідно охарактеризувати діяльність: Національне агентство з питань запобігання корупції; Національне антикорупційне бюро України; Спеціалізована антикорупційна прокуратура; Вищий антикорупційний суд.

Основні етапи розвитку законодавства

1. Формування первинної нормативної бази (1991–2010 рр.).
2. Прийняття спеціальних антикорупційних законів.
3. Створення антикорупційної інфраструктури (2014–2019 рр.).
4. Удосконалення законодавства відповідно до європейських стандартів.

Питання для обговорення

1. Які фактори вплинули на реформування антикорупційного законодавства України?
2. Які функції виконують спеціалізовані антикорупційні органи?
3. Які проблеми існують у практичній реалізації антикорупційної політики?

Питання 3. При вивченні питання необхідно звернути увагу на законодавче визначення корупції та її характерні ознаки, види корупції, основні причини корупції

Питання для обговорення

1. Які ознаки дозволяють віднести певне діяння до корупційного?

2. Які причини корупції є найбільш актуальними для сучасної України?
3. Чому корупція негативно впливає на економічний розвиток держави?

Практичні завдання.

1. Зареєструватися на онлайн курс «Основи антикорупції для всіх і кожного» (Сайт НАЗК) і пройти **Модуль 1: «Корупція як феномен»**
 - Що таке корупція?
 - Типи та види корупції.
 - Теорії походження та причини корупції.
 - Наслідки корупції.
 - Корупція і добре урядування.
 - Корупція в українському та глобальному вимірах.
2. Спільний перегляд навчального фільму «Що таке корупція?» і відповідь на питання:
 - 1) Чи стикалися ви с проявом корупції?
 - 2) Чому розповсюджена корупція на побутовому рівні?
 - 3) Чи відрізняється корупція від хабаря, подяки чи компенсації?
3. Зустріч із запрошеним гостем на тему: «Корупція в сучасному українському суспільстві».
4. Змодельювати ситуацію: Ви потрапили в ситуацію, коли вимагають дати гроші за (надану послугу, вчинення певних дій, пришвидшення вирішення питання). Ваша реакція на таку вимогу та подальші дії.

Література

1. Про запобігання корупції: ЗУ від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18> (дата звернення 18.12.2023).
2. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: ЗУ від 30.06.1993 р. № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12> (дата звернення 18.12.2023).
3. Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції: Указ Президента від 18.11.2005 р. № 1615. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1615/2005p> (дата звернення 18.12.2023).
4. Szarek-Mason P. The European Union's Fight Against Corruption The evolving policy towards Member States and candidate countries. Cambridge University Press, 2010. 305 p. P. 88.
5. Brooks G., Walsh D., Lewis C., Kim H. Preventing Corruption: investigation, inforcement and governance. London : Palgrave Macmillan, 2013. 211 p.
6. Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2015. 51 с.
7. Бусол О., Романюк Б. Організована злочинність в Україні. Від примітивізму до професійної витонченості (реанімація забутої проблеми, яка набула рафінованого вигляду). Частина 12. Корумпованість законодавчої гілки влади, або Як знизити рівень проявів фонових явищ? *Юридичний вісник України*. 2021. № 32(1360). С. 12–13.
8. Тищенко Ю. А. Громадянське суспільство в Україні та “політика ідентичності”. Київ : Агентство “Україна”, 2010. 76 с.
9. Запобігання корупції : підручник. Головкін Б. М. та ін. / за заг. ред. Б. М. Головкіна; Харків : Право, 2019. 296 с.
10. Пентегов В. А. Механізм формування в суспільстві нетерпимості до виявів корупції. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/9700/1>

11. Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: автореф. дис.канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2005. 20 с.

Семінарське заняття № 2

Тема 2. Антикорупційні міжнародні акти та законодавство України

1. Міжнародні стандарти та механізми у сфері запобігання корупції: загальні положення та принципи.
2. Конвенції та резолюції ООН, Ради Європи та Організації економічного співробітництва та розвитку щодо запобігання та протидії корупції
3. Базове антикорупційне законодавство України у сфері запобігання корупції.
4. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції. Системні підходи до організації антикорупційної роботи.

Методичні рекомендації

Питання 1. Під час підготовки до питання необхідно з'ясувати сутність міжнародних стандартів як сукупності загальновизнаних принципів, норм та рекомендацій, спрямованих на запобігання корупції та боротьбу з нею.

Особливу увагу слід приділити таким принципам: верховенство права; законність; прозорість діяльності органів влади; підзвітність публічних службовців; доброчесність; невідворотність юридичної відповідальності; міжнародне співробітництво; участь громадянського суспільства у протидії корупції.

Основні міжнародні механізми: моніторинг виконання міжнародних зобов'язань; взаємна правова допомога держав; екстрадиція осіб, причетних до корупційних злочинів; повернення незаконно виведених активів; міжнародний обмін інформацією; антикорупційна експертиза законодавства.

Питання для обговорення

1. Що розуміють під міжнародними стандартами у сфері протидії корупції?
2. Які принципи є основою міжнародної антикорупційної політики?
3. У чому полягає значення міжнародного моніторингу антикорупційної діяльності держав?

Питання 2. При підготовці до питання необхідно проаналізувати міжнародні документи, які визначають сучасні стандарти боротьби з корупцією: документи ООН, документи Ради Європи, документи Організації економічного співробітництва та розвитку тощо.

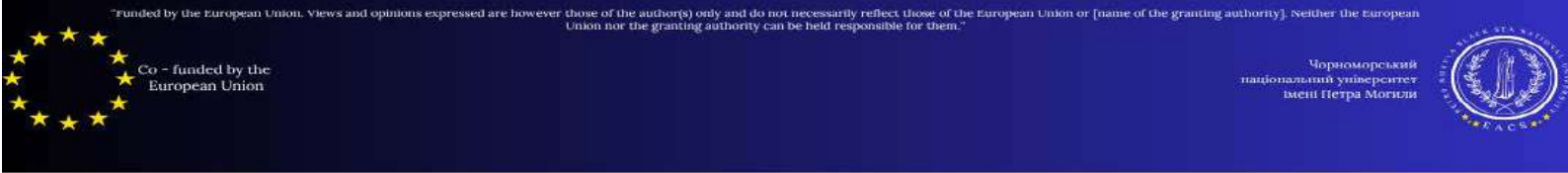
Питання для обговорення

1. Яке значення має Конвенція ООН проти корупції для розвитку національного законодавства?
2. Які особливості механізму оцінювання GRECO?
3. Як міжнародні документи впливають на антикорупційні реформи в Україні?

Питання 3. Необхідно дослідити систему нормативно-правових актів, що регулюють питання запобігання та протидії корупції в Україні, основні інституції антикорупційної системи (Національне агентство з питань запобігання корупції; Національне антикорупційне бюро України; Спеціалізована антикорупційна прокуратура; Вищий антикорупційний суд; Національна поліція України), основні напрями антикорупційної політики

Питання для обговорення

1. Які принципи лежать в основі антикорупційного законодавства України?
2. Які повноваження мають основні антикорупційні органи?
3. Які механізми фінансового контролю застосовуються в Україні?

Питання 3. Розглядаючи питання, необхідно звернути увагу на те, що корупція має транскордонний характер, а тому ефективна протидія їй можлива лише за умови міжнародної взаємодії держав. Основні форми міжнародного співробітництва: укладення міжнародних договорів; участь у міжнародних організаціях та програмах; обмін інформацією між правоохоронними органами; проведення спільних розслідувань; повернення незаконно отриманих активів; підготовка та підвищення кваліфікації фахівців.

Питання для обговорення

1. Чому міжнародне співробітництво є важливим елементом антикорупційної політики?
2. Які переваги має системний підхід до організації антикорупційної роботи?
3. Які міжнародні організації здійснюють моніторинг виконання антикорупційних зобов'язань державами?

Аналітичні завдання, ситуаційні кейси

1. Подумайте, чи слід розглядати наведені нижче сценарії як приклади корупції (у деяких суспільствах наголошують, що така практика не має нічого спільного з корупцією) і як подолати виклик культур, які по-різному ставляться до дарування подарунків:

- компанія у Сполучених Штатах Америки утримує курорт і безкоштовно запрошує високопоставлених суддів, політиків і бізнесменів провести час і поспілкуватися разом;

- міського чиновника в Новій Зеландії, який відповідає за погодження дозволів на будівництво, забудовник веде на розкішний обід, а потім на футбольний матч, де він сидить у

- корпоративній ложі;

- у сільській місцевості Мексики корумповані урядовці діляться частиною свого незаконно накопиченого багатства з місцевою спільнотою, фінансуючи заходи з безкоштовної їжі та алкоголю;

- Міністр громадських робіт у Квінсленді (Австралія), приймає акції видобувної компанії зі значною знижкою, яка планує інвестиції в нову шахту та супутню інфраструктуру.

Чи потрібні міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії корупції щодо врегулювання зазначених питань?

2. Порівняйте два сценарії:

- ☐ конгресмен працює в законодавчому комітеті, який обирає місце для нової громадської будівлі. Одна з компаній володіє майном, прилеглим до однієї з ділянок, які розглядає комітет. Генеральний директор компанії пропонує 20 000 доларів США конгресмену в обмін на прихильний голос за сайт. Конгресмен приймає пропозицію;

- ☐ член правління приватної корпорації працює в комітеті, який обирає місце для нової офісної будівлі. Інша компанія володіє майном, що прилягає до однієї з ділянок, які розглядає комітет. Генеральний директор іншої компанії пропонує члену правління 20 000 доларів США за голосування. Член правління приватної корпорації приймає пропозицію.

Хто у кожному конкретному випадку відчуває на собі негативний вплив корупції? Чи один сценарій гірший за інший? Якщо так, то чому? Чи слід вважати поведінку в обох випадках кримінальним правопорушенням? Наскільки суворо, якщо взагалі, повинні бути покарані кривдники? Чи потрібно взагалі запобігати та протидіяти корупції у приватному секторі?

Практичні завдання, коучинг.

1. Подивіться доповідь Крісті Фріланд «Зростання нових світових багатіїв» (2013 р.) на TED (https://www.ted.com/talks/chrystia_freeland_the_rise_of_the_new_global_super_rich?language=en#t-16728). У відео обговорюється виникнення нового класу плутократів, які надзвичайно могутні завдяки своєму багатству, та ілюструється, як дружний капіталізм сприяє поблажливим законам і результатам для багатих. Опишіть ваше розуміння зв'язку між корупцією та багатством. Чи вплинула корупція на формування сучасної політичної еліти України?

2. Подивіться виступ Бена Уорнера «Що таке належне управління?» на TED (https://www.youtube.com/watch?v=E6hWPDUUQ1w&ab_channel=TEDxTalks). Поясніть, що таке належне управління і чому воно важливе у сфері запобігання та протидії корупції. Як імплементація Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції впливає на розбудову в державі системи належного управління?

Дослідження міжнародних актів

1. Наведіть основні тези щодо запобігання та протидії корупції, які викладені у Віденській декларації «Про злочинність та правосуддя: відповіді на виклики XXI століття» (https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/vendec.shtml) та Бангкокській декларації «Взаємодія та заходи у відповідь: стратегічні спільки в галузі попередження злочинності та кримінального правосуддя» (https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/bangkok_declaration.shtml)

2. Підготуйтеся до постатейного обговорення на практичному занятті Глави II «Заходи щодо запобігання корупції» Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції.

Розробіть порівняльну таблицю українського законодавства (з посиланням на конкретні статті та нормативно-правові акти) та положень Глави II «Заходи щодо запобігання корупції» Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Оцініть за 10-бальною шкалою відповідність законодавства України міжнародним стандартам, що закріплені у Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції.

1. Проаналізуйте Кримінальний кодекс України та положення Глави III «Криміналізація та правоохоронна діяльність» Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Чи відповідає вітчизняне законодавство у цій сфері міжнародним стандартам, що закріплені у Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції?

Література

1. Конвенції про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT> (дата звернення 18.12.2024).

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#o430

3. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text

4. Про запобігання корупції: ЗУ від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18> (дата звернення 18.12.2024).

5. Довженко Я. М. Міжнародно-правові стандарти протидії корупційним злочинам. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 45–48

6. Запобігання корупції : підручник. Головкін Б. М. та ін. / за заг. ред. Б. М. Головкіна; Харків : Право, 2019. 296 с.

7. Кісілевич-Чорнойван О. М., Шашкова-Журавель І. О. Правові аспекти протидії корупції на міжнародному рівні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2018. № 1. С. 31–42.

8. Anti-corruption instruments and the OECD guidelines for multinational enterprises. URL: <https://www.oecd.org/corporate/mne/2638728.pdf>

9. Ferguson G. Global corruption: Law, theory & practice. Third Edition. Victoria, BC: University of Victoria, 2018. 1194 p.

10. Vlassis D. The United Nations Convention against Corruption: Overview of its contents and future action. URL: https://unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No66/No66_15VE_Vlassis1.pdf

11. Szarek-Mason P. The European Union's Fight Against Corruption The evolving policy towards Member States and candidate countries. Cambridge University Press, 2010. 305 p. P. 88.

Семінарське заняття № 3

Тема 3. Політика ЄС щодо запобігання корупції. Антикорупційні стандарти ЄС.

1. Загальна характеристика та принципи антикорупційної політики ЄС
2. Питання запобігання та протидії корупції в засновницьких договорах і вторинному праві Європейського Союзу.
3. Універсальний та регіональний рівні протидії корупції в праві ЄС
4. Міжнародне співробітництво Європейського Союзу у сфері запобігання та протидії корупції.

Методичні рекомендації

Питання 1. При підготовці питання необхідно звернути увагу на те, що антикорупційна політика Європейського Союзу є складовою політики забезпечення належного врядування, верховенства права та захисту фінансових інтересів Союзу.

Основними цілями антикорупційної політики ЄС є: запобігання корупції в публічному та приватному секторах; захист бюджету ЄС; забезпечення прозорості діяльності органів влади; підвищення довіри громадян до державних інституцій; розвиток міжнародного співробітництва у сфері боротьби з корупцією.

Основні принципи антикорупційної політики ЄС: верховенство права; доброчесність; відкритість та прозорість; підзвітність; належне врядування; недискримінація; невідворотність відповідальності; захист викривачів корупції.

Особливу увагу необхідно приділити взаємозв'язку між антикорупційною політикою та принципами демократичного управління.

Питання для обговорення

1. Яке місце займає антикорупційна політика в системі політик ЄС?
2. Які принципи лежать в основі антикорупційної діяльності ЄС?
3. Чому доброчесність вважається одним із ключових стандартів публічного управління?

Питання 2. Під час підготовки до питання слід проаналізувати правові джерела Європейського Союзу, які регулюють питання запобігання та протидії корупції. Особливу увагу необхідно звернути на: Європейський Союз; Договір про Європейський Союз; Договір про функціонування Європейського Союзу.

У зазначених актах закріплені принципи верховенства права, належного управління, прозорості та захисту фінансових інтересів Союзу. Особливе значення мають: антикорупційні директиви ЄС; акти щодо боротьби з шахрайством; акти щодо запобігання відмиванню доходів; нормативні акти щодо захисту викривачів корупції.

Питання для обговорення

1. Які положення засновницьких договорів стосуються протидії корупції?
2. Яке значення має вторинне право ЄС у формуванні антикорупційних стандартів?
3. Які механізми контролю за виконанням норм права ЄС існують у сфері боротьби з корупцією?

Питання 3. Необхідно розглянути взаємодію універсального та регіонального рівнів правового регулювання антикорупційної діяльності. Універсальний рівень передбачає використання міжнародних стандартів, вироблених: Організація Об'єднаних Націй; Організація економічного співробітництва та розвитку; іншими міжнародними організаціями.

Основним міжнародним документом є: Конвенція ООН проти корупції. Регіональний рівень охоплює нормативно-правову базу: Рада Європи; Європейський Союз; Група держав проти корупції (GRECO).

Питання для обговорення

1. У чому полягає різниця між універсальним та регіональним рівнями протидії корупції?
2. Які переваги має багаторівнева система антикорупційного регулювання?
3. Яку роль відіграє GRECO у забезпеченні виконання антикорупційних стандартів?

Питання 4. Розглядаючи питання, необхідно звернути увагу на те, що корупція має транскордонний характер, тому ефективна протидія їй потребує тісної міжнародної взаємодії.

Основні напрями співробітництва: обмін інформацією між державами; координація діяльності правоохоронних органів; міжнародна правова допомога; екстрадиція осіб, які вчинили корупційні злочини; повернення активів, отриманих злочинним шляхом; реалізація спільних антикорупційних програм.

Інституції ЄС, залучені до боротьби з корупцією: Європейська Комісія; Європейський Парламент; Європейська прокуратура; Європол; Євроюст; Європейське бюро боротьби з шахрайством.

Для України антикорупційні стандарти ЄС є важливою складовою процесу європейської інтеграції та адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу.

Питання для обговорення

1. Які форми міжнародного співробітництва використовує ЄС у боротьбі з корупцією?
2. Яку роль виконують Європол та Євроюст у протидії корупції?
3. Як антикорупційні стандарти ЄС впливають на реформування законодавства України?

Семінар-тренінг: Заняття може проводитись з елементами інтерактивної гри-дискусії, на якій одна група студентів представляє всі проблеми запровадження таких стандартів, неможливість швидкого їх запровадження, а інша група – визначає можливості їх запровадження та пропонує шляхи реформування вітчизняного законодавства відповідно до цих стандартів. Спікерами заходу можуть бути представники органів влади, правоохоронних та судових органів, громадських антикорупційних організацій.

Дискусійні питання

1. Чи можна назвати антикорупційні акти ЄС міжнародними стандартами запобігання та протидії корупції?

Подумайте, щодо яких засад повинно українське законодавство відповідати цим актам.

2. Визначте напрями міжнародного співробітництва держав у сфері запобігання та протидії корупції. Подумайте над тим, навіщо держави співпрацюють у сфері запобігання та протидії корупції.

3. Обговорення-дискусія проблем правових засад Антикорупційних стандартів ЄС в сучасній міжнародній політиці.

4. Ознайомтесь зі ст. 20 («Незаконне збагачення») Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Підготуйте аргументи «за» і «проти» встановлення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення.

Практичні завдання

1. Схематично зобразіть інституційні механізми запобігання та протидії корупції в Європейському Союзі. Які органи ЄС беруть участь у запобіганні та протидії корупції?

2. Проаналізуйте антикорупційні положення Конвенції про захист фінансових інтересів Європейського Союзу (1995 р.) та Конвенції з протидії корупції у діяльності посадових осіб Європейських Співтовариств та посадових осіб країн – членів Європейського Союзу (1997 р.). Чи відповідає законодавство України положенням цих Конвенцій? Порівняльний аналіз оформити у таблицю.

Література

1. Стамбульський план дій з боротьби проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966_001-04#Text

2. Конвенція з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_154#Text

3. Конвенції про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT> (дата звернення 18.12.2024).

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#o430

5. Convention against corruption involving public officials. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133027>

6. Convention on the fight against corruption involving EU officials or officials of EU countries. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A41997A0625%2801%29>

7. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text

8. Рамочне рішення Ради № 2003/568/ПДВ про боротьбу з корупцією у приватному секторі від 22.06.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_945 (дата звернення 18.12.2023).

9. Довженко Я. М. Міжнародно-правові стандарти протидії корупційним злочинам. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 45–48

10. Костенко Б. О., Кухарук А. В. Імплементация європейських стандартів запобігання та боротьби з корупцією в національне законодавство: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 60 с.

11. Куровська І. А. Огляд стандартів ЄС у сфері боротьби з корупцією: правові аспекти. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 3-2. С. 249–256. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2020/3-2/46.pdf>

12. Милосердна І. М. Антикорупційна політика: міжнародні стандарти та досвід країн східної Європи. *Політичне життя*. 2020. № 4. С. 30–38.

13. Принципи запобігання корупції у праві Європейського Союзу та їхня реалізація в європейських державах. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/pryntsyppyzapobigannya-koruptsiyi-u-pravi-yevropeyskogo-soyuzuta-yikhnya-realizatsiya-v-yevropeysky

Семінарське заняття № 4.

Тема 4. Європейські інституції протидії корупції.

1. Законодавча база боротьби з корупцією в ЄС.
2. Європейське бюро по боротьбі з шахрайством.
3. GREGO - орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу.
4. Сфера компетенції Євроюсту.
5. Характеристика основних функцій Європола у сфері протидії корупції.
6. Повноваження Європейської прокуратури (EPPO) у сфері протидії корупції.

Методичні рекомендації

Питання 1. При підготовці до питання необхідно звернути увагу на особливості формування правової основи антикорупційної політики Європейського Союзу.

Основу правового регулювання становлять: Європейський Союз; Договір про Європейський Союз; Договір про функціонування Європейського Союзу; Конвенція про захист фінансових інтересів ЄС; антикорупційні директиви та регламенти ЄС; акти щодо запобігання відмиванню доходів; акти щодо захисту викривачів корупції.

Питання для обговорення

1. Які джерела права формують антикорупційне законодавство ЄС?
2. Які принципи лежать в основі антикорупційної політики ЄС?
3. Як право ЄС впливає на національне антикорупційне законодавство держав-членів?

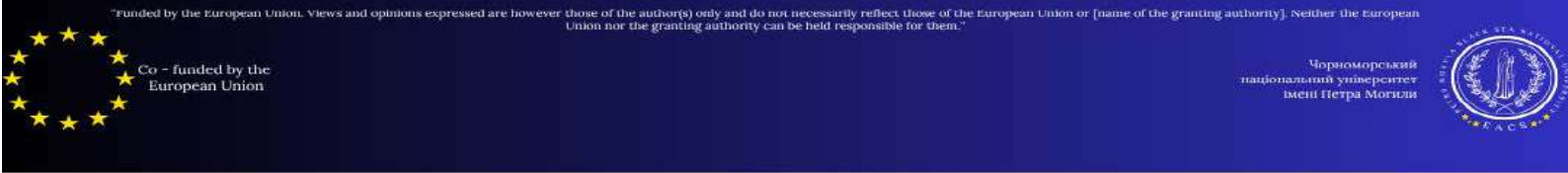
Питання 2. Необхідно розглянути правовий статус та повноваження Європейського бюро боротьби з шахрайством.

Європейське бюро боротьби з шахрайством створене у 1999 році з метою захисту фінансових інтересів Європейського Союзу. Основні функції OLAF: проведення адміністративних розслідувань; виявлення фактів шахрайства та корупції; розслідування неправомірного використання коштів ЄС; координація співпраці між державами-членами; розроблення антикорупційних рекомендацій.

OLAF не є правоохоронним органом і не здійснює кримінальне переслідування. За результатами розслідувань матеріали передаються компетентним органам держав-членів або до Європейської прокуратури.

Питання для обговорення

1. Які завдання покладені на OLAF?
2. Чим адміністративне розслідування відрізняється від кримінального?
3. Яким чином OLAF взаємодіє з національними органами влади?

Питання 3. При підготовці питання слід звернути увагу на моніторинговий характер діяльності GRECO. Група держав проти корупції (GRECO) була створена у 1999 році під егідою Рада Європи. Основні завдання GRECO: оцінювання антикорупційної політики держав; моніторинг виконання міжнародних стандартів; надання рекомендацій щодо вдосконалення законодавства; оцінювання ефективності антикорупційних інституцій.

Україна бере участь у механізмах GRECO та регулярно проходить оцінювання ефективності антикорупційної політики.

Питання для обговорення

1. Які функції виконує GRECO?
2. У чому полягає механізм взаємної оцінки держав?
3. Яке практичне значення мають рекомендації GRECO?

Питання 4. Необхідно проаналізувати компетенцію та особливості діяльності Євроюсту у сфері міжнародного кримінального співробітництва. Євроюст є агентством ЄС, що забезпечує координацію діяльності органів кримінальної юстиції держав-членів.

Основні напрями діяльності: координація міжнародних розслідувань; сприяння створенню спільних слідчих груп; забезпечення взаємної правової допомоги; вирішення питань юрисдикції між державами; підтримка розслідування складних транскордонних злочинів.

Євроюст сприяє координації розслідувань корупційних злочинів, які мають міжнародний характер або пов'язані з кількома державами.

Питання для обговорення

1. Які завдання виконує Євроюст?
2. У яких випадках виникає необхідність залучення Євроюсту?
3. Як здійснюється координація міжнародних розслідувань?

Питання 5. Під час підготовки питання необхідно звернути увагу на діяльність Європола як спеціалізованого агентства ЄС у сфері правоохоронного співробітництва. Європол є агентством ЄС, яке координує співпрацю правоохоронних органів держав-членів. Основні функції Європола: аналіз кримінальної інформації; інформаційно-аналітична підтримка розслідувань; боротьба з організованою злочинністю; підтримка розслідувань корупційних правопорушень; координація міжнародних операцій; обмін оперативною інформацією між державами.

Європол не здійснює самостійного досудового розслідування та не має повноважень щодо притягнення осіб до відповідальності.

Питання для обговорення

1. Які функції виконує Європол у сфері протидії корупції?
2. Чим діяльність Європола відрізняється від діяльності Євроюсту?
3. Яке значення має міжнародний обмін інформацією для боротьби з корупцією?

Питання 6. При вивченні питання необхідно з'ясувати особливості правового статусу Європейської прокуратури як нового органу Європейського Союзу. Європейська прокуратура розпочала діяльність у 2021 році. Основні повноваження ЕРРО: проведення кримінальних розслідувань; здійснення кримінального переслідування; підтримання обвинувачення в судах держав-учасниць; розслідування злочинів, що завдають шкоди фінансовим інтересам ЄС; розслідування корупційних злочинів, пов'язаних із коштами ЄС; боротьба з масштабним транскордонним шахрайством.

ЕРРО є першим наднаціональним органом прокуратури в Європейському Союзі, що має повноваження безпосередньо здійснювати кримінальне переслідування в межах визначеної компетенції.

Питання для обговорення

1. Які відмінності існують між OLAF та EPPO?
2. Які категорії злочинів належать до компетенції Європейської прокуратури?
3. Які переваги має наднаціональний механізм кримінального переслідування?

Практичні завдання.

1. На навчальній платформі НАЗК на онлайн курс «Основи антикорупції для всіх і кожного» пройдіть у Модуль 3: «Антикорупційна політика» тему - Міжнародні стандарти у сфері запобігання і протидії корупції.
2. Проаналізувати досвід окремих європейських держав щодо запобігання корупції і виділити окремі можливості імплементації норм у нашу правову систему.
3. Робота з кейсами :
 - Справа «Горайнова проти України» (Заява № 41752/09) від 08.01.2021 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f66#Text
 - Справа «Боєць проти України» (Заява № 20963/08) від 30.04.2018 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c64#Text
 - Судова справа Рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) «Monica Macovei v. Romania» від 28 липня 2020 року (Заява № 53028/14) [file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/CASE%20OF%20MONICA%20MACOVEI%20v.%20ROMANIA%20-%20\[Ukrainian%20Translation\]%20summary%20by%20the%20Supreme%20Court%20of%20Ukraine.pdf](file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/CASE%20OF%20MONICA%20MACOVEI%20v.%20ROMANIA%20-%20[Ukrainian%20Translation]%20summary%20by%20the%20Supreme%20Court%20of%20Ukraine.pdf)

Література

1. Європейська судова мережа. Офіційний сайт Євроюсту. URL: <http://www.eurojust.europa.eu/pages/home.aspx> (дата звернення 18.12.2023).
2. Додаток XLIV до Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. URL: <https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu/dodatky-rozdil-vi/borotba-z-shakhraistvom> (дата звернення 18.12.2023).
3. Звіт за результатами оцінки України. Четвертий раунд оцінювання. Група держав проти корупції (GREGO). URL: <https://rm.coe.int/grecoeval4rep-2016-9-fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-/1680737207> (дата звернення 18.12.2023).
4. Конвенції про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT> (дата звернення 18.12.2023).
5. Рамочне рішення Ради № 2003/568/ПДВ про боротьбу з корупцією у приватному секторі від 22.06.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_945 (дата звернення 18.12.2023).
6. Регламент Ради (Євросоюз) 2017/1939 від 12.10.2017 р., що запроваджує посилену співпрацю стосовно створення Європейської прокуратури (ЄП) 30. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid> (дата звернення 18.12.2023).

7. Рішення Комісії від 28.04.1999 р. № 1999/352/EC про заснування Європейського бюро боротьби з шахрайством (OLAF). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення 18.12.2023).

8. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee. Fighting Corruption in the EU. Brussels : European Commission, 06.06.2011. 18 p. P. 2.

9. Lusha A., Mziu Xh., & Brahimi F. (2015). Financial management in the public sector. European Scientific Journal, 11(7), 186–197. URL: <http://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/5315/5124> (дата звернення 10.12.2023).

10. Directorate-General for Budget Compendium of the public internal control systems in the EU Member States 2014 URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f5d1aca3-f349-11e6-8a35-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-190639133> (дата звернення 10.12.2023).

11. European Commission (2011). Compendium of the public internal control systems in the EU Member States 2012. URL: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2011/compendium_27_countries_en.pdf (дата звернення 11.12.2023).

12. Грига М. Система антикорупційних органів Польщі. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.). Київ. НАВС, 2020. С. 72–74.

13. Підбережник Н. Антикорупційна політика в країнах західної Європи: досвід для України. Ефективність державного управління : зб. наук. праць. 2013. Вип. 37. С. 123–132.

14. Ярмиш О., Мельник Р. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 144–155.

15. Бусол О. Ю. Законодавство України та зарубіжних країн щодо протидії корупції. Міжнародний досвід боротьби з корупцією : монографія. Кіровоград : ТОВ "Поліграф-Сервіс", 2010, 628 с.

16. Супрун Т. М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. *Міжнародний юридичний вісник*. 2017. С. 199–204.

17. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. *Юридичний часопис*. Київ. НАВС, 2015, С. 233–246.

Семінарське заняття № 5

Тема 5. Адаптація національного антикорупційного законодавства до надбань Європейського Союзу

1. Євроінтеграційна політика України. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС.
2. Імплементация як спосіб здійснення та виконання державою міжнародно-правових норм.
3. Відповідність національного законодавства міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії корупції.
4. Проблеми та перспективи імплементации міжнародних стандартів у сфері запобігання корупції.

Методичні рекомендації

Питання 1. При підготовці до питання необхідно з'ясувати сутність європейської інтеграції як стратегічного напрямку зовнішньої та внутрішньої політики України.

Особливу увагу слід приділити значенню євроінтеграції. Основні цілі євроінтеграції: зміцнення демократії; утвердження верховенства права; реформування системи державного управління; підвищення рівня захисту прав людини; боротьба з корупцією; наближення законодавства України до права ЄС.

Значення Угоди про асоціацію передбачає: політичну асоціацію; економічну інтеграцію; реформування державних інституцій; впровадження європейських стандартів доброчесності; посилення антикорупційної політики.

Питання для обговорення

1. Яке значення має європейська інтеграція для розвитку антикорупційної політики України?
2. Які зобов'язання Україна взяла на себе відповідно до Угоди про асоціацію?
3. Як європейська інтеграція впливає на реформування публічного управління?

Питання 2. При розгляді питання необхідно звернути увагу на теоретичні та практичні аспекти реалізації міжнародно-правових норм у національній правовій системі.

Імплементація — це процес реалізації міжнародно-правових зобов'язань держави шляхом включення міжнародних норм у систему національного законодавства та забезпечення їх практичного застосування.

Форми імплементації:

- Трансформація - перетворення міжнародно-правових норм у норми національного законодавства.
- Інкорпорація - включення міжнародно-правових норм до національної правової системи без істотної зміни їх змісту.
- Рецепція - запозичення міжнародних правових норм та принципів.
- Гармонізація - узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами.

Особливості імплементації антикорупційних стандартів: створення спеціалізованих антикорупційних органів; запровадження електронного декларування; удосконалення фінансового контролю; впровадження механізмів захисту викривачів.

Питання для обговорення

1. Що таке імплементація міжнародно-правових норм?
2. Які форми імплементації використовуються в Україні?
3. Чому гармонізація законодавства є важливим етапом європейської інтеграції?

Питання 3. Необхідно проаналізувати рівень відповідності українського антикорупційного законодавства міжнародним стандартам.

Проблемні аспекти: нестабільність законодавства; недостатня ефективність окремих механізмів контролю; труднощі практичного застосування норм; необхідність подальшого наближення до стандартів ЄС.

Питання для обговорення

1. Наскільки українське законодавство відповідає міжнародним антикорупційним стандартам?
2. Які міжнародні рекомендації вже реалізовані в Україні?
3. Які напрями потребують подальшого вдосконалення?

Питання 4. Розглядаючи питання, необхідно оцінити сучасний стан імплементації міжнародних стандартів та визначити перспективи подальшого розвитку антикорупційного законодавства України.

Перспективи розвитку: подальша гармонізація законодавства з правом ЄС; цифровізація антикорупційних механізмів; посилення незалежності антикорупційних органів; розвиток інституту викривачів; удосконалення міжнародного співробітництва; підвищення рівня антикорупційної освіти.

Питання для обговорення

1. Які проблеми виникають під час імплементації міжнародних стандартів?
2. Які напрями розвитку антикорупційного законодавства є пріоритетними?
3. Як європейська інтеграція впливає на антикорупційні реформи в Україні?

Семінар тренінг: Тренінги передбачають групові роботи (презентації) студентів по представленню окремих інститутів ЄС. Семінар передбачає проведення групових (5-10 чоловік) та індивідуальних заходів по вирішенню особливих юридичних ситуацій. Передбачається оволодіння навичками роботи з джерельною базою, порівняльного аналізу нормативно-правових актів, правилами їх практичного застосування.

Проблемне питання. Диспут

1. Чи можна назвати антикорупційні акти ЄС міжнародними стандартами запобігання та протидії корупції? Подумайте, чи повинно українське законодавство відповідати цим актам.

2. Порівняйте діяльність Організації Об'єднаних Націй, Європейського Союзу та Ради Європи у сфері запобігання та протидії корупції. Яка з цих організацій, на Ваш погляд, є більш активною у сфері запобігання та протидії корупції? Відповідь обґрунтуйте.

Практичні завдання

1. Підготувати доповіді-презентації:
 - Підхід ЄС до підписання угод про асоціації: досвід зарубіжних країн
 - Структура Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною
 - Історичне значення Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС в сфері запобігання корупції
 - Мета, стратегія та здійснення євроінтеграційної політики України щодо антикорупційного законодавства
2. Ознайомтесь із методологією дослідження «Індексу сприйняття корупції» (Corruption Perceptions Index). Яке місце займає Україна у цьому рейтингу? Які корупційні проблеми України окреслює Трансперенсі Інтернешнл? Підготуйте план заходів, який би сприяв зростанню України в «Індексі сприйняття корупції».
3. На підставі офіційних звітів міжнародних організацій визначте рівень імплементації міжнародних стандартів у сфері антикорупційної політики в Україні.

Дослідження міжнародних та національних нормативних актів

1. Ознайомтесь з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з другої сторони, (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text) та знайдіть зобов'язання України у сфері запобігання та протидії корупції. Чи виконала/виконує Україна положення Угоди у цій частині? Наведіть приклади міжнародної співпраці ЄС та України.
2. Проаналізуйте рекомендації для України, надані Групою держав по боротьбі з корупцією (GRECO), а також рекомендації, надані в рамках

моніторингу Стамбульського плану дій з питань боротьби з корупцією Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії Організації економічної співпраці та розвитку, імплементація Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС у частині запобігання і протидії корупції та плану дій у рамках Ініціативи «Партнерство "Відкритий Уряд"». Створіть карту цих рекомендацій.

3. Проаналізуйте Резолюцію (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією» (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_845#Text). Чи відповідає український підхід до запобігання та протидії корупції цим принципам?

Література

1. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. URL: http://www.europexxi.kiev.ua/ukrainian/ukraine_eu/020.html.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
3. Про запобігання корупції: ЗУ від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18> (дата звернення 18.12.2024).
4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 24.12.2023).
5. Антикорупційні стратегії: впровадження та моніторинг реалізації в різних країнах (2020 р.). URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XCMF.pdf
6. Гнітій А.О., Козаченко Д.І., Лисенко Є.П. Адаптація національного законодавства України до acquis єс щодо боротьби з корупцією. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 480-483
7. Коваль О. М. Адаптація українського законодавства до європейських норм та стандартів боротьби з корупцією. *Наукові перспективи*. 2023. № 8 (38). С. 480-488
8. Пентегов В. А. Механізм формування в суспільстві нетерпимості до виявів корупції. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/9700/1>
9. Проневич О. С. Адаптація вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу: доктринально-правовий аспект. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. № 3. С. 59-69.
10. Яковюк І. В. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: проблеми теорії і практики. Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі. Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків: Оберіг, 2012. Розд. 1. С. 5-47.
11. The Presidency Conclusions of the European Council meeting in Copenhagen on 21-22 June 1993. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/21225/72921.pdf> (дата звернення: 24.12.2023).
12. Treaty on European Union of 7 February 1992. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&qid=1689584397421> (дата звернення: 24.12.2023).

Семінарське заняття № 6

Тема 6. Антикорупційна політика України: стратегія та основні напрямки реалізації. Суб'єкти протидії.

1. Антикорупційна політика України: цілі, завдання, сфери застосування. Антикорупційна стратегія 2021-2025 роки.
2. Державна антикорупційна програма України на 2023-2025 роки.
3. Механізм та комплекс заходів запобігання корупції. Коло осіб на яких воно поширюється.
4. Суб'єкти запобігання корупції та їх загальна характеристика.

Методичні рекомендації

Питання 1. При підготовці до питання необхідно з'ясувати сутність антикорупційної політики як складової державної політики, спрямованої на мінімізацію корупційних ризиків та забезпечення доброчесності у діяльності органів влади.

Антикорупційна політика — це система правових, організаційних, економічних, освітніх та інших заходів, спрямованих на запобігання корупції, усунення причин її виникнення та мінімізацію негативних наслідків. Основні цілі антикорупційної політики: зниження рівня корупції; забезпечення принципу верховенства права; підвищення довіри громадян до державних інституцій; забезпечення прозорості діяльності органів влади; формування культури доброчесності.

Основними напрямками Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки є: запобігання корупції у публічному секторі; забезпечення невідворотності відповідальності; формування негативного ставлення до корупції; цифровізація державних послуг; зменшення корупційних ризиків у найбільш вразливих сферах. Пріоритетні сфери: судова система; митна справа; податкова сфера; державні закупівлі; будівництво та земельні відносини; охорона здоров'я; освіта.

Питання для обговорення

1. У чому полягає сутність державної антикорупційної політики?
2. Які завдання визначає Антикорупційна стратегія?
3. Чому цифровізація вважається ефективним інструментом запобігання корупції?

Питання 2. Розглядаючи питання, необхідно визначити місце Державної антикорупційної програми в системі реалізації Антикорупційної стратегії.

Державна антикорупційна програма є комплексним документом, який визначає конкретні заходи, строки виконання, відповідальних виконавців та очікувані результати реалізації антикорупційної політики.

Питання для обговорення

1. Яке значення має Державна антикорупційна програма?
2. Які механізми реалізації Програми передбачені?
3. Які показники можуть свідчити про ефективність виконання Програми?

Питання 3. При підготовці питання необхідно звернути увагу на систему превентивних антикорупційних заходів, передбачених законодавством України.

Основні заходи запобігання корупції:

- Фінансовий контроль (подання електронних декларацій; перевірка декларацій; моніторинг способу життя посадових осіб).
- Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (повідомлення про конфлікт інтересів; усунення від прийняття рішень в умовах конфлікту інтересів).
- Обмеження щодо: одержання подарунків; сумісництва та суміщення посад; використання службових повноважень; працевлаштування після звільнення з державної служби.
- Захист викривачів корупції (гарантії конфіденційності; захист від переслідування; право на повідомлення про корупційні правопорушення).

Питання для обговорення

1. Які превентивні механізми є найбільш ефективними?
2. У чому полягає сутність конфлікту інтересів?
3. Які гарантії надаються викривачам корупції?

Питання 4. Розглядаючи питання, необхідно визначити систему органів та установ, які здійснюють діяльність у сфері запобігання та протидії корупції. Суб'єкти формування антикорупційної політики: Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України. Спеціально уповноважені суб'єкти: Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Вищий антикорупційний суд, Інші суб'єкти (Національна поліція України; Державне бюро розслідувань; Бюро економічної безпеки України; органи прокуратури; громадські організації; засоби масової інформації; громадяни України).

Питання для обговорення

1. Які органи формують антикорупційну політику України?
2. Які функції виконує НАЗК?
3. Чим відрізняються повноваження НАБУ та НАЗК?
4. Яка роль громадянського суспільства у запобіганні корупції?

Ситуаційні кейси

1. Співробітнику ОДА доручили підготовку замовлення на передплатні видання для міністерства. Видавець одного журналу організовує безліч рекламних акцій для передплатників цього видання. В одній із таких рекламних акцій пропонується приз: проживання в нещодавно відкритому готелі зі СПА-салонем протягом семи днів плюс відвідування СПА-салону. Приз пропонується представнику ОДА, який організував передплату.

- дайте оцінку ситуації що склалася. Чи можна стверджувати що тут є конфлікт інтересів?

- як слід вчинити виходячи з моделі прийняття етичних рішень?

2. Працівник структурного підрозділу обласної державної адміністрації, який здійснює регулярні поїздки на засідання робочих груп Європейської комісії в Брюсселі та інших містах Європи, отримує запрошення від туристичної фірми на відкриття нового авіарейса до Відня. У запрошенні сказано, що на відкритті будуть присутні лояльні клієнти туристичної фірми. До програми відкриття включенні квитки на літак до Відня в обидва кінці, повний пансіон, проживання у п'ятизірковому готелі та прийом у концертному залі у Відні. Усі витрати за програмою оплачуються туристичною фірмою. Цей працівник користувався послугами цієї фірми для польотів у відрядження так і в особистих цілях.

- дайте оцінку ситуації що склалася. Чи можна стверджувати що тут є конфлікт інтересів? Як слід вчинити в цій ситуації.

3. Суддя районного суду Жук Д.Д. на підставі звернення адвоката підприємця Дубового С.А., який, у нетверезому стані розважаючись стрільбою з рушниці, убив двох випадкових перехожих, змінив арешт на підписку про невиїзд. За це рішення рідні Дубового С.А. подарували дорослій дочці Жук Д.Д. «позашляховик».

З'ясуйте, чи містяться в цих ситуаціях ознаки корупційних діянь. Якщо так, то які види корупційних правопорушень мають місце? Якщо ні, то чому? 2. Чи будуть нести юридичну відповідальність порушники закону? Яку?

4. ОСОБА 1, працюючи з 16 березня 2005 року на посаді директора Біляївського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, своїм наказом № 15-к від 6 листопада 2012 року, на посаду провідного спеціаліста відділу соціальної роботи Біляївського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді призначено її доньку – ОСОБУ 2, яка перебувала у її підпорядкуванні. З 2011 року після набрання чинності антикорупційних законів, ОСОБА 1 жодних заходів до усунення конфлікту інтересів не вжила та керівництво про даний факт не повідомила.

Визначити, чи є ОСОБА 1 суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення. До якої відповідальності може бути притягнутий кожен із осіб. Які дії мав здійснити кожен із осіб щоб уникнути корупційного правопорушення.

Робота у групах. Дискусія.

1. Законодавством України встановлено значні обмеження для осіб, які вчинили корупційні злочини. Незалежно від ступеня тяжкості цих злочинів та інших фактичних обставин цих осіб позбавлено цілого ряду процесуальних прав, які мають особи, що вчинили інші злочини. Проведіть дискусію, у ході якої спробуйте визначити:

1) чи зможуть вплинути такі обмеження на результативність боротьби з корупцією у сфері прав людини;

2) чи не є запровадження таких обмежень порушенням принципу рівності прав громадян, який закріплено в статті 21 Конституції України.

2. Деякі юристи вважають, що запровадження електронного декларування осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яке передбачає вільний цілодобовий доступ усіх охочих до електронних декларацій цих осіб, є дискримінаційною щодо них нормою. Юристи обґрунтовують своє твердження тим, що таке декларування позбавляє державних службовців і службовців органів місцевого самоврядування права на особисте життя й права на захист персональних та конфіденційних даних, а також опосередковано впливає на рівність прав усіх громадян України, яка закріплена в статті 21 Конституції України та статтях 1 і 7 Загальної декларації прав людини.

Проведіть дискусію, у ході якої спробуйте спростувати або підтвердити істинність такого твердження.

Додаткове завдання: Граємо в онлайн антикорупційні ігри симуляції і результати/скріни (сертифікати) завантажуюмо:

• Політична гра «Моя громада» <https://game.myhromada.info/> (онлайн)

• Антикорупційна гра-розслідування «Слідство веде НАБУ»

<https://learn.nabu.gov.ua/> (онлайн)

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 10.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 24.12.2023).

2. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. № 2447- VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 24. Ст. 212. Дата оновлення: 14.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>
3. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.
4. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 рр.: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
5. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text>
6. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 24.12.2023).
7. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.12.2023).
8. Гжибовська Т. С. Антикорупційна політика в країнах Східної Європи: досвід для України. Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. 2019. Вип. 25. С. 84-94. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5489/1/Gzhybovska.pdf> (дата звернення 28 листопада 2024).
9. Запобігання корупції : підручник. Головкін Б.М. та ін. / за заг. ред. Б. М. Головкіна; Харків : Право, 2019. 296 с.
10. Кравчук М. В., Петровська І. І. Основні напрямки антикорупційної діяльності в Україні та їх правове регулювання. Актуальні проблеми правознавства. 2021. № 2. С. 49–56
11. Милосердна І. М. Антикорупційна політика: міжнародні стандарти та досвід країн східної Європи. *Політичне життя*. 2020. № 4. С. 30–38.
12. Key findings of the 2023 Report on Ukraine. Official site of European Commission. 2023. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_23_5631 (дата звернення: 24.12.2023).
13. Bakowski P. (2022). Combating corruption in the European Union. EPRS. European Parliamentary Research Service, 1–10. URL: <http://surl.li/eswtw> (дата звернення: 10.02.2024)
14. Benito Sánchez D. (2019). The European Union Criminal Policy against Corruption: Two Decades of Efforts. *Política criminal*, 15 (27), 520–548. URL: <http://surl.li/eswuy> (дата звернення: 10.02.2024)
15. Combatting corruption in The European Union. Analysis and recommendations on the Proposed EU directive. Transparency International Secretariat. Berlin, August 2023. 26 p.

Семінарське заняття № 7

Тема 7. Європейські стандарти участі громадськості в запобіганні корупції. Захист викривачів. Академічна доброчесність.

1. Правові основи та досвід Європейського Союзу щодо участі громадськості в запобіганні корупції.

2. Правові підстави антикорупційної діяльності громадських організацій та окремих громадян в Україні.

3. Механізм участі громадських організацій у запобіганні корупції.

4. Утвердження культури доброчесності як принцип антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Академічна доброчесність.

5. Роль інституту викривання в розбудові доброчесного суспільства та запобігання корупції в країні в цілому та в конкретній організації.

6. Правові гарантії захисту прав і законних інтересів викривачів корупції. Забезпечення безпеки осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.

Методичні рекомендації

Питання 1. При підготовці питання необхідно звернути увагу на те, що сучасна антикорупційна політика Європейського Союзу базується на принципах відкритості, прозорості, підзвітності влади та активної участі громадянського суспільства.

Питання для обговорення

1. Чому участь громадськості є важливою складовою антикорупційної політики?

2. Які форми громадського контролю використовуються в країнах ЄС?

3. Яким чином відкритість влади сприяє зниженню рівня корупції?

Питання 2. Під час вивчення питання необхідно проаналізувати нормативно-правову базу, яка гарантує громадянам право брати участь у запобіганні корупції.

Громадські організації здійснюють: антикорупційний моніторинг; громадську експертизу; просвітницьку діяльність; аналітичні дослідження; громадський контроль за використанням бюджетних коштів.

Питання для обговорення

1. Які права мають громадяни у сфері запобігання корупції?

2. Яку роль відіграють громадські організації у реалізації антикорупційної політики?

3. Які механізми взаємодії громадськості та держави є найбільш ефективними?

Питання 3. Розглядаючи питання, необхідно визначити практичні механізми залучення громадських організацій до процесу запобігання корупції.

Питання для обговорення

1. Які інструменти громадського контролю є найбільш ефективними?

2. Яким чином громадські організації можуть впливати на формування державної політики?

3. Які проблеми існують у взаємодії держави та громадянського суспільства?

Питання 4. Під час підготовки питання необхідно звернути увагу на те, що формування культури доброчесності є одним із пріоритетних напрямів державної антикорупційної політики. Доброчесність — це сукупність моральних, етичних та правових принципів поведінки особи, що ґрунтуються на чесності, відповідальності, справедливості та повазі до закону. Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та правил, яких повинні дотримуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та здійснення наукової діяльності.

Порушення академічної доброчесності: академічний плагіат; самоплагіат; фабрикація даних; фальсифікація результатів досліджень; списування; хабарництво в освітній сфері.

Питання для обговорення

1. Чому культура доброчесності є основою ефективної антикорупційної політики?
2. Який зв'язок існує між академічною доброчесністю та запобіганням корупції?
3. Які наслідки можуть мати порушення академічної доброчесності?

Питання 5. Розглядаючи питання, необхідно визначити місце інституту викривачів у системі запобігання корупції. Викривач — це особа, яка за наявності переконання у достовірності інформації повідомляє про можливі факти корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень.

Значення інституту викривачів: своєчасне виявлення корупційних схем; попередження корупційних правопорушень; підвищення прозорості діяльності організацій; формування культури нетерпимості до корупції; посилення громадського контролю.

Питання для обговорення

1. Яку роль відіграють викривачі у боротьбі з корупцією?
2. Які переваги має система внутрішнього повідомлення про корупцію?
3. Чому суспільство повинно підтримувати викривачів?

Питання 6. При підготовці питання необхідно проаналізувати систему правового захисту викривачів, передбачену законодавством України та міжнародними стандартами.

Основні гарантії захисту викривачів: конфіденційність інформації про особу викривача; анонімність повідомлення; заборона звільнення або переслідування; безоплатна правова допомога; відшкодування шкоди у разі порушення прав; судовий захист.

Питання для обговорення

1. Які гарантії надаються викривачам відповідно до законодавства України?
2. Чому захист викривачів є важливим елементом антикорупційної політики?
3. Які ризики можуть виникати для осіб, які повідомляють про корупцію?

Практичне завдання

1. На освітніх платформах пройти онлайн курси щодо Європейських стандартів участі громадськості в запобіганні корупції, Захисту викривачів, Академічної доброчесності та завантажити сертифікат. Наприклад:

•Онлайн-курс «Викривач у законі» на освітній платформі «Дія. Цифрова освіта». <https://osvita.diia.gov.ua/courses/vikrivac-u-zakoni?fbclid=IwAR3zoR7O17sphQ96R6k7YOAGlhaKDOsgpvSG-AcGgmbDyoOC8qYAmZRMisk>

•Онлайн-курс «На захисті прав викривачів» на навчальній платформі «Study.NAZK». <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+up002+2023-02/about/>

•Онлайн-курс «Змінюй громаду і країну!» на навчальній платформі «Study.NAZK». Реєструйтеся за посиланням: <https://study.nazk.gov.ua/kursi/courses/zminyuj-gromadu-i-krayinu/>

• онлайн-курс курс "Впливай - викривай!" на навчальній платформі «Study.NAZK». Реєструйтеся за посиланням: <https://study.nazk.gov.ua/kursi/courses/vplivaj-vikrivaj/>

• Онлайн-курс «Доброчесна державна служба» на навчальній платформі «Study.NAZK». <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+ak007+2023-05/about/>

• Онлайн-курс «Доброчесна громада» на навчальній платформі «Study.NAZK». <https://study.nazk.gov.ua/courses/course-v1:NAZK+ak006+2023-05/about/>

2. Переглянути розроблений бібліотекою ЧНУ ім. Петра Могили онлайн-курс з питань академічної доброчесності в університеті (<https://www.youtube.com/watch?v=v4vSzMC4538>) та підписанням Кодексу академічної доброчесності студента (<https://goo.su/2laX>)

Зустріч запрошеним гостем – представником громадської антикорупційної організації на тему: «Механізм участі громадських організацій у запобіганні корупції»

Матеріали до теми:

1. Розгляд інфографік <https://nazk.gov.ua/uk/metodychni-rekomendatsiyi/>

2. Ознайомлення з порталом викривачів <https://whistleblowers.nazk.gov.ua/#/>

3. Ознайомлення з гайдом для викривачів корупції <https://wiki.nazk.gov.ua/category/vykryvachi-koruptsiyi/>

4. https://www.youtube.com/watch?v=SNBNLB9MGNU&ab_channel=%D0%92%D1%81%D0%B5%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0

5. [Як розглядати повідомлення про корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення без зазначення авторства](#) (інфографіка).

6. Алгоритм розгляду повідомлення про корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення без зазначення авторства ([інтерактивна візуалізація](#))(PDF)

7. [Як розглядати повідомлення про корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення із зазначенням авторства](#) (інфографіка).

8. Алгоритм розгляду повідомлення про корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення із зазначенням авторства ([інтерактивна візуалізація](#)) (PDF)

Література

1. Конвенції про боротьбу з корупцією, яка торкається посадових осіб європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС від 26.05.1997 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT> (дата звернення 18.12.2023).

2. Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського парламенту і ради ЄС від 23.10.2019 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства союзу». URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Dyrektyva-YES-20191937.pdf>

3. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text

4. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text

5. Про запобігання корупції: 3У від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18> (дата звернення 18.12.2023).
6. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 pp.: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
7. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text>
8. Положення про Громадську раду при Національному агентстві з питань запобігання корупції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2019 р. № 952 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2019-%D0%BF#n78>
9. Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 р. № 132 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-2022-%D0%BF#Text>
10. Боднарчук О.Г. Громадський контроль як механізм протидії корупції: проблеми його реалізації в пенітенціарній системі України. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2013. № 1(7) // URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2013_1_6.
11. Глинчак Т.Д., Чепульченко Т.О. Механізм громадського контролю та участі в діяльності антикорупційних структур // Право і суспільство. 2018. № 2 (Ч.3). С. 9-14.
12. Жосан Меєрс Захист викривачів. Проблеми та можливості для місцевих і регіональних органів влади. Пояснювальна записка. Рада Європи, 2019. 88 с.
13. Кравченко С.О., Комашко В.В. Розвиток інституту викривачів корупції в контексті європейської інтеграції України. Публічне управління та митне адміністрування. 2022. № 4 (35). С. 50–58.
14. Юрченко А.В. Рада громадського контролю національного антикорупційного бюро України як форма участі громадськості в боротьбі з корупцією в Україні // Регіональні студії. 2019. № 19. С. 64-69.
15. Romanian Law No. 571-2004, Law concerning the protection of personnel from public authorities, public institutions and from other establishments who signalize legal infractions. URL: <https://www.right2info.org/resources/publications/laws-1/Law%25205712004%2520protection%2520of%2520whistleblowers.doc+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>.
16. Whistleblowing Protection in Romania and Hungary. Transparency International. 2015. URL: https://www.transparency.org/files/content/corruption_qas/Whistleblowing_regulations_in_Romania_and_Hungary_2015.pdf
17. Arjan Dyrnishi A Guide to Whistleblowing and Whistleblower Protection in Albania. 2020. URL: <https://csdgalbania.org/wp-content/uploads/2017/08/AGuide-to-Whistleblowing-in-Albania-Eng.pdf>. 20.

Collections of legal scenarios for training sessions and webinars, practical exercises and test questions.

The legal case studies for training sessions and webinars, as well as the practical exercises, have been prepared with the aim of ensuring a practical focus to the training and helping learners develop the skills to apply Ukraine's anti-corruption legislation and European integrity standards when carrying out their professional duties.

The materials in this collection include practical case studies, model legal scenarios, test and analytical tasks, exercises for individual and group work, as well as scenarios for conducting training sessions and webinars. The tasks cover issues such as the prevention and resolution of conflicts of interest, financial control, ethical standards of conduct for public officials, the protection of whistleblowers, academic integrity, transparency in the activities of public authorities, and public participation in anti-corruption efforts.

Completing practical tasks helps to develop legal reasoning, the ability to analyse legislation, the identification of corruption risks, the making of lawful management decisions, and the application of anti-corruption mechanisms in accordance with European standards and Ukrainian national legislation.

This collection is designed for use with interactive teaching methods and can be utilised during seminars, practical sessions, training courses, webinars and independent study by students, as well as in the professional development of specialists in the fields of law, public administration and law enforcement.

Ситуаційні завдання для проведення коучингів, тренінгів.

Ситуація 1

Поліціантка зупиняє автомобіль, який, виїжджаючи з автостоянки, пошкодив бокове дзеркало патрульної машини. Водій лише недавно отримав водійські права. І от халепка: за словами поліціантки, виїжджаючи, він зачепив і зламав бокове дзеркало її патрульної машини. Звуку удару не було чути і неможливо стверджувати, чи це зробив водій своїми маневрами, чи воно вже було поламане. Але ж поліціантка каже, що саме так і було, а причин не вірити їй немає. Зрештою, за її словами, це не така вже й велика проблема. Щоб не ускладнювати водію-новачку життя, вона не буде оформлювати протокол. Однак полагодити дзеркало коштуватиме 3500 гривень. Але якщо водій відшкодує пошкодження на місці, поліціанти сплатять за ремонт самостійно і всі будуть задоволені. Начальство не буде їх лаяти за пошкодження машини, а водій не буде витрачати час на оформлення протоколу і сплату штрафу. За словами поліціантки, виграють всі, адже все одно доведеться заплатити ці 3500 грн за ремонт машини та окремо штраф за порушення правил дорожнього руху, тільки через набагато складнішу процедуру, а автомобіль вони будуть змушені забрати на штрафмайданчик. У цій ситуації Ви – пасажир в автомобілі.

Що Ви порадите водію автомобіля?

Варіанти відповідей:

1. Заплатити, але непомітно зафіксувати цей факт на камеру власного телефону, щоб у майбутньому надати це відео правоохоронним органам.
2. Віддати гроші поліцейським і поїхати – всім буде краще. Насправді поліціантка – чесна людина, ви швидше за все таки зачепили її машину, і вона дійсно хоче зробити якнайкраще для всіх.
3. Поторгуватися з поліціанткою, адже ви точно знаєте, що такий ремонт коштує не більше ніж 1500 гривень, тому навіть якщо додавати поліціантам «за клопіт», то загалом не більше ніж 2000 гривень. А якщо не вийде домовитися, запропонувати поліціантці дотримуватися встановленої законом процедури фіксації події.
4. Зателефонувати на номер гарячої лінії органів поліції, повідомити про факт вимагання неправомірної вигоди і необхідність прибуття іншого патруля й утриматися від будь-яких незаконних дій. За можливості фіксувати все, що відбувається, на камеру мобільного телефону.

Ситуація 2

Ви – студент і навчаєтесь на факультеті соціології одного із ЗВО. Настав час екзаменаційної сесії. Ви склали два іспити з профільних предметів і не склали іспит з логіки. Таких як Ви ще двоє. Протягом року Ви вивчали цей предмет погано і трохи побоюєтесь знову отримати низьку оцінку або взагалі не скласти його. Втім, Ви дізналися від своїх одногрупників, що викладач запропонував вирішити питання з іспитом, якщо Ви втрюх подякуєте йому на суму 300 доларів, тобто по сто доларів з кожного. Тоді у Вас все буде добре, і всі складуть іспит із нормальними оцінками. Один із Ваших колег категорично відмовився платити викладачу і сказав, що складатиме іспит самостійно.

Який варіант дій Ви оберете?

Варіанти відповідей:

1. Ви погодитеся на таку пропозицію і доплатите за свого друга, який відмовився. Адже краще не мати проблем із викладачем та не гнівити долю.
2. Ви підете за прикладом свого колеги, який відмовився платити, та спробуєте краще підготуватися.

3. Ви спробуєте вмовити всіх не платити, а якщо не вийде, то заплатите, але тільки за себе.

4. Ви спробуєте переконати всіх звернутися до правоохоронних органів і за незгоди інших зробите це самостійно.

Ситуація 3.

Студент першого курсу університету Анатолій звернувся до державної медичної установи зі скаргою на подразнення шкіри. Лікарка оглянула Анатолія і призначила курс лікування, повідомивши йому, що рецепт на ліки Анатолій зможе отримати від неї після сплати благодійного внеску в касі лікарні.

Яким чином слід діяти Анатолію?

Варіанти відповідей:

1. Сплатити благодійний внесок. Оскільки оплата проводиться через касу, це не корупція, а офіційний шлях дофінансування медичних послуг, адже держава не виділяє коштів на медицину. Лікарка просто робить свою роботу і дбає про те, щоб за рахунок благодійної допомоги лікарня хоч якось зводила кінці з кінцями

2. Оплатити благодійний внесок, отримати необхідні документи від лікаря (рецепт і довідку для університету). Після завершення візиту до лікарки повідомити про випадок вимагання коштів місцеве управління охорони здоров'я та органи поліції

3. Відмовитися робити внесок, зауваживши лікарці, що в Україні медицина безкоштовна, а благодійні внески – це добровільна, а не примусова форма допомоги і вимагання сплати таких внесків всупереч волі пацієнта є незаконним. Звернутися до органів поліції, повідомивши про факт незаконних дій.

4. Відмовитися від оплати благодійного внеску, поскаржившись, що у студентів немає грошей і стипендії не вистачає ні на що.

Ситуація 4

Відома фармацевтична компанія замовила проведення експертизи нового препарату проти туберкульозу в незалежній експертній установі, яка буде вивчати його властивості та побічні ефекти. За результатами попередніх тестувань виявлено високу ефективність препарату за основними показаннями, однак є підозри, що він викликає значне підвищення кров'яного тиску в 10% пацієнтів. Від думки та офіційної позиції експерта установи багато що залежить. Якщо його висновок підтвердить безпечність використання препарату, фармацевтична компанія заробить мільйони гривень. Тривалість процедури тестувань становить 10 місяців, проте експерт неофіційно звернувся до представника компанії, запропонувавши свої послуги за окрему плату. Він впевнений, що препарат дуже ефективний, і щоб не гаяти часу, він може пропустити ліки з позитивним висновком набагато раніше, адже висновки щодо побічних ефектів лише попередні та швидше за все не підтвердяться. До того ж підвищення тиску було виявлено лише у 10% пацієнтів, зате 90% пацієнтів можуть отримати допомогу набагато раніше. Це усім буде вигідно, а компанія не гаятиме часу і набагато раніше почне отримувати свої прибутки.

Що робити представнику фармацевтичної компанії?

Варіанти відповідей:

1. Погодитися на пропозицію експерта, бо сума, яку він просить, невелика, а здоров'я 90% пацієнтів є важливішим, ніж можливі побічні ефекти у 10% пацієнтів. Експерт є професіоналом своєї справи і ніколи не помилявся, а отже, не слід хвилюватися і через ті 10% пацієнтів.

2. Відмовитися від пропозиції та пояснити йому, що компанія має своє ім'я і для неї важливі життя навіть 10% пацієнтів. Тому слід дотримуватися повної процедури

тестувань. У випадку повторної пропозиції від експерта звернутися до органів поліції із повідомленням про вимагання неправомірної вигоди

3. Погодитися на пропозицію експерта, проте запропонувати експерту укласти окремий офіційний договір про надання консультаційних послуг, що допоможе йому попрацювати понаднормово і завершити підготовку остаточного висновку раніше.

4. Відмовитися від пропозиції та звернутися до органів поліції з повідомленням про вимагання неправомірної вигоди. Людина та її життя є найвищою цінністю, а тому будь-який, навіть мінімальний, ризик побічних ефектів не може ігноруватися та ставити під загрозу здоров'я пацієнтів.

Ситуація 5

Семен, директор кадрового департаменту Міністерства оборони, розглядає на провідну управлінську посаду в департаменті закупівель військової техніки одну з кандидатур зі списку учасників, які претендують на посаду. Претендентка на посаду є кваліфікованим працівником і зараз працює заступником керівника одного з приватних підприємств – виробників запчастин для військової техніки. Виглядає так, що вона може допомагати своєму підприємству в отриманні вигідних замовлень.

Чи можна приймати її на роботу з огляду на можливий конфлікт інтересів і за яких умов?

Варіанти відповідей:

1. За наявності навіть потенційного конфлікту інтересів кандидатці повинні відмовити у прийнятті на роботу

2. Конфлікт інтересів, пов'язаний із попереднім місцем роботи, не можна брати до уваги, оскільки це порушує трудові права. Кандидатку повинні прийняти на роботу без будь-яких додаткових умов

3. Кандидатка – висококваліфікований професіонал, а наявність конфлікту інтересів не можна брати до уваги. Кандидатку повинні прийняти на роботу без будь-яких обмежень

4. Незважаючи на наявність потенційного конфлікту інтересів, кандидатку повинні прийняти на роботу з подальшим встановленням обмеження на будь-які рішення щодо підприємства, в якому вона працювала.

Ситуація 6.

Лікування Ваш родич потребує термінового лікування. На прийомі у лікаря Вам повідомляють, що намагатимуться допомогти, але необхідне тривале лікування, у тому числі амбулаторне (крапельниці). Шукати препарат для такого лікування довго не треба завдяки збігу обставин він є в аптеці при лікарні. Отже, все, що треба зробити, – це купити його і прийти до процедурного кабінету з ліками та квитанцією, що підтверджує їх придбання саме у цій аптеці. За словами лікаря, необхідність купити ліки у цій аптеці пов'язана з тим, що там ліки точно не підроблені. Втім, після консультації у лікарні Ви дізнаєтеся, що ця аптека належить родині головного лікаря, а ціни там вищі за ринкові. Починати лікування треба найближчим часом, адже від швидкості залежить успіх.

Що Ви будете робити у цій ситуації?

Варіанти відповідей:

1. Купите ліки в аптеці при лікарні й не будете повідомляти правоохоронні органи, відділ охорони здоров'я або пресу. Якщо дізнаються, що це Ви повідомили, Вашому родичу можуть нашкодити з помсти.

2. Купите ліки в аптеці, але після завершення лікування звернетесь з повідомленням про цю ситуацію до національної поліції та відділу охорони здоров'я.

3. Не купите ліки у пропонованій аптеці та повідомите про можливе правопорушення. Шукатимете ліки в інших аптеках і домовитесь з медичною сестрою, що вона буде ставити крапельниці на дому в її неробочий час.

4. Знайдете ліки в іншій аптеці та прийдете до процедурного кабінету, наче Ви нічого не знаєте про правило “чека з аптеки”. У разі відмови медичного персоналу від виконання своїх функцій викличете поліцію.

Практичні завдання

Завдання 1

Складіть порівняльну таблицю міжнародних антикорупційних документів за такими критеріями:

- назва документа;
- організація-розробник;
- рік прийняття;
- основні положення;
- значення для України.

Завдання 2

Проаналізуйте антикорупційну програму будь-якого державного органу та визначте:

- основні корупційні ризики;
- заходи щодо їх усунення;
- відповідальних осіб;
- критерії оцінки ефективності.

Завдання 3

Заповніть таблицю:

Інституція ЄС	Основні повноваження у сфері протидії корупції
Європейська Комісія	
Європол	
Євроюст	
OLAF	
Європейська прокуратура	

Завдання 4

Проаналізуйте приклад корупційного скандалу в одній із держав-членів ЄС та визначте:

- причини виникнення;
- порушені норми права;
- механізми реагування держави;
- наслідки для посадових осіб.

Завдання 5

Складіть порівняльну таблицю діяльності європейських антикорупційних інституцій.

Інституція Основна мета Повноваження Результат діяльності

OLAF

GRECO

Євроюст

Європол

EPPO

Завдання 6

Підготуйте порівняльну таблицю:

Міжнародний стандарт	Відповідний нормативний акт України	Рівень імплементації
Конвенція ООН проти корупції		
Рекомендації GRECO		
Стандарти ЄС		
Рекомендації ОЕСР		

Test questions

The test questions have been designed to assess students' level of mastery of theoretical knowledge and practical competences in the field of preventing and combating corruption, in accordance with European standards and Ukrainian national legislation.

The collection includes test questions of varying levels of difficulty, covering the main topics of the course: international anti-corruption standards; the anti-corruption policies of the European Union and the Council of Europe; the national system for preventing corruption; the legal regulation of conflicts of interest, financial control and the activities of anti-corruption bodies; the protection of whistleblowers; public participation in anti-corruption activities, and ensuring academic integrity.

The tests can be used for ongoing, modular and final assessments, for students' independent study, as well as during training sessions, webinars and other anti-corruption educational events.

Варіант 1

1. Визначте повний перелік спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції:

- А) Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;
- Б) органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;
- В) органи прокуратури, Національне антикорупційне бюро України;
- Г) Національна поліція, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції.

2. Вкажіть, яка з вказаних ситуацій не охоплюється терміном «корупція» ?

- А) використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди;
- Б) порушення службовою особою обов'язку повідомити про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів;
- В) обіцянка неправомірної вигоди службовій особі з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень;
- Г) надання неправомірної вигоди третім особам на вимогу службової особи з метою схилити цю особу до використання пов'язаних з її службовими повноваженнями можливостей.

3. Вкажіть статус Національного агентства з питань запобігання корупції.

- А) консультативно-дорадчий орган з питань антикорупційної політики при Президентові України;
- Б) колегіальний центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику;
- В) спеціально уповноважений орган з питань запобігання корупції, підпорядкований Раді національної безпеки і оборони;
- Г) орган судової гілки влади, відповідальний за кримінальне переслідування корупційних злочинів.

4. Які дії зобов'язані здійснити уповноважені особи Національного агентства з питань запобігання корупції у випадку виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією?

А) звернутися до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції з обґрунтованим висновком для складення протоколу про таке правопорушення;

Б) поінформувати спеціально уповноважений підрозділ Служби безпеки України для складення протоколу про таке правопорушення;

В) скласти протокол про таке правопорушення, який направляється до суду згідно з рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції;

Г) повідомити про це керівника правопорушника для ініціювання складення протоколу про таке правопорушення спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції.

5. Хто з наведених суб'єктів визначає Антикорупційну стратегію, тобто засади антикорупційної політики?

А) Президентом України;

Б) Кабінетом Міністрів України;

В) Радою національної безпеки і оборони України;

Г) Верховною Радою України.

6. Визначте алгоритм дій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, прийняття якого заборонено законом?

А) відмовитися від пропозиції; за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; залучити свідків; письмово повідомити про пропозицію керівника та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;

Б) прийняти вигоду або подарунок; ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; повідомити про це керівника та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;

В) прийняти вигоду або подарунок; за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; залучити свідків; передати його спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції;

Г) відмовитися від пропозиції без повідомлення будь-яких суб'єктів; попередити особу, яка зробила пропозицію, про можливу відповідальність.

7. На які з перелічених видів діяльності не поширюється заборона займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім виконання функцій держави або місцевого самоврядування?

А) суддівська практика із спорту;

Б) адвокатська діяльність;

В) аудиторська діяльність;

Г) професійна оціночна діяльність.

8. Що передбачає самостійне врегулювання конфлікту інтересів відповідно до закону?

А) направлення до Національного агентства з питань запобігання корупції запиту щодо роз'яснення на предмет наявності або відсутності конфлікту інтересів;

Б) позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих документів керівнику;

В) утримання від вчинення дій чи прийняття рішень в умовах конфлікту інтересів;

Г) внесення керівнику пропозицій щодо заходів врегулювання конфлікту інтересів та їх реалізація за умови погодження керівником.

9. Який з перелічених механізмів не належить до заходів зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів?

- А) переведення особи на іншу посаду;
- Б) самотійне позбавлення особою приватного інтересу, у зв'язку з яким виник конфлікт інтересів;
- В) обмеження доступу особи до певної інформації;
- Г) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах конфлікту інтересів.

10. Яка з перелічених умов не дозволяє застосувати переведення на іншу посаду особи з метою врегулювання конфлікту інтересів в її службовій діяльності?

- А) конфлікт інтересів у діяльності особи має постійний характер;
- Б) відсутні вакантні посади, які за своїми характеристиками відповідають особистим та професійним якостям особи, в якій виник конфлікт інтересів;
- В) конфлікт інтересів неможливо врегулювати шляхом усунення такої особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті, обмеження її доступу до інформації, перегляду її повноважень та функцій;
- Г) особа згодна на її переведення на нижчу посаду у зв'язку з наявним у неї конфліктом інтересів.

11. На користь якої категорії осіб заборонено передавати в управління підприємства та корпоративні права у зв'язку з призначенням на посади в органах влади?

- А) члени сім'ї особи, яка передає підприємства та корпоративні права;
- Б) особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- В) фізичні особи-підприємці;
- Г) інститути спільного інвестування.

12. Який спосіб подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачає Закон України «Про запобігання корупції»?

- А) надання паперової форми декларації до Національного агентства з питань запобігання корупції;
- Б) шляхом заповнення на офіційному веб-сайті органу, в якому працює суб'єкт декларування;
- В) надання паперової форми декларації до кадрового підрозділу;
- Г) шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції.

13. На яку категорію осіб не поширюються вимоги закону щодо політично нейтральної поведінки?

- А) державні службовці;
- Б) члени Національного агентства з питань запобігання корупції;
- В) посадові та службові особи органів прокуратури;
- Г) виборні особи та особи, які обіймають політичні посади.

14. Яка з перелічених обставин не виступає самотійною підставою для обов'язкового проведення повної перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування?

- А) виявлення у декларації невідповідностей за результатами логічного та арифметичного контролю;
- Б) декларація подана службовою особою, яка займає відповідальне або особливо відповідальне становище, або суб'єктом декларування, який відповідно до затвердженого Національним агентством з питань запобігання корупції переліку займає посаду, пов'язану з високим рівнем корупційних ризиків;
- В) несвоєчасне подання декларації;

Г) член сім'ї суб'єкта декларування відмовився надати інформацію для заповнення декларації.

15. Про які зміни у своєму майновому стані суб'єкти декларування зобов'язані повідомляти Національне агентство з питань запобігання корупції?

- А) отримання виграшу на суму 50 тис. грн.;
- Б) придбання майна на суму 50 тис. грн.;
- В) отримання доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених на 1 січня відповідного року;
- Г) законодавство не передбачає обов'язку щодо такого повідомлення.

16. Яка особа відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» є викривачем?

А) особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою;

- Б) посадова особа Національного агентства з питань запобігання корупції;
- В) особа, до кола посадових обов'язків якої входить викриття фактів корупції;
- Г) працівник правоохоронного органу, якому повідомляють про виявлені факти корупції.

17. Який з перелічених документів не подається для проведення спеціальної перевірки?

- А) копія паспорта громадянина України;
- Б) довідка про допуск до державної таємниці (у разі його наявності);
- В) медична довідка про стан здоров'я за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України, щодо перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я;
- Г) копія трудової книжки.

18. До якого числа щорічно суб'єкти, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані подавати декларацію за минулий рік?

- А) до 1 квітня;
- Б) до 1 травня;
- В) до 1 вересня;
- Г) до 31 грудня.

19. Що таке правопорушення, пов'язане з корупцією?

А) різновид корупційного правопорушення, за яке настає виключно адміністративна відповідальність;

Б) суміжне до корупційного правопорушення діяння, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність, вчинене суб'єктом, зазначеним у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;

В) діяння, що не містить ознак корупції, але за яке настає виключно адміністративна відповідальність;

Г) діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

20. Що таке реальний конфлікт інтересів?

А) суперечність між особистими інтересами особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та інтересами фізичних або юридичних осіб;

Б) наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

В) наявність будь-якого майнового чи немайнового інтересу особи, у тому числі зумовленого особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі тих, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях;

Г) суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

21. Які правила етичної поведінки передбачені Законом України «Про запобігання корупції»?

- А) пріоритет інтересів;
- Б) компетентність і ефективність;
- В) нерозголошення інформації;
- Г) усі відповіді правильні.

22. Що з наведеного не належить до передбачених законом заходів щодо захисту осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції?

А) обов'язок державних органів забезпечувати умови для повідомлень їх працівниками про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою;

Б) заборона притягнення до дисциплінарної відповідальності особи у зв'язку з повідомленням нею про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою;

В) можливість повідомлення працівником відповідного органу про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» без зазначення авторства (анонімно);

Г) виплата викривачу матеріальної винагороди у розмірі 50 % від розміру можливої шкоди, заподіяння якої вдалося запобігти внаслідок його повідомлення про правопорушення.

23. Подані декларації включаються до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що формується та ведеться:

А) Національним агентством з питань запобігання корупції у визначеному ним порядку;

Б) Національним антикорупційним бюро України у визначеному ним порядку;

В) Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою у визначеному нею порядку;

Г) Конституційним Судом України у визначеному ним порядку.

24. Національне агентство з питань запобігання корупції проводить щодо декларацій, поданих суб'єктами декларування, такі види контролю:

А) щодо правильності та повноти заповнення;

Б) щодо правильності та форми заповнення;

В) щодо правильності та якості заповнення;

Г) щодо правильності та об'єктивності заповнення.

25. У разі якщо міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством про запобігання і протидію корупції, застосовуються правила:

А) міжнародних договорів;

Б) національних договорів;

- В) антикорупційної програми;
- Г) міжнародних і національних договорів.

Варіант 2

1. Визначте статус Національного агентства з питань запобігання корупції:

- А) консультативно-дорадчий орган з питань антикорупційної політики при Президентові України;
- Б) центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику;
- В) спеціально уповноважений орган з питань запобігання корупції, підпорядкований Раді національної безпеки і оборони;
- Г) орган судової гілки влади, відповідальний за кримінальне переслідування корупційних злочинів.

2. Вкажіть суб'єктів, які мають право здійснювати повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення члену Національного агентства з питань запобігання корупції?

- А) прокурор;
- Б) прокурор Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;
- В) Генеральний прокурор України або виконувач обов'язків Генерального прокурора України;
- Г) детектив Національного антикорупційного бюро України.

3. Що не належить до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції?

- А) організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;
- Б) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;
- В) залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;
- Г) здійснення досудового розслідування кримінальних корупційних правопорушень.

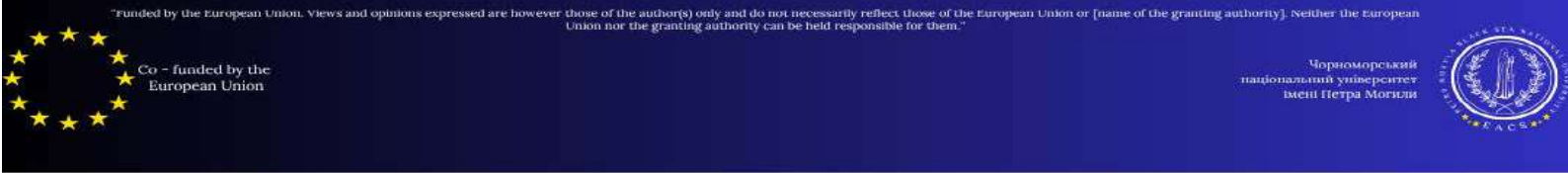
4. Зазначте, що з наведеного належить до гарантій незалежності Національного агентства з питань запобігання корупції?

- А) прозорість його діяльності;
- Б) спеціальний статус Національного агентства з питань запобігання корупції;
- В) особливий порядок відбору, призначення та припинення повноважень членів Національного агентства;
- Г) усі відповіді правильні.

5. У чому полягає обмеження щодо суміщення та сумісництва основної роботи осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, з іншими видами діяльності?

- А) у забороні займатися оплачуваною викладацькою діяльністю;
- Б) у забороні здійснювати благодійну діяльність;
- В) у забороні займатися іншою оплачуваною діяльністю, підприємницькою діяльністю та входити до складу виконавчих, контрольних чи наглядових органів юридичних осіб, що мають на меті одержання прибутку;
- Г) у забороні займатися оплачуваною науковою діяльністю.

6. Які наслідки має прийняття службовою особою рішення в умовах реального конфлікту інтересів за наявності у неї попереднього підтвердження Національного

агентства з питань запобігання корупції про відсутність конфлікту інтересів у даному випадку?

А) вказана обставина є такою, що пом'якшує відповідальність особи за прийняття рішення в умовах конфлікту інтересів;

Б) вказана обставина жодним чином не впливає на притягнення особи до відповідальності за прийняття рішення в умовах конфлікту інтересів;

В) вказана обставина є такою, що обтяжує відповідальність особи за прийняття рішення в умовах конфлікту інтересів;

Г) така особа звільняється від відповідальності за прийняття рішення в умовах конфлікту інтересів.

7. Яка з наведених обставин не є обов'язковою для прийняття рішення про врегулювання конфлікту інтересів шляхом перегляду обсягу службових повноважень особи, у якій виник конфлікт інтересів?

А) конфлікт інтересів пов'язаний з конкретними повноваженнями особи;

Б) в органі наявні працівники, яких можливо наділити окремими службовими повноваженнями, які виконує особа з конфліктом інтересів;

В) конфлікт інтересів не має постійного характеру;

Г) перерозподіл повноважень не впливає на можливість виконання особою службових завдань.

8. За сукупності яких умов застосовується звільнення особи як захід врегулювання конфлікту інтересів?

А) конфлікт інтересів у діяльності особи має тимчасовий характер і може бути врегульований шляхом обмеження її доступу до інформації;

Б) конфлікт інтересів у діяльності особи має постійний характер і може бути врегульований шляхом перегляду обсягу службових повноважень;

В) конфлікт інтересів у діяльності особи має тимчасовий характер і може бути врегульований шляхом усунення від виконання завдання;

Г) конфлікт інтересів у діяльності особи має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб, особа не згодна позбавлятися приватного інтересу з метою врегулювання конфлікту інтересів.

9. Яким чином службова особа органу державної влади зобов'язана відреагувати на незаконне доручення керівництва?

А) утриматися від виконання доручення та негайно в письмовій формі повідомити керівника органу, а виборні особи – Національне агентство з питань запобігання корупції;

Б) виконати доручення та негайно повідомити Генерального прокурора України;

В) виконати доручення та негайно повідомити Національне антикорупційне бюро України;

Г) підлеглий не зобов'язаний оцінювати доручення керівництва, а повинен виконувати їх.

10. Яким чином має відбуватися оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»?

А) оприлюднення декларацій не передбачено;

Б) оприлюднення декларацій лише керівників державних органів, органів місцевого самоврядування на офіційних веб-сайтах відповідних органів;

В) оприлюднення усіх декларацій в офіційних друкованих виданнях;

Г) відкритий цілодобовий доступ до Єдиного державного реєстру декларацій на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції.

11. Які випадки обов'язкового подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування?

- А) при вступі на службу та двічі на рік під час проходження служби;
- Б) щорічно під час проходження служби та у разі встановлення за результатами моніторингу способу життя невідповідності рівня життя суб'єкта декларування задекларованим ним майну і доходам;
- В) при вступі на службу, щорічно під час проходження служби, при припиненні служби та наступного року після припинення служби;
- Г) при вступі на службу, протягом першого року перебування на службі та при припиненні служби.

12. Протягом якого строку зберігається інформація про особу в Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування?

- А) протягом одного року з моменту внесення в реєстр;
- Б) вся інформація зберігається безстроково;
- В) упродовж всього часу виконання особою функцій держави або місцевого самоврядування, а також упродовж п'яти років після припинення виконання зазначених функцій, крім останньої декларації, яка зберігається безстроково;
- Г) упродовж всього часу виконання особою функцій держави або місцевого самоврядування, а також упродовж десяти років після припинення виконання зазначених функцій.

13. Протягом якого строку посадова особа органу державної влади зобов'язана повідомити Національне агентство з питань запобігання корупції про суттєві зміни у своєму майновому стані?

- А) 10 днів з моменту отримання відповідного доходу чи придбання відповідного майна;
- Б) законодавство не передбачає обов'язку щодо такого повідомлення;
- В) 1 рік з моменту отримання відповідного доходу чи придбання відповідного майна;
- Г) 3 місяці з моменту подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

14. За якої обов'язкової умови анонімне повідомлення працівника органу про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншим працівником цього ж органу підлягає розгляду?

- А) наведена у повідомленні інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені;
- Б) анонімні повідомлення не підлягають розгляду;
- В) повідомлення складене за формою, визначеною Національним агентством з питань запобігання корупції;
- Г) анонімне повідомлення стосується лише кримінального корупційного правопорушення.

15. Результати яких видів антикорупційної експертизи підлягають обов'язковому оприлюдненню відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»?

- А) будь-якої антикорупційної експертизи;
- Б) експертизи проектів нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд Кабінету Міністрів України;
- В) експертизи, що здійснюється Міністерством юстиції України;
- Г) експертизи чинних нормативно-правових актів у разі виявлення корупціогенних факторів.

16. Для яких з перелічених юридичних осіб приватного права обов'язково є наявність антикорупційної програми?

А) юридичні особи, які є учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель» незалежно від вартості закупівлі;

Б) юридичних осіб, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України "Про здійснення державних закупівель", якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 15 мільйонів гривень.

В) юридичні особи, які є учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель», якщо вартість закупівлі товарів, послуг дорівнює або перевищує 10 мільйонів гривень, а робіт - 50 мільйонів гривень;

Г) юридичних осіб, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України "Про здійснення державних 90 закупівель", якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 мільйонів гривень.

17. Яке з описаних нижче діянь не належить до «правопорушень, пов'язаних з корупцією»?

А) службова особа не повідомила керівника про реальний конфлікт інтересів;

Б) державний службовець займається підприємницькою діяльністю;

В) службова особа прийняла неправомірну вигоду за сприяння у наданні в користування приватній компанії земельної ділянки;

Г) службова особа подала декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на 10 днів пізніше від встановленого законом строку.

18. Що таке подарунок відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»?

А) грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової;

Б) грошові кошти або інше майно, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової;

В) нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової;

Г) грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно.

19. Що таке потенційний конфлікт інтересів?

А) наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

Б) суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

В) суперечність між особистими інтересами особи та інтересами інших осіб;

Г) суперечність між інтересами державної служби або органу, у якому працює особа, та інтересами інших фізичних та/або юридичних осіб.

20. Що таке антикорупційна експертиза?

А) діяльність із встановлення у вчиненому діянні ознак корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

Б) діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією;

В) діяльність із виявлення в нормативно-правових актах чи їх проектах положень, які містять корупційну складову;

Г) діяльність із визначення потенційного чи реального конфлікту інтересів.

21. Хто є суб'єктами відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення?

А) тільки державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

Б) тільки особи, зазначені у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»;

В) тільки особи, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

Г) тільки особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах публічного чи приватного права.

22. Національне агентство з питань запобігання корупції є колегіальним органом, до складу якого входить?

А) п'ять членів;

Б) шість членів;

В) дев'ять членів;

Г) дванадцять членів.

23. Національне агентство з питань запобігання корупції проводить:

А) повну перевірку декларацій;

Б) часткову перевірку декларацій;

В) комплексну перевірку декларацій;

Г) неповну перевірку декларацій.

24. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції передбачає, що:

А) кожна Держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею;

Б) кожна Держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку економічного законодавства з метою визначення його адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею;

В) кожна Держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку антикорупційного законодавства з метою визначення його адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею;

Г) не передбачає необхідність аналізу національного законодавства.

25. Вкажіть, яка з вказаних ситуацій не охоплюється терміном «корупція» ?

А) використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди;

Б) порушення службовою особою обов'язку повідомити про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів;

В) обіцянка неправомірної вигоди службовій особі з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень;

Г) надання неправомірної вигоди третім особам на вимогу службової особи з метою схилити цю особу до використання пов'язаних з її службовими повноваженнями можливостей.

Тести щодо якості проведеного курсу «Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні»

1. На вашу думку важливість, значимість курсу:
 - a) Висока
 - b) Середня
 - c) Низька
 - d) Складно відповісти

2. Чи влаштовує вас змістовне наповнення курсу?
 - a) Так,звісно
 - b) Частково
 - c) Недостатньо
 - d) Ні

3. Визначте, на вашу думку, рівень якості лекцій та семінарів курсу?
 - a) Висока
 - b) Середня
 - c) Низька
 - d) Складно відповісти

4. Визначте, на вашу думку, рівень формування знань щодо застосування у практичній діяльності норм антикорупційного законодавства:
 - a) Високий
 - b) Середній
 - c) Низький
 - d) Складно відповісти

5. На вашу думку, чи розширили ви рівень свої знань щодо європейської антикорупційної політики?
 - a) Так,звісно
 - b) Частково
 - c) Недостатньо
 - d) Ні

6. На скільки змістовно змінилось ваше ставлення до корупційних проявів?
 - a) Суттєвий вплив на антикорупційне сприйняття
 - b) Покращилась громадський антикорупційна активність
 - c) Суттєво не змінилось
 - d) Погіршилось , зростання нігілістичних уявлень

7. Наскільки для вас є зручним запропонований формат проведення курсу?
 - a) Зручно в повній мірі
 - b) Є певні складності
 - c) Бажано змінити
 - d) Не вдало обраний формат

8. Який рівень матеріально-технічного забезпечення проведення курсу?
 - a) Достатній

- b) Середній
- c) Низький
- d) Відсутній

9. Наскільки знаючими, важливими та цікавими були гостьові зустрічі:

- a) Так, звичайно
- b) Частково, необхідно урізноманітнити
- c) Недостатньо, мало цікавої інформації
- d) Нецікаво

10. Що на вашу думку слід змінити у форматі проведення курсу?

ЗАЛІКОВІ ТЕСТИ

з курсу «Антикорупційні європейські стандарти та їх запровадження в Україні»

1 Які з перелічених державних органів є спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції?

- a) Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;
- b) органи прокуратури, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;
- c) Національне агентство з питань запобігання корупції, Національної поліції, Рада національної безпеки і оборони України;
- d) органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції.

2. Яким з наведених суб'єктів визначаються засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія)?

- a) Верховною радою України
- b) Президентом України
- c) Радою національної безпеки України
- d) Кабінетом міністрів України

3. Основні напрями антикорупційної стратегії передбачають:

- a) боротьба з організованою злочинністю;
- b) формування державної антикорупційної політики;
- c) очищення влади;
- d) децентралізація влади.

4. До країн з яким рівнем економіки найбільш характерна корупція?

- a) Високим
- b) Середнім
- c) Низьким
- d) Стагнаційним

5. Причини корупції:

- a) низький рівень моралі, правової культури населення
- b) недосконалість судової системи, недосконалість державних інститутів влади
- c) двозначні та суперечливі закони

- d) кумівство, слабе громадянське суспільство
- e) всі відповіді правильні

6. Головна відмінна риса між лобізмом та корупцією....

- a) намагання отримати фінансові ресурси
- b) зловживання службовою особою становищем для отримання власної вигоди
- c) намагання отримати певний статус
- d) намагання вирішити конкретні власні проблеми

7. Наслідки корупції:

- a) обмеженість або повна відсутність іноземних інвестицій
- b) ріст злочинності внаслідок безкарності
- c) відсутність сталого економічного розвитку
- d) відсутність достатнього фінансування соціальної сфери
- e) всі відповіді вірні

8. Кумівство (міжнародний термін - непотизм) - це

- a) недоброчесне голосування у Парламенті
- b) коли при виконанні своїх службових повноважень особа надає переваги\блага або наймає на роботу своїх друзів, знайомих.
- c) це сплата фіксованої суми, певного відсотка від контракту або будь-якої іншої послуги (отримання контрактів, вигоди компаніям, окремим індивідам), за виконання якої сплачуються кошти державному посадовцю.
- d) коли особа одержує неправомірну (нечесну) вигоду від наданих їй службових повноважень та можливостей.

9. Хабарництво – це

- a) сплата фіксованої суми, певного відсотка від контракту або будь-якої іншої послуги (отримання контрактів, вигоди компаніям, окремим індивідам), за виконання якої сплачуються кошти державному посадовцю.
- b) виникнення несправедливих великих поступок під час укладання угод, призначення родичів, друзів на важливі посади в системі державного управління, пільгової купівлі власності, доступу до твердих валют тощо
- c) коли особа одержує неправомірну (нечесну) вигоду від наданих їй службових повноважень та можливостей.
- d) будь-яка спроба індивідів чи груп інтересів вплинути на урядові рішення /законодавчі ініціативи.

10. Національне антикорупційне бюро України

- a) це консультативно-дорадчий орган при Президентові України, який надає рекомендації щодо напрямів розвитку антикорупційної політики України.
- b) забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики, формує правила попередження корупції і підвищення прозорості публічного сектору
- c) є державним правоохоронним органом, який виявляє, припиняє, розслідує і розкриває корупційні правопорушення і запобігає вчиненню нових
- d) державний орган що визначає основні засади антикорупційної політики

11. Протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їхніх прав і посадових можливостей для особистого збагачення; підкупність і продажність громадських і політичних діячів.

- a) Корупція
- b) Лобізм
- c) Маніпулювання
- d) Компроміс

12. Неправомірна вигода – це:

- a) лише речі матеріального світу, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;
- b) лише вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;
- c) переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової;
- d) грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав.

13. Україна приєдналася до глобальної ініціативи "Партнерство"Відкритий уряд", спрямованої на подолання корупції в

- a) 2010 р.
- b) 2011 р.
- c) 2009 р.
- d) 2012 р.

14. Оберіть способи, які дозволяють максимально зменшити рівень корупції:

- a) Двозначні закони
- b) Створення спеціальних антикорупційних державних органів
- c) Незнання або нерозуміння населенням законів
- d) Професійна некомпетентність бюрократії
- e) Виховання в суспільстві нетерпимості до корупції

15. Державний правоохоронний орган, який розкриває корупційні правопорушення і запобігає вчиненню нових

- a) Національне антикорупційне бюро України
- b) Конституційний суд України
- c) Верховний суд України
- d) Національна рада з питань антикорупційної політики

16. В якому році Україною була ратифікована Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції?

- a) 31 жовтня 2003 р.;
- b) 18 жовтня 2006 р.;
- c) 01 січня 2010 р.;
- d) 14 жовтня 2014 р.

17. Що із переліченого не визначено ціллю Конвенції ООН проти корупції?

- a) сприяння вжиттю й посиленню заходів, спрямованих на більш ефективне й дієве запобігання корупції та боротьбу з нею;
- b) всебічне сприяння виявленню та розслідуванню корупційних злочинів, з метою забезпечення справедливого покарання для винних осіб та відшкодування ними завданих збитків;

- c) заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції та в боротьбі з нею, зокрема в поверненні активів;
- d) заохочення чесності, відповідальності й належного управління громадськими справами й державним майном.

18. Який з цих міжнародних договорів у сфері протидії корупції було ратифіковано Верховною Радою України?

- a) Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від 18 вересня 2014 р.;
- b) Декларація ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 р.;
- c) Конвенція РЄ про доступ до офіційних документів від 18 червня 2009 р.;
- d) Конвенція ОЕСР по боротьбі з підкупом посадових осіб іноземних держав при проведенні міжнародних ділових операцій від 21 листопада 1997 р.

19. Вкажіть, яка з вказаних ситуацій не охоплюється терміном «корупція» ?

- a) використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди;
- b) порушення службовою особою обов'язку повідомити про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів;
- c) обіцянка неправомірної вигоди службовій особі з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень;
- d) надання неправомірної вигоди третім особам на вимогу службової особи з метою схилити цю особу до використання пов'язаних з її службовими повноваженнями можливостей.

20. У разі якщо міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством про запобігання і протидію корупції, застосовуються правила:

- a) міжнародних договорів;
- b) національних договорів;
- c) антикорупційної програми;
- d) міжнародних і національних договорів.

21. Що таке антикорупційна експертиза?

- a) діяльність із встановлення у вчиненому діянні ознак корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
- b) діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією;
- c) діяльність із виявлення в нормативно-правових актах чи їх проектах положень, які містять корупційну складову;
- d) діяльність із визначення потенційного чи реального конфлікту інтересів.

22. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції передбачає, що:

- a) кожна Держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею;

b) кожна Держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку економічного законодавства з метою визначення його адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею;

c) кожна Держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку антикорупційного законодавства з метою визначення його адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею;

d) не переважає необхідність аналізу національного законодавства.

23. Яке з описаних нижче діянь не належить до «правопорушень, пов'язаних з корупцією»?

a) службова особа не повідомила керівника про реальний конфлікт інтересів;

b) державний службовець займається підприємницькою діяльністю;

c) службова особа прийняла неправомірну вигоду за сприяння у наданні в користування приватній компанії земельної ділянки;

d) службова особа подала декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на 10 днів пізніше від встановленого законом строку.

24. Який вид відповідальності передбачений за подання у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, завідомо недостовірних відомостей

a) адміністративна, цивільно-правова, дисциплінарна та кримінальна

b) кримінальна та адміністративна;

c) цивільно-правова, кримінальна та адміністративна

d) дисциплінарна, адміністративна та кримінальна

25. Конфлікт інтересів це:

a) суперечність між службовим інтересом суб'єкта, на якого розповсюджується законодавство про запобігання корупції та його приватним інтересом, яка здатна вплинути/ впливає на прийняття рішення таким суб'єктом;

b) суперечність між розумінням власних повноважень суб'єктом, на якого розповсюджується законодавство про запобігання корупції та його безпосереднім керівником;

c) суперечність щодо прийняття рішення під час реалізації дискреційних повноважень;

d) суперечність між задоволенням суспільного та державного інтересів.

26. Скільки відсотків українців вважають корупцію найсерйознішою проблемою?

a) 21%

b) 12%

c) 48%

d) 61%